NİKOLAY OSTROVSKİ

Fırtına Çocukları

Türkçesi: Özdemir İnce

yordam
edebiyat

OSTROVSKİ – FIRTINA ÇOCUKLARI

***Özdemir İnce** (1 Eylül 1936, Mersin -)*

Şair, yazar, gazeteci.

1956'da Mersin Lisesi'nden mezun oldu. 1960'ta Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nü bitirdi. Aydın Lisesi'nde öğretmenlik yaparken Fransız hükümetinin açtığı sınavı kazanarak 1965-1966 yıllarında Paris'te Çağdaş Fransız Dili ve Edebiyatı ile Fonetik (Sesbilim) okudu. 1969'da TRT'ye girdi. 1982'de kurumdan emekli oluncaya kadar Dış Haberler Müdürlüğü'nde çevirmen, televizyonda metin yazarı, Öndenetim ve Redaksiyon Müdürü, Program ve Yayın Planlama Müdürü, Genel Müdürlük Müşaviri ve Uzman olarak çalıştı. 1982-1989 yılları arasında çeviri yaparak hayatını kazandı.

Özdemir İnce'nin yayınlanmış çok sayıda şiir ve deneme kitabı bulunmaktadır. Yanı sıra, pek çok şiir, oyun, roman-düzyazı ve kuram çevirisi yapmıştır.

Özdemir İnce'nin Fransızcadan yaptığı *Fırtına Çocukları* çevirisi, ilk olarak 1973 yılında (*Kasırga Çocukları* adıyla, May Yayınları) yayınlanmıştır.

Eserin özgün adı:

Rajdenniye burey

Çevirinin önceki basımları:

Kasırga Çocukları
(1973, May Yayınları)

NİKOLAY OSTROVSKİ

FIRTINA ÇOCUKLARI

ROMAN

TÜRKÇESİ
ÖZDEMİR İNCE

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 5 • **Fırtına Çocukları** • Nikolay Ostrovski
ISBN 978-605-172-159-0 • *Türkçesi:* Özdemir İnce
Düzeltme: Onur Caymaz-Ali Gündoğan • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Eylül 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

---

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

FIRTINA ÇOCUKLARI

ROMAN

OSTROVSKİ ÜZERİNE

Anna Karavayeva

Sovyet insanlarının ve dünyanın bütün öncülerinin en çok sevdikleri yazarlar arasında bulunan Nikolay Ostrovski doğalı elli yıl oluyor.*

Onulmaz bir hastalığa yakalanan Ostrovski hayatının son yıllarında yatağından çıkamadı ama hayata, vatanına, halkına çılgınca âşık bu insanın, yaşadığı çağa sağladığı yararlar saymakla bitmez! Kısa ve görkemli ömrü nasıl da duru ve gösterişten uzaktı!

Bu, inatçı bir savaş, yaratıcı yetenek ve tutku dolu kısacık hayat, sadece kendi ulusunun değil, milyonlarca yabancı okurun da dikkatini çekmiş, içten sevgi ve yakınlığını kazanmıştı. *Ve Çeliğe Su Verildi,* dünyada büyük yankılar uyandırmıştı. Romanın geçtiği ortam ve olumlu kahramanları insan bilincinin, benzersiz cesaretin, yaratıcı vatanseverliğin, halkın hizmetinde yorulmak bilmez çalışmanın örneğini veriyordu.

Bu benzersiz kahramanlara özgü kişilik nerede ve nasıl oluştu?

Ostrovski gözlerini işçi yığınları arasında açtı ve onların hayatını, umutlarını ve özlemlerini yakından tanıdı. İşçi yüreğini görmeyi çocukluğunda öğrendi. Bir işçi ailesinin çocuğu olan

---

* Anna Karavayeva'nın kısaltılıp özetlenerek çevrilen bu konferansı 1954 yılında sunulmuştur. Ostrovski'nin ölüm tarihi 22 Aralık 1936'dır.

bu genç adamın kişiliği işçilerin özgürlük ve mutluluğu uğruna yapılan savaşta oluştu; o ateşte pişti.

(.....)

Tanıştığımız günleri düşünüyorum: O sıralar Moskova'da bugün adını taşıyan sokakta, eski bir evde oturuyordu. Onu Soçi'de, güneşte yıkanan bir bahçede düşünüyorum; bugün kendi müzesi haline getirilmiş olan, Moskova'nın Gorki Caddesi'ndeki evinde yaptığımız uzun konuşmaları düşünüyorum, gözümün önüne hayat, düş ve irade dolu yüzü geliyor. Bu gözleri görmeyen adamın zayıf ve soluk yüzü öylesine anlamlıydı ki insan, gölgeli uzun kirpikli, iri siyah gözlerinin her şeyi gördüğünü sanırdı: Güneyin parıltılı güneşini, olağanüstü güzellikteki çiçekleri, ağaçları, denizi, bulutları; Moskova'nın kış gecelerinde, lambanın yumuşak ışığını, dost ve yakınlarının yüzlerini... Kimi zaman düşünce, kimi zaman da neşeli bir gönül atılımı sezdiren genç gülümsemesi bembeyaz dişlerini ortaya çıkarır ve her defasında "bu adamın bunca gücü nereden geliyor," diye düşünürdüm.

Ama gövdesel gücü öylesine azdı ki Ostrovski'nin yazarlık hayatı ancak dört yıl sürebildi.

"Doğa bana acımasız davrandı," diyordu acı alayla ve bu sözlerde gerçekten, korkunç bir gerçek vardı. Henüz çocuk denecek yaşta, genç Sovyet Cumhuriyeti'ni savunmak için eyere atlamış, düşman saflarına dalmıştı. Savaşın neden olduğu açlık ve çözülme yıllarından sonra yeniden kuruluşun insanüstü gerilimini yaşamıştı. Felaketlerin yiyip bitirdiği vücudu bunlara dayanamadı ve merhametsiz acıların yatağa çivilediği, eylemsizliğe, devinimsizliğe mahkûm biri oldu. Bununla birlikte uğradığı acı ve felaketlere karşı koymakla kalmadı, onları yenmeyi; halkın yaşadığı hızla yaşamayı başardı. Romanlarında, düşüncelerinde ve sözlerinde hayatı övüp yüceltti.

Sovyet insanı, *Ve Çeliğe Su Verildi* ve *Fırtına Çocukları* romanlarının kahramanlarında kendi ruhunun en yetkin çizgi-

lerini bulmakta; kahramanların eylemlerinde, ülkenin esenliği uğruna harcadığı çabaları tanımaktadır.

Ostrovski, yara iyileşince unutulan insanlardan değildi. O, kişiliği insanların yüreğini derinden etkileyen güç dolu gerçek bir savaşçıydı. Yapıtına, atılgan ve zengin ruhunun gücünü, aklının ve yüreğinin ateşini, yeni insanımıza olan sevgisini aktarmıştı.

Ve Çeliğe Su Verildi romanı, 1934 yılında *Genç Muhafız* dergisinde yayınlanınca biçimci eleştiriciler sessizlikle geçiştirmişti. Sonra bu romanı geçiştirme olanağı kalmayınca toplumcu gerçekçiliğin düşmanları, Ostrovski'yi, yapıtlarının özünde edebî değer bulunmayan ilginç bir yazar gibi sunmaya kalkıştı ama hayat gerçeğin ne olduğunu gösterdi.

Halk, yayınlanır yayınlanmaz romana büyük önem verip derin dostlukla bağlandı. Derginin yazı kurulu, metni yayınlarken okurların ve özellikle gençlerin ilgisini çekeceğine inanıyordu.

(.....)

1932 yılının Nisan ayının rüzgârlı bir gününde Ostrovski'yi görmeye gittim. Kapıya vurduğum zaman, bir ses "giriniz," dedi. Göğsüne kadar örtülere sarınmış bir adam yatakta yatıyordu. Solgun ve zayıf yüzü kansızdı.

Sakat olduğunu biliyordum ama böylesine düşünmemiştim onu. Güçsüzlüğünden ve zayıflığından etkilenip konuşmayı daha sonraki bir tarihe bırakarak hastayı rahatsız etmemeye karar verdim hemen.

Kısa boylu, yaşlı ve zayıf bir kadın girdi odaya. Siyah gözleri vardı, tatlı tatlı gülümsüyordu.

"Anne, kim?" diye sordu.

Annesi adımı söyledi.

"Ah!.. Çok iyi! Şöyle gelin, şöyle gelin!"

Olağanüstü güzellikte bir gülümseme yüzünü aydınlatıyordu. Gençlik ve yaşama sevinci en küçük çizgilerini bile canlan-

dırdı, hasta birinin yanında bulunduğumu hemen unuttum. *Genç Muhafız*'da yayınlanmakta olan *Ve Çeliğe Su Verildi*'nin birinci bölümü üstüne konuşmaya başladık. Ostrovski, kahramanlarının bizde uyandırdığı duyguyu öğrenmek istiyordu.

"Bence Pavel kötü olmaktan uzak, küçük bir delikanlıdır," dedi, muzip ve nükte dolu bir gülümseme yüzünü aydınlattı: "Hiç kuşkusuz, Korçagin ile Ostrovski'nin çok sağlam bir dostlukla birbirlerine bağlı oldukları gerçeğini gizlemek amacında değilim."

Birdenbire ciddileşti ve tasalı bir sesle sordu: "Romanım sadece bir otobiyografi gibi mi görünüyor, öğrenmek isterdim?.. Herhangi bir yaşam öyküsü?.. Kendiliğinden ilginç, öznel durumlara rastlanabilir. İnsan bir vitrine bakar gibi bakar ve hayranlık duyar ama sırtını döner dönmez de unutur. Bütün yazarlar böyle bir sonuca varmaktan korkmak zorundadır, hele benim gibi bu işe yeni başlayanlar…"

İnce parmakları örtüleri sinirli sinirli çekiştiriyor, yüzü aynı sert ifadeyi koruyordu; yaratıcı sürecin çözümlenmesinin kendisi için büyük önem taşıdığı anlaşılıyordu. "Tek başına durum" ve "istisna" olmaktan korkmamak gerektiğini söyledim ona.

Sözümü tatlılıkla kesti: "Sadece bir durum: İyilikseverliğinizle beni yatıştırmaya çalışmayın!.. Benimle içten ve acımasız konuşun… Ufacık çocuktum ama çoktan askerdim, süvariydim. Şimdi bile bir ayağım üzengidedir."

Sesinde, iradesinin ne kadar sağlam ve sarsılmaz olduğunu hissettim. Ona sevincini geri getirdiğim için mutluydum. Yarattığı eşsiz Pavel, çağdaşların ve gelecek kuşakların gözünde, çağımızın değişimlerini canlandıran ve canlandıracak olan kahramanlar arasında yerini çoktan almıştı.

"Benim Pavel'im sevilecek mi acaba?" diye mırıldandı alevli bir sesle; sonsuz mutlu bir gülüş, güneş gibi aydınlattı yüzünü.

Romanının örgüsünü, konuşmalarını, betimlemelerini başarıp başaramadığını, kişilerin tipik çizgilerini belirtip belir-

temediğini öğrenmek istiyordu. Bütün soruları, edebî yaratış sorunları hakkında çok okumuş, çok düşünmüş olduğunu göstermekle kalmıyor, onun yetkin bir yazar olduğuna da tanıklık ediyordu. Sevip nefret ettikleri, sahip oldukları ve söz etmek istediği şeyleri bilmeyen gençlerimize hiç benzemiyordu. Bu konuda katı bir anlayışı vardı: "Başka türlü nasıl olunabilir? İnsanın kör gözle bile çalışabileceği bilinmezse! İster ünlü, ister çiçeği burnunda bir yazar ol, işin özünü düşüneceksin. Kitabın topluma kesin olarak hangi alanda katkıda bulunabilir?.. Bu soruya kesin ve açık cevap vermek, kendine karşı acımasız olmak zorundasın; bunun anlamı, senin bir değerinin olmadığıdır."

Ostrovski çalışma tasarılarından söz ediyor, süreler beliriyor ve tasarılarını durmadan genişletiyordu. Karşımda güçlü, çelik iradeli, savaşçı biri vardı.

(.....)

"İşte yine saflardayım... Önemli olan budur... Tekrar yine saflardayım!.. Nasıl muhteşem, nasıl güzel bir hayat var önümde bilseniz!.."

Yeni romanı *Fırtına Çocukları*'na çalışıyordu. 1934 yılında onu Soçi'de görmeye gittiğim zaman olayları ve kitabın değişik evrelerini canlı ve renkli biçimde anlatmıştı. Şimdi trenimiz Moskova'ya doğru yol alırken bize yine o romandan söz ediyordu. Av kulübesinde geçen bölümü anlatmaktaydı.

Devrimin gözü pek ve genç destekçisi Andre Ptakha ve arkadaşları, onların gençliğinden, tecrübesizliğinden yararlanan kalleş düşmanın ihanetine uğramış, ele geçirilmiştir. Av kulübesi bölümünü neşeyle anlattı; romanının son bölümlerinin ilk şekliydi bu.

"Böyle görüyorum onları... Alınan ders çok acı ve sert!.. Çabuk inanıyorlardı, düşmanın hainliğini sezememişlerdi. Bu yüzden son derece zor deneylerden geçmeleri gerekecek!.. Sınıf

savaşı, tecrübe ve kavgalarda öğrenilen bir bilimdir. İnsan tecrübeyi kimi zaman çok pahalı öder. Av kulübesi dramı bizim delikanlıları amansız deneylere sürükleyecek ama aynı zamanda çok şeyler kazandıracak. Gözü pekliklerinde, gençlere özgü ve saf romantizmlerinin büyük kısmını korumuşlardır. Bu kış sabahı onları olağanüstü olgunlaştıracak. Onlar orman yolunda yürüyen tecrübesiz gençler değildir artık, yetişkin savaşçılardır. Bu dondurucu şafak onlar için amansız bir karşılama saklamaktadır ama yeni savaşlar gelecek ve delikanlılarım muzaffer olacak. Zafer çok, çok büyük olacak..."

Çok yorgundu, bir öksürük nöbetine tutuldu, alnında boncuk boncuk ter taneleri dizilmişti.

(.....)

Onu görmeye gittim. Akşam olmak üzereydi, günlük çalışmasını bitirmişti. Üzerinde her zamanki asker ceketi vardı, yorgun görünüyordu. Kaç saat çalıştığını sordum.

"Oh, pek fazla sayılmaz," dedi kaçamak yollu ama sonunda doğruyu söyledi: "On saat kadar. Doğru bulmuyor musun? Ama çalışmaya karşı büyük bir açlık duyuyorum... Doğrusu hiçbir şey yapmamak, bana âşıkların ayrılığından daha ağır geliyor. Çalıştığım zaman yeryüzünde benden daha mutlu insan yoktur!.. Genellikle mutlu bir çocuk değil miyimdir ben?"

(.....)

Durmadan okuması gerektiğini tekrarlardı, gerçekten de soylu bir doymazlıkla, kültüre olan derin aşkla okurdu. Güçlü yönlerini bildiği kadar zayıf yönlerini de biliyordu. Kahramanlarının aşkın ve kinin yakıcı yalımını, çalışan halkın düşmanlarıyla savaşmanın ve onları yenmenin kanmaz susuzluğunu temsil ettiğini biliyordu. Güçlü ve atılgan kahramanlarının bu savaşta doğduğunu ve devrim tarafından şekillendirildiğini biliyordu; bütün parçaları yazar tarafından yaratılmış kişiler olmadıklarını, sanatsal açıdan geçerli, kendilerine özgü bir varlıkları vardı onların.

Günleri katı bir düzen içinde geçiyordu. Sabahın erken saatlerinde çalışmaya başlıyor ve yaptığı işe zekâsının, yüreğinin, iradesinin tutku ve direngenliğini koyuyordu. Günler boyu bu olağanüstü ve insanüstü güçlüklerle dolu ebedi çalışmayı izlemiş olan sekreteri Bayan A. P. Lazareva'nın anılarını aktaracağım buraya.

"Nikolay Ostrovski'nin hayatı sanki bir irade eğitimiydi," diye yazıyor. "Hastalığın bana saldırdığı oranda, ben de onunla canla başla savaşırım. Benim başlıca savaş olanağım çalışmadır. Sekreterlerim üç kez sekiz saati birbirine ekleyerek çalışıyorlarsa bu demektir ki hastalığın saldırıları özellikle amansızdır. Doğa beni yıkamaz. Teslim olamam, teslim olmaya hakkım yoktur benim. Davranışım benim özel sorunum değildir… Bununla birlikte irademi denetlemeyi, acılarımı ona bağımlı kılmayı, bağışlamaz acılarla kıvranırken gülümsemeyi iki günde öğrenmedim."

(.....)

"Ancak kısa uyku saatlerinde acıdan kurtulabiliyordu ama zorunlu hareketsizliği nasıl da yorucuydu. Çoğu zaman uyurken durumunu unutuyordu; uyanınca yaptığı ilk şey ayağa kalkma çabasıydı. O zaman trajik hareketsizliğin verdiği his yepyeni bir acıyla sarıyordu varlığını. Bununla birlikte bunları dışarı vurmazdı, ne hissettiğini yüzünden okumak olanaksızdı. Çevresindekilerle çabuk konuşur ve alışılmış hızıyla çalışmaya başlardı… Ostrovski'nin büyük bellek ve düşünce disiplini vardı. Bu, özellikle yazdırırken belli olurdu: Romanın yapısı ve sade örgüsü ilk taslakta ortaya çıkardı; bu disiplin genellikle karalamasız yazdırdığı mektuplarında da hissedilirdi.

"Kendini yaratıcı ilhama kaptırınca her şeyi unuturdu, sancılarını, sonsuz yorgunluğunu, hatta yemek yemeyi bile unuturdu. Saat gece yarısını çalınca yorgunluktan bitkin ama hoşnut olur, çoğunlukla üzülerek ertesi sabaha kadar çalışmayı bırakırdı."

(.....)

"Gar büfesinde komi olarak çalıştığı kara yılları hiç unutmazdı," diyor Lazareva. Şöyle dermiş büyük usta: "Buna yorucu demek de yetmez, dört bir yana koşmak, girip çıkmak, koşmak, şunu bunu taşımak gerekiyordu!.. Ama hayatı görüyordum, hayatın alt kısmını, tıpkı bir mahzen penceresinden gelip geçenin kirli ayaklarını görüyormuşsun gibi. Önümden nice enkazlar geçti, sayısını saymak olanaksız!.. Zeki, yetenekli insanlar, çocuklar gibi saflar, köpek gibi hırlayanlar... Büfede çıraklık ederken zilletin sayısız örneklerini gördüm... Ama günden güne düştüklerini gördüğüm kadınların ve genç kızların yazgıları, bana büyük bir korku ve acıma duygusu verirdi. Fakat hayatın korkunç ve acınacak görünüşleri aklıma takıldığı oranda düşünürdüm: İnsanlar bu şekilde sonsuza kadar yaşayamaz, bir gün sabırları tükenir... İnsanın var oluşuna layık bir hayat değil bu! Kadınları, analarımızı, bacılarımızı, karılarımızı düşüren, korkunç şekilde yok eden bir hayat!.. Hangi toplum düzeni böyle bir hayata göz yumabilir?.. Kadınlara saygı duyup onları korumayı dünyaya ancak devrimciler öğretebilir."

(.....)

Konuşma, *Fırtına Çocukları* romanının kadın kişilerine geldi. Ostrovski daha da ateşli konuşuyordu. Kitabında aşkın büyüklüğünü ve derinliğini göstermek istiyordu, kadın arkadaşa karşı olan ahlaki ve insani davranışını anlatmak istiyordu.

"Aşksız arkadaşlık olabilir ama dostluk, arkadaşlık ve ortak ilgi olmaksızın aşk bayağıdır... Bu aşk bile değildir, bencil zevk, hoşça bezenmiş boşluktur."

Kitabını okuyan bir kadının kendisine gönderdiği mektuptan söz etmeye başladı. Sevdiği adamla olan ortak hayatlarının başarısızlıkla sonuçlandığını yazıyormuş.

"İnsanlar hayatlarını rezil etmek için ellerinden geleni yapıyor. Bir şakayla, sorumsuz bir tasasızlıkla başlar bu; kişisel duygularım beni ilgilendirir, değil mi?.. Canımın istediğini yapıyo-

rum, hepsi bu kadar… Ne beyinsizlik!.. Son çözümlemede, tüm değerlerimiz ve eylemlerimiz, içinde yaşadığımız ve kendisi için çalıştığımız topluma özgüdür. Hafif ve bencil insanlar, sadece kendi hayatlarını berbat ettiklerini düşünür, oysa beşikteki çocuklarının hayatını berbat etmişlerdir bile."

(.....)

"Geçmiş geçmiştir ama palavra atmıyorum, kızların beni tatlı tatlı süzdükleri zamanlar oldu… Bense çekingendim, utangaçtım sanki inadına… Gerçekten de size baktıkları sırada bir Maroussia'nın, bir Olessia'nın mavi ya da kömür gözlerinde insanın kendisini seyretmesi hoş şeydir… Ama insan savaşırken bunları kafasından söküp atmalıdır… Ve sonra, insan şöyle gelip geçerken bir genç kızı öpüp başını çevirip gidemez, ona birbirinden güzel şeyler anlatıp genç varlığın hayatını berbat ettikten sonra atına atlayıp alıp başını gidemez, öyle değil mi? İnsanın damarlarında kan dolaşıp cayır cayır yanarken, hiç kuşkusuz ölçülü davranmak zordur ama ben kendimi her zaman disiplin altında tuttum. İnsanın iradesi galip gelince mutlu olur!.."

(.....)

"En azından beş yıllık bir plan yapmam gerek," diyordu. Bu tasarısı ciddi ve katıksızdı. "İkinci ve üçüncü kitaplarda büyük bir çalışmaya girmem gerekecek: Polonya Sosyalist Partisi'nin ve Pilsudski taraftarı faşistlerin askerî kişiliğinin aşağılık politikasının ipliğini pazara çıkarmam gerek… Sonunda benim delikanlılar devrimci olmak için yeterince olgunlaşacaklar. Geliştikçe, partizan hareketi yeni güçleri, kahramanları kendine çekecek… Tanıdıklarımızdan bazıları yok olacak, böylesine zorlu bir mücadelede kurban vermemek mümkün mü? …"

"Andre kurtulacak mı?"

"Hiç şüphesiz," diye haykırdı güçlü bir sesle. "Kızıl Ordu'ya girecek… Oraya Polonyalı kılıcından kurtularak varacak. Olessia mı? Yazgısı hakkında kesin kararım yok ama Andre ile Olessia'nın, mutluluğu hak ettikleri kanısındayım."

(.....)

Ostrovski'nin kitapları, bir savaşçının, yeni hayatın kurucularından birinin zaferidir. Bu büyük yazarın hayatı, emeğin zaferidir; sanatçı cesaretinin zaferidir, sanatçı yılmazlığının ve ilhamının zaferidir. İlham sözcüğünü çok severdi ve ilhamın kendiliğinden gelmediğini, çalışmanın ve direngenliğin meyvesi olduğunu söylerdi. Ve bu direngenliğin bedelini biliyordu.

"Yazar, gün doğar doğmaz çalışmaya başlamalıdır, çalışmak istemelidir, tıpkı bir fabrika işçisi gibi."

(.....)

Gerçek bir yazar olan Ostrovski kendi hayatından, iç savaş sırasında tanıdığı, omuz omuza savaştığı, haklarında düşündüğü, incelediği arkadaşlarının hayatlarından yararlanmıştır yapıtlarında. Bu yaşanmış ve hissedilmiş deneylerden, çağı bütün görünümleriyle yansıtan çizgileri seçmeyi başarmıştır. Ostrovski, olağanüstü görünmemeleri için her çizginin, her ayrıntının üzerinde inatla durarak, tipik çizgilerin seçimini büyük titizlikle yapmıştır. Bunun tersinin, sanatı için yararlı olmadığını biliyordu. Ostrovski'nin bir işçinin hayatını örnek bir doymazlıkla okuduğunu, Rus devrimci-demokratlarının yapıtlarını olduğu kadar Rus edebiyat ve eleştirisinin klasiklerini uzun uzun incelediğini unutmamak gerekir. Demek oluyor ki Ostrovski kalemi eline almadan çok önce bile edebî yaratıya dair yasaları biliyordu.

(.....)

Ostrovski'nin, gerçek yanı ağır basan, doğru ve büyük mücadelenin tutku ve cesaretiyle dolu kitapları birçok Sovyet ve yabancı ulus kuşaklarını kendisine bağlayacak; onun savaşçı ve hümanist kişiliği, ilerici insanlığın belleğindeki canlı, etkili ve değerli yerini her zaman koruyacaktır.

BİRİNCİ KİTAP

BÖLÜM 1

Kapıya hafifçe vuruldu. Louise okumayı bıraktı, kulak kabarttı. Bir kez daha vuruldu kapıya hafifçe. Sanki rahatsız ettiği için önceden özür dilermiş gibi ürkek, kulağa hoş gelen yumuşaklıkta, yaşlı Joseph'ten başka kimse çalmazdı kapıyı böyle. Louise'in gözleri kendiliğinden eski duvar saatine yöneldi.

"Gece yarısını geçmiş... Yaşlı Joseph'i bu saatte buraya hangi sebep getirebilir?"

Zeromski'nin kitabı yataktan halıya kaydı. Belli belirsiz bir kuşkunun doğurduğu pek az hissedilebilir bir soğuk duyusu ya da biraz önce çıplak omuzlarının üzerine attığı ipek kimono titretti Louise'i.

"Sen misin Joseph?"

"Benim Madam la Kontes."

Yaşlı uşağın her zamanki gibi uzun uzun eğilmeksizin odaya girişini, afallamış halini gören Louise olağanüstü bir şeyler olduğunu anladı.

"Sayın Kont Edouard geldiler, Madam la Kontes..."

"Ne?.. Edouard mı?.. Nerede?" diye sordu Louise pek az duyulan ama kendisine bağırıyormuş gibi gelen bir sesle.

Louise, kocasının bu ani dönüşünü hiç mi hiç beklemiyordu. Bir süre boş yere sesini ayarlamaya çabaladı. Daha fazla düşünmeksizin, fırladı çıktı odadan. Büyük salonu, kuyruklu piyanonun üzerine konmuş mumun solgun ışığı aydınlatıyordu. Gri bir asker kaputu giymiş bir adam sırt çantasını

çıkarmaya uğraşıyordu. Kapının açıldığını duyunca hemen döndü. Louise'in elleri kimonosunun açık göğsünü bilinçsizce kapattı; rengi atmış kürk kalpağını gözlerine kadar indirmiş bir yabancı, mumun solgun ışığından çıkıyordu. Kontes'in bakışı, şaşkınlıkla adamın gür sakalları üzerinde takılıp kaldı. Asker, Louise'i ellerinden tutup kendine doğru çekti. Louise geri çekilmek istedi ama adamın güçlü kolları bırakmadı onu.

Yabancı adamın yüzü Louise yaklaşınca korku uçtu gitti, geldiği gibi bir anda. Ne çalı gibi sakallar, ne de kapak yanıltamazdı artık onu. Binlerce göz arasında Edouard'ın gözlerini tanıyabilirdi o, yay biçiminde ince kaşların altındaki hafifçe yumuk gözleri. Ama yine de kendi Eddie'si değildi, bu parlak kırmızı apoletli, kibar muhafız albayı.

Bıyıkları, sakalı, kirli üniforması kötü tütün kokuyordu. Islak kaputundan kekre, dayanılmaz bir koku yayılıyordu.

Moguelnitski karısının ruhsal durumunu anladı. Bu yüzden dudaklarını şakaklarına inen ipek gibi saçların üzerine kondurduktan sonra tatlı ve titrek dudaklarından öpmeksizin bıraktı onu.

Yaşlı uşak yanlarında duruyordu.

"Beni böyle bir durumda gördüysen suç Joseph'in. Ben yıkanıp üstümü değiştirmeden sana haber vermemeliydi," dedi Edouard, özür dilermişçesine, kalpağını çıkarırken.

Yorgun bir hareketle elini birbirine girmiş saçlarının arasına soktu. Bu pek iyi tanıdığı hareket Louise'in bütün sevecenliğini uyandırdı. Kirli giysileriyle bu çok değerli varlığın iğrendirici görünüşü karşısında bir an tiksinme duygusuna kapıldığı için büyük bir acı duydu. Joseph'in varlığını unutarak kocasına sarıldı, başını elleri arasına aldı, canı gibi sevdiği gözlerinden uzun uzun öptü. Hep aynı gözlerdi. Yumuşak ama kararlı bir tavırla kocası onu kendisinden ayırdı:

"Sonra Louisette, sonra... İlkin şu paçavralardan kurtulmam, sonra da iyice yıkanmam gerek. Kirden ölüyor gibiyim. Son iki gün, bir lokomotifte yolculuk ettim, kömürlerin üzerine yattım, hemen hemen hiç uyumadım..."

Bir saat sonra, karısının odasına girdi Edouard. Louise bir kez daha şaşırdı. Sakal bırakmıştı ama kıvırcık saçlarını usturayla kazıtmıştı. Güçlü ve biçimli başı cilalı gibiydi, alnının köşeleri parıldıyordu. Bu kez de benzemiyordu kendisine, gidişinden önce kendisine yakışmadığını bildiğinden saçlarını hiç kazıtmazdı. Joseph'in Kont'un gardırobundan çıkardığı gri giysi, Louise'e evliliklerinin Nice'te geçen ilk aylarını anımsattı. Kocasını sivil elbise içinde ilk kez orada görmüştü.

"Eh artık benden korkman için hiçbir neden yok sevgilim, öpebilirsin beni," dedi.

• • •

Sabah, iyi kapanmamış perdenin aralığından solgun bir ışık demeti gibi süzüldü. Louise uyandı, kocasını uyandırmamak için yerinden kımıldamadı. Onun uyuyuşuna baktı. Edouard derin derin soluk alıyordu, ipek gömleği soluk çizgili, ağzı yarı açıktı. Sürekli tehlike, bekleyişler, uykusuz geçen geceler, hepsi birden bu dudakların üzerinde görünüyordu. Bol şarap, bol yemek ve karısının okşamalarıyla kendinden geçmiş, yorgunluktan daha söze başlar başlamaz uykuya dalmıştı.

Eğer şimdi buradaysa Louise burada olduğu içindi. Şüphesiz hiç unutmamıştı onu. Paris'ten başlayıp iki sınır aştığı bu tehlikeli yolculuğu da onun için yapmıştı. Evet, ona bazı görevler vermişlerdi... Eğer Polonya'nın en güzel kadınının kendisini burada beklediğini bilmemiş olsaydı bütün bu tehlikelere, bu yoksunluklara göğüs germek için Paris'ten ve Savunma Bakanlığı'ndaki görevlerinden ayrılır mıydı?

Bu son sözleri uykuya dalarken söylemişti. Ve onun kendisine anlattığı pek az şeyden, Louise, çok önemli olayların oluştuğunu, bilinmeyen, korkunç ve amansız bir tehlikenin hayatını tehdit ettiğini anlamıştı.

Ama bütün bunlar onun mutlu olmasına engel değildi. Ne olursa olsun kocası yanında oldukça korkacak bir şey yoktu. Her zaman karar vermesini, bütün koşullarda gerektiği gibi davranmasını bilmişti o ve şimdi de böyle olacaktı. Ne kadar önemsiz olurlarsa olsun, bütün sorunların karar verme zorunluluğunu onun geniş omuzlarına bırakırdı.

Edouard, uykuya dalışı gibi yine birdenbire uyandı. Bakışları karşılaştı, gülümsediler.

"Boynunu kör bir bıçakla kesiyorlarmış, yüzün bir haydudun suratıymış gibi bir şeyler hissettiğin anda, tam bu anda, uyanmanın tuhaf bir etkisi var. Ne dersin? Ama çok geç oldu, kalkmak gerek."

"Kapat gözlerini Edouard, giyineceğim."

Eğlenen bir alçakgönüllülükle gülümsedi Edouard.

Louise'in halının üzerine bırakmış olduğu kitabı alıp okuyormuş gibi yaptı. Zeromski'nin... *Sadık Nehir*... Ayaklanmalar, fedakârlık, sadakat romantizmi... Hiç değişmemiş... Giyinirken hep gözlerimi kapatayım istiyor. Ne çocuk! Hep romantik böylesine!..

• • •

Her sabah olduğu gibi, Moguelnitski Kontlarının bu eski şatosu, yirmi yedi odasıyla yavaş yavaş canlanıyordu. Bir bölümünde uşakların, hizmetçilerin oturduğu alt kat çoktandır uyanmıştı. Mutfakta kahvaltı hazırlanıyordu. İki hizmetçiyle bir genç uşak holü ve büyük salonu düzenliyorlardı. Üst kat henüz uykudaydı. Louise'in oda hizmetçisi, yaşlı Joseph'in torunu, on altı yaşında bir genç kız olan Elise, hanımının odası-

nı düzene sokmak istedi ama kapalıydı kapı. Durumu dedesine haber verdi. Yaşlı adam Kontes'i rahatsız etmemesini, öteki odaları düzenlemesini söyledi.

Edouard, Louise'in tuvalet masasının üzerindeki değerli biblolarını tek tek gözden geçirirken onun geri gelmesini bekliyordu. Arkasında Joseph, az sonra geri geldi genç kadın. Yaşlı adamın ak saçlı başını iyice indirdi. Zayıf, çıkık kürek kemikleri mavi uşak giysisinin altından iyice belli oluyordu. Joseph, Edouard'ın küçücük bir çocuk olduğu dönemden beri hizmetindeydi. Yaşlı adamın, Kont'un ailesine karşı, efendisinin evindeki yaşlı bir bekçi köpeğinin bağlılığına benzer duyguları vardı. Şatoyu Joseph'siz düşünmek olmayacak bir şeydi. Moguelnitski'ler giriş yerindeki iki ortaçağ zırh takımı kadar alışmıştı ona. Joseph'ler tıpkı zırh takımları gibi kuşaktan kuşağa miras kalmışlardı.

Yaşlı adam uşaktı. Oğulları, torunları sanki miras kalırmışçasına Moguelnitski'lerin uşağı oluyorlardı. Joseph, Edouard'ın büyük babasının hizmetine girdiğinde on beş yaşındaydı. Bu yüzden ilişkilerinde yaşlı adama belli bir senli benlilik tanıyor ve ona büyük güven besliyordu.

"Her şeyi dediğim gibi yaptın mı Joseph?"

"Evet, sayın Kont'un gelişlerinden hiç kimsenin haberi yok. İşte, Madam la Kontes'in yatak odasının yanındaki çalışma odasının anahtarı. Kont ve ben hariç hiç kimse girmedi oraya... Elise ortalığı düzeltirken Kont Hazretleri çalışma odalarında beklemek zorunda kalacaklar. Hiç kuşkusuz torunum kimseye bir şey söylemez, ama böylesi daha iyi..."

Joseph, yaşlılıktan ileri gelen kırık bir sesle yavaş yavaş konuşuyordu. Edouard, onun zayıf yüzüne, beyaz uzun favorilerine dikkatle bakıyordu. Son üç yıl içinde ne kadar yaşlandığının şimdi farkına varıyordu.

"Çok güzel Joseph. Şimdi bana şu Alman komutanı anlatabilirsin. Adı neydi onun?"

“Adolphe Sonnenbourg, Kont Hazretleri. Komutan, eğitmenin odasında oturuyor. Bir buyrultusu var. O zavallı mutfaktan dışarı çıkmıyor, Adam ile birlikte hizmetçilerin odasında yatıyor. Binbaşı kibar bir adam, doğrusunu söylemek gerekirse dürüst bir adam. Askerlerine kümesimizi yağmalamalarını yasakladı yoksa bu adamlar piliçlerimizi, kazlarımızı boğazlamakla vakit geçirirlerdi.”

Edouard onun sözünü keserek:

“Malikânede kaç Alman var?” diye sordu.

“Bütün bir süvari bölüğü. Atları bir aydır yulafımızı yiyorlar. Başlangıçta, asaletmeap buna izin vermiyordu. Bunun üzerine Almanlar kâhyayı tutukladı, biz de ambarları açmak zorunda kaldık. Şimdi komutan bizde oturduğu için Almanlar hiç değilse samanı köylülerden alıyorlar, önceleri hep bizden alırlardı…”

“Askerler nerede oturuyorlar?”

“Çiftlikte.”

“Güzel. Peder Jêrôme’a ne zaman gideceksin? Onu hemen bugün görmek istiyorum.”

“Hemen gidiyorum. Başka bir emriniz?”

“Yok.”

Joseph, bir an durdu kapıda.

“Peder Jêrôme’a Kont Hazretleri’nin gelişinden bahsedebilir miyim?”

Edouard, başıyla evet işareti yapmadan, bir süre duraksadı.

Moguelnitski’ler yalnız kaldılar. Edouard karısına yaklaştı.

“Özür dilerim Eddie ama Peder Jêrôme’u neden görmek istediğini anlamıyorum. Ona günahlarını itiraf edeceğine inandıramazsın beni!”

Neşeli bir kahkaha attı.

Edouard onu sevecenlikle kucakladı.

“Peder Jêrôme canını sıkar mı?”

"Hayır. Ama yine de oldukça tuhaf. Ne baban, ne kardeşin, ne Stephanie; hiçbiri senin eve döndüğünü bilmiyor."

"Oysa, Peder Jérôme özel bir davet alıyor değil mi? Şaşırtmamalı bu seni. Ev ağzına kadar Alman ile doluyken geceleyin, altını üstüne getiremezdim. Hem üstelik... Bir Fransız subayıyım ben. Anlıyorsun değil mi, Louison? Yarın Varşova'ya gitmek zorundayım. Buraya gelişim ne kadar az bilinirse o kadar iyi."

"Nasıl, gidiyor musun?"

"Hemen geri döneceğim, Louisette."

"İyi ya, benimle birkaç saat geçireceğine, şu aşağılık Cizvit'i çağırıyorsun."

Edouard gülümsedi.

"Bir iş için Peder Jérôme'a ihtiyacım var. Seni ilgilendirmeyen şeyler. Beni bağışlamalısın ama Peder Jérôme geldiği zaman onunla baş başa konuşmak zorundayız. Kardinal'den bilmem ne istemiş. Of, kilise işleri... Bu onun sırrı, bir başkasının varlığı onu tedirgin edebilir. Şimdi bana izin ver de sana birkaç soru sorayım."

"Dinliyorum Eddie."

"Söyle bana, bu komutan hep sizinle mi yemek yiyor?"

"Evet, baba ve Stephanie masaya davet ediyor onu. Şikâyet edilecek bir davranışı yok. Oldukça iyi Fransızca konuşuyor... Ama bazen bir başka subayı, Teğmen Schmultke'yi de birlikte getiriyor. Kaba bir Bavyeralı. Yaptığı ahmaklıkları, bayağı iltifatları bir duysan! Üstelik burada evin efendilerinin biz değil, kendileri olduğunu anlatmak istiyor. Baba, Schmultke'nin kendisine büyük yardımlarda bulunduğunu söylüyor. Ama bana göre sevimsiz bir adam."

Edouard, karısının sözlerinin çok daha önemli şeyler gizlediğini anlamakta gecikmedi, ağır ağır kaşlarını çattı. Louise kocasının duygularını hissetti, alnında yukarıdan aşağı dikine

inen kırışık çizgiyi silmek için parmaklarının ucuyla kaşlarını okşadı. Bu sessiz dokunuş hep uzlaştırırdı onları. Karısının parmakları daha sonra dudakları üzerinde gezinirken Edouard bilinçsiz bir şekilde onun yüzüğünün taşlarını düşündü.

"Louisette, mücevherlerini nerede saklıyorsun?"

Louise'in sık kirpikleri şaşkınlıkla titredi.

"Saçma bir soru bu Eddie! Üç yıldan beri nasıl yaşadığımı sormuyorsun bana, tutmuş..."

"Hâlâ bir çocuksun Louisette... Sana sordum, çünkü sahip olduğumuz servetin değerini bilmek zorundayım. Daha sonra nedenini söylerim sana. Elmaslarının değerini hatırlıyor musun, kaç altın rubleydi?"

"Annem birinde halama, çeyizime giren mücevherlerin yüz yetmiş bin rubleye yakın olduğunu söylemişti. Bir de senin bana verdiğin elmaslar var, onların değerini de kendin biliyorsun."

Edouard kafadan çabucak bir hesap yaptı:

"Yüz yetmiş bin, yüz yirmi bin daha, iki yüz doksan bin eder. Bahçeye gömülü küpün içinde on altın rublelikler halinde iki yüz bin var. Fransa Bankası'nda altı yüz bin frank. Londra Bankası'nda Louise adına on iki bin İngiliz lirası. Ve cebimde on yedi bin Alman markı... Bunların hepsi de para halinde. Yaklaşık olarak bir milyon altın ruble eder. Bunların yarısı Louise ile benim. Yedi milyonluk kişisel servetimden kalanların hepsi bu!.. Böyle bir zamanda, dokuz bin hektarlık toprağı, malikâneyi, çiftlikleri, buhar değirmenini, beyaz taş ocağını, bin altı yüz bin hektarlık ormanı... Bunların hepsi yıkılıp yakılma tehdidiyle karşı karşıyayken gerçek bir servet saymak gerçekten çok güç. Bütün bunlar savaşla kazanılmak zorunda olan şeyler... Şimdilik, yarım milyon rublemiz var, eh, pek iyi sayılmazsa da hiçten iyi."

Kapının arkasında gülmeyle karışık sesler duyuluyordu.

Bir kadın sesi, inandırıcı bir tonda:

"Ladislas, kusursuz davranmayı öğrenmenin sırası şimdi," diyordu.

"Stephanie ile Ladislas," diye fısıldadı Louise endişeyle, "Joseph hasta olduğumu haber vermişti onlara ama bak yine de geldiler."

Edouard, peşi sıra karısını da sürükleyerek yatak odasına geçti. Çalışma odasının kapısını hızla açtı.

"Onlara şimdilik bir şey söyleme, mümkün olduğu kadar çabuk başından savmaya bak," dedi kapıyı kapatırken.

"Neyin var sevgilim, hasta mısın yoksa?"

Stephanie kapının eşiğinde gevezeliğe başlamıştı bile. Arkasında Ladislas Moguelnitski vardı; paten kayarmış gibi odaya hızla daldı.

R'leri genizden söyleyip Louise'in etrafında ustalıkla dönerek "ama her zamanki gibi güzel vallahi" dedi. Louise'in yanına geldi.

Sarkık dudakların ellerine dokunuşuyla hissetmeye alıştığı iğrenme duygusunu yine hissetti Louise. Çocukluktan çıkıp erkekleşmeye başlayan bu delikanlıya karşı nedenini bilmediği bir iğrenme duygusu vardı.

"Görüyorsun ya Louisette, kaynımızın eğitimi için dökülen kucak dolusu para hiçbir işe yaramıyor. Bir yarış jokeyi gibi hep birinci gelmek istiyor." Stephanie'nin dudaklarında aşağılayıcı bir gülümseme vardı.

Halinden memnun Ladislas, papyonunun düğümünü sıkıştırdı.

"Hız ve güç! Büyük kaptanların ilkesi budur!"

Konuşma tatsızlaştığından, konuyu değiştirmek için kocasından gelen mektubu Louise'e göstermesini Stanislas önerdi Stephanie'ye.

İlgilenen Louise "ne diyorsun Stanislas," dedi ve Stephanie'nin yanına, divana oturup omuzlarından tuttu.

Ladislas karşılarına yerleşti, Stephanie'nin biçimli, göz alıcı baldırlarını, Louise'in ince bacaklarını seyre koyuldu.

"Stephanie, sevgilim." Louise, çalışma odasında bulunan Edouard'ın duyması için bilerek sesini yükseltiyordu: "Kurmayımız şu anda Kiev'de bulunuyor. Büyük bir kent, doyurucu bir sanat hayatı var, opera fena değil. Dün, örneğin, Faust'u dinlemeye gittik, bizim albay, tiridi çıkmış moruk Becklendorf, iyice şaşkına döndü: 'Tıpkı Münih'te gibi! Kim der ki burası barbar, haydutların kaynaştığı bir ülke diye.' Sana daha önce de yazmıştım. Ostrog'u işgal ettiğimiz zaman on beş gün izin aldım, Volhynia'daki topraklarımızı görmek için Maly Borovitsy'ye gittim. Orada gördüklerim karşısında kapıldığım öfkeyi tahmin edemezsin. Yağmalanmış bir ev, bomboş odalar, kırılmış pencere camları. Dam çatısının sacları bile sökülüp alınmış. Bütün makinelere zorla el konmuş. Çiftlikte, köylüler atları, sığırları alıp götürmüşler, buğday ambarları boşaltılmış. Geriye soyulmuş binalardan başka bir şey kalmamış. Pislik ve bırakılmışlık her şeyi istila etmiş. Yönetici öldürülmüş, memurlar alıp başlarını gitmişler. Borovitsy'de bulunan Frankfurt alayının bir müfrezesi sayesinde soruşturma ve araştırmaya giriştim. Evinde oturduğum Paissi adlı bir Rus papazı malikâneyi kimlerin, nasıl yağma ettiğini anlattı bana. Tavsiyesi üzerine köyde sıkı bir arama yaptık. Pek tabii pek az kalıntı bulabildik. Hepsi ancak üç beş şey. Frankfurtlulara bizim eve yerleşmelerini teklif ettim. Bölge polis şefi de (Hancı Mazurenko'nun oğlu, hatırlıyor musun) ailesiyle birlikte bize yerleşti. Onu geçici olarak yönetici tayin ettim. Çok yararlı ve yardımsever olduğunu ispat etti. Yağmalanan her şeyi son buğday tanesine kadar toparlayacağına yemin etti. Otuz marka ondan daha iyi bir yönetici bulamazdım. Frankfurtlular ve o, köyün dışında yaşamaktan çok memnunlar (hepsi bir arada bulunuyorlar), gerekince, kendilerini savunmaları çok

kolay olacak. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki partizan çeteleri etrafı talan edip yakıp yıkıyor. Papazın bana adlarını bildirdiği kişiler ne yazık ki bizim köye varışımızdan önce ormana saklanmış. Bydlo'lardan* başka kimse kalmamış. Soygunun tadını almak için, bu sersemleri sıra dayağından geçirmesini emrettim Mazurenko'ya. Dayak faslında ben orada değildim. O gerekeni yapmıştır."

"Ne korkunç şey," diye mırıldandı Louise. Elinde tuttuğu mektubu dizlerinin üzerine düşürdü.

"Doğru, bu olay Stanislas ile Fanie'yi perişan etti. Borovitsy'de hiç olmazsa binalar ayakta. Oysa Galiçya malikânesi tamamen yandı. Ama neden böyle hanım evladı gibi davrandığını anlamıyorum. Ben olsam, köyün yarısını sallandırır, rezillerin bütün hayvanlarını, atlarını, tohumlarını ellerinden alırdım," diye söze karıştı Ladislas.

Louise heyecan içinde yanıtladı: "Ben insanları kırbaçlatmanın korkunç olduğunu söylüyorum, belki de hiç suçları yoktu zavallıların. Bunu, Stanislas yapsın! Anlamıyorum... Ama gerçek bir soyluya yakışmaz bu."

"Böyle düşünebilirsin! Sen ve Edouard, hiçbir şey yitirmediniz. Oysa Stanislas'la ben hemen hemen yoksul düştük."

Stephanie gücenmişti.

"'Gerçek soylu' sözcükleriyle ne demek istediğini bilmek ilginç olurdu," diye parladı Ladislas. "Gerçekten de yalnızca siz Çernitski'ler mi bu onura layık?"

"Yeter Ladislas, yeter," diyerek sabırsız bir hareketle susturdu onu Stephanie. "Görüyorum ki mektubu dinlemek istemiyorsunuz."

Bir orman işletmecisinin kızıydı Stephanie. Babasının milyonları bir asalet rütbesinin yerini fazla fazla tutardı.

* Polonyalı toprak ağalarının Ukraynalı kölelerine taktıkları ad. Lehçe gerçek anlamı: "Boynuzlu hayvan."

Ladislas'ın horoz gibi kabarması ona hep tuhaf gelmişti, şimdiyse sinirlendiriyordu.

Ladislas bir şeyler daha eklemek istiyordu ama kapıya vuruldu; bir hizmetçi Kontes'e haşmetmeabın kendisini görmek istediğini bildirdi ve bacaklarını güçlükle sürükleyen güçsüz, şişmanlık hastası bir ihtiyarın içeri girmesi için saygıyla kenara çekildi.

"Joseph az sonra Peder Jêrôme ile birlikte gelecek, sanki hepsi bile bile burada toplandılar ve hiçbirinin gitmeye niyeti yok," diye düşündü Louise öfkeyle. "Peder Jêrôme'u doğrudan doğruya Eddie'nin odasına götürmesi için Joseph'e haber vermek gerek. Sonra amma da tuhaf bir şey: Eddie burada ama kimsenin haberi yok! Gerçekten bu kadar tehlikeli mi onun için? Hele şu pis çocuk!"

"Melun sonbahar! Her yanım ağrıyor, durmadan üşüyorum. Adam, ört ayaklarımı, sonra gidebilirsin. Yatağımı hazırla."

Yaşlı adamın sesi boğuktu, her sözcük için büyük bir gayret sarf ediyor gibiydi. Astım yüzünden güçlükle soluk alıyordu, hırıltıyla soluyordu.

Adam dışarı çıktı.

Stephanie yaşlı adamın yanına oturarak "Stanislas'ın mektubunu okuyoruz baba," dedi.

Bir canlılık ışığı geçti Kont'un gözlerinden: "Ne var ne yok orada? Anlatın."

Mektubun birinci bölümünü okumak zorunda kaldı. Sonra Stephanie okumayı sürdürdü: "'Askerî postayla gideceğinden mektupta her şeyden bahsetmek istemiyorum. İç açıcı şeyler yazamayacağım için üzgünüm... Ukrayna, kızdırılmış bir arı kovanına benzemeye başladı. Arılar insanları sık sık sokmaya başladılar. Çelik zırhları yoksa insan burnunu dışarı çıkarmamalı, çünkü çok tehlikeli. Kim bilir belki de yakın zamanda görüşürüz. Umut edelim ki kader bize kötü

şeyler hazırlamıyor olsun ve sağ salim tekrar görüşelim. Edouard'dan haberiniz var mı? Hepinizin sağlığı yerinde mi? Babayı, Louise'i ve Ladislas'ı benim için öp. Sana gelince sevgilim...' Tamam, gerisi benimle ilgili." Stephanie gülmeye başladı. "Stanislas gelecek, çok seviniyorum. İnsanın sıkıntıdan canı çıkıyor burada. Bu bir türlü bitmeyen savaş can sıkmaya başladı, özellikle son yıllarda. Bütün mevsim boyunca ancak iki balo verildi, onların da bir yankısı olmadı. En ilginç erkekler cephedeler şimdi. Adım başına askercilik oyunu. Hele şu mujikler Ukrayna'sında. Düşünüyorum da Berlin'de, Paris'te gerçek bir hayat olmalı, ama insan burada can sıkıntısından delirebilir."

İhtiyar hınçla "bunda sevinilecek bir şey görmüyorum," dedi.

"Nasıl olur, Stanislas geri gelmiyor mu?"

Casimir Moguelnitski kızgınlıkla Stephanie'ye baktı.

"Bir yığın geri dönüş var. Almanların durumunun son derece belirsiz olduğunu mektup açıkça söylüyor. Ukrayna'yı bırakırlarsa olacakları kestirmek güç değil. Onların ardı sıra Bolşeviklerin gelmesi yüzde yüz!"

Ladislas, aşağısamasını homurtuyla anlatmayı uygun buldu.

"Yapma baba! Üç yüz bin Alman askeri var Ukrayna'da. Dünyanın en mükemmel ordusu. Oysa senin Bolşevikler yabani köylü sürüsünden başka nedir ki, ellerinde de tüfekten başka silah yok. Alt tarafı bir tek zırhlı araba görünce çil yavrusu gibi dağılacak bir sürü. Bu hayvan sürüsünü, Brest-Litovsk'tan bu yana nasıl sürüp getirdiklerini Schmultke anlattı bana. Teğmen, Almanların pek yakında Bakü'yü, daha sonra da Moskova'yı alacaklarına inanıyor.

İhtiyar, sabırsız bir hareketle sözünü kesti onun: "Sus be, başlatma şimdi senin Schmultke'nden! İki adım ötesindeki mujiklerin hesabını göremiyor herif! Köylüler Zaionçkovski'nin

çayırlıklarındaki yemlik otları yağmaladıkları zaman ne halt etti senin Schmultke'lerin, Sonnenbourg'ların? Bir süvari bölüğüyle oraya gitmenin çok tehlikeli olduğunu söyleyip yan yattılar. Ne oldu Barankeviç'in şeker fabrikasına? Gülerim hallerine! Elinde tek bir mitralyöz bulunan bir götü boklu çete fabrikaya varmalarını üç saat önledi! Sence fasarya mı bütün bunlar? Her gün yangının göbeğinde uyanmak tehlikesiyle karşı karşıyayız. Rahat rahat uyuyamıyorum. Canavar bunlar, her şeyi yapabilirler, iyice öğrendiler öldürmeyi. Onları sadece kuvvet durdurabilir. Bu kuvvetin bozguna uğradığını düşünmek ödümü patlatıyor. Tek desteğimiz Almanlar bizim. Geri çekilirlerse işimiz bitiktir."

İhtiyar güç soluk alıyordu. Şakak damarları şişmiş, mavi kurtçuklara benziyorlardı. Bir öksürük nöbeti her yanını zangır zangır titretiyordu.

Herkes susuyordu. Louise pencereye yaklaştı. Kapının önünde bir araba vardı. Louise kapıya doğru giderken "özür dilerim," dedi "sizi biraz yalnız bırakacağım."

• • •

Louise onları yalnız bıraktığı zaman, Peder Jêrôme, Edouard'a "emrinizdeyim Kont Hazretleri" dedi.

Çalışma masasının iki tarafında karşılıklı olarak derin koltuklara oturmuşlardı. Peder Jêrôme, yarı inmiş kirpiklerin koruduğu, kara ve ışıltılı gözleriyle Moguelnitski'yi ihtiyatla inceliyordu. Peder Jêrôme yorgun ve uykulu görünmeye çalışıyorsa da Edouard incelendiğini hissediyordu.

"Gelişim sizi biraz şaşırttı değil mi Peder Jêrôme?"

Edouard, rahibin, örgü kemerinin siyah püsküllerini çekiştiren eğri parmaklarını gözden geçiriyordu.

"Gelişiniz beni şaşırttı mı? Belki, olabilir."

Bakışları karşılaştı. Sessiz çarpışma birkaç saniye sürdü. Edouard'a parmağını bir usturanın keskin tarafında gezdiriyormuş gibi geliyordu.

Edouard sessizliği keserek "kendi aramızda tamamen içten olacağımızı, hemen konunun özüne gireceğimizi sanıyorum," dedi.

Peder Jérôme ona araştırıcı bir bakış fırlattı.

"Kardinal Camarini Hazretleri size selamlarını ve şu küçük mektubu iletmemi rica ettiler."

Peder Jérôme, Latince yazılmış bir reçeteye benzeyen buruşuk kâğıt parçasını birkaç kez okudu.

Edouard, Peder Jérôme'u incelerken "yaman bir boksör olurmuş," diye düşündü. Gerçekten de rahibin oylumlu bir başı, dikdörtgen biçiminde güçlü çenesi, kalın bir boynu vardı. Siyah rahip elbisesinin altında güçlü, adaleli bir vücut fark ediliyordu.

"İyi anlamışsam, Kardinal Hazretleri size yardım etmemi, daha doğrusu sizin benden istemekte yarar gördüğünüz işleri yerine getirmemi arzuluyor," dedi nihayet Peder Jérôme.

"Çok iyi anladınız. Vatikan'ın yeni yönelimi bizler için tamamen açık değil sanıyorum. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar alacaksınız kısa zamanda; şimdilik, durum hakkında ben bilgi vereceğim size," dedi Edouard.

"Tabii, benim için çok yararlı olur."

"Öyleyse durum şu muhterem peder," diye başladı Edouard hemen hemen fısıldayarak. "Alman ordularının nerede bulunduklarını biliyorsunuz hiç kuşkusuz."

"Evet, kabataslak..."

Edouard cebinden bir harita çıkardı, masanın üzerine yaydı. İkisi birden haritanın üzerine eğildi. Edouard'ın parmağı Karadeniz'den Baltık Denizi'ne doğru hareket ediyordu.

"Alman işgalinin yaklaşık olarak sınırı bu işte: Don üzerinde Rostov, Harkov, hemen hemen bütün Ukrayna... Burada, Polonya'ya doğru, sonra Beyaz Rusya, Litvanya, Letonya ve Estonya'da bitiyor. Almanya'nın kendisinden hemen hemen üç kez büyük topraklar. Sadece Almanya'dan söz ediyorum." Sözlerini sürdürdü Edouard: "Avusturya-Macaristan'ın ancak ikinci derece rolü var. Fransız genelkurmayının aldığı bilgilere göre tamamen açık ve kesindir, Avusturya-Alman komutanlığının elinde bu bölgede, en azından yirmi dokuz piyade tümeniyle üç süvari tümeni bulunuyor."

Peder Jêrôme belli belirsiz gülümsedi.

"Niçin gülümsediğinizi anlıyorum muhterem peder. Fransa'nın şimdilik bir tek askerinin bulunmadığı topraklarda olabilecek bütün Alman askerlerinin hesabını yapmak için Paris'ten gelmenin gerekli olmadığını düşünüyorsunuz. Şimdilik diyorum çünkü savaş devam ediyor ve savaş muhterem peder, sadece yeni sınırlar değil, yeni devletler de yaratır. Şimdi size buraya gelişimin nedeni olan bir askerî sırrı açıklayacağım. Birincisi: Almanya savaşı çoktan kaybetti bile."

"Savaşı kaybetti öyle mi?" Peder Jêrôme şaşkınlığını gizleyemedi. "Müttefik kuvvetleri ezdi mi onu batı cephesinde?"

"Hayır, cephe hâlâ dayanıyor ama ne var ki çoktandır can çekişiyor. Kayıpları içeriden geliyor. Haber alma servislerimiz Avrupa'da, Berlin ve Hamburg'da birçok işçi ve asker gösterileri yapıldığını haber veriyor. Bir posta gemisinin tayfaları başkaldırmış. Ayaklanmalar çoğalıyor, kayzerin hükümetinin bunların hakkından gelecek gücü yok. Hiç şüphesiz, önümüzdeki günlerde, Almanya ve Avusturya'da ihtilalin patlak verdiğini öğreneceğiz. Bütün olanakları tükendi Almanların. Hiçbir şey yardım edemez onlara artık: Ne Rusya'nın en verimli bölgelerinin ele geçirilmesi, ne Ukrayna'nın tahıl ve hayvanlarının açlıktan ölen Almanya'ya

aktarılması, hiçbir şey; Alman ulusu artık savaşı sürdürecek durumda değil çünkü ateş geri hatlarında. Görüyorsunuz ki Almanya da Rusya'nın yazgısını yaşıyor. Rus ihtilalinin Avrupa'ya yayılmayacağını düşünmek aklı başında iş değil. Zaten çoktan yayıldı. Bizzat Ludendorff, Ukrayna'dan Fransız sınırına aktarılan Alman birliklerinin Bolşevizme yakalandıklarını, işe yaramaz olduklarını hatta tehlikeli olduklarını çünkü mikrobu öteki askerlere de bulaştırabileceklerini kabul etti...

"Söyleyin bana Kont, bu sadece Almanya için geçerli, değil mi?"

Peder Jêrôme'un sorduğu soru Edouard'ı susturdu.

Bir an sessizlik oldu. Isıtılmamış çalışma odasının soğukluğunu Edouard ilk kez o zaman fark etti. Louise'in çaldığı piyanonun sesi duyuluyordu. Koltuktan güçlükle doğruldu, alnı kararmıştı, müziğin düşlettiği sevecenlik ve tatlılığı kovup kalın ve sert bir sesle tekrar konuşmaya başladı: "Yumurtasında başı ezilmezse, Bolşevizm bütün dünyayı yutabilir."

Edouard'ın sesi, amansız bir kararı ve korkuyu (Cizvit'in koku alma duyusunun keskinliği sayesinde yakaladığı gibi) dile getiriyordu. Edouard ayağa kalktı, birkaç adım attı, Peder Jêrôme'un önünde durarak devam etti: "Alman İmparatorluğu'nun bütün yapısı çökmek üzere... Neler olacağını şimdiden söylemek çok güç. Berlin, Moskova'yı tekrarlar ve Sovyetler kurarsa bu korkunç bir tehlike olur. İhtilalin kudurduğu bir ülkeden müttefik ordularını atmak, Almanya'nın yazgısını Ukrayna'da tekrarlamak olur. Eğer sosyal demokratlar, ben sağda olanlardan bahsediyorum, iktidarı ellerinde tutmayı becerirlerse demokratik tavuk, imparatorluk kartalının yerine geçecek ve Almanya uzun yıllar büyük devlet rolü oynayamayacak."

Edouard, rahibin gözlerinde sessiz bir soru keşfetti.

“Almanların beni bir Fransız casusu gibi kurşuna dizebilecekleri yere niçin geldim, öğrenmek ister misiniz?”

“Bunun sözünü etmiş olduğumu sanmıyorum. Ama doğrusu, olay beni ilgilendiriyor.”

“Mükemmel. Bu uzun girişten dolayı bağışlayın beni. O halde neden mi buradayım?.. Berlin’de yangın çıkar çıkmaz, Ukrayna ve Polonya’da bulunan Alman ordusu dağılacak. Bu kesin. Almanlar gidecek ve işgal etmiş oldukları toprakların tümü Kızıl Ordu’nun eline geçecek. O zaman neler olacağını iyice düşünüyor musunuz? Moskova ve Berlin kızılların elinde! Avrupa’nın sonudur bu. Ne Fransa ne de İngiltere böyle bir şeye göz yumamaz. Durum hoyratça dönüşüyor. Avusturya-Alman ordusu, eskiden Avrupa’yı komünist Rusya’ya karşı koruyan bir engeldi. Şimdi bu engel çöküyor. Eğer onun yerine bir başkasını koymazsak Sovyetler her yerde at oynatacak…”

Koyu bir dikkatle dinleyen Peder Jêrôme, “nasıl bir engel olabilir?” diye sordu.

Edouard haritayı aldı.

“Kızılların batı yolunu kesecek ulusal ordusu olan bir Polonya Cumhuriyeti kurmak gerek. Letonya ve Estonya “bağımsız” olacaklar ve Fransa’nın koruyuculuğu altında Polonya ve Romanya ile birlikte, Batı ile Rusya arasında silahlı bir tampon bölge görevini yüklenecekler. İngiltere, Murmansk ve Arkhangelsk’tan yüklenecek. Kuzeyde, çıkartma yapmış müttefik birlikleri kızılları geriye püskürtecek. Donanma Baltık Denizi’nde bulunacak. İngilizlerin ikinci eylem bölgesi Kuzey Kafkasya, Bakü ve Orta Asya. Fransız donanması ilk fırsatta, Karadeniz’den girip Odessa ve öteki limanları işgal edecek. Japonlar, Vladivostok’u ele geçirip çoktan Sibirya üzerine yürüdü. Beyaz Rus ordusu ve Çekoslovak silahlı kuvvetleri aynı doğrultuda ilerliyorlar. Bu süre içinde Polonya Batı Ukrayna’yı, Litvanya’yı ve Beyaz Rusya’yı ele geçirmeyi dene-

yecek, bunu başaramazsa buralarda Sovyetlere düşman devletler kuracak. Bu mengenenin içinde Moskova soluksuz kalacak ama biz, Polonyalılar, bela ülkemize gelip çatmadan acele etmek zorundayız. Almanların gidişinden sonra Polonya'da Sovyetler ya da buna benzer şeyler kurmak isteyeceklerin kökünü kazıyabilecek silahlı kuvvetler kurmak zorundayız. Zaman kazanmak, bu çok önemli, güçlerimizi toparlamak, onları silahlandırmak, iktidar örgütlerini kurmak, bir askerî polis örgütlemek zorundayız. Fransa bize donatım ve silah kredisi verecek, ayrıca on beş subay gönderecek. O zaman başka bir biçimde konuşacağım. Ama şimdilik, büyük bir kararlılıkla hareket etmek kaçınılmaz bir şey. Bu sorun, genel bir politika olduğundan çok, hepimiz için ölüm kalım sorunu. Eğer biz Polonyalı Bolşevikleri ortadan kaldırmazsak onlar bizi temizleyecek!

Haritaya dalmış olan Edouard sustu. Sanki bir şey hatırlamış gibi ekledi: "Bundan başka, Kardinal Hazretleri, göreviniz başarıyla sonuçlandığı takdirde, Volhynia'da sizden daha iyi bir piskopos naibi bulamayacağını da size aktarmakla görevlendirdi beni."

Peder Jêrôme'un gözlerinin alışılmış ifadesinde hiçbir şey değişmedi.

"Emirlerinizi bekliyorum, Kont."

"Mükemmel, muhterem peder!" Edouard tekrar oturdu. "Demek oluyor ki harekete geçeceğiz... İki gün içinde bir toplantıda bulunmak üzere Varşova'ya gideceğim. Bu süre içinde, bu dolaylardaki meslektaşlarınıza durumu haber verin. Bunu ihtiyatla yapın. (Cizvit'in parmakları bir sabırsızlık hareketi yaptı; Edouard fark etti bunu, son cümlesinin fazladan olduğunu anladı.) Şimdilik gelişimden ve görevimden kimseye tek kelime bahsetmeyin. Üç hafta sonra karımın doğum günü kutlanacak. Bu bahaneyle bizim eylemimizden

çıkarları olan, bölgenin en önemli kişilerini, en zenginlerini toplayacağız. Aynı sürede siz de komşu kilise bölgelerinin papazlarını toplayacaksınız. Daha sonra, bölgenin politikacılarıyla kişisel ilişki kurmaya çalışacaksınız. Kim bunların başkanları?"

"Avukat Sladkeviç, kendisi Polonya Sosyalist Partisi üyesidir."

"Şimdiden sosyalist ha? Pek hızlıymış! Açıkgöz teres! Bu adama dikkat ediniz muhterem peder! Durum aydınlanmadan bizi Almanlara satabilir rahatlıkla! Varşova'dan subay getireceğim, bunları uygun ailelerin yanına yerleştirmek gerekiyor. Adamları seçmeye başlayacağız, yavaş yavaş silahlandıracağız bunları… Meslektaşlarınızdan biri, kürsüden vatan ve büyük Polonya için savaş çağrısında bulunsun. Tutuklansa bile önemli değil, nasıl olsa kurtaracağız! Para getireceğim. Şimdilik, işte on beş bin mark. Ayrıca çekinmeden haber veriniz; Alman markı iflas edecek, eli kulağındadır. Varşova'da papalık büyükelçisiyle buluşacağım, bundan sonraki eylemleriniz hakkında kendisinden bilgi isteyeceğim. Şimdilik temel sorun güçlerin toplanmasıdır… İşte, size söylemek istediklerimizin hepsi bu kadar sanırım. Şimdi sizden Kont Zamoiski'yi bulmanızı, bu mektubu kendisine iletmenizi istiyorum."

İkisi birden aynı zamanda ayağa kalktılar.

BÖLÜM 2

Françoise, odun yaran genç bir adamın görünüşüyle kendinden geçmişti. Baltası havaya kalkar kalkmaz iniyor ve odunun yarısı bir kenara fırlıyordu. İkinci, üçüncü balta... Yarılmış odun yığını hızla yükseliyordu. Baltanın hızla iniş kalkışlarında genç ve kendine güvenen bir güç hissediliyordu.

Françoise silktiği halıyı katlayarak "biraz dinlenebilirsin, acelen mi var," dedi.

Genç adam oda hizmetçisine şaşkın şaşkın baktı. Gözleri maviydi, yay kaşları, kanatlar gibi... Asi bir perçem alnına düşmüştü...

"Hiç kuşkusuz, yakışıklı bir delikanlı ama henüz bilmiyor bunu. Daha hiçbir kadının öpmediği bir çocuk ağzı var." Françoise'ın deneyimli gözleri her şeyi anlamıştı.

Delikanlıya gülümsedi. Bu sağlam, güçlü çocukta el değmemiş, saf bir şeyler vardı. Tuhaftı, sesi bir delikanlının çatallaşmaya başlamış sesi değildi, kalın bir erkek sesiydi.

"Sizi rahatsız ederim, belki."

"Hiç de değil! Sanki başında biri varmış gibi, dur durak bilmeden bütün gün çalıştın. Öğle yemeği yedin mi?"

"Eh... Yani... Yanımda hiçbir şey getirmedim. Ayrıca canım da istemiyor."

"Hadi oradan, masal anlatma bana! Halıyı içeri sokmama yardım et, sonra mutfağa gider bir şeyler yeriz. Ben de bir şey yemedim."

Delikanlı kararsızdı.

"Anlaşmaya vardığımız zaman bundan bahsetmemiştik... Mavi kaftan giymiş adam, şefiniz, beni işe alırken öğle yemeğinin sözünü etmemişti."

"Benim kayınpederim... Al halıyı! Bir şeyler atıştıracaksın. Senin gibi on kişiye yeter şeyler var evde. Korkma, yoksul düşürmez bu onları!"

Françoise sabırsızlıkla önlüğünü düzeltti.

Genç adam kocaman halıyı omuzlarına yerleştirdi, oda hizmetçisinin peşi sıra şatoya yöneldi.

• • •

Françoise mutfağa girerken, "Barbara yiyecek bir şeyler ver bize, ölçülü tut elini; şu küçük delikanlıyı beslemek lazım, sonra ben de acıktım," dedi. "Şu ziyafet yüzünden her şey altüst oldu, ne olacak bakalım o gün; yüz kişilik bir masa, bir şehir orkestrası; Kutsal Meryem, kaç zamandır böyle bir şey görmedik," diye ekledi. Barbara'nın borç tabaklarını koyduğu masaya delikanlıyı oturturken; tabağını tekrar doldurup "Adın ne senin?" diye sordu Françoise.

"Raymond."

"Ya aile adın?"

"Raievski."

"Şehirden misin? Anan baban var mı?"

"Evet."

"Götürü ücretle çalışırsan ağzınıza pek az lokma girer. Baban savaşta mı?"

"Hayır."

"Peki nerede?" diye üsteledi Françoise.

Genç adam sesini çıkarmadı.

Anlayışlı anlayışlı içini çekti Françoise: "Sizi bırakıp gitti öyleyse?"

Elise yıldırım gibi mutfağa daldı. Tanımadığı genç adama şöyle bir göz attıktan sonra şakrak bir sesle konuşmaya başladı: "Efendilerimiz Zamoiski'lere gidiyorlar… Kontes arabada, genç Kont da ata binmiş. Şu anda Anna, Kontes Stephanie'nin saçlarını tarıyor, ben de atların bir saat içinde hazır olmasını haber vermek için ahıra gidiyorum."

Kapı tekrar açıldı. Joseph girdi.

"Mutfakta yine yabancılar. Sana ne demiştim ben Françoise? Sonra çabuk ol, ye yemeğini, yukarıdan çağırılıyorsun," dedi öfkeyle.

"Hayat mı denir artık buna! İnsan rahat rahat yemek bile yiyemiyor! Sabahtan akşama koş babam koş, yine de yaranama! Yolunda olmayan bir şeyler vardır her zaman," diye cevap verdi Françoise.

Joseph sesini yükselterek "haydi bakalım, kapa biraz çeneni," dedi. "Sen de çocuğum, bitir işini, sonra da dilediğin kadar dinlen, burada işin yok senin... Odunları ahırların bulunduğu avludaki depoda aynı yere yerleştireceksin. Avluyu da süpürmek gerek. Bunlar bitince gelip paranı alırsın."

Sonra buyurgan bir sesle "hadi, çabuk olun," dedi.

Raymond öylesine coşkun bir hareketle ayağa kalktı ki Joseph geriledi.

Françoise'a mı, yoksa Joseph'e mi yöneltildiği bilinmeyen boğuk bir sesle "yemeğe teşekkürler," dedi ve hızla kapıya yöneldi.

Son kucak odunu da yerleştirip avluyu süpürdükten sonra kazağını giydi. Raymond, baltasını koltuğunun altına aldı ve giriş kapısına yürüdü.

Şato bir tepenin üzerinde bulunuyor ve bir ırmağa bakıyordu. Şatodan ırmağa granitten iki geniş merdiven iniyordu. Sarp kıyı boyunca, bir metre yüksekliğinde demir parmaklıkların çevrelediği bir yarım daire yapıyordu çiçeklikler. Merdi-

venlerin yanında kullanılmayan bir çeşmenin yuvarlak havuzu görünüyordu. Moguelnitski Kontlarının hisarı buradaydı eskiden. Irmak kıyısında hâlâ sur kalıntıları vardı.

Şatonun cephesi bir parka bakıyordu. Şeref kapısının önünde betondan kocaman bir yarım daire vardı. Kırmızı kum serili yol, parkın asıl giriş yerine varıyordu. Bir yemiş bahçesi, şatoyu halktan, ahırlardan ve öteki eklentilerden ayırıyordu.

Kapının önünde açık bir araba beklemekteydi. İri bir adam olan arabacı atılgan atları zor zapt ediyordu. Göz kamaştırıcı damızlık bir aygır yerinde duramıyor, betonu sabırsızlıkla tekmeliyordu. Yaklaşan Raymond'a yırtıcı gözlerle baktı arabacı ve gözdağı veren bir homurtu salıverdi: "Hast! Rahat dur ulan!"

Boyun damarlarını şişirerek küfretti arabacı. Hafif bir adımın çıtırtısı işitildi. Raymond dönünce, Louise'in bir an kendisine takılan bakışıyla karşılaştı. Gözleri onun üzerinde kalakaldı, şaşkın bir çocuk bakışıyla.

Louise kuş gibi bindi arabaya.

"Hani nerede Stephanie? Ya benim atım? Jan, koş git ahıra, bana hemen Güleryüz'ü getirsinler. Emirlerimi kaç kez tekrarlayacağım ben?"

R'leri genizden söyleyen, öfkeli bir ses çınlamıştı birden Raymond'un arkasında.

Arabacı oturduğu yerden ağır ağır indi.

"Atları zapt etmek için bir adam lazım, Kont Hazretleri."

Kalın dudağı bir aşağısama büklümü yapan genç bir adamın emredici sesi Raymond'a haykırdı: "Hey, ne yapıyorsun sen orada? Atlara bak!" Ayaklarında getrler*, üzerlerinde binicilik giysileri vardı, sabırsızlıkla kırbaç sallıyordu. Sakalı çıkmamıştı henüz, ağır gövdesinin altındaki bacakları çok kısaydı.

---

* Bacağın alt bölümünü ve ayakkabının üstünü örten kumaş veya köseleden yapılmış bir tür tozluk.

"Ben sizin uşağınız değilim!"

Bir anlık şaşkınlıktan sonra Ladislas havaya kaldırdı kırbacını ama onu hiçbir zaman indiremedi, belirsiz bir duygu, genç köylünün cevap olarak bir balta darbesiyle kafasını ikiye ayırabileceğini fısıldıyordu.

Arabacının el dizginlerini parçalayarak kendinden geçercesine bağırdı: "Defol öyleyse. Kim bıraktı seni buraya? Hey Joseph, biri gelsin! Hangi cehennemde bunlar Tanrı aşkına!"

Raymond ağır ağır uzaklaştı, parasını istemek için mutfağa yöneldi.

O sırada Stephanie göründü.

Dik bayırı düzlükten ayıran demir parmaklıktan birkaç adım önce durdu Raymond. Omzuna çapraz asılmış karabinası bulunan bir Alman askerinin sürdüğü bir motosiklet dikkatini çekmişti. Dar yolda ilerliyordu. Motosiklet birden tam arabanın önünde belirdi. Egzozunun sağır edici gürültüsünden korkan atlar kendilerini kenara attılar. Damızlık aygır şaha kalktı, araba okunun çatırtısı duyuldu. Bu durum karşısında korkan Ladislas dizginleri salıverdi ve kapıya doğru koştu. Bir çarpışmadan sakınmak için birden hızlandı asker ve hızla sert bir viraja saptı. Bunun sonucu olarak, ürkmüş atlar dik bayıra doğru atıldılar. Stephanie'nin korkunç çığlığı onları hızlandırmaktan başka bir işe yaramadı. Birkaç adım sonra ayaklarının altında boşluk açılacak ve onları yutacaktı. Çalıların kapattığı sarp kıyıyı göremiyordu atlar. Raymond gemi azıya almış atların önüne geçmek için kestirmeden koştu, ama ürkmüş atları durdurmak için hiçbir şey yapamayacağını anladı hemen. O bir şey yapmaya kalmadan çiğneyip geçerlerdi… Ama son anda elindeki baltanın ağırlığını hissetti. Aygırın köpüklü burnu ve burun delikleri birden önünde belirdi!.. Korkunç bir balta darbesiyle alnı açılan at olduğu yere yığıldı. Aynı anda, araba okunun demir ucunun çarptığı genç adam da yıkıldı yere; ikinci at sendeledi ve onun üstüne kapaklandı.

Çığlıklar bütün hizmetkârları koşturmuştu. Sapsarı Louise'i çabucak arabadan çıkardılar, daha sonra Raymond'un üstünde çırpınan atlara doğru koştular. Sonunda kurtarabildiler. Raymond hiçbir hayat belirtisi göstermiyordu. Yere yatırdılar onu.

Adamlar atların başına yığılmıştı. Kafası parçalanmış aygır kendisine vuran adam kadar hareketsiz yatıyordu.

Aklı nihayet başına gelen Ladislas "kırdı kafasını, bu kadar pahalı bir atı mahvetti," diye mırıldandı.

"Tanrı'ya şükür, yaşıyor Kontes; ulu Tanrım, olanlara bak; Kont Edouard da gitti," diye mırıldanıyordu ihtiyar Joseph. Dudakları heyecandan kurumuştu.

Büyük korkusu geçer geçmez, büyük bir öfkeye kapıldı Ladislas ve bunu hizmetkârların üzerine boşalttı.

"Bütün bunlar hep sizin hatanız haydutlar! İt sürüsü! Araba giderken neredeydiniz? Hele şu caka satan asker bozuntusu! Ne küstahlık!"

Bu son cümle biraz önce evden çıkmış olan Sonnenbourg'aydı. Kumandan sebep olduğu üzücü olaydan dolayı Lousie'den özür diledi. Bu sırada Ladislas yaklaştı ve kötü bir Almancayla, "Bay Komutan, şu aptalın tutuklanmasını istiyorum, az kaldı Kontes'i öldürecekti; üstelik atın değeri birkaç bin mark eder, bu kafasız ömrü boyunca çalışsa ödeyemez, sonra burasının bir han olmadığını askerlerinize anlatmalısınız," dedi.

Uzun boylu, çok zayıf komutan Louise'i kibarca selamladı ve Ladislas'a döndü: "Bir şey mi istediniz delikanlı?"

"Ben delikanlı değilim, Kont Moguelnitski'yim! Bunu unutmamanızı rica edeceğim Sayın von Sonnenbourg!"

Sonnenbourg "güzel ama böyle konuşmaya devam ederseniz sizi dinleyemeyeceğim, motosiklet bir görev yapıyordu, ayrıca dizginleri atıp Kontes'i kaderiyle baş başa bırakan da siz-

siniz," diye kesip attı. Ve üzerinde "çok gizli, ivedi, kişiye özel" yazısı bulunan bir zarfı yırtarak askerle birlikte şatoya girdi.

Bu kargaşalık içinde unutulmuştu Raymond. Onu ilk fark eden Louise oldu.

"Oh, aman Tanrım, hiç kimse bakmamış ona," diye bağırdı. "Stephanie, komutana bir hasta bakıcı çağırtmasını rica et. Onu hemen eve taşıyın."

Komutan, odasında mektubu okumaktaydı:

"... *Aşağıdaki şifreli telgrafı aktarıyorum iki nokta. Avusturya-Macaristan tehlikeli bir şekilde kaynıyor... Majeste imparator ve kral hükümdarlıktan çekildi... Tahrikçilerin kurşuna dizilmesi de dahil birliklerin disiplininin her türlü tedbirlerle sağlanmasını emrediyorum, nokta... Sadece yüksek komutanlığın emirlerine itaat edeceksiniz. LUDENDORFF.*"

"Tamamlayıcı bilgi daha sonra gönderilecek... Okuduktan sonra yakınız..."

• • •

Üniformasında bir Kızılhaç kolluğu taşıyan Alman doktor yardımcısı "derin bir bayılma, şok geçiriyor; kırık yok, şimdilik elbiselerini giydirmeyiniz; hemen bir kâfur iğnesi yapılacak," diyordu.

Raymond, sigara odasında, kalın örtülerin altında, geniş bir divanın üzerinde yatıyordu. Gerekli bakımı uşak Adam ile Françoise yapmıştı. Stephanie de onlara oldukça yardım etmişti.

Raymond kendine geldiği sırada Louise içeri girdi. Doktor divandan kalkarken: "İşte... Nabız normalleşiyor... Tehlikeyi atlattı delikanlı. Şimdi tam bir dinlenmeye ihtiyacı var... Bu da ne? İçtima borusu mu çalıyor? Gitmek zorundayım. Bir saat içinde gelirim ben. Ama siz yalnız bırakmayın delikanlıyı."

Stephanie, Adam ile Françoise'a, "siz gidebilirsiniz, Kontes ile ben biraz burada kalacağız," dedi. Yalnız kaldıkları zaman, Louise'in sessiz sorusuna "her şey yolunda, kendine geliyor," diye ekledi. "Delikanlıyı yakışıklı bulmuyor musun Louise?"

"Stephanie, hiç utanma yok sende!"

Raymond ağırlaşmış gözkapaklarını güçlükle kaldırdı. Başucunda oturan Stephanie sevecenlikle ona doğru eğildi. Delikanlının puslu bakışları güzel kadının kurnaz gözleri, boyalı dudakları üzerinde uzun süre takılı kaldı; nerede bulunduğunu, başına neler geldiğini anlamıyordu.

Stephanie olan biteni sakına sakına anlattı ona. Kalkmak istedi ama Stephanie önledi: "Kımıldamayınız!"

Onun kımıldadığını gören Louise divana yaklaştı ve ellerini elinin içine aldı.

"Size nasıl teşekkür edebilirim," dedi yavaşça.

Komutanı getiren motorun patırtısı tekrar duyuldu. Raymond bütün olup biteni hatırladı o zaman. Birden üşüdü, kendini rahatsız hissetti.

"Elbiselerim nerede, gitmek istiyorum," diye mırıldandı.

Stephanie, Louise'in ardından odadan çıkarken "elbiselerinizi hemen getirecekler ve giyinmenize yardım edecekler ama gücünüzü tekrar kazanmadan gitmeniz doğru olmaz," dedi.

Elinde bir yün takım elbise, çizmeler ve avcı ceketi taşıyan Joseph odaya girdiği zaman, birkaç denemeden sonra düşeyazıp bitkinleşen Raymond çoktan giyinmişti bile.

Joseph elbiseleri sandalyenin üzerine koydu.

"Kontes Hazretleri sana bunları gönderdiler, ayrıca bu iki yüz markı da sana vermemi emrettiler." Delikanlıya bir para tomarı uzattı. "Bundan başka karnını doyurmamızı ve seni şehre götürmemizi emrettiler."

Oda, Raymond'un gözleri önünde ağır ağır dönüyordu. Dengesini sağlamak için güçlükle kullanıyordu ellerini.

"Odun için ne kadar ödüyorsunuz bana?" diye sordu.

"Odun için, anlaştığımız gibi, üç mark. Sana iki yüz mark veriliyor, daha fazla ne istiyorsun?"

Raymond para tomarından üç mark aldı, geriye kalanı masanın üzerine koydu ve tek kelime söylemeksizin odadan çıktı.

Parkın demir parmaklıklarını geçtikten sonra geri döndü ve uzun uzun malikâneye baktı. Sonra ağır ağır şehre doğru yürümeye başladı. Rüzgâr yüzünü kırbaçlıyor, kazağından içeri giriyordu ama o, bir sarhoş gibi ayakları birbirine dolaşarak yalpalayarak durmaksızın yürüyordu.

• • •

"Teğmenim, şu iki kuşun yazılı geçiş izinleri düzgün değil. Ne emrediyorsunuz?"

Schmultke, bodur bir süvari başçavuşunun, elini kasketinin siperinde tutarak verdiği raporu dinliyordu.

Teğmen adı geçenlere baktı. Bunlardan biri, kambur, yüzü sert sakalla kaplı, bir Avusturya askerî elbisesi giymiş olanı, kötü bir bakışla süzüyordu kendisini, sanki subayın sigarasından rahatsız oluyormuş gibi. Öteki, uzun boylusu, uzun kırçıl bıyıklısı, siyah uzun bir palto, kısa asker çizmeleri giymişti. Bir vagondan çıkan yolculara rahat, umursamaz bir şekilde bakıyordu.

"Geçiş izniniz niçin vize edilmedi?" diye sordu Schmultke sert bir sesle.

"Üç sefer gittik oraya, dördüncü gidişimizde kimseler yoktu. Herkes çekip gidiyor, hepsinin başka dalgaları var."

Birinci adamın sert cevabında kötü bir sevinç vardı.

"Bu halin ne ulan? Hazır ol! İt oğlu it, sana bir subayla nasıl konuşulurmuş öğreteceğim! Hangi alaydasın? Nerede apoletin? Nerede kokartın? Kaçıyorsun değil mi, pis herif?"

Avusturya-Macaristan ordusunun kaçaklarını yakalamakla trenlerde geçen üç günlük sürekli bölük nöbetinin sebep olduğu öfkesini birisinin üzerine boşaltabilirdi artık Schmultke.

Asker sesini alçaltarak "ben miyim kaçak," dedi. "Rusya'da hapistim, şimdi vatana dönüyorum. Buyurun inceleyin."

Schmultke adamların kâğıtlarını inceledi. Savaş tutsağı Meçislas Pşigodski'ye verilmiş olan kirli, yırtık pırtık belge Kommandantur'un damgasıyla birlikte şu haşiyeyi* taşıyordu: "Kontrol edildi. Sakat. İkamet mahalline gitmek için izinli." İkinci belge, Varşova Sular İdaresi'nde elektrikçi Sigismond Raievski adına doldurulmuştu. O da ailesinin ikamet mahalline gitmek için izinliydi.

"1917'den sonra ne yaptın Rusya'da?"

"Patates kökledim teğmenim?!"

Schmultke bu cevapta gizli bir alay sezdi.

"Bunların kontrol edilmesi için kısa bir süre burada kalacaksınız… Sizin niçin vizeniz yok?"

Elinde olmaksızın "siz" diyerek bu soruyu ikinci askere sormuştu Schmultke.

"Almanca bilmem," diye cevap verdi asker Lehçe.

"Kendisi Polonyalıdır, Almanca bilmez," diye çevirdi birinci asker. "Birlikte yolculuk yaptık. O da vize almak için Kommandantur'a gitti ama kimse yoktu orada. İkimiz de ülkemizdeyiz, burada oturuyoruz."

Bu açıklamalar hiçbir işe yaramadı. Son zamanlarda, Schmultke'nin öfkesi öyle bir noktadaydı ki kendini tutmakta güçlük çekiyordu. Daha bir hafta önce karşılaştığı ilk subayın karşısında titreyen ama şimdi böylesine küstahça konuşan şu ayının suratını çarşamba pazarına çevirmek istiyordu şu anda. Bütün bunlar şu garip Avusturya-Macaristan kaynaştığı

* Bir yazı sayfasının altına metnin herhangi bir noktasıyla ilgili olarak yazılan açıklama, dipnot.

içindi… Ne oluyordu? Bugünkü trende on biri silahlı, elli beş kaçak yakalanmıştı. Ve telgraflar büyük bir kaçma dalgasının başlangıcını haber veriyordu. Bu dalga yoksa buraya kadar gelmiş miydi?"

"Kommandantur'a gönderin bunları. Gerçekten bu şehirde oturup oturmadıkları araştırılacak yarın."

• • •

Pşigodski dişlerini gıcırdatarak konuştu: "Güzel, geldik âdeta! Bu tahtakurusu yuvasında bütün gece terleyeceğiz… Yarın bakalım ne olacak… Evine dönmek için bir ay taban tep, sonra da tam kapının önünde enselen! Karanlık bir yerde böyle bir herife rastlamak istemem!"

Hücrenin kapısı kapanınca asker torbasını peykenin üzerine fırlattı.

"Biraz da senin kabahatin arkadaş, onun karşısında bu kadar yukarıdan almamalıydın. Nerede oturuyorsun sen, doğrucası?"

"Elbette buralarda, şehirden pek uzakta Moguelnitski'lerin topraklarında."

"Kimin kimsen var mı orada?"

"Karım, babam, erkek kardeşim… O bakımdan bir eksikliğimiz yok. Rahatları da yerinde. Babadan oğula ailecek Moguelnitski'lerin uşağıyız. Babam sofracıbaşı, erkek kardeşim uşak, seyistim ben. Uşak olmamı istemediler, beceremezmişim. Sonra ben de istemezdim zaten. Uşaklık bir meslek değil, köpeklerin işi! Kendini güzel sanacaksın, efendi sırtına bir şaplak vurunca kuyruk sallayacaksın. Var mı atlar gibisi…"

Paltosunu peykenin üzerine yaydıktan, kalpağını çıkardıktan sonra, Raievski epeyce ağarmış saçlarına bakan askere dönerek uzandı.

"Yaşınız kaç Raievski Efendi?"

"Kırk dört. Niçin sordunuz?"

"Başınızda çok beyaz saç var da. Neden oldu acep?"

Raievski'nin sert ve gür kaşları titredi.

"İnsanın saçları yirmi yaşında da ağarır."

Bir süre ikisi de sustular.

"Hep tetiktesiniz, Raievski Efendi," dedi Pşigodski nihayet. "Uzun zamandır sizi gözetliyorum. Alman'a Almanca bilmediğinizi söylediniz. Ama doğru değil bu, biliyorsunuz!"

Raievski yüzüne dik dik baktı dikkatle. Pşigodski bir gülümsemeyle yatıştırdı onu: "Kaygılanmayınız Raievski Efendi! Ben uşak soyundan geliyorsam da hâlâ şeytana satmadım ruhumu. Benim de bir yığın derdim var. Eğer şu Alman sosisi, bütün bir yıl yaptığım 'patates kökleme' işinin aslını bilseydi, benimle başka türlü konuşurdu. Sizi ilgilendirirse hayatımın bir kısmını size anlatabilirim. Ne olursa olsun yapacağımız bir şey yok. Vakit çabuk geçecek..."

Raievski, askerin sıkıntılı hareketlerini dikkatle izliyordu. Bir süre düşündükten sonra, "size ne söyleyeceğim biliyor musunuz Pşigodski," diye cevap verdi. "İnsan anlatmak istediği şeyleri anlatmamalı her zaman. Aklı başında bir insana benziyorsunuz bence. Ama insan, söylemeyebileceği şeyleri bugün söylemeye kalkışmamalı. Bakın mesela siz Alman'ın dikine gitmemiş olsaydınız şimdi çoktan evimizde olurduk..."

Asker onun demek istediğini anlamıştı.

"Doğru, çok doğru! Ama biliyor musunuz, insanın sıkıntıdan boğulduğu anlar oluyor. O zaman bundan birine bahsetmek bir ihtiyaç haline geliyor. Hele, olan biteni anlayan biriyle karşılaştığını hissederse insan. İşte neredeyse eve döndük sayılır ama buna hemen hemen sevinmiyorum."

"Neden?"

"Valla, başımdan geçen şu... Ama başa dönmek, öyle anlatmak daha iyi olacak, epeyce eski... Savaştan az önce evlen-

dim. Köyde kendime iyi bir kız buldum, hatta güzeldi de, biraz çocuk, biraz yaramaz ya, eh idare eder dedik… Karım Françoise ile birlikte, Kontların şatosunun yanındaki çiftliğe yerleştik… Sonra savaş başladı. Savaş Kontlara da uğradı. Büyük oğul Edouard (Varşova yakınlarında bir malikânesi var) Rus ordusunda muhafız subayıydı; öteki, Stanislas (toprakları Galiçya ve Ukrayna'dadır) seferberlik sırasında Alman ordusuna subay olarak atandı. Almanlar bölgemizi işgal edince de bölge garnizonu komutan yardımcısı oldu. Sonuç: Sonuç ne olursa olsun Moguelnitski'ler savaşı yitirmeyecekler. Babasının isteği üzerine Stanislas beni emir eri olarak yanına aldı. Her şey yolunda gider gibiydi ama beyler bu sırada Françoise'ın farkına vardılar. Yaşlı Kont'a bakması için şatonun bir odasına yerleştirdiler onu. O sırada bir şeylerin ters gittiğini fark ettim. Françoise bana bir şey söylemiyordu ama bir şeye üzüldüğü de gözümden kaçmıyordu. Her akşam onu görmek için şehirden geliyordum; derken bir sabah, o uyurken, göğsünde bir morluk gördüm, sanki biri ısırmış gibiydi. Kanım tepeme çıktı. Karıyı boğazlayacaktım! Bunun üzerine ihtiyar Kont'un kendisini tavlamayla çalıştığını itiraf etti! Vücudunun her yanında bunun izleri vardı. Yapacak bir şey yoktu. Kendini savunmak istediği zaman, beni hemen ertesi gün cepheye göndermek, onu da parasız pulsuz kapı dışarı etmekle gözdağı veriyormuş… Bana bunların hepsini bir bir anlattı, altüst oldum… Çoktan zıbarmalıydı bu ihtiyar bok tulumu! Leş kargası! İçi geçmiş herifin, ama gel gör ki aklı fikri karılarda! Dişleriyle karıların peşinde!.. Bütün gün deli gibi dolandım durdum. Akşamleyin eve döndüm; Françoise yoktu. Şatoya koştum, dayandım ihtiyarın kapısına… Sonra ne oldu hatırlamıyorum… Ama herkes başıma toplandı, içeri bırakmadılar beni, ben yine de bir çılgın gibi kavga ettim. Kont Stanislas tabanca kabzasıyla öyle bir vurmuş ki kafama, beni bir leş gibi dışarı atmışlar.

Sarhoş halde patırtı çıkardığım için tutukladılar beni. Ertesi gün, cepheye hareket ediyordum. Orada ilk fırsatta Ruslara teslim oldum. Bizi, Sibirya'ya toplama kamplarına gönderdiler. Bu 1915'in sonlarına doğru oluyordu. Çok acı çektik! Asker başına günde otuz beş kapik! Subaylara yedi ruble! Tifüs, açlık askerleri kırıp geçiriyordu, oysa subayların güzel bir hayatları vardı... Sonra ihtilal oldu. 1917'de bütün yıl bir karara varmaksızın orada kaldık. Ama Bolşevikler ilgili kimseleri iyice sıkıştırınca, biz tutuklular da harekete geçtik. Subaylar arasında Sayno adlı bir Macar teğmen vardı, gözü pek yaman bir adam. Duraksamadan bize dedi: 'Haydi çocuklar, depoları basıp yiyecek, donatım alalım!' Dediğini yaptık. Yalnız Bolşevik ihtilali oralara gelmemişti daha. Yenildik. Sayno'yu ve biz öteki elebaşları toptan yakaladılar, askerî mahkemenin huzuruna çıkacaktık. Ama o sırada işler değişti! Bolşevikler kampımıza geldi. Herkesi serbest bıraktılar, toplantılar yapılmaya başlandı ve bunun üzerine mahkûmların bir kısmı Bolşevikleri desteklemeye karar verdi. En azından on beş bin Macar, Galiçyalı vardık. Hemen hemen herkes süvariydi. Silahlandık, at bulduk. Şehri ele geçirdik. Mahpushanenin açtık kapılarını. Sayno'yu bulduk ve ona dobra dobra söyledik: 'Eğer gerçekten yiğit bir adamsan ve eğer basit insanları gerçekten seviyorsan, al komutanlığı, geç harekete.' Teğmen uzun süre düşünmedi: 'Emriniz. Bir at verin bana ve bir mavzer!' Ve bundan sonra sayın bay Rus subaylarının hesaplarını görmeye başladık. Bu iş öyle hoşuma gitti ki altı ay inmedim at sırtından. Teğmen Sayno ile öteki mahkûmlar Uzakdoğu'da partizan savaşı yapmak için kaldılar. Bana gelince, vatan hasretine dayanamadım. Ukrayna'ya geçtim. Kendime burada da bir görev buldum. Savaştım, daha sonra Almanların eline düştüm. Beni bir köye bilgi toplamaya gönderdiler. Yolda bir karakol birliğine rastladım. Bereket versin yanıma silah almamıştım. Bir savaş

tutuklusu numarası yaptım, eski kâğıtlarım kurtardı beni. Öldüm öldüm dirildim, ama sonunda beni serbest bıraktılar."

Pşigodski sustu, başı önüne eğik, hareketsiz kaldı. Sert bir sesle konuştu: "Bolşeviklikle ilgili hikâyelerini ne diye anlattın bana; şöyle böyle tanıyorsun beni, alt tarafı üç gün yolculuk ettik birlikte, hepsi o kadar; pek yakında bunları aşağılık herifin birine anlatacaksın, kendi hatan yüzünden kurşuna dizileceksin."

"Ama bunları sizin için söyledim ben, bana kızgın kızgın bakmayasınız diye."

"Senin nene yarar, benim düşüncem? Bence biraz kaçıklık var sende. Bırakalım bunları, uyuyalım daha iyi..."

Hücre gittikçe kararıyordu. Duvarın öteki tarafında yankılanan sesler daha az belli oluyordu. Camlara vuran yağmur sağanağının gürültüsü duyuluyordu.

"Sizi ancak şimdi tanıdım yoldaş Raievski, kalpağınızı çıkardığınız zaman. Üç gündür sizi nerede gördüğümü sorup duruyordum kendi kendime. Uluslararası alayın komiserine öyle çok benziyorsunuz ki. Yalnız o buralardan değildi, adı da başkaydı, yoldaş Burru'ydu adı. Ama şöyle yakından bakınca tıpkı o'sunuz. Bana ters davranmayın diye anlatmıştım bütün bunları. Söylediklerimin saçma şeyler olmadığını gördünüz."

Raievski beyaz bıyığıyla gülümsedi.

"İnsanlar birbirlerine benzerler! Ama böyle birine benzemek çok tehlikelidir. İnsan niçin ve nasıl olduğunu anlamadan ipin ucunda buluverir kendini..."

"İçiniz rahat olabilir, yoldaş Burru... Özür dilerim yoldaş... Bay Raievski demek istemiştim. Kızıl Ordu'da geçirdiğim altı ay boşuna geçmedi, bir yığın şey öğrendim."

Gara giren bir trenin homurtusu işitildi. Bir insan sesi seli dalga dalga yükseldi tekrar. Birisi kapıyı açtı. Gırtlaktan çıkan emirler çınladı koridorda. Hücreye Avusturya askerleri doldu.

Hücre ağzına kadar dolunca, Alman süvarileri kapıyı sürgülediler. Askerler sedirlerin, döşemenin, pencere kıyılarının, masa yerine kullanılan sandığın üzerine yerleştiler.

Göğsünde Demir Haç nişanı bulunan iri yapılı bir süvari, Pşigodski'ye bir göz kırptı: "Demek, yoldaş, siz de geriliyorsunuz ha? Omuzlarındaki apoletleri kendin mi çıkardın yoksa namussuz teğmenin biri mi koparttı?"

"Ben savaş tutuklusuyum; ya siz delikanlılar, siz memlekete mi dönüyorsunuz?" diye sordu Pşigodski gülümseyerek.

Kolunda çavuş işaretleri bulunan tıknaz bir adam süvarinin yerine cevap verdi ona: "Öyle, süresiz izinle dönüyoruz."

Bir kahkaha tufanına tutuldu hücre.

"Ava gidiyoruz."

"Karılarımızdan bir ültimatom aldık: Dönmezsek bizi emekliye ayıracak karılar. Bu yüzden acele ediyoruz."

Odanın bir ucundan kırgın bir ses yükseldi: "Hem de çok acele ettik! Alay Komitesi hep birlikte hareket etmemizi söylemişti! O zaman, bu süvarileri sosis kıyması yapardık."

"Boş ver, sıkma canını! Arkadaşlar geç kalmaz, buradan çıkarırlar bizi."

"Atı alan bilmem neyi geçtikten sonra..."

"Bıktık be savaştan artık!"

Hava iyice kararmıştı. Askerler bir mum yaktılar, dağarcıklarını açıp yemek yemeye başladılar.

"Sofraya yanaşın arkadaşlar! Yemek yemiş olamazsınız!"

Süvari, bir bıçakla bir konserve kutusunu açarak Raievski ile Pşigodski'yi yemeğe davet ediyordu.

Raievski teşekkür etti. Pşigodski memnuniyetle daveti kabul etti, iki gündür hiçbir şey yememişti.

"Söyle bakalım yoldaş, Rusya'dan mı geliyorsun; neler oluyor orada, yaşamaya imkân yok, diyorlar, doğru mu?" diye sordu ona orta yaşlı bir piyade eri.

"Doğru," diye cevap verdi Pşigodski bulunduğu yeri unutarak. "Patronlar, toprak ağaları ve çarlık zamanında senin benim gibilerini sırtından semirenlerin ümüklerine Bolşevikler öylesine çöktüler ki herifler güçlükle soluk alıyor. İşçiler, köylüler savaşıyorlar. Bunu benim kadar sen de biliyorsun, her yanda üstün geliyorlar."

"Bolşeviklerin toprak ağalarının elinden bütün toprakları alıp köylülere dağıttıkları doğru mu?"

"Ne sandın ya, yoksa köylüler Sovyet iktidarını savunmaya koşarlar mıydı sanıyorsun?"

"Bolşeviklerin esirlere işkence ettikleri doğru mu?"

"Mahalle karısı lafları bunlar! Subaylar uyduruyorlar bunları. Bolşeviklerin elinde tamamen savaş esirlerinden kurulu uluslararası tugayların bulunduğunu söylemediler, değil mi?"

"Evet, demek ki onların arasında da hainler varmış... Şu zütturük teğmen de bizlerin hain olduğumuzu söyledi."

"Ne dersiniz, Macaristan'da da topraklar bizlerin mi olacak?"

"Tabii ya, olmaz mı?.. Bir çukurun dibinde iki metrelik toprak neyine yetmez senin..."

"Toprak nasıl benim olmazmış? Savaşı yapan ben değil miyim?"

"Hemen de nasıl unuttun askerî yönetmeliği! 'İmparator için...'"

Süvari ağzına kocaman bir ekmek parçasını tıkıştırırken "imparator çoktan ıskartaya çıktı," dedi.

Pşigodski hiç ileri gitmiyor, askerlerin konuşmasını dinleyerek gülümseyip duruyordu. Kutu bitince ceketinin koluyla ağzını sildi ve özellikle herhangi bir kimseye yöneltmeksizin sordu: "Memlekete dönmek için niçin silahlarını bıraktınız, yoldaş? Jandarmalar teker teker enseleyecek sizleri. Aranıza subayları almaksızın küçük küçük gruplar yapmalıydınız. Bir

yoldaş daha önce bundan bahsetti. Silah her zaman işe yarar, memlekete dönünce, ihtiyaç duyanları gıdıklamak için. Yoksa..."

Raievski onu gizlice kolundan çekti. Alçak sesle, Lehçe "yavaş ol, ileri gitme," dedi.

• • •

Şafak sökerken herkes silah sesleriyle uyandı. Askerler hemen kalktılar ve birbirlerine kuşkuyla baktılar.

"Ne oluyor?" diye sordu Raievski'ye Pşigodski; o da bilmediğini anlatan bir hareket yaptı.

Yirmi dakika sonra her şey anlaşıldı. Birkaç asker tüfek dipçiğiyle kapıyı kırdılar ve her taraftan sevinç çığlıkları yükseldi!

"Hay aksi! Yahu bunlar otuz yedinci savunma hattından arkadaşlar!"

Uzun boylu, kemerinde bir kılıç asılı topçunun kalın sesi bütün odada çınladı: "Çantalarınızı hazırlayın arkadaşlar! Çabuk! Yola çıkıyoruz. Biraz okşadık şu süvari bozuntularını. Az kalsın durmuyorduk burada, ama bereket versin burada bulunduğumuzu öğrendik! Haydi, çabuk olun!"

• • •

Birbirlerinden şehrin büyük alanında ayrıldılar. Pşigodski yoldaşının elini var gücüyle sıktı.

"Yakında görüşelim! Size bir yararım olursa, nerede olduğumu biliyorsunuz. Kalın sağlıcakla Bay Raievski."

Birkaç adım sonra döndü ve elini dostlukla salladı.

Raievski başını sallayarak ona cevap verdi.

Çok iyi tanıdığı bir zemin kat kapısının önünde durdu Raievski. Gittikçe heyecanlandığını hissediyordu. On bir yıl önce,

bu kapıdan üç jandarmanın arasında çıkmıştı. Raymond'un çocuk ellerinden tutan Edwige işte şu basamaklarda kalmıştı; dördüncü jandarma onun geçmesini önlemişti…

Ne yapıyorlar? Hayattalar mı? Tuhaf: Basamakları inip kapıyı çalmaya cesaret edemiyor.

Ama işte kapı açıldı. Elde örülmüş eski bir ceket giymiş bir genç kız basamakları aceleyle tırmanmaya başladı. Kapı tekrar aralandı, bir çocuk başı göründü.

"Sarah Hala, şeker getirecek misin bana?"

"Elbette küçük kuşum! Kapat kapıyı."

Raievski sakin olmaya çalışarak:

"Söyler misiniz lütfen, Edwige Raievski burada mı oturuyor?" diye sordu.

Genç kız durdu.

"Raievski? Hayır... Yani birkaç yıl önce burada oturuyordu demek istiyorum. Şimdi kunduracı Michelson oturuyor. Raievski'lerin evi Krakovi geçidinde."

"Kendisi yaşıyor mu, oğlu hayatta mı?"

"Edwige ve Raymond mu? Elbette. Neden soruyorsunuz, uzun süredir görmediniz mi onları?"

"Evet, çoktandır görmedim… Uzakta mı oturuyorlar?"

"Eğer onlara gidiyorsanız benimle gelebilirsiniz. Her sabah geçerken Edwig'e uğrarım; aynı atölyede çalışıyoruz. Gidelim…"

Küçük topukların tıkırtısı Raievski'nin yanı sıra ilerliyordu. Ona bakmaksızın yürüyordu ama onun meraklı bakışlarının kendisini izlediğini hissediyordu. Sağlam bir yüz belleği vardı. Küçük çocuğun, "Sarah" dediği bu genç kızın yüzünü özellikle hatırlıyordu; en başta, çocukla konuşur konuşmaz, soğuk kayıtsızlık belirtisinin silindiği kocaman kara gözlerini. Genç olmasa –yaşı on yediden yukarı değil– çocuğun anası sanılabilir.

Edwige ve oğlu hakkında başka şeyler sormak istiyordu ama her zamanki tedbirliliği yeni sorular sormasını önlüyordu. İşin en güç bölümü atlatılmış bununla birlikte: Onların hayatta olduklarını biliyordu artık ama onları az sonra göreceğini düşündükçe heyecanı artıyordu.

Oğlu nasıl? Şimdi on yedisinde olmalı, koca bir adam… Ya Edwige? Tekrar evlenmiş olmasın sakın! On bir yıl! Dile kolay! Bu uzun yılların yükünü omuzlarından fırlatıp atması mümkün değil. Ve beyaz saçları…

"Geldik."

Genç kızın sesi neşeyle çınlıyordu.

Raievski bir kez daha baktı ona. Başında gri renkli, ceketiyle uyuşan bir örme başlık vardı. Düzgün, küçük bir burnu, biçimli ve enerjik ağzı.

Bir şeyler sezermiş gibi gülümsüyordu.

"Ah, Sarah geldi! Hemen geliyorum…"

"Yalnız değilim Edwige, ziyaretçiniz var. Günaydın Raymond."

Raievski'nin başı, tek penceresi bir hangarın duvarına bakan küçük odanın tavanına neredeyse değiyordu. Karanlıktı, içeride yer yoktu…

Çoktan mantosunu giymiş olan Edwige döndü.

Sigismond kalpağını yavaşça çıkardı ve yavaşça "günaydın Edwige," dedi.

Edwige, gözleri kocaman açılmış, bir süre baktı ona.

"Sigismond!.."

Hıçkırarak ağlamaya başladı, sanki tekrar götürmelerinden korkuyormuş gibi sıkı sıkı sarıldı.

"Niçin ağlıyorsun sevgilim? Bak işte tekrar kavuştuk… Ağlama, Edwige…"

Raymond, gözlerini babasından ayırmıyordu. Uzun geceler boyu annesinin derin bir sevecenlikle anlattığı adam buydu.

Raymond'un hayali, erkek yapılı, güçlü, doğru ve şerefli bir babanın yüce görüntüsünü yaratmıştı.

Babasına olan sevgisi, yüreğinde, onu izleyenlere, zincire vuranlara, zindana gönderenlere karşı duyduğu kinle birlikte büyümüştü.

Çocukken "zindan"ın ne olduğunu kesinlikle gözünün önüne getiremezdi.

Sadece, karanlık, çıkışı olmayan bir yer olduğunu hissederdi. Annesi, uzak, ta dünyanın öbür ucunda, korkunç soğuk, ormanları aşılmaz, ölü ovaları karla kaplı bir ülkeden söz ederdi. Sibirya'ydı bu ülkenin adı. Yüz kilometrelik bir daire içinde tek canlıya rastlanmazdı. İşte bu uğursuz ülkede zincire vurulmuş insanlar Çar'a altın bulmak için toprağı kazarlardı. Buydu zindan ve kendi babası da oradaydı.

Annesi, yoksullar ve sefiller için mutlu bir hayattan başka bir şey istemeyen bu adamı anlatırken, ağlamıştı çocuk.

Ana, onmaz acısını, daima sevdiği ve yıllar boyunca beklediği genç adamın yitik varlığını en iyi oğluna anlatabilirdi.

Bütün sevecenliğini oğluna aktarıyordu.

Çocuk büyüyor, acılar ve ıstıraplar onun duyarlı yüreğinde yankısını buluyordu. Annesinin biricik kıvancıydı, yaşama nedeniydi. Yıllar geçiyordu. Küçük çocuk büyümüş, bir erkek olmuştu. Çoğu zaman ona bakarken kendi gençliğini düşlerdi; Sigismond'un buluşmaya geldiği, öylesine genç, öylesine yakışıklı olduğu çağı. Hayat nasıl da maskaraya çevirmişti kendisini.

Hayatının en güzel yıllarını yalnızlık içinde geçirmişti, her saati acılar içinde... Ve işte, kendi kocası, oğlunun babası geri dönmüştü. Yaşlanmış ve sert. Kılıç darbesi gibi iki çizgi alnını kesiyordu...

Oğlundan daha uzundu. Güçlüydü. Babasının kolları omuzlarına sarıldığı zaman bunu hissetti Raymond.

"Sevgili babacığım," diye mırıldandı.

Sarah sahneyi şaşkınlıkla izliyordu. Elinde olmadan tanıklık ettiği bu sahne onu rahatsız ediyordu. "İşte Raymond'un esrarengiz babası, aşağı yukarı sezmiştim o olduğunu," diye düşündü, dostlarının mutluluğunu görmekten kıvanç duyuyordu.

"Edwige ben gidiyorum, siz kalın; hasta olduğunuzu söylerim," dedi tatlı bir sesle. Edwige ona döndü: "Ah, evet, atölye... Bekle beni küçük Sarah'ım! Kalamam: Spielmann bugün Moguelnitski'lere gitmemizi emretmişti. Gitmezsem kapı dışarı eder beni..."

Kocasına döndü ve suçsuzluğunu göstermek istermiş gibi: "Özür dilerim Sigismond, gitmek zorundayım. Bir prova yapmam ve bir yığın siparişi teslim etmem gerekli. Erkenden dönmeye çalışacağım... Peki... Raymond sana her şeyi anlatacak... Tanrım! Döndün sen, mümkün mü bu?"

Kocasına bir kez de eşikte sarıldı ve kapıyı kapattı.

Sigismond, oğluna birdenbire sordu: "Dostunuz mu bu genç kız?"

"Evet baba."

"Yetiş onlara, annene benim gelişimden kimseye bahsetmemesini söyle."

Raymond anladı, odadan aceleyle çıktı.

Geri döndüğü zaman, babası masaya oturmuş, ak saçlı başı ellerinin arasında düşünüyordu. Oğluna baktı, ağırbaşlı bir sevecenlikle gülümsedi. Raymond, söyleyecek tek bir kelime bulmaksızın karşısında ayakta kalakaldı babasının.

"Hiç şüphesiz açsınız," diye sordu sonunda.

"Evet, ama bana 'siz' demen gereksiz bir şey."

Tekrar sessizlik oldu. Birbirlerinin yüzlerine bakıyorlardı. Oğul, babası hakkında bir şeyler biliyordu ama baba oğlunu hiç tanımıyordu. Bu bilgisizlik Sigismond Raievski'yi endişelendiriyordu. Şu kocaman delikanlının nasıl bir hayatı vardı?

Tutkuları nelerdi? İlişkileri nasıldı? Bir dost, bir kavga yoldaşı mı olacaktı, yoksa ürkek, pısırık bir komşudan kaçar gibi uzaklaşacağı, gizleneceği bir yabancı olarak mı kalacaktı? Raievski her zamanki gibi tehlikenin üzerine gitti: "Otur da anlat bana hayatını delikanlım, bugüne kadar nasıl yaşadın?.."

Raymond, sıkıntıyla gülümseyerek masaya oturdu. Babası, onun bir genç kızın yumuşak çizgilerini andıran güzel yüzünü inceliyordu. Esmerleşmişti. Onda enerji kaynağı araştırıyordu, kısa bir an onun mavi gözlerinde bunu bulduğunu sandı.

"Nereden başlayayım baba?"

"Okula gidiyor musun?"

"Hayır, üç yıl önce ilkokulu bitirdim. Devam edemedim, paramız yoktu. Annem okula gitmemi istiyordu, ama günde yirmi saat çalışmasını kabul edemezdim. Bunun üzerine Barankeviç'in şeker fabrikasında çalışmaya başladım."

Odada çıt yoktu. Duvar saatinin düzenli tik-taklarından başka bir şey işitilmiyordu.

"Bu sabah fabrikaya benim yüzümden mi gitmedin?"

"Hayır, birkaç aydır artık orada çalışmıyorum."

"Niçin?"

Raymond gözlerini hafifçe indirdi.

"Çalışma karneme, bir depo soygununa katıldığım için işten kovulduğumu yazdılar…"

Raymond, babasının kaşlarını sert bir şekilde çattığını görerek sustu.

"Ama doğru değil baba! İğrenç bir yalan! Sadece altı aylık ücretlerimizi ödemeye zorladık onları. İşçiler Barankeviç'te çalışanların arasından delegeler seçtiler. Gençler beni seçti. Barankeviç bize köpek muamelesi etti, bizi kovdu. Bütün fabrika idarenin önünde bekliyordu bizi. Bize nasıl davranıldığını anlattık. İşte her şey o zaman başladı. Alman polisi bizi dağıtmak isteyince ellerinden silahlarını, mitralyözlerini

aldık. Veznedarı, listeye göre işçilere para ödemeye zorladık. Kasada para kalmayınca depoyu açtık ve para almayan işçilere üçer çuval şeker dağıtılmasını emrettik. Hiçbir şey çalmadık! Barankeviç telefonla Alman süvarilerini çağırmayı başarmış, eski askerlerle birlikte onlara karşı savunduk sokağı. Cephanemiz bitince dört bir yana dağıldık ama Almanlar mitralyözü geri alamadılar, onu emin bir yere gizledik.

Raymond sustu. Babası tek kelime söylemiyor, gülümseyerek bıyıklarını büküyordu.

"Peki sonra?"

"Sonra Almanlar gelip evlerden şekerleri topladılar. Birçok kişiyi tutukladılar. Barankeviç tek kuruş ödemeden kovdu işçileri. Fabrika idaresi beni ve işçi kurulunda bulunan herkesi kara listeye geçirdi. Ama bir gram şeker almadım ben baba, üstelik Barankeviç yüz seksen markımı ödemedi bana. Altı aylık çalışmamın ücretini..."

"Peki oğlum. Bir gün beni senin mitralyözcülerinle tanıştırırsın. Şimdi, yiyecek bir şeyler varsa, yiyelim…"

"Bağışla baba, ringa balığından başka bir şey yok…"

BÖLÜM 3

Moguelnitski'lerin büyük park kapısı devamlı açıktı. Araba akınının ardı arkası kesilmiyordu. Işıklandırılmış şatonun önü ana baba günüydü. Davetliler geliyor, paltolarını giriş yerinde uşaklara bırakıyorlardı.

Stephanie ve Ladislas gelenleri salon kapısında karşılıyorlardı. Omuzlarını ve kollarını çıplak bırakan siyah bir balo elbisesi, Stephanie'nin güzel vücudunun çizgilerini ortaya çıkarıyordu. Yüzünü neşeli bir kışkırtıcılık aydınlatıyordu. Şatonun göz kamaştırıcılığı ve davetlilerin gözalıcılığı karşısında ürkekleşen çevrenin küçük soyluları, onun çok sevimli, güler yüzlü gülümsemesini görüp bir anda daha cesurlaşıyor, kendilerine güvenleri geri geliyordu.

Ladislas, gerçek bir soylu etkisi yaratma çabası ve heyecan yüzünden kıpkırmızı kesilmişti. Gelişlerine politik nedenlerden dolayı göz yumulan önemsiz kişiler, onun kendi varlığında hemen bir Kont Moguelnitski hissetmesine yol açmış olmalıydı. Küçük soylulara önemsemez şekilde iki parmağını uzatıyor, toprak sahibi soyluları gerektiği gibi karşılıyordu. Önde kendisi, arkasında ailesi, Prens Zamoiski'nin geldiğini görünce büyük bir saygı gösterisine girişti.

Büyük salondan akort edilen çalgıların sesi geliyordu.

"Ve işte Bay Barankeviç ve karısı," dedi Ladislas, Stephanie'ye fısıltıyla.

Çok uzun boylu bir adam kendilerine yaklaşıyordu. İriliği, kolundan tuttuğu karısının zayıflığı kadar çarpıcıydı. Öküz boynu kolalı yakasından dışarı fışkırıyordu. Başının hizasın-

da bulunan kan oturmuş gözleri Stephanie'nin üzerinde durdu. Kalın alkolik sesiyle gürledi: "Oh oh! Kontes Hazretleri bütün çiçeklerini açmış bugün! Ah, on yaş daha genç olsaydım… Ah… Evet!.."

Amelie Barankeviç'in iğneli bir gülüşü vardı. Ladislas, sanayicinin yelek düğmelerinin korkunç karnının basıncıyla fırlayacağını sandı.

Barankeviç'ler salona girdiler. Bir uşak, Alman subaylarının gelişini Stephanie'ye haber vermek için geldi. Ladislas, Stephanie'ye anlamlı bir bakış fırlattı.

"Fanie, Edouard'ın senden, Almanları gözden kaybetmemeni istediğini unutmadın değil mi? Onları küçük salona almak gerek, başlarına Almanca bilen birilerini toplamalı ve hele şarabı sakınmamalı," dedi hızla.

"Biliyorum… Geliyorlar. Onları karşılayacağım, sen de yukarı çıkıp Edouard'ı bul ve geldiklerini haber ver… Louise de söyle bana yardıma gelsin, millet kendisini sorup duruyor…"

Ladislas gözden kayboldu. Stephanie, Almanları sıcak bir gülümsemeyle karşıladı. Sonnenbourg'un yanında, şehir garnizonuna komuta eden, henüz genç bir albay vardı. Arkalarından Schmultke ve iki subay geliyordu. Sonnenbourg onları Stephanie'ye tanıttı.

Albayın bakımlı bıyıkları Stephanie'nin eline dokundu.

"Candan davetiniz için size teşekkür borçluyuz Kontes ve sizin kişiliğinizde Alman ordusunun bir subayının eşine rastlamaktan son derece mutluyum," dedi.

"Aramızda sıkılmayacağınızı umarım albayım."

"Hayır, katiyen," diye karşı çıktı albay.

Subayların ortasında, Stephanie salona yöneldi.

Sonnenbourg, Schmultke'yi hafifçe tuttu: "Teğmen, malikânenin etrafına nöbetçiler yerleştirdiniz mi?"

"Evet komutanım."

• • •

Edouard'ın çalışma odasında bazı insanlar toplanmıştı. Odada bir gün önce Varşova'dan dönmüş olan Edouard, Peder Jêrôme, Prens Zamoiski, Barankeviç, Piskopos Benoit ve sivil giyinmiş üç genç adam vardı.

Joseph, Louise'in oda kapısında nöbet bekliyordu.

Joseph, bir uşağın yardım ettiği yaşlı Kont Moguelnitski'yi görünce, kapıyı saygıyla açtı ve hemen uşağın suratına kapattı.

"Gidebilirsin. İhtiyaç olursa çağırırım seni."

Oğlu bir şey anlamaksızın omuz silkti. Joseph ona "nerede hâlâ şu Meçislas serserisi? Adam, ona biraz göz kulak ol, musibet çocuk," dediği zaman, o çoktan merdivene varmıştı bile.

Adam durdu ve babasına gülümsemeksizin baktı.

"Dün, Françoise'ı dövdüğünden beri görmedim onu. Çiftliğe askerlerin yanına gittiğini söylüyorlar."

Babası girince ayağa kalktı Edouard.

Babası, tanımadığı ayağa kalkmış kişilerin önünde durunca: "Sanırım artık herkes burada. Aşağıdakiler eğlenirken bazı konuları konuşmak için vaktimiz olacak. Şimdi herkesi tanıştıralım."

Soluk tenli, gözleri kanlı, birincisi, "Yüzbaşı Wrona," diye tanıttı kendisini.

"Teğmen Warneri," dedi ikincisi. İnce uzun bir vücudu, mavi gözleri vardı.

Hırçın ve kalın bir sesle konuşan üçüncüsü tıknaz biriydi, kısa kesilmiş bıyıkları.

"Asteğmen Zaremba," dedi.

Ladislas aceleyle girdi odaya.

"Edouard, Almanlar geldi, bir albay, birkaç subay... Louise aşağı indi. Balo başladı, duyuyor musun? Bütün emirler yerine getirildi. Burada kalmama izin verir misin?"

“Hayır, aşağı in, davetlilerle ilgilen; yarım sat sonra gelirsin,” diye cevap verdi Edouard, soğuk bir şekilde.

Ladislas hoşnutsuz dudak büktü ama askerce bir yarım dönüş yapıp dışarı çıktı. Bu sabah asteğmen olarak “atanmıştı” ve Edouard’ın kurduğu Polonya alayının bir müfrezesine komuta edecekti.

Herkes oturunca Edouard konuşmaya başladı: “İzin verirseniz baylar, başlayacağım.”

Orkestra alt katta bir mazurka çalıyordu.

“Ertesi gün harekete geçmeye karar verdik. Daha fazla geç kalamayız. Avusturyalılar her şeyi bırakıp ülkelerine gidiyor. Almanya’da ihtilal olduğunu bugün haber aldık. Durumumuz son derece güç. Çekilerek çarpışan Alman birliklerini partizan çeteleri kovalıyor. Kısa süre sonra burada da boy gösterecekler. Bay Zaoinçkovski kendi köylerinin daha şimdiden kıpırdamaya başladığını söyledi… Bildiğiniz gibi, Lublin’de, yedi kasım tarihinde, sosyalist Daşinski’nin başında bulunduğu bir Polonya hükümeti kuruldu…”

Barankeviç’in eli havayı dövdü. Edouard onu yatıştırmak için “çok önemli değil bu,” dedi, “konuşmalarında gizli oy, tek dereceli adil seçim, sekiz saatlik işgünü hatta köylülere toprak dağıtımı için söz verdi.” Edouard’ın sesi alaylıydı. “Bugün için önüne geçilmez bir oyundan başka bir şey değil bu. Güç bizim tarafa geçince onların hepsini kolayca temizleriz. Şimdilik, Daşinski’nin demeçleri sayesinde toprakları köylüler kendileri koruyor: Çok tabii bu, çünkü topraklar halkın malı. Yüz kadar insan bulunduracağız emrimizde şimdilik. Şehri ele geçirmek için yeter bu kadar. Avusturya garnizonu zayıfladı. Tek önemli güç, Alman süvari bölüğü… Ama Almanlarla anlaşılabilir. Çünkü pek yakında bir tek askerleri kalmayacak burada.”

Kurulmuş bir makineymişçesine tespih çeken, bir mumya benzeri kuru, küçücük bir ihtiyar olan Piskopos, “bu yüz adamı nereden buldunuz?” diye sordu.

Şimdiye kadar Almanlara eğilimi vardı; Peder Jérôme'un kendisini bütün gücüyle sürüklemek istediği bu serüvenin gerçek yönünü öğrenmek istiyordu.

"Avusturya ordusuna dağılmış bulunan Polonya lejyonunun bir kısım askerleriyle bölgesel askerî örgütün üyeleri söz konusu. Sonra soylu aileden gençler de var. Şehrin alınışının ertesi günü askerimiz üç katına çıkacak... Bay Daşinski, ihtiyaç olursa örgütlediği halk milisinin bir müfrezesini bize göndereceğine dair söz verdi."

Barankeviç tehdit edici bir sesle "hım, evet," diye parladı. "Bütün sosyalistlerden ve bunların benzeri soysuz heriflerden nefret ediyorum. Halk milisiymiş! Anlıyorsunuz ya! Bana gelince, ben eskiden beri 'jandarma' kelimesini tercih etmişimdir."

Yüzünü gülümsemeye benzer bir buruşma kaplayan Yüzbaşı Wrona "bu iltifat yüreğime işliyor," diye söze karıştı.

Tirşe rengi gözleri ve yüzü öylesine hareketsizdi ki bir ölü kafasıyla karşı karşıyaymış duygusuna kapılıyordu insan. Hükümet darbesinden sonra jandarmanın başına geçecekti.

"Şehri kim yönetecek?" diye sordu Piskopos.

Edouard alçak gönüllüce gülümsedi.

"Bölge kurmayında güç bize ait olacak. Belediye, Avukat Sladkeviç gibi kuklalardan meydana gelecek. Üç hafta sonra bin beş yüz, iki bin kadar askerimiz olacak. Neredeyse küçük bir ordu..."

Piskopos sakince sözünü kesti onun:

"Bunu yeterli buluyor musunuz?"

Yüzbaşı Wrona, Warneri'nin kulağına eğildi:

"Bu içi geçmiş hayalet göründüğü kadar aptal değil..."

İhtiyar Zaionçkovski birden ayağa kalktı: "Bana öyle geliyor ki Piskopos Hazretleri durumun bütün tehlikesini iyice anlamamışlar. Siz şehirde oturuyorsunuz, yanı başınızda

herhangi bir askerî birlik var ve kendinizi nispeten güvenlik içinde hissediyorsunuz ama biz malikânelerimizde, kelimenin tam anlamıyla deliksiz uyku uyuyamıyoruz! Yöremiz köylülerle çevrili. Bir Polonyalıya on Ukraynalı düşüyor. Bu ayaktakımı, partizanlarla birleşmekten başka bir şey düşünmüyor…"

"Daha doğrusu, topraklarımızı elimizden almaktan başka bir şey düşünmüyorlar," diye ekledi Zamoiski, "üstelik ulusal sorun da var."

"Toprak köylülerin, fabrikalar işçilerin, efendiler darağacına, papazlar işkence çarkına; fena şeyler söylemiyorlar öyle değil mi?" dedi usulca Wrona.

"Konu dışına çıkmayalım baylar," dedi Edouard. "Şu halde, ertesi gün, şehir Kommandantur'unu, belediyeyi ve garı işgal edeceğiz. Sıkıyönetim ilan edip gönüllü asker toplayacağız. Bundan sonra olayların alacağı şekli göreceğiz."

Piskopos'un yüzünde zehirli bir gülümseme gezindi, tespih çekmeyi bırakarak tatlı bir sesle "umarım ki Kont Hazretleri sözünü kestiğim için bana kızmaz; bir şeyi belirtmek istiyordum," dedi. Sonra, küçük fare gözlerini Edouard'a dikerek konuşmasını sürdürdü: "Bay Zaionçkovki, biraz önce, durumun tehlikesini kavramadığını söyledi…" Sesinin tatlı tonunda acı bir kırgınlık seziliyordu. "Ama bana öyle geliyor ki sitem edilecek kişi sadece ben değilim. Bu bölgede otuz beş yıldır kutsal görev yapıyorum, şimdi gerçek durumu bilmek zorundayım. Bir asker değilim asla ama Tanrı buyruğunun mütevazı bir hizmetkârıyım. Bu kurulda bulunmak ne Peder Jêrôme'un, ne de benim görevim. Ama kilisenin hizmetkârları, mücadelelerinde karşı karşıya kalacakları tehlikeleri ateşli askerî şeflere önceden haber vermek için bazen askerî toplantılara katılmışlardır… Sizler, hepiniz Katoliksiniz. Ruhlarınızın çobanı sıfatıyla bunlar hakkında ne düşündüğümü sizlere söylemek zorundayım."

Piskopos bir süre sustu.

"Baylar, tam Rus-Avusturya sınırında bulunduğumuzu unutmayalım. Rusya'da bulunan Ukraynalılar ihtilalin ne demek olduğunu çoktandır biliyor. Efendilerinin mülklerini nasıl ateşe verdiklerini sanırım unutmamışsınızdır. Alman işgali onları geçici olarak ezdi. Galiçya'da, yanı başımızda yaşayan öteki Ukraynalılar aynı şeyi yapmadı çünkü Tanrı, elinde, düzeni koruyabilecek güçlü bir ordu bulunan Avusturya İmparatoru'nun hüküm sürmesini istemişti... Şimdi ne imparator, ne de ordu var. Nüfusunun onda dokuzu Ukraynalı olan bir bölgede iktidarı ele geçirmeye hazırlanıyorsunuz. Kont Edouard, Kont Potocki ile Prens Radziwill'in mektuplarını okudu bana. Bunların toprakları, fabrikaları bütün Volhynia ve Podolia'ya dağılmıştır. Onlar da kendi birliklerini kuruyor, iktidarı ele geçirecekler. Bizim yardımımızı bekliyorlar... Bunun anlamı nedir baylar? Bunun anlamı şudur: Polonya devleti daha doğmadan Ukrayna ve Beyaz Rusya'ya karşı savaşmayı düşünmektedir. Yabancı istilacı ve toprak sahibi olan sizlere karşı mücadeleye girişecek bir halkla buralarda savaşmaya zorlanacağız... Şimdi kendiniz karara varın: Böyle bir serüvene atılmak, genç bir devlet için kendi ölüm fermanını imzalamaktan başka nedir? Diyelim ki vatanı Moskof ve Ukrayna istilacısına karşı savunmak için kitle halinde harekete geçirilebilecek bir ulusal çoğunluğumuz var Polonya'da ama Polonyalı efendiler hesabına, Ukraynalıları Ukraynalılara karşı, Beyaz Rusları Beyaz Ruslara karşı nasıl harekete geçirebilirsiniz? Tanrı şahidimdir ki benim tek düşüm Katolik Kilisesi'nin bütün dünyada zafer kazanmasıdır! Ama baylar, çocuk değiliz bizler. Biliyoruz ki Ukrayna'yı istila etmek için Almanlara üç yüz bin asker gerekti! Ama siz bir ay içinde ancak iki bin askeriniz olacağını hesaplıyorsunuz... Düşünüyorum ki baylar, tek dayanağımız Polonya krallığını güçlendirmek için Potocki'le-

rin, Radziwill'lerin, Sangusko'ların ve beş-altı büyük sanayicinin çıkarlarını feda etmemiz gerekiyor..."

Piskopos'un diplomatik bir tavırla adını büyük sanayiciler arasında saymadığı Zamoiski dudaklarını kemiriyordu.

"Hım... Evet!.." diye söylendi Barankeviç yumruğunu dizine vurarak. Öfkesine ancak hâkim olabilmişti. Bir 'evet' ünlemiyle, sekmeden sona eren bu sağır edici gırtlak temizleyiş, Barankeviç'in konuştuğu kişilere genellikle korku verirdi. "Özür dilerim Kardinal Hazretleri! Demek ki fabrikamı bırakıp Varşova'ya kaçmamı salık veriyorsunuz bana? Öyleyse aynı şeyi burada bulunan herkese salık veriyorsunuz? Mallarımızı, mülklerimizi bırakmak, dilenciler gibi Varşova'ya gitmek, Polonya krallığını güçlendirmek midir sizce? Teşekkürler! Ama bizler, daha başka düşünüyoruz! Son nefesimize kadar çarpışacağız biz... Her şeyi kendi isteğimizle şu kudurmuş baldırıçıplaklara bırakmak ha? Ne sanıyorsunuz bizi?"

Piskopos aşağılayarak dudak büktü.

"Bay Barankeviç olayları fabrikasının bacasından görüyor, oradan ancak beş kilometrelik bir çevreyi görebilir. Ulus olarak Polonya'nın çıkarlarından habersiz kendisi."

"Ama her köylü kişinin ülküsü denizden denize uzanan büyük Polonya değil mi?" diye haykırdı Zaremba sandalyesinden sıçrayarak.

Piskopos ona bakmadı bile, soğuk bir tavırla cevap verdi: "Kötü bir örnek, Bay Teğmen! 1772'nin Ukrayna'nın bir kısmına, Litvanya ve Beyaz Rusya'ya sahip büyük Polonya'sı (zaten o zamanlarda da Polonya'nın sınırları Karadeniz'den uzaktı) tamamen mahvoldu. Neden? Çünkü her bölge sadece kendisini düşünüyordu, çünkü her bey topraklarına toprak katmak, daha çok katmak istiyordu, çünkü her büyük sanayici, devleti değil kendi çıkarlarını düşünüyordu... Şimdi siz de buna benzer şeyler yapmaya hazırlanıyorsunuz."

"Çok garip," diye homurdandı öfkeli Prens Zamoiski, "Almanlar Ukrayna'yı istila ettikleri zaman hiç karşı çıkmamıştınız."

"O zaman gerçek bir güç söz konusuydu… Şimdiyse imparatorlukların parçalandığını, tahtların devrildiğini görüyoruz… Rusya ateşler içinde. Mahvolmak istemiyorsak tedbirli olmak zorundayız. Ben eskiden beri bir temeli olan şeyin güçlendirilmesi taraflısıyım! Tedbirli olmak taraflısıyım! Tanrı biliyor, eğer gücünüz yetseydi şu melun Bolşeviklerin kökünü Polonya'dan başka yerde kazımanız için sizleri takdis ederdim… Ben gidiyorum ama unutmayın ki baylar, burada da, kendi ülkemizde de, çoktandır mezarımızı kazan bir yığın insan var. Unutmayın ki Polonya'da Daşinski hükümetinin yanında pek çok Sovyet var!"

Piskopos ayağa kalktı, herkese ortak bir selam verdikten sonra dışarı çıktı. Onun ardından Peder Jêrôme çıktı, bütün tartışma boyunca ağzını açıp tek kelime söylememişti. Kimseye görünmemeye çalışarak servis merdivenine yöneldiler. Hiç konuşmadan parkta yürüdüler. Kardinal'in kapalı arabası parktaydı. Hep susarak arabaya bindiler ancak şehre yaklaştıkları sırada Kardinal, Peder Jêrôme'a döndü: "Hiç şüphesiz oraya geri döneceksiniz Peder Jêrôme? Öyleyse yarın bana uğrayın ve her şeyi anlatın. Zamoiski ve Potocki'nin tekliflerine kanmaması için Kont'a etki etmeye çalışın. Kuracakları birlikler Ukrayna'ya gireceğine burada kalmalı. Sonra bölge kiliselerinin papazlarını kabul ettiğinizi duydum, dün… Gelecek sefer benim huzurumda toplanacağınızı tahmin ederim. On gün kadar şehirde kalacağım. Krakovi Piskoposluğu'na atandığımı hiç şüphesiz biliyorsunuz… Ama ben burada oldukça bensiz bir işe girişmemenizi isteyeceğim sizden… Unutmayın Peder Jêrôme, bu girişim başarısızlığa uğrarsa asla piskopos olamayacaksınız. Öyleyse benim desteğimi ve nasihatlerimi

küçümsememelisiniz... Unutmayın ki tedbir, erdemin kız kardeşidir!"

Peder Jêrôme dudaklarını kemiriyordu. Suçüstü yakalanmış, kulakları çekilecek bir öğrenci gibi hissediyordu kendisini. "Şu ihtiyar tilki her şeyi öğrenmek için neler yapıyor? Evet, rahip kılığına girmiş şeytanın yanında ihtiyatlı olmak lazım!"

Araba bölge papazının evinin önünde durdu. Peder Jêrôme, Piskopos'un inmesine yardım etmek için arabanın kapısını açtı.

"Tanrı sizi takdis etsin," dedi, öteki ayrılırken. "Arabacı götürecek sizi."

• • •

Bu sırada yemek salonunda şarap sel gibi akıyor, çiftler kahkahalarla gülüyordu.

Yiyecek ve içkinin haddi hesabı yoktu. Kimse yanındakini dinlemiyor, sadece konuşuyordu. Herkes öfkelenip parlıyor, tartışıyor, yanındakine bir şeyler kabul ettirmek istiyordu.

Uşaklar iyice yorulmuştu.

Joseph, sıkıntı içinde, Kont'un kendisine verdiği on beş bin markın, kuş sütünün eksik olmadığı masada uçup gidişine bakıyordu.

Yaşlı kadınlar salonlardaki divanlara kurulmuş, yanlarındakine harıl harıl bir şeyler anlatıp sırlar açıyor; dinleyenler de bir an beklemeksizin bunları hemen yanlarındakilere aktarıyorlardı.

Gençler spor salonunda Ladislas'ın etrafında toplanmıştı. Yurtsever çağrıların bol olduğu bir söylevden sonra Teğmen Zaremba gönüllülerin askere alınmalarına geçti. Gönüllülere önceden haber verilmişti. Askere alınanların her biri bir göreve atanıyor ve kendilerine belge veriliyordu. Silah sandıkları şimdiden gelmiş, hepsi ertesi akşam dağıtılacaktı. Kimileri

korkuyor ama bunu belli etmekten çekiniyordu. Ladislas dolaptan yeni çıkarılan subay sırmalı üniformasının içinde hindi gibi kabarıyordu. Üniformayı büyük ağabeyi getirmişti bir süre önce. Askere kayıt işlemi bittikten sonra sağlam bir moral sağlamak için "Polonya daima var olacaktır" söylendi ve gürültü patırtı içinde büyük salona geçildi.

Almanlar yaşlı Kont'un çalışma odasında kâğıt oynuyorlardı. Stephanie arada bir görünüyor, masada yeteri kadar şarap olup olmadığına, subayların aynı dikkatle oynayıp oynamadıklarına bakıyordu. Masada pek az içki kaldığını fark edince Ladislas'a "odaya Burgonya şarabı getirt," dedi.

Ladislas epeyce içki içmişti, coşkun bir hali vardı. Eline geçen ilk hizmetçi Elise oldu.

"Mahzene koş, bir sepet Burgonya şarabı getir! Haydi çabuk ol!"

"Şarapları tanımam Kont Hazretleri. Babama söyleyeyim, o getirsin."

Ladislas'ın bakışı genç kızın vücut çizgileri üzerinde birkaç saniye dolaştı.

"Kaybedecek vakit yok! Gel, ben kendim seçeceğim."

Mahzene iner inmez, Ladislas etrafı kollayarak kapıyı kapattı. Elinde mum, önde yürüyen Elise hiçbir şey fark etmedi. Sepet dolunca, kaldırmak için eğildi ama Ladislas sert bir itişle yere yıktı onu.

Ladislas etrafı kollayarak mahzenin kapısını araladı, kimse yoktu. Şişe dolu sepeti merdivenden çıkardı, kapıyı kapattı ve sağa sola ürkek bakışlar fırlatarak kapıyı anahtarla kilitledi. Başının üzerinde ayak sesleri işitir gibi oldu. Anahtarı kilidin üzerinde bırakarak avludan süzülür gibi geçti. Odaya kabahat işlemiş bir köpek gibi girdi ve bir bardak Porto'yu bir dikişte içti.

Ziyarette kendilerini rahatsız hisseden iki davetli bu odaya sığınmıştı. Hazır elbise atölyesinin sahibi, yerinde duramayan, kuşkulu, ufak tefek bir adam olan Spielmann'dı biri; öteki, Ti-

caret Bankası'nın müdürü Abramakher soğukkanlı dazlak ve iri yarı bir adamdı. Ladislas'ın odaya girdiğini fark etmeyip konuşmalarını sürdürdüler.

"Sineye çekmek zorunda kaldığım hakaretleri siz anlarsınız Bay Abramakher. Oğlum İsaac asker yazılmak istediği zaman çıfıtları kabul etmediklerini söylemişler, Polonya ordusuna bakın siz!"

"Sonra?"

"İsaac isyan etti. Barankeviç'i bir köşede yakaladım ve 'dinleyin, bu iş için on bin mark verdim ve üç yüz de üniforma vereceğim tam takım! Oğluma bir levazım subaylığı görevi bulmak mümkün değil mi? Tanrı'ya şükür ticaret okulunu bitirdi ve üstelik meteliksiz soylu döllerinden de daha fazla aptal değil. Sadece Yahudi oldukları için insanın dostlarına bu şekilde davranması doğru mu' dedim."

"E, sonra?"

"Bunun üzerine Barankeviç her şeyi ayarladı. İsaac levazımda bir göreve tayin edildi. Ama yine de subay yapmadılar onu. Şimdilik çavuş. Ama önemli değil! İsaac zeki bir oğlandır, her şey yolunda giderse nasıl olsa subay olur. Bu bana bir on bin rubleye patlasa bile!"

Abramakher, Ladislas'ı fark etti, Spielmann'ı dirseğiyle dürttü. Bundan sonra artık belli belirsiz bir mırıltı duyuldu.

"Sizce iktidarı ele geçirebilecekler mi Bay Spielmann?"

"Ne sanıyorsunuz? Bunun için çabalıyorlar."

"Sizin bu konudaki düşünceniz nedir?"

"Ne düşündüğümü mü öğrenmek istiyorsunuz Bay Abramakher? Umarım ki siz de aynı fikirdesinizdir, Sovyet iktidarında yaşamaktansa Polonyalı efendilerin emrinde yaşamak çok daha iyidir. Haydutlar beyleri alt ederlerse ne size, ne bana bir tek şey bırakmayacakları gün gibi ortada. Belki de kellemizi bırakırlar bize. İşçilerim arasında şöyle bir lafın dolaştığını

öğrendim: Sovyet iktidarı buraya gelinceye kadar biraz bekle, Spielmann sülüğünün hesabı görülecek… Pöf, iğrenç! Şu alçak baldırıçıplakları besleyen benim, borçlarını bana sülük diyerek ödüyorlar! Şu yeryüzünde adalet diye bir şey var mı sorarım size?"

"Kimin söylediğini biliyor musunuz?" diye sordu Abramakher.

"Ah! Tabii, elbette. Kunduracı Michelson'un kızı Sarah. Sizin evinizde oturuyor galiba. Şüphesiz, yarından tezi yok kapı dışarı ederdim bu küçük orospuyu! Ama sadece o değil ki! Sanki Avusturyalıların şu hamur teknesine girmeye pek ihtiyaçları vardı! Edepli bir millet sanıyorsun karşısındakini ve bir de bakıyorsun, ihtilal!"

Abramakher: "Söyleyin, banka hesabınızdaki yabancı dövizleri yarın çekeceksiniz değil mi? Bunları çok dikkatli saklamak gerektiğini düşünüyorum. Ne yazık ki şimdilik ne hesap aktarması yapılabilir ne de dışarıya gönderilebilir… O halde çabuk olun, bu serüvenin nasıl biteceği bilinmez! Unutmayın ki şu Moguelnitski de bankamıza el koyabilir. Niçin olmasın?"

"Paha biçilmez bir adamsınız Bay Abramakher! Geleceği görme gücünüz var sizin! İnanın bana atölyelerimi, evlerimi satın alabilecek bir aptal bulsam bir saniye beklemez hemen satardım! Hem de yarı fiyatına! Ne berbat durum!.."

• • •

Peder Jêrôme servis kapısından şatoya girerken mahzen kapısının arkasında boğuk haykırışlar duydu. Olduğu yerde kaldı.

"Tanrı aşkına açın kapıyı! Korkuyorum."

Bir kadın sesiydi bu. Anahtar kilidin üzerindeydi. Peder Jêrôme anahtarı çevirdi. Korkudan çılgına dönmüş Elise karanlıktan şeytanın çıktığını sandı.

"Tanrım, kutsal Meryem, acıyın bana," diye haykırdı, sinir krizinin eşiğindeydi.

"Neyin var çocuğum, bir şeyden korkma, Peder Jêrôme'u tanımadın mı?"

Elise'in kopuk kopuk sözlerinden her şeyi öğrendi. Genç kızın elinden tutup üst kata yöneldi.

"Takip et beni..."

Odaya henüz gelmiş Stephanie, kapının vurulduğunu işitince açtı.

Elise'in perişan suratını görerek "ne var muhterem peder," diye korkuyla sordu.

"Özür dilerim Kontes, bu çocukla yalnız konuşmak zorundayım. Sizin tuvalet odanızda konuşabilir miyim?"

"Rica ederim, ama ne oldu?"

Peder Jêrôme ona gizli bir işaret yaptı. Elise'i odaya soktu, divana oturttu, kapıyı üstüne kapatıp Stephanie'nin yanına geldi.

"Çok kötü bir olay, yayılmaması lazım; odanıza geçin ve dinleyin; size yine ihtiyacım olacak," diye fısıldadı aceleyle ve odaya döndü.

"Doğru söylüyorsan anlattığın şeyler gerçekten korkunç çocuğum. Şimdi dinle beni kızım. Bundan ailene bahsedecek misin? Yapmamalısın! Kendin kaybedersin. Efendiler aileni kapı dışarı eder, seni de iftira suçundan hapse attırırlar. Seni Kont ile birlikte kimsenin görmediğini sen kendin söyledin. Nasihatlerimi dinle, ben ki senin ruhunun yöneticisiyim. Düşmanlarının hakaretlerini affetmeni Tanrı emrediyor! Sonra bu Hristiyanca hareketinin sana çok yararı olacak her şeyi unutursan... Bana bundan kimseye bahsetmeyeceğine dair söz verirsen sana yapılan hakareti Kontes Stephanie'ye anlatacağım. Kendisi iyi bir Katolik ve sana hakarette bulunan kişinin hatasının kefaretini Tanrı katında ödemek için ne kadar olursa olsun parasını esirgemeyecektir. Haydi bundan

kimseye bahsetmeyeceğine, çok kutsal Meryem adına yemin et çocuğum. İnan bana, senin iyiliğinden başka bir şey istemiyorum ben. Tanrı'dan seni takdis etmesini dileyeceğim. Şu şerefsiz adama gelince ilahi cezadan kurtulamayacaktır!"

Peder Jêrôme bir dua mırıldanarak ağır elini Elise'in başına koydu.

Yan odada, oynamak zorunda kaldığı ikili rolün utancıyla kıpkırmızı kesilen Stephanie çekmecesinden birkaç küçük altın eşya çıkardı...

• • •

Lousie bütün gece mutlu bir coşkunluk içindeydi. Herkesin dikkati ve hayranlığı, kendi güzelliğinin bilincinde oluşu, Edouard'ın varlığının getirdiği mutluluk, bu ateşli toplulukta en önde olmanın coşturucu duygusu; bütün bunlar başını döndürüyordu Louise'in.

En soylu ailelerden gelen gençler onu bir mazurka ya da bir Krakovyak dansına davet etmek için kendi onurlarını ortaya koyuyorlardı. Soluk soluğa, ulusal dansları yaparken genç soylular kadar, ak bıyıklı yaşlıların da hayranlığını kazanıyordu.

"Olağanüstü bir kadın," dedi Warneri; dans etmekte olan Louise'e kendinden geçercesine gözlerini dikmiş bakıyordu.

Edouard'ı Prens Zamoiski ile baş başa bırakmışlar, Yüzbaşı Wrona ile birlikte dans salonuna iniyorlardı. Wrona, başını gözünü yardığı bir Fransızca ile cevap verdi: "Kadınlardan anlamam ben Bay Warneri! Birazcık kokain benim için bütün geçici güzelliklerden daha değerlidir."

Warneri iğrenirmişçesine dudak büktü.

"Renkler ve zevkler... Onu valsa davet edebilir miyim size? Gizlemiyorum, neredeyse âşığım ona!"

"Bu kadar can atıyorsanız neden olmasın ama unutmayınız ki siz herkes için Zamoiski'nin büyük oğlunun eğitmenisiniz

alt tarafı; girişiminiz her ne kadar umutsuzsa da gönlüm sizinledir," dedi Wrona ağır ağır.

• • •

Tıknaz süvari başçavuşu, Joseph'in, Teğmen Schmultke'yi ille de çağırmasını istiyordu. Astsubayın nasıl olursa olsun içeri izinsiz girebileceğini gören uşak onun dediğini yapmak için uzaklaştı.

Birkaç dakika sonra kolunda Stephanie ile Schmultke göründü. Teğmen kızgındı biraz. Süvari başçavuşunu gördü. Wilhelm'vari bıyığı öfkeyle titredi.

"Ne var Suppe? Saçma şeyler için beni rahatsız etmemenizi emretmedim mi ben?"

Schmultke, Stephanie'nin kolunu bırakmıyordu, o da gitmek için acele etmiyordu. Süvari başçavuşu Stephanie'nin önünde konuşmaya cesaret edemiyordu ama teğmenin bıyıkları öylesine ürkütücü titriyordu ki raporunu hemen verdi: "Teğmenim izin verirlerse Meçislas Pşigodski adında birinin tutuklandığını bilgilerine sunacağım, aynı kişiyi teğmenim de tutuklamıştı daha önce. Kendisi savaş suçlusudur, asker kaçakları gara saldırdıkları zaman öteki tutuklularla birlikte kurtulmuş..."

"Tutuklandı, mükemmel! Raporunu bana yarın da verebilirdin."

Kararsız astsubay, vücudunun ağırlığını öteki bacağını verdi.

"Ama bu adam askerler arasında propaganda yaptı... Ayrıca komutanın emir eri çiftliğe sarhoş bir vaziyette geldi ve nereden bulduğunu bilmediğim bir sepet şarap da getirdi. Askerlere, duyduğuma göre şey olduğunu anlatmaya başladı. O bir..." Süvari başçavuşu bir hıçkırığa tutuldu ve korkunç sözcük yarım kaldı.

Schmultke, Stephanie'nin kolunu bıraktı.

"Nasıl?"

"Efendim, bu savaş tutuklusu, subayları tutuklamaları için askerleri kışkırttı."

"Yeter! Peki sen, ya sen, neredeydin? Özür dilerim Kontes gitmek zorundayım."

Telaşa düşen Stephanie, Edouard'ı bulmak için aceleyle atıldı. Bu arada oğlunun tutuklandığını Joseph'e haber verdi. Yaşlı adam merdiveni hızla indi.

Stephanie'yi dinleyen Edouard, odaya yeni giren Wrona'ya sordu: "İhtiyar Joseph'in ikinci oğlunu askere aldınız mı?"

"Hayır. Tuhaf bir adam. Bu sabah teklif ettiğim zaman savaşın canına tak ettiğini söyledi bana…"

Oğlunun odasından çıkmamış olan Casimir Moguelnitski, yarı uykusundan uyandı.

"Schmultke bu haydudu sakın elinden kaçırmasın. Hım... Hım… Bütün bunlar karanlık şeyler, nereden çıktı bu adam?" Tekrar öksürmeye başladı. "Bu herif her türlü suç işleyebilir… Buraya döndüğünü ancak bugün öğrendim. Bana dediklerine göre, Françoise'ın pestilini çıkarmış. Edouard, rica ederim, tedbir al!"

"Sakin ol baba, Almanlar kendi başlarına onun hesabını görür. Netice itibariyle bu işte kazanan biziz… Emir eri şüphesiz komutanın gizli evrakını karıştırmış olmalı; askerlerin Almanya'da olanlardan haberli olmaları çok iyi bir şey üstelik. Üzülme Stephanie, tehlikeli bir şey yok! İç balkona kadar gelir misiniz prens? Gençlerin nasıl eğlendiklerine bakacağız, oradan bütün salon görünür."

• • •

Françoise bütün akşam mutfakta çalışmıştı. Yüzündeki korkunç morluklar yüzünden sofrada hizmet etmesine izin verilmedi. Joseph, ona kocasının tutuklandığını haber verdiği

zaman birkaç saniye soğukkanlılığını yitirdi ama hemen bulaşığın başına döndü, büyük bir gürültüyle işe koyuldu.

"Vız gelir! Ne yaptı bana? Artık kocam değil benim! Artık böyle yaşamak istemiyorum! Assalar bile kılım kıpırdamaz."

Sesi hıçkırıkla boğulmuştu. Kendine, ayaklar altında çiğnenmiş gençliğine acıyordu. Bu evde katlandığı bütün hakaretler, bütün sıkıntılar gelmişti aklına. Ama bütün bunlara rağmen en çok kızdığı Meçislas'tı. Daha geldiği gün dövmüştü kendisini. En aşağılık sıfatları yağdırmıştı. Kendisine, kocasına acımıştı. Ne yapmıştı yine? Bunun sonu ne olacaktı? Onun tehlikede olduğunu öğrenince endişelenmişti. Başına kötü şeyler gelmesinden korktuğunu ve onu hâlâ sevdiğini kendine itiraf etmek istemiyordu.

• • •

Stephanie, Françoise'a acıyarak baktı; gözyaşlarını tutan oda hizmetçisi, iç kargaşası içinde, önlüğünün ucunu çekiştiriyordu: "Bir şey yapabileceğimi sanmıyorum. İhtiyar Kont hiç sevmiyor kocanı. Ve sonra, şimdiki zamanda..."

"Her şey yapabilirsiniz, Madam la Kontes; yalvarırım, subaya bir tek kelime söylemek zahmetine katlandıysanız onu hemen bırakırdı," diye mırıldandı Françoise, yalvaran bir sesle.

Stephanie bir olumsuzluk hareketi yaptı.

"Hayır, şu anda bahsedemem subaya ondan ve sonra şaşırtıyorsun beni; iyice dövdü seni, sen de..."

"Tabii! Dövüyorsa beni, seviyor demektir..."

"Demek ki bundan!"

Stephanie, ihtiyar Kont'un bu işte oynadığı rolü seziyordu. Bundan dolayı konuşmayı sürdürmeyi yararsız buldu. Biraz rahatlaması için Françoise'a belli belirsiz bir umut verdikten sonra onun kendisini çağırdığı koridordan çıktı, salona döndü.

• • •

… Elise ateşler içinde, yatakta kıvranıyordu.

Annesi endişe içinde, başucuna oturmuştu.

"Bir doktor çağıralım mı yavrum?"

"Önemli değil anne, geçer. Soğuk aldım galiba, beni yalnız bırak…"

• • •

"Bu kez öyle kolay kurtulamayacaksın pis herif! Subayların tutuklanması gerektiğini söylersin ha? Şu anda pis hayatının kısalması bizim elimizde. Cevap vereceksin, yoksa…"

Schmultke elindeki tabancayı masaya vurdu.

"Adın, soyadın?"

"Pşigodski Meçislas."

• • •

Büyük salonda mazurka dansı yapılıyordu. Soylu efendilerin topukları döşemeye gururla vuruyor, kadınlar göz alıcı şekilde süzülüyorlardı.

"Büyülediniz beni Kontes!"

Louise gülümsüyordu. Warneri'nin omzu üzerinden bakıyordu ama teğmen bu gülümsemenin kendisine olduğunu sanıyordu.

İçtiği şaraptan başı dönen Ladislas haykırıyordu: "Yaşasın denizden denize büyük Polonya! Yaşasın iyi ve güzel Polonya soyluları! Düşmanlarımıza ölüm!"

"Hurra" diye cevap verdi ona orada bulunanlar ve bu haykırış bir an orkestranın sesini bastırdı.

BÖLÜM 4

"Bak baba, güneş konukluğa geldi!"

Moiz'in elleri güneş ışınlarını, kirli döşemede dans eden güneş ışınlarını yakalamak istiyor.

"Baba! Baba, sana biraz güneş getireceğim ama gidiyor, istemiyor o..."

Moiz gözlerini kırpıştırıyor. Yalnız bir ışın gelip yüzüne çarptı. O, güneşin uykuya gideceğini, sonra her tarafın kapkaranlık olacağını biliyor. Dede ile baba hızlı hızlı çekiç vuracaklar. Güneş batarken her gün böyle yaparlar, gazları yok çünkü. Oysa, ayakkabı yapmak zorunda. Yarın kemerinde kocaman bir bıçak bulunan kötü bir adam gelecek, dedeye bağıracak. Moiz, bu adamın dedeyle ne konuştuğunu bilmiyor ama dede biliyor, kendisi de anlaşılmaz yanıtlar veriyor. Dede her şeyi biliyor. Ne olursa olsun sorabilir dedeye, o kendisine her zaman cevap verecektir... Nine sacayağın altında, reçineli yongalar yakıyor şimdiden. Az sonra yemek yenecek. Moiz uzun zamandır aç olduğunu hatırlıyor. Kaç zamandır iyi bir şey yemedi. Hep yağsız fasulye. Nine ne zaman yağlı fasulye pişirecek? Sarah Hala kendisine bir elma ya da şeker getirecek mi acaba? Moiz, Sarah Hala'yı ve şekerleri seviyor. Tatlıdır Sarah Hala, dikiş dikmediği zaman Moiz ile oyun oynar. Birçok kadının durmaksızın dikiş diktikleri yeri göreli çok oluyor... Sarah Hala'nın kocaman kocaman gözleri var! Hem de kapkara, ayakkabı cilası gibi tıpkı. Moiz kendini görebilir Sarah Hala'nın gözlerinde... Moiz'in sadece kendinin olan bir köşesi var; masanın altında. Bütün serveti orada gizli! Bir küçük

tezgâh, kösele artıkları, babanın hediyesi küçük bir çekiç, tahta takozlar. Moiz de ayakkabılar yapıyor, gerçek ayakkabılar değil canım, oyun olsun diye.

Moiz şimdi de masanın altında. Kimsenin canı sıkılmıyor, durmadan bacaklarının arasında dolaşıyor diye kızmıyor ona anne. Baba ve dede bir başka köşede, tavan penceresinin altında çalışıyorlar. Güneş konukluğa geldiği zaman işte buradan geçer ama nerede, sık sık gelmez ki bazen şöyle bir uğrar. Moiz onunla oynayacak zaman bulamadı, çoktan geçip gitti.

Sobanın yanında da bir köşe var. Anne ve nine oradalar şimdi. Sonra, yatağın yanında da bir köşe var. Dede sobanın yanında uyur. Sarah Hala sandığın üzerinde. Nine kösele kasasının üzerinde. Anne ve baba yatakta. Moiz de sırayla hepsinin yanında yatar. Evde dört köşe var. Moiz de dört yaşında. Baba dün dedeye söylüyordu... Babanın dediklerini hatırlamaya vakti yok Moiz'in. Kapı gıcırdadı. Ah! Sarah Hala! Moiz sevinçten sıçradı.

Genç kızın dizlerini kolları arasında sıkmaya başladı bile. Onun kendisine şekerleme getirip getirmediğini anlayacak... Moiz bu akşam yerleşeceği en iyi yerin neresi olduğunu biliyor. Sarah Hala'nın dizleri! Uzun uzun saç örgüleri var onun. Uçları dokununca öyle güzel ki yumuşacık, hele burnunu sürmek, gıdı gıdı.

Çekiçler çabuk çabuk vuruyor... Gece biraz sonra pencerenin üzerine koyacak şapkasını. Oda sadece sacayağın altında yanan küçük alevle aydınlanacak.

Anne ekmek kesiyor. Baba ve dede ellerini yıkıyor.

"Niçin hiçbir şey söylemiyorsun," diye soruyor baba.

"Spielmann kovdu beni."

"Niçin?"

Hemen hemen herkes aynı zamanda haykırdı. Sadece Moiz, hiçbir şey söylemedi.

"Çünkü ona sülük dedim."

Moiz sülük ne demek bilmiyor ama korkunç bir şey olmalı şüphesiz.

"Yoksa, bunun için maaşını mı artıracağını sanıyordun?"

Annenin sesi çok kötü. Sarah Hala'yı sevmez o.

"Susmalı mıydım sence Esther? Her ay ücretlerimizi indirdi, günde on dört saat çalışmaya zorladı bizi. O durmadan zenginleşiyor, durmadan imanımızı gevretiyordu! Domuz herif!"

"Ya şimdi; ev kirasını Abramakher'e senin ücretinle ödemeyi düşünüyorduk önümüzdeki ay," dedi, dede şaşkın bir halde ürkmüştü.

Anne bağırdı: "Bunun onca ne önemi var? Hoşuna gideni yapıyor küçük hanım, pek gururlu maşallah... Belki de kendini düşes sanıyordur? Canı isteyince patrona hakaretler ediyor ama yarın aç kalacak. Babanın, ağabeyinin seni besleyeceklerini mi sanıyorsun yoksa?"

Moiz korkuyla baktı ona. Zayıftı anne, sivri burnu vardı. Anne hep hastadır, hep öfkelidir.

"Kavga etme Esther. Eve bir bela girdiyse, kavga ortadan kaldırmaz onu."

Bunu dede söyledi. Sarah Hala'yı ve Moiz'i sever o. Dede çok yaşlı. Beyaz uzun sakalı var. Sert kaşları, iyi gözleri var. Dede oturduğu zaman hep öne eğilir, bu yüzden yuvarlak sırtı.

Birisi kapıyı çalıyor. İşte kapı açılıyor ve Moiz önemli adam Abramakher'i görüyor. Ötekiler de tek kelime söylemeden bakıyorlar ona.

Sonunda dede ağzını açıyor: "İyi geceler Bay Abramakher! Oturunuz rica ederim. Esther ışığı yak!"

Moiz, dedeye sormak istiyor: Cumartesi değil mi bugün? Ama şu kocaman adamdan korkuyor.

“Michelson, kirayı ödemek niyetinde misiniz? Yoksa başka çareye mi başvurmak zorunda kalacağım; bunu sormak için uğradım,” dedi kocaman bay.

Dede kalın sesiyle konuştu: “Biraz daha bekleyemez misiniz Bay Abramakher? Tamı tamına ödeyeceğiz! Ama şu anda hiç paramız yok. Tek bir markımız bile! Siz de biliyorsunuz, fakir kişiler çok kötü durumda bugünlerde. Bütün kazanılan, yiyeceğe gidiyor. Sarah'ın aylığını alacağını sanıyorduk ama Bay Spielmann işten attı onu...”

Bay, Sarah Hala'ya bakıyor. Duvarın üstünde duran, serçeleri gözetleyen şu kocaman kediye benziyor. Kötü kedi! Uyuduğunu sanırsınız ama her şeyi görür o ve ne zaman bir kuş konsa duvara pençesini uzatır… Hop!.. Tamam!.. Üstelik bayın da kedininkine benzeyen bir bıyığı var.

“Bu beni hiç ilgilendirmez. Ben size ev kirasını ne zaman ödeyeceğinizi soruyorum?”

Şapkasını başına koyuyor. Ah daha çabuk gidebilseydi!

“Dört aylık kira borcunuzu, yani altmış markı yarın bana ödemezseniz ertesi gün kendinizi kapı önünde bilin!”

“Kapı önünde mi? Ama kış geldi bastırdı. Tanrı'dan korkun Bay Abramakher! Sizin de bir kalbiniz olmalı! Siz de Yahudi'siniz!” Nine ağlıyordu.

“Ben her şeyden önce ev sahibiyim. Her ay Tanrı'ya olan görevimi yerine getiriyorum ve sizin bana borçlu olduğunuzdan daha fazla parayı ihtiyaç içindeki Yahudi'ye ayırıyorum. Ama siz bir Yahudi'nin başka bir Yahudi'ye olan kira borcunu ödememesi gerektiğini sanıyorsanız çok yanılıyorsunuz.”

“Buna ev mi diyorsunuz siz? Mezar bu be!” Baba öylesine bağırdı ki Moiz yerinden sıçradı.

“Ne! Mezar mı dediniz? On beş marka bir saray mı istiyordunuz yoksa?.. Lafın kısası, ben diyeceğimi dedim. Parayı ya yarın ödersiniz ya da kendinize bir başka ev ararsınız.

Çatımın altında küstah ve nankör insanları barındırmaya niyetim yok."

Ve adam gerisin geri döndü. Anne ona doğru atıldı.

"Durun Bay Abramakher! Kocamın dediklerine kızmayınız. Tahsil terbiyemiz yok, nasıl konuşacağımızı bilemiyoruz. Bağışlayın bizi Bay Abramakher! Şüphesiz ödeyeceğiz borcumuzu!.. Bir kısmını belki size çalışarak ödeyebiliriz, değil mi? Nasıl olsa bir çamaşırcıya ihtiyacınız var, değil mi? O halde çamaşırınızı ben yıkayabilirim. Bayan Abramakher ile kızlarının belki de bir terziye ihtiyaçları olur, değil mi? Dikişlerini dikebilir Sarah."

Anne sızlanarak yalvarıyor kocaman baya.

Adam bir kez daha Sarah Hala'ya bakıyor ve cevap veriyor: "Peki, birkaç gün daha bekleyeceğim… Kız yarın büroma gelsin..." Parmağıyla Sarah Hala'yı gösteriyordu. "Ona göre belki bir iş vardır… Ama yine de siz hazırlamaya bakın parayı…"

Ve kocaman adam çıkıyor.

Moiz, adama dil çıkarmak istiyor, hem de çok ama ya anne görürse, çeker kulaklarını! Bu sabah, kedinin kuyruğuna çivi kutusu taktığı zamanki gibi.

•••

… Sigismond Raievski evine ancak gecenin geç saatlerinde dönebiliyordu. Edwige kuşkuyla yolunu gözlüyordu. Bir gece ona sarılıp fısıldadı: "Seni pek az görüyorum. Her şey eskisi gibi Sigismond! Yüreğim hiç rahat değil, hep korkuyorum senin için! Hiç şüphesiz benim yazgım bu… Döndüğün zaman öylesine mutluydum ki inanmaya cesaret edemiyordum. Yıllardır, anlıyorsun ya Sigismond, yıllardır! Ve hep sensiz…"

Suskun, kocaman elini karısının omzuna koydu Sigismond. Bu dokunuş Edwige için bütün sevgi kelimelerinden çok daha değerliydi. Önceleri de bunları söylemeyi becere-

mezdi. Ama nasıl anlayamazdı onun aşkının sıcaklığını, sevecenliğini? Varşova'daki bir gizli toplantıda ilk karşılaşmaları gözünün önüne geliyordu. Partide daha o zamanlar bir lakabı vardı onun: Yoldaş Burru. Bu toplantıdan çıkarken Polonya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne yazılmıştı Edwige. Şehrin sular idaresinde tesviyecilik yapan komite üyesi Yoldaş Burru, yeni bayan yoldaşı evine kadar götürmüştü. Dostlukları o gece başladı, ardından da aşk geldi…

"Sigismond, sizi benden alabileceklerini düşündüğüm zaman ölüyorum. Siz diyorum, küçük de gölgen oldu senin. Gözleri her an senin üzerinde. Biliyorum ki başka türlü olamaz o. Ama biliyor musun yüreğim dayanamıyor artık. Nerede olursam olayım, ne yaparsam yapayım, aklım hep sizde! Öylesine acı çekiyorum, öylesine acı çektim ki sizleri yitirirsem dayanamam buna…"

Sigismond'un parmakları omzunu sıktı, sanki onu durdurmak istiyormuş gibi.

"Gerekli değil Edwige. Her şeyi anlıyorum. Ben de biliyorum acının ne demek olduğunu. Şüphesiz bir annede daha güçlüdür bu. Birini yitirmek çok güçtür. Ama başkaca ne yapmalı? Sen de partideydin. Bir kez savaş başladı mı, tek amaç, ne pahasına olursa olsun düşmanı ezmektir, en değerli varlıklar bu uğurda yitirilse bile bunları bilmeyen biri değilsin sen!.."

Göğsünde karısının başını, ıslak yanağını hissetti. Savaştan vazgeçmiş, yumuşamış, şaşırmış, kendisini dinliyordu.

"Şu anda yargılamak istemiyorum seni, partiden koptun çünkü. Zayıfların artık savaşın ağırlığını çekemedikleri olur. Geçen yıllar boyunca, arkadaşlar ellerindeki bayrağı koruyamadılar. Kimileri mücadeleden çekildi; bütün tasaları, bütün düşünceleri kendi aileleri. Onlar için ailelerini yitirmek, kendilerini yitirmek demek. Ama bütün bir hayat bu odaya nasıl kapatılabilir? Düşün bir Edwige! Bize döneceksin sevgilim ve

orada mutluluğu bulacaksın tekrar. Bizim başımıza ne gelirse gelsin, senin hep bir amacın olacak; insanlığın sahip olabileceği en soylu, en güzel amaç."

Edwige'in dudakları sevecenlikle dolaştı göğsünde, yüreğinin çarptığı göğsünde. Büyük bir insani sevecenlikle içi kabaran Sigismond onu kendisine çekti.

• • •

Odanın öbür ucunda, kolları çapraz durumda, derin derin soluyarak uyuyordu oğulları. Düş görüyordu. Babasıyla birlikte, uçsuz bucaksız stepin ortasında, yüksek bir tepenin üzerindeydiler. Geceydi. Doğudan güçlü bir ışık yükseliyordu. Sanki alevler içindeydi step. Rüzgâr yaklaşan fırtınanın ürkünç uğultusunu getiriyordu. Uzakta, göz alabildiğine, insan kalabalıkları dalga dalga ilerliyordu. Parlak ışıkta yıkanmış bayraklar tutuşuyordu, alevlerden daha parlak. Çelik kıvılcım saçıyor; yer, atların nallarından titriyordu. Ve bir şarkı yükseliyor, yayılıyordu. "Bizimkiler geliyor küçüğüm, hadi gidip karşılayalım," diyordu babası, elinden tutup onu.

• • •

Raievski'ler çok erken uyandılar. Pazardı. Devrimci işçiler, garın su deposunda çalışan bir makinistin evinde toplanacaklardı, ırmağın yanındaki derin bir vadinin içindeydi ev. Raievski onları tek tek bulmak için günler geceler geçirmişti; yol göstericisi, zalimlere karşı birlikte mücadele eden insanları birleştiren kardeşlik bağlarıydı. Mücadeleden geçici olarak çekilmiş eski gizli militanları da bulmuştu tekrar ve nereye gitse oğlunun kendisini koruyan varlığını hissediyordu. Orada da işçiler makinistin geniş odasında toplandıklarında, yukarıda yolun dönemecinin iyice göründüğü bir yerde, boş makasçı

kulübesinde bulunuyordu Raymond. Yöreyi çepçevre görebiliyordu. Aşağıda, ırmağın kıyısında, pompa istasyonu vardı. Sağdaki pencereden, demiryolu şevi* ve kuzeye uzanan raylar görünüyordu. Soldaki pencereden, depoya giden yollar; daha uzakta da gar.

Makinist Kovallo yerinden ayrılmamıştı, küçük bir köprüyü onarırmış gibi yapıyordu. Dört adam ırmak boyunca uzanan patikayı geçince baltasını koltuğunun altına aldı, kulübeye doğru yürüdü.

"Gözünü dört aç delikanlı," dedi Raymond'a soğuk bir şekilde. "Biri tesadüfen bu tarafa dönerse, bırak geçsin. Ama inmeye başlarsa şapkanla işaret yap. Kızıma senin işaretini gözlemesini söyleyeceğim. O da bana haber verecek."

Ve yokuş aşağı indi.

• • •

Kovallo odaya girdi, kızına haber verdi.

"Olessia, git oradan gözetle. Unutma söylediklerimi. Sanıyorum ki herkes tamam şimdi. Konuşabileceğiz."

Ve soran bir bakışla yeni gelenleri süzdü. Saçları kadar kısa kesilmiş beyaz sakallarıyla bir kirpiye benziyordu. Zeki, gri gözleri Raievski'nin üzerinde durdu.

"Haydi, söz senin Sigismond, başla, seni dinliyoruz," dedi masaya yaklaşarak.

Sonra, masadakilere dönerek sordu: "Tanışmıyorsunuz, değil mi? İkimiz çok eski arkadaşız. Bildiğiniz gibi onu buraya uyuyan suyu biraz uyandırması için gönderdiler. Çünkü, bir köşeye çekilince halk içinde yapmamız gereken şeyleri yapmamız mümkün değil… Şehirde bir şeyler oluşmaya başladı, buna daha yakından bakmak gerek."

---

* Şev: İnişli yer, bayır.

Gregoire Kovallo Ukraynaca konuşuyordu.

"Arkadaşlar," diye söze başladı Raievski: "Bölge İhtilal Komitesi, sizinle bazı sorunları konuşmak üzere görevlendirdi beni."

"Bu komitede kimler bulunuyor?" diye sordu Vorobeiko açık yüreklilikle; odanın bir köşesine sıkılarak çekilmiş ince bir delikanlıydı. Orada bulunanların en genciydi.

Raievski ona gülümseyerek baktı.

"İçiniz rahat edebilir, güvenilir adamlardır..."

Vorobeiko utanarak sustu.

"Çoktandır bir parti örgütümüz var," diye sözlerini sürdürdü Raievski. "Sayımız çok değil, doğru bu: sadece otuz yedi kişi. Ama bunlar inançlı, güvenilir kişilerdir. Şehirde bir değişiklik olacağa benzer. Almanlar gidiyor, beyler de iktidarı ele geçirmek istiyorlar. Bugün, bu eli kıracak bir gücümüz yok. Harekete geçmek lazım, demiryolu işçilerini, şeker fabrikası işçilerini ayaklandırmak lazım! Yoksa bu çakallar iyice yerleşecek, sonra yerlerinden kımıldatmak çok güç olacak."

Raievski'nin karşısında bulunan lokomotif ocakçısı Danilo Çobo eski taburesini gıcırdatarak ağır ağır kımıldadı; pek oralı olmamasına rağmen güçlü bir vücudu vardı, yüzü ocağa doldurduğu kömür kadar karaydı, kalın sesiyle bastıra bastıra homurdandı: "Hepsi güzel... Ama efendileri kaşımak için donatım ve gereç lazım. Halkı ayaklandırırız, kolay bu! Çıplak ellerle pek bir şey yapılmaz."

Bütün bakışlar kendiliğinden kocaman yumruklarına yöneldi.

"Eksik olan silahsa bulmak için pek uzağa gitmeye lüzum yok," dedi Vorobeiko canlanarak. "Yedinci yolun sonunda bir vagon var. Tüfek sandıklarıyla dolu. Dolduruluşunu kendi gözlerimle gördüm. Fişeklere gelince, garın yanındaki depoda istemediğin kadar! Bu yola başvurmak gerekirse bu vagon, he-

men bu akşam götürülüp içindekiler boşaltılabilir ve sandıklar yedek su deposuna yerleştirilebilir. Pompa istasyonu ıssız bir yerde, kimse bir şey fark etmez… Sadece vakit kaybetmemek lazım…"

• • •

Makasçı kulübesine yaklaşan bir delikanlıdaydı bütün dikkati Raymond'un. Yolun balastı üzerinde yürüyordu. Rüzgâr şarkısının parçalarını getiriyordu:

Sen benimsin, bir tanem sevgilim benim
Ancak ölüm ayırabilir ikimizi!

Hava soğuktu ama delikanlının giydiği ince ceketin önü alabildiğine açıktı. Soluk kırmızı şapkası iyice geriye itilmişti. Olgun çavdar rengi kâküllerini savuruyordu rüzgâr. Elleri ceplerinde yürüyor ve neşe içinde türkü söylüyordu.

Raymond tanıdı onu. Şeker kazanı ateşçilerinden Andre Ptakha idi.

O anda Raymond'un ilgilendiği tek şey, onun nereye gittiğini öğrenmekti. Köye gidecekse sağdaki patikadan gitmek zorundaydı. İşte oraya vardı… Ama hayır, kendisinden tarafa geliyordu! Kesindi artık, pompa istasyonuna gidiyordu! Bu yoldan gidebileceği tek yer orasıydı. Raymond yerinden ayrıldı.

"Hey, Andre!"

Ptakha döndü, nereden çıktığını bilmediği Raymond'a şaşkınlıkla baktı, ondan tarafa yürüdü.

"Nereye gidiyorsun Andre?"

"Gregoire Baba'yı göreceğim. Evi aşağıda."

"Peki ne yapacaksın orada?"

"Ne mi yapacağım orada; her zaman yaptığım şeyi, gayet güzel bir güvercin var onun evinde; her pazar onu dinlemeye

giderim, ne güzel öter bilsen," diye cevap verdi sinirli bir gülümsemeyle ve Raymond'un elini sertçe sıktı. "E, peki sen ne yapıyorsun burada?"

"Ben mi; hiç, dolaşıyorum; hiç gelmemiştim buraya, bir göz atmak istedim," diye cevap verdi Raymond sıkıntıyla.

Ptakha gülümsemiyordu artık. Meydan okuyan gözleri Raymond'u kuşkuyla süzdü. Şapkasını sertçe kaşlarına kadar indirdi.

"Bir göz mü atmak istiyordun? Senin gibi karatavuklardan çok görmüşlüğüm var benim!" Sonra yüzü sertleşti ve ekledi: "Kendine bir başka yer seçsen daha iyi olur. Burada av yasak, anladın mı?"

"Hayır!"

"Öyleyse kavga edeceğiz."

"Kavga etmek mi? Neden o? Pek hızlısın..."

Ama Ptakha kararlı bir hareketle elini cebinden çıkardı, tehdit edici bir sesle konuştu: "Köyün aptalı numarası mı yapıyorsun? Kendi kendine güç bizde, uğraşmaya değer mi, benim işim değil, diyorsun. Dur hele, seninle bir gırgır geçeyim de gör bakalım neymiş. Ukraynalılarla kavga bahanesi aramak. Bildiri de işine yaramayacak!"

"Boş ver Andre, hangi güçten bahsediyorsun, hangi bildiri; canın gerçekten kavga etmek istiyorsa git başka birini bul," diye cevap verdi Raymond. Andre'nin davranışından dolayı sabrı tükenmeye başlamıştı.

"Ne o, tornistan mı ediyorsun? Masum numarası yapma! Siz Polaklar hepiniz aynı bokun soyusunuz. Ayranı yok içmeye tahtırevanla gider sıçmaya. Size göre, ha bir Ukraynalı, ha bir yük beygiri, hepsi bir."

Raymond bir adım ilerledi. Kendini zor tutarak alçak bir sesle:

"Sarhoş olmasaydın, dediklerin için gebertirdim seni... Kuduz köpek senden çok daha iyidir! Seni aklı başında bir

adam sanırdım… Ne diye bütün Polonyalılara hakaret ediyorsun? Hangi ayran, hangi tahtırevan? Kimi yük beygiri yerine koydun? Odun kafalı sen de!..”

Aşağıdan “Andre” diye bağıran tatlı bir genç kız sesi araya girmeseydi bu konuşmanın nasıl sona ereceğini kimse bilemezdi.

İkisi de döndüler. Olessia kulübenin yanında ayakta duruyordu. Ptakha birkaç saniye kararsız kaldı, sonra şapkası yine geri yıkılmış, iniş yolunu tuttu. Birkaç adım attı, durup Raymond’a yan yan baktı.

“Gitmem lazım, arkadaş falan dinlemez kırardım burnunu, anlıyorsun ya?”

Olessia, Andre’nin yanına gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Soğuk ve kuru, serseri rüzgâr vadinin ta içine kadar işliyor, Olessia da onun patavatsızlığına karşı eteklerini tutarak kendini savunmak zorunda kalıyordu.

Kocaman bir atkı omuzlarını ve göğsünü sarıyordu. On yedi yaşında ya vardı, ya yoktu. Esmer bir kızdı, siyah gözlerinde canlı kişiliği ve neşeli tabiatı yansıyordu. Bütün hareketlerinde dişice bir çekingenlik, gençliğe özgü atılganlık karışımı bir şeyler seziliyordu. Bu çelişki onu özelikle çekici yapıyordu.

Bir dişi geyik kadar narindi, kendi çekiciliğinin, güzelliğinin farkındaydı. Kendi varlığında uyanan kadın ona en güzel hareketleri ilham ediyor ve hoşa gitmek isteğiyle bu belli belirsiz beğenilme isteğine bilinçsizce koşuyordu.

Andre’ye merhaba demesine vakit bırakmadan “onunla neler konuştun?” diye sordu.

“Ha… Aileden bahsettik… Onun baba tarafıyla benim ninem kardeş çocuklarıdır… Sen de ona baygın baygın bakıyorsun değil mi? Hava soğuk, beni içeri almayacak mısın? İyice bir ıslatmak istiyordum ama sen…”

Andre birden sustu. Genç kızın kısık gözleri öylesine soğuktu ki kendisini rahatsız hissetti.

"Hepsi bu kadar mı?"

Ptakha, soruda açık bir tehdit sezdi. Bir çatışma kaçınılmaz hale geliyordu. Andre'nin tartışmaya niyeti yoktu. Buraya gelişinin nedeni tartışmak değildi. Ama Raymond ile karşılaşması, Olessia'nın soruları, soğuk davranışı, soğukluğun sertleşmeye kadar varması her şeyi bozmuştu.

"Hepsi bu kadar mı?" Olessia ayağını sabırsızlıkla yere vurdu.

"Gidip kendini asmasını da söyledim ona, anladın mı?"

Andre, günün nasıl olsa berbat olduğunu düşünüyor, bu yüzden de karşıdan saldırıya geçiyordu. Rüzgâr birden Olessia'yı habersiz yakaladı. Öfkeyle eteğini bastırdı. Andre gözünü başka tarafa çevirdi.

"Ne eşek herif, şimdi ne düşünecek öteki," diye mırıldandı.

Andre, Olessia'nın gözlerine yaş dolduğunu gördü, yüreği burkuldu.

"Güzel, diyelim ki bir eşeğim ben, peki öyleyse niçin ağlıyorsun? Sana bir şey söylemedim..."

"Ben mi ağlıyorum? Karşıma çıkan ilk bacaksızın karşısında ağlamam eksikti. Rüzgâr gözüme toz kaçırdı. Ona gelince... Âşığım mı sanıyorsun? Süt kuzusu... Hem söyle bana, ne işin var ikide bir burada? Sana kaç kez seni görmek istemediğimi söyledim!"

"Hiç böyle bir şey duymadım."

"Defol, rahatsız ediyorsun beni."

Olessia sırtını döndü. Andre, onunla barışmak için ne yapacağını bilmiyordu. Raymond'nun buraya bir buluşma için gelmediğini içgüdüyle anlamıştı. Olessia böyle davranmayacaktı...

"İşler kötü," dedi hüzünle, elini cebine soktu. Parmakları dörde katlanmış bir kâğıda rastladı. Cebinden çıkardı, açıp

okudu: "Volhynia, Polonya devleti silahlı kuvvetleri başkomutanlığının bildirisi..."

"Olessia, baban şu kâğıdı okudu mu acaba? Ne yapıyor? Senin hoşuna gitmiyorsam da görebilir miyim onu?"

"Babamın işi var, konukları geldi. Kâğıdı bana ver!"

Olessia kâğıdı elinden aldı.

Bildiri Polonyaca ve Rusça basılmıştı.

Olessia bir göz attı: "Burada kal, ben şimdi geliyorum..."

Ve eve doğru koştu.

Andre tekrar neşesini bulmuştu. İşler daha iyi gidiyordu. Sırtı rüzgâra dönük, sevinç içinde, kocaman bir sigara sarmaya koyuldu.

• • •

Odada, herkes büyük bir dikkatle dinliyordu. Raievski, her kelimenin üzerinde durarak ağır ağır okuyordu: "Paragraf bir. Polonya halkının iradesiyle bugünden itibaren bütün iktidar silahlı kuvvetlere aittir."

"Görüyor musunuz; Ukrayna'nın göbeğinde, Polonya halkı adına emir veriyor," diye haykırdı öfkeyle Ostap Çşabel; depoda demircilik yapan yakışıklı esmer bir delikanlıydı.

Narin yapılı Metelski bir sıçrayışta ayağa kalktı. Gözleri öfkeden kıvılcım kıvılcımdı: "Polonya halkından bunun için ne zaman izin aldılar, gerçekten bilmek isterdim doğrusu," dedi.

"Paragraf iki. Şehirde sıkıyönetim ilan ediyorum. Akşam saat yediden sonra sokağa çıkmanın cezası ölümdür."

"Paragraf üç. Benden izinsiz mitingler, sokak toplantıları ve toplantılar yapmak yasaktır. Komutanlığa ve yeni kurulan yönetime karşı propaganda yaptığı tespit edilenler derhal kurşuna dizilecektir."

"Vay anasını!"

"Ne demek istediği meydanda."

"'Polonya halkının iktidarı' bu!"

"Hele Polonya halkından korkularına bak sen!"

"Paragraf dört. Uyarı: Özel mülkiyete ve Polonya devleti vatandaşlarına ait mülklere karşı yapılacak her türlü şiddet hareketi soygunculuk olarak kabul edilecektir. Bunları yapanlara eşkıya muamelesi yapılacaktır."

"Korktuğumuz başımıza geldi! İşe buradan başlıyorlar demek."

"Polonya halkının bu işteki rolü nedir belli değil ama toprak sahibi soyluların kırbacı meydanda," diye gürleri Çobo.

"Halk rahat dursun diye, toprak hakkında tek kelime söylemiyorlar. Şimdi kış, acelesi yok bunun," diye ekledi Vorobeiko.

"Peki mülkler denen şeyin anlamı ne ola ki sence?" diye sordu Çşabel.

"Devam ediyorum: Paragraf beş. Yeni kurulan askerî birliklere Polonyalı gönüllülerin yazılmasını emrediyorum. Her gönüllü yiyecek, içecek, konutlanacak ve ayda elli mark ücret alacak."

"Daha başka ne var?" diye sordu Kovallo, sabırsızlanmıştı.

"Daha başka ne mi var? 'Komutanlık, Polonya devletinin en büyük düşmanları olan Bolşeviklere karşı amansız bir mücadele izleyecek. Bolşevik partisi mensubu bilinen her şahsın yirmi dört saat içinde derhal sıkıyönetim mahkemesine çıkarılmasını emrediyorum.'"

"Bu özellikle bizim için."

"Herifler bizi yaşatmamaya niyetli."

Çobo, öfkeyle sert saçlarını karıştırıyordu.

"Kimmiş bu eli çabuk zat-ı muhterem?"

Raievski imzaya baktı.

"Albay Moguelnitski."

Bir süre hepsi sustu. Raievski bildiriyi masanın üzerine koydu.

"Düşünüyorum ki arkadaşlar şimdi artık her şey meydandadır."

Beşine de tek tek baktı, gözlerinde ne korku, ne de şaşkınlık vardı. "İyi bir ekip."

Ciddi işçi yüzleri... Biraz düşünceli... Çşabel'in yaşına yakışmayan bir sertliği var. Vorobeiko karanlık düşüncelere dalmış. İkisi de Kovallo'nun, Çobo'nun ve Doktor Metelski'nin İhtilal Komitesi üyesi olduklarından başka bir şey bilmiyor. Onlara göre Raievski bu Komite'nin tek temsilcisi.

Raievski ev sahibine yaklaştı.

"Neler olduğunu anlamak için gençleri şehre göndermek lazım. Raymond kızınla birlikte gidebilir."

"Olur, hemen haber veririm."

"Şimdi ne yapmamız gerektiğini konuşacağız," diye teklifte bulundu Raievski.

Olessia, Ptakha'nın yanına koştu.

"Yürü şehre, dik kafalı! Biraz dolaşıp olanlara göz atacağız."

Yukarıyı göstererek kesin bir tonda: "Raievski ile barışacaksın, yoksa dostluğumuz devam edemez! Bu kadar kafasız olmasaydın, delikanlının orada ne yaptığını anlatırdım sana."

Ve sonra nöbetçi kulübesine doğru koştu.

"Haydi şehre gidiyoruz Raymond. Babam neler olduğunu öğrenmemiz için şehre gitmemizi söyledi. Babanız bizde kaldı, bekleyecek. Buraya Vorobeiko gelecek." Sonra ani bir heyecanla, "Ptakha size bir yığın aptalca şeyler söylemiş ama yine de iyi çocuktur; ona kızmamak gerek, haydi gidiyoruz," dedi.

Ptakha, sanki Raymond ile kendisi arasında bir şey geçmemiş gibi gevezeliğe başladı. Gardan silah sesleri geliyordu. Bir lokomotifin telaşlı düdüğü duyuldu ama birden sustu. Ortalığı sessizlik kapladı.

"Sen şehirde miydin Andre? Neler oluyor orada?"

Olessia'nın sesi endişeliydi.

"Tanrı bilir bunu ancak! Bir süvari müfrezesi gördüm. Belediyesinin yanında birkaç silahlı züppe vardı. İçlerinden birini, avukatın oğlu Sladkeviç'i tanıdım. Şapkalarına beyaz kartal iliştirmişler… Çoğunluğu özellikle lise öğrencileriydi. Çok matrak!"

Demiryolları boştu, kimsecikler yoktu ortalıkta, deponun kapıları kapalıydı. Ortalıkta tek hayat belirtisinin bulunmayışı ürpertici bir hava yaratıyordu. Garın üstünden geçen köprüye varmadan karşılarına birden biri çıktı. Bir Avusturya polisiydi. Kazara sıçrayacaktı ama üç arkadaşın görünüşü ona güven verdi. Soluk soluğa, hemen onlara döndü ve kötü bir Polonyaca ile onlara kuzeyi göstererek: "Karşıdaki silahlı adamları görmüyor musunuz?"

"Hayır," diye cevap verdi Raymond, Lehçeyi aralarında bir o biliyordu.

Polis pompa istasyonuna doğru koşmaya başladı ama Ptakha ona birden bir çelme taktı ve koca adam boylu boyunca yere uzandı. Andre bir sıçrayışta sırtına bindi. İri elleriyle bastırdı adamı, bütün çabalarına rağmen kurtulamıyordu Avusturyalı.

"Raymond, tabancasını al şunun! Çabuk Ol!"

Raymond polisin üzerine eğildi, titreyen ellerle, kılıfı çabucak koparırcasına açtı ve silahı çıkardı. Geniş kılıfından süngüyü çekip çıkarmayı unutmaksızın kurbanının üzerinden bir sıçrayışta kalktı Ptakha ve hemen savunmaya geçti.

Raymond, ele geçirdiği tabancaya ne yapacağını bilmeksizin evirip çevirip bakıyordu.

Her şey öylesine çabuk olup bitmişti ki Olessia'nın aklını toplayacak vakti olmamıştı. Bir sıçramada kalktı polis. Çenesi öfke ve korkudan titriyordu. Ama Ptakha'nın kararlı görünüşü, bütün karşı koyma hevesini alıp götürdü.

“Şimdi yaylan bakalım! Tabanları yağlamanın tam sırası!”

Andre, süngüsünün ucuyla kuzeyi işaret ederek: “Anlamıyor musun? Sizin dilinizde nasıl denir? Raus! Schell! Kaç!”

Raymond tabancayı cebine sakladı. O zaman polis geriye dönüp hızla uzaklaştı. Birkaç adım attıktan sonra, artık işe yaramayan tabanca ve süngü kılıflarını atmak için kemerini parçalarcasına açtı. Andre gidip onları aldı ve süngüyü gülümsemeyle kılıfına sokarak geri döndü.

“Nereye koyabilirim bunları?”

“Biraz kaçıksın galiba; hepsini üstümüze mi saldırtmak istiyorsun?” dedi Olessia, öfkelenmişti.

“Hayır, hayır; armut piş ağzıma düş; tabancayı ne yapsın artık o, onun işi bitik ama tabanca bana yararlı olabilir.”

“İyi ama ya süngü? Onu at da yolumuza gidelim!”

“Seninki de laf mı yani? İki tane esaslı bıçak yapılır bundan! Şuraya, döşemeni altına gizleyeceğim. Kimse göremez.”

Köprünün üzerinde yetişti onlara.

“Dinle Andre, bize böyle bir oyun oynamak niyetindeysen yine, gelme bizimle; ciddi bir görevimiz var bizim,” dedi Raymond soğuk bir şekilde.

“Hâlâ şu mesele mi? Ama her şey yolunda! Kaç zamandır bir tabanca edinmek istiyordum, böyle güzel bir fırsat kaçar mı? İyice korktu aynasız! Bu gidişle on kilometre teper artık! Ne matrak!” Andre öylesine candan güldü ki Raymond ile Olessia ister istemez gülümsediler.

Andre eski neşesine tamamen kavuşmuştu. Köprü üzerinde dans ederek yürüyor, alçak sesle türkü söylüyordu:

Hey, emmioğlu, bağırma öyle.
Bir o yana, bir bu yana salla kendini!

Birden aklına bir düşünce geldi: Soylu bir davranışla taçlandırmalıydı başarısını.

"Raymond, sana vermek istiyorum tabancayı! Al onu, işte! Ben böyle anlarım dostluk dediğin şeyi! Kendime bir başkasını bulurum."

Olessia birden ona döndü.

"Ne, yoksa yine birine mi saldırmak istiyorsun? Git buradan! Duyuyor musun beni? Git buradan!"

"Hayır! Bugün niçin moralimi bozmak istiyorsun benim? Ben bütün varlığımı veriyorum, ama o… Sana ne zararı var? Raymond al kılıfı istediğin kadar taşı… Bu kızlar savaştan hiç anlamıyor."

"Kızların yanında biraz daha kibar ol!"

Ama Andre dinlemiyordu artık Olessia'yı. Raymond'u dirseğinden tutup biraz sıkılarak kulağına bir şey fısıldıyordu:

"Aramızda geçenleri unut, gelip geçti, üstüne bir çarpı koyduk, anlıyorsun ya? Tabancaya gelince, uygun bir yerde deneriz. Anlaştık mı?"

Raymond cevap vermeksizin elini onun omzuna koydu.

BÖLÜM 5

Bu pazar Moguelnitski'lerin şatosunda çok erken uyanıldı.

Polonya lejyonu üniforması giymiş adamlar ahırlarda atları eyerliyorlardı. Sayısız hizmetkârın oturduğu bölümlerde piyadeler hareket işaretini bekliyorlardı.

Schmultke ile Sonnenbourg kahvaltılarını henüz yeni bitirmişlerdi. Kapı açıldı. Joseph elinde bir mektup getirdi komutana. Komutan mektubu okuduktan sonra: "Kontes Stephanie, kendisini çok önemli ve çok acele bir iş için görmemizi rica ediyor."

Şaşkınlıkla birbirlerine baktılar, hemen masadan kalkıp üniformalarını düzelttiler ve yaşlı adamın peşi sıra sessizce yürüdüler.

İkinci kata varınca, Stephanie'nin odasının kapısını ardına kadar açtı Joseph ve Almanları içeri davet etti.

Almanları Kontes değil de silahlı subaylar karşıladılar, bilmedikleri bir üniforma giymişlerdi. İçlerinden biri kapıyı kapattı, elinde tabanca arkalarında durdu.

"Nedir bunun anlamı?" diye sordu sertçe Sonnenbourg.

Schmultke'nin eli bilinçsizce kemerine gitti. Tabancası odada kalmıştı.

Barankeviç ve yaşlı Kont, odanın dibindeki koltuklarda oturuyorlardı.

"Oturunuz baylar," dedi subaylardan biri ve solgun yüzü bir sırıtmayla buruştu.

Almanlar oturmadılar. Barankeviç ağır ağır yerinden kalktı, onlara yaklaştı. Daha önce birbirlerini tanıdıkları için

onlara elini uzattı, ama iki subay taş gibi hareketsiz kaldılar. Barankeviç kıpkırmızı oldu.

"Hım, evet," diye başladı sözlerine. "Söz konusu şu baylar: Ülkemizden ayrıldığınız, bizi savunacak durumda olmadığınız ve düzeni sağlamadığınız için kendi işlerimize biz sahip çıkmaya karar verdik."

"Biz dediğiniz de kimler oluyor?"

Sonnenbourg öfkeyle baktı ona.

"Biz, yani Polonya bölgesi genelkurmayı. İzin verirseniz tanıtayım." Ve Barankeviç kocaman gövdesini Polonya subaylarına doğru çevirdi. "Albay Kont Moguelnitski, lejyonun komutanı."

"Edourd Moguelnitski mi, Fransız ordusu albayı?"

"Evet öyledir teğmenim. Aslında, Rus imparatorluk muhafız albayıyım ama bütün savaşı Fransa'da, Rus askerî misyonunun üyesi olarak geçirdim. Daha sonra Rusya'da Bolşevik hükümet darbesi olunca Fransız subayı oldum."

Edouard'ın konuşmasında soğuk bir nezaket vardı.

"Bu durumda sizi tutuklamak zorundayız."

"Biraz geç kaldınız teğmen. Üstelik biz sizi çok başka bir amaçla getirttik buraya. Her iki taraf için de en yararlı şey meydana gelen durumu soğukkanlı şekilde çözümlemektir," diye sözlerine devam etti Edouard. "Şehri işgal ediyoruz. Sizin tarafsız kalmanızı istiyoruz. Ülkeyi boşaltmanıza güçlük çıkarmayacağız ama bir şartla. İşlerimize karışmayacaksınız. Hiç şüphesiz, malzeme, silah ve cephane depoları bizim elimize geçecek." Schmultke bir hoşnutsuzluk hareketi yaptı. "Görüyorsunuz ki bir halk ayaklanması söz konusu değil ama buna karşılık geri çekilerek çarpışan birliklerimizi kızıllar adım adım takip etmekte. Alman birliklerinin geri çekilmesinden sonra bütün ağırlıklarını bizim üstümüze verecekler. İşte bunun için sizin gidişinizi beklemeksizin, bölgede biraz düzen sağlamak ve güçlerimizi seferber etmek zorunda kal-

dık. Size hitap ediyorum sayın komutan ve sayın teğmen. Her ikiniz de soylu kişilersiniz ve subaysınız. Düşman taraflarda bulunmuş olduğumuz doğrudur. Ama artık karşımızda tek bir düşman var: İhtilâl. Eğer bizimle savaşmaya başlarsanız bundan kârlı çıkacak olan sadece kızıllardır. Ben sizin de başka türlü düşüneceğinizi hiç sanmıyorum!"

Birkaç saniye sessizlik oldu. Schmultke soru soran gözlerle Sonnenbourg'a bakıyordu.

"Güzel, bölge komutanı bu konuda ne diyecek," diye mırıldandı Sonnenbourg şaşkın bir şekilde.

Gerilerden yumuşak bir ses: "Piskopos Benoit Hazretleri, sayın albayla bu konuda anlaşmış durumda."

Almanlar döndüler. Tam zamanında usulca konuşmaya girmiş olan Peder Jêrôme'u gördüler. Rahip, Sonnenbourg'a mühürlü bir zarf uzattı. Almanlar mektubu okurken alçakgönüllülükle odanın öteki tarafına gidip yaşlı Kont'un yanına oturdu.

"Bu durumda cevabınız nedir baylar?" diye sordu Edouard.

"Boyun eğmekten başka çaremiz yok," diye cevap verdi Sonnenbourg boğuk bir sesle.

"Çok memnun oldum. Baylar, şüphesiz serbestsiniz artık. Şu andan itibaren kendinizi bu evin konuğu gibi kabul edebilirsiniz. Nasıl davranacaklarını askerlerinize izah ederseniz çok memnun olacağım. Tabancanızı saklayınız Teğmen Zaremba. Asteğmen Moguelnitski, birliğe harekete hazır olması emrini iletiniz. Subaylar, görev başına."

Yarım saat sonra süvari ve piyadelerden meydana gelen üç mitralyözü bulunan müfreze şehre doğru yola çıktı.

• • •

Geniş hücrede pek az ışık vardı. Kalın demirlerle kaplı iki küçük pencere pek az ışık geçiriyordu. On beş kişinin sığabi-

leceği yerde otuz bir kişi üst üste yığılmıştı. Tahta kerevetler insan vücutları altında kayboluyordu. Her taraf kir pas içindeydi, iğrenç bir koku vardı.

Yere yatmış, dev gibi bir köylü, kocaman başını Pşigodski'ye çevirdi, parmaklarıyla geniş sakalını tarıyordu: "Temcit pilavı gibi aynı lafları söylemekten bıkmadın mı? Bu namussuz Polonyalılar bizi hep aşağı görmüşlerdir! Beyler bize hayvan muamelesi yaparlar, hatta bize boynuzlu derler. Polonyalılarla Ukraynalılar arasında savaş yüzyıllar boyu devam edecek."

Pşigodski öfkeyle tükürdü.

"Amma da kalın kafalısın be hödük! Bu kadar aptal olmak için senin kadar iri olmaya hacet yok... Gel ikimizi ele alalım mesela, ikimiz de aynı teknenin hamuruyuz. O halde niçin bıçaklar çekilsin istiyorsun? Efendiler, seni ve beni, mümkün olduğu sürece aynı boyunduruğa koşmaktan başka bir şey düşünmüyor. Demek ki Polonyalı var, Polonyalıcık var. Bunların hepsi de bey, paşa değil! Aralarında senin gibi fakir fukarası da var!"

Köylü güvensizlikle dinliyordu onu.

"He ya, sen de bey olsaydın, kırbaç kullanmakta Zaionçkovski'den geri kalmazdın. Fakir fukara diye kendin söyledin ama 'aptal' demelerinle, 'kaba herif'lerinle, 'ben zekiyim' demelerinle kafamı şişirip sinirlendiriyorsun beni. Kendini beğenmişin birisin sen!.."

Pşigodski kalktı, yatağının üzerine oturdu. Karşısındakine bir süre sessizce baktı, sonunda gülümsedi.

"Seni yola getirmek çok zor! Laf anlatmak imkânsız! Sana bunu kibarca söylüyorum, sen de sinirleniyorsun."

"Kalın kafalının biriyim, ayının tekiyim, sence bu kibarca mı, ha?"

"Boş var babalık! En küçük bir hatayı bile hoş görmüyorsun. İşin aslına kafa yormak lazım!"

Ranzanın altından tıraşlı bir baş çıktı, iki tilki gözü Pşigodski'yi iyice inceledi.

"Amma da inatçısınız, Pşigodski Efendi? Bu boğayı saf kan at haline getirmek istiyorsunuz! Çok zor!"

Kurnaz gözlerin şimdiye kadar ot minder üstünde yatmış olan sahibi tamamen ortaya çıktı. Lehçe cümleyi anlamış olan köylü "sana ne oluyor, seni ilgilendirir mi?" diye cevap verdi sakince.

Çok kirli siyah bir yazlık elbise giymiş, kravatı buruşuk kıpırdak adama Pşigodski de ters ters baktı…

"Her şey beni ilgilendirir, mademki ben…"

"Bir dolandırıcı ve bir düzenbazım!" Genç ve tumturaklı bir ses onun yerine cümleyi bitirdi.

"Kapa çeneni acemi çaylak, yoksa…"

Küçük bir adam eliyle anlamlı bir işaret yaptı.

Pşigodski'nin yanında yatan solgun ve zayıf yüzlü orta yaşlı bir işçi tartışmaya karıştı.

"Sakin olun Bay Dzebek. Pşeniçek'in dediği doğrudur. Bizim grubun bütün bönlerini sen dolandırdın."

"Ben mi dolandırdım?" dedi Dzebek ve elini cebine götürdü.

Hücrede bulunanların hepsi çoktandır uyanmıştı ama şimdi kıpırdanmaya başlıyorlardı. Dzebek hücrede doğrudan doğruya kendisine yönelmiş bir tehdit hissetti.

"Söylesene Patlai, ne zaman sana çatılsa elini hemen cebine sokuyor adam, bunun sebebi ne sence; karşındakini korkutmak için mi, kötü bir alışkanlık mı yoksa?" diye sordu Pşigodski komşusuna.

"Biliyorum, bir usturası var," dedi Pşeniçek botlarını giyerken.

Sonra birden ayağa kalktı ve döşemenin üzerine yatmış gövdelerin üzerinden geçerek Dzebek'e yaklaştı. Mavi fırın iş-

çisi elbisesi giymiş, mavi gözlü sarışın iriyarı bir delikanlıydı. Patron on yaşında bir çırağı kıyasıya döverken, bıçak elinde patronun üzerine saldırdığı için polis tarafından işyerinde tutuklanmıştı. Patron bir sıyrıkla paçayı kurtarmıştı ama Pşeniçek mahkemeye çıkacaktı.

"Göster onu bana," diye bağırdı Dzebek'e.

Gürültü kesildi. Tam bu sırada bir gardiyanın hızlı adımlarıyla, onun arkasında ağır çizme sesleri duyuldu.

Hücre kapısı açıldı. Kimsenin tanımadığı bir üniforma giymiş bir subay göründü. Arkasında birkaç asker duruyordu. Şaşırmış hapishane müdürü, suçluların hapsedilme nedenlerinin yazılı olduğu kocaman bir defteri karıştırıyordu. Pşigodski hızla ayağa kalktı. Askerlerin arasında kardeşi Adam'ı tanımıştı, subay da kendisine Polonya lejyonuna girmesini teklif eden subaydı.

"Burada başkaldırdıkları için tutuklanan köylüler var sayın yüzbaşım," diye Almanca mırıldandı hapishane müdürü.

"Zaionçkovski malikânesinde yapılan saman hırsızlığıyla ilgili olan mı?" diye sordu Wrona.

"Evet, evet... Yedi tane de şeker işçisi var..."

"Biliyorum."

"Sonra, birkaç tane de değişik suçlu. İkisi Polonyalı: Dzebek, dolandırıcılık ve şantajdan suçlu. Sonra Pşigodski var. Kommandantur kendisiyle özel olarak ilgileniyor.

Wrona'nın gözleri Pşigodski'yi çoktan tanımıştı zaten.

"Ötekilerin suçları önemsiz. Bir de aralarında Pşeniçek adlı bir çocuk var."

Wrona defteri aldı, kırmızı kalemle Pşigodski'yi, şeker işçilerini ve köylüleri işaretledi.

"Ötekileri serbest bırakın. Tembel takımını beslemeye niyetimiz yok! Gidelim."

Öteki hücrenin kapısı açılırken hapishane müdürü serbest bırakılanların adlarını okuma fırsatı buldu.

Yirmi dakika sonra hücrede on altı kişi kalmıştı. Patlai, Pşeniçek'ten gidip karısına haber vermesini istedi. Pşigodski kardeşiyle konuşabileceğini umuyordu.

• • •

"Yüzbaşım, zatınızdan kardeşimi serbest bırakmanızı istemek cesaretini bulduğum için bağışlayın beni, adı Meçislas Pşigodski, dokuz numaralı hücrede bulunuyor. Almanlar aleyhinde propaganda yaptı, bu yüzden hapsettiler..." Adam'ın sesi titriyordu. Eli hep üniforma kasketinin siperindeydi.

"Er Pşigodski, ne yapacağımı bilirim ben. Yeriniz büyük kapıdadır."

"Ne dedim ben? Geriye dön marş marş!"

Adam susuyordu. Yüzünün ortasına inen bir yumrukla sendeledi, tüfeğini neredeyse düşürecekti.

"Haydi fırla. Yoksa bir köpek gibi gebertirim seni!"

Adam ağır adımlarla yürüdü. Koridor boyunca tüfeğini sürükleyerek yavaş yavaş ilerledi. Dokuz numaralı hücrenin önünden geçerken kardeşinin gözleriyle karşılaştı. Öteki her şeyi duymuştu.

• • •

Göz açıp kapayıncaya kadar bütün şehir rejim değişikliğini ve tutukluların serbest bırakılışını öğrendi. Hapishanenin yanındaki kenar mahallelerde kısa zamanda büyük bir kalabalık toplandı. Bir lejyon müfrezesi kapıya kimseyi yaklaştırmıyordu.

Raymond, Olessia ve Andre de oradaydı.

Çembere alınan serbest bırakılmış tutuklular soru yağmuruna tutuluyordu ama hiç kimse bilmiyordu işin doğrusunu. Fırıncı elbisesi giymiş bir delikanlı kapıdan koşarak çıkınca etrafı hemen çevrildi...

"Sen de içeride miydin?"

"Evet."

"Herkesi bırakıyorlar mı?" diye sordu Raymond.

"Herkesi mi? Laf mı seninki... Sadece dolandırıcıları... Namuslu kişiler içeride, üzerlerine bir kilit daha atılıyor."

"Sen de dolandırıcı mısın öyleyse? Ceplerine dikkat et Raymond, bu adamlar kimsenin gözünün yaşına bakmaz, ne oldum demeden bir de bakmışsın ki ceplerin bomboş."

Pşeniçek öfkelendi Andre'nin üzerine yürüyecek oldu.

"Bana sen mi dolandırıcı diyorsun? Hayvan oğlu hayvan!"

"Hayvan oğlu hayvan sensin," diye bağırdı Andre, kavgaya hazırlanarak.

"Yahu ne oluyor size? İkisi de horoz gibi! Bir soru sorulamayacak mı size!"

Pşeniçek'i kolundan çeken yaşlı bir kadındı bunu söyleyen.

"Gerçeği söyleyenler, gerçeği savunanlar içeride, ben bunları söyledim! Şimdi bana dolandırıcı diyen var mı, çenesini dağıtayım onun... Beni deliğe tıkmışlardı, çünkü gerçeği savunmuştum! Beni niçin bıraktılar, bir türlü anlamıyorum!"

"Ne, nasıl? Kapatmayacak mısın hâlâ çeneni? Tekrar oraya mı dönmek istiyorsun?"

Pşeniçek'in sözünü kesen iyi giyimli bir adamdı, şehrin ünlü bir sosis fabrikatörüydü. Pşeniçek'in sırtına bastonunu dürttü.

Andre bastonunu elinden kaptı adamın.

"Ne diye vurup duruyorsun, kokmuş sucuk tohumu? Al bakalım!"

Andre birden adamın melon şapkasını düşürdü, tüccarın çıplak başı açıkta kaldı.

Adam elini kel başına götürerek "imdat, polis, imdat," diye bağırdı.

Birden bir at nalı sesi işitildi pek yakında.

"Ne oluyor, niçin toplandınız?"

Edouard Moguelnitski atının üzerinden, hapishanenin önünde toplanmış kalabalığı küçümseyici bir bakışla süzdü.

"Teğmen Zaremba, boşaltın meydanı!"

"Dağılın," diye bağırdı Zaremba. Kılıcı başının üzerinde parıldadı.

Kalabalık geriledi, önüne çıkanı devirerek kaçmaya başladı.

Hapishanenin önünde nöbet bekleyen lejyon müfrezesi süngü taktı. Bu halkı korkutmak için olduğu kadar komutana da selamdı aynı zamanda.

• • •

Raymond, Olessia ve Pşeniçek iki sokak sonra durdu. Kalabalık dağıldıktan sonra lejyon askerleri dörtnala uzaklaşmışlardı.

"Peki nerede Andre? Görmediniz mi onu?"

Endişeliydi Olessia.

Genç adam önce Olessia'ya sonra da Raymond'a baktı, acıyla gülümsedi.

Andre Ptakha birden bir küçük sokağın ucunda göründü. Bastonu sallayarak havaya sıçrıyordu.

"Hey! Hey! Nihayet bulabildim sizi! Öf be, biraz geç kaldım." Gözleri sevinçten parlıyordu.

Arkadaşlarının yanına gelince durdu, bir tahta perdeye dayanıp kahkahayla gülmeye başladı.

"Tabanları nasıl yağladığını bir görseydiniz herifin! Çatlardınız! Herkes kaçarken bir baston daha patlattım bizim sosisçiye, dörtnala kalktı! Güçlükle yakaladım. Bir tane daha patlattım, şeytan görmüş gibi daldı açık bulduğu bir kapıya…"

Pşeniçek de gülüyordu.

Raymond ile Olessia onlara bakarken kendilerini güçlükle tutuyorlardı.

"Seninle bir daha hiçbir yere gitmeyeceğim. Utandırıyorsun bizi… Senin böylesine bir haydut olduğunu bilmezdim."

"Al bastonu arkadaş, sana bununla vurdular, hatıra diye saklarsın; hele söyle bana, bizim fabrika arkadaşlarını görmedin mi orada, Patlai Şiroki'yi?" diye sordu fırıncıya bastonu uzatarak.

"Ne diyorsun! Aynı hücredeydik onlarla. Esaslı bir oğlandı Vassili! Fabrikadan olanların hepsi aynı. Bir de Pşigodski adında biri vardı. O da esaslı bir arkadaş.

Pşeniçek, Ukraynaca kelimeleri bulmakta güçlük çekiyordu.

Raymond bir süre düşündükten sonra:

"Vassili'nin karısını görmeye gidelim" dedi. "Her şeyi anlatırsın ona."

"Vassili de istemişti bunu benden."

"Çok iyi oldu bu. Gidelim oraya, tanışırız kendisiyle."

• • •

"Sayın yüzbaşım, serbest bırakılanlardan birinin size söyleyeceği önemli şeyler varmış."

Hapishane başgardiyanı parmağıyla Dzebek'i işaret ediyordu.

"Söyle ne var? Çabuk," dedi Wrona büroya girerken.

"Özür dilerim efendim. İzin verirseniz zaferinizi kutlayacağım. Ben de Polonyalıyım, ben…"

"Kısa kes!"

Dzebek cümlenin geri kalan kısmını yuttu, aşırı saygılı bir gülümsemeyle bütün dişlerini gösterdi ve büyük bir konuşma cambazlığıyla tekrar söze başladı: "Bir Polonyalı olarak, vatan görevim büyük bir dürüstlükle size hizmet etmeye zorluyor beni efendim… Ben bir yanlışlığın kurbanı olarak hapishaneye düştüm..."

"Kısa kes Tanrı aşkına," diye gürledi Wrona. "Sadede gel."

"Sayın yüzbaşım, dokuz numaralı hücrede kalanların çok tehlikeli insanlar olduğunu haber vermek görevimdir... En başta şu Patlai... Ve Pşigodski de öyle... Durmadan kızıl propagandası yapıyorlar... Özellikle Patlai çok tehlikeli, aşağılık bir komünist bu adam sayın yüzbaşım! Şu fırıncı çırağı Pşeniçek'i serbest bırakmakla bir lütufta bulundunuz. Bir uyuz köpek kadar aşağılık bir adamdır! Hep ötekilerle birlikteydi. Gitmeden önce Patlai onun kulağına bir şeyler fısıldadı. Geç kalmadıysanız gitmesini önleyin. Sayın yüzbaşım isterlerse her şeyi ayrıntısıyla anlatabilirim."

"Güzel. Konuşalım biraz... Kısacası ne yapmak istiyorsunuz?"

"Siz nasıl isterseniz, sayın yüzbaşım."

"Peki, bir deneme yapılabilir. İyi bir ajan olabilirsiniz belki ama dürüst davranmak lazım. Aksi halde kafaya bir kurşun ve mezarlık!"

"Ah sayın yüzbaşım! Bana güveninizi haksız çıkarmayacağım."

• • •

Akşam olunca, Raievski ile oğlu evlerine ihtiyatla yaklaştılar. Pencereden yanan bir lamba görünüyordu.

Baba girdi, oğul kapıda kaldı. Genç delikanlı, babasının kendisine verdiği görevleri yapabilmek için bütün gün şehri arşınlamıştı.

Bir dakika sonra annesi çıktı. Yanından geçerken, kulağına: "Patlai'nin karısını göreceğim, Oliva bizde, babanı bekliyor."

"Anneciğim, sevgili anneciğim! Nasıl da değişti! Aynı insan değil sanki, ne kadar gençleşti..."

• • •

"Her şey yapılacak yoldaş Raievski. Basımevinin deposunda, hiçbir işe yaramayan bir "Boston" var. Elle çalışıyor. Bu gece için genelkurmaylarından gelen acele bir iş var. Bildiriler, seferberlik fişleri ve askerî siciller basılacak. Bir fırsatını bulup size getiririm onlardan. İşe yararlar. Bize verdiğiniz işe gelince, bu gece onu ben kendim yerine getireceğim. Beş yüz nüshadan fazla basmak için vaktim olacağını sanmıyorum. Sonra sabah olmadan onları basımevinden çıkarmak lazım; kalıpları çözecek ve harfleri yerine koyacak vaktim de olmayacak. Daha sonra size parça parça bir teksir makinesi getireceğim. İşe yarar bir alettir. Basımevinde çalışmaya devam edilebileceğini sanmıyorum. Yazıyı okudukları zaman, her şeyin altını üstüne getirecekler... Bu işi iyi ayarlamak lazım yoksa postu deldirmek de var."

Oliva rahat rahat, düşünerek konuşuyordu.

Yaşlı mürettip Raievski'nin hoşuna gitmişti. Yüzü kırışıklıklarla kaplıydı. Bakır çerçeveli büyük gözlüklerinin gerisinde iyilik dolu mavi gözleri görünüyordu.

"Söyleyin bana Oliva, basımevinde güvenilecek başka kimse var mı?"

"Kim bilir? Aralarında fena çocuklar yok şüphesiz ama ipe gitmek isteyeceklerini sanmıyorum. Tehlikeyi seven cinsten değiller. Ötekiler daha da kötü; ikisi Polonya Sosyalist Partisi üyesi, bir Siyonist, geriye kalan üçü de oportünist. Emma Stohlberg, belki... Babası Macar ama kız burada doğdu. Pek okumuşluğu yok, ama fena sayılmaz."

"Çok güzel Oliva, devam edin."

Mürettip ayağa kalktı.

"Ah, neredeyse unutuyordum! Bize bir mühür yapabilir miydiniz acaba?"

"Aslında hakkâk değilim ama yapabileceğimi sanıyorum. Size karmaşık bir şey gerekli değildir sanırım... Yüzünün kırışıklıkları titredi ve gözlerinin ucunda toplandı. İyi öyleyse hoşça kalın! Çocukları sabaha karşı beşte yollayın."

Raievski, Oliva'nın kurşundan kararmış elini bir süre bırakmadı.

"Niçin partiye kayıtlı değilsiniz, Oliva?"

"Bunun için yaşım çok genç. Benim yaşıma göre değil bu, gençler benim yerimi alsın. Ben destek oluyorum. Asılacak olsam bile önemli değil bu, yeteri kadar yaşadım ben. Ölüm herkesin yazgısı şüphesiz ama ne olursa olsun gençlere göre değil."

Gözlüklerinin üzerinden Raievski'ye sertçe baktı. Sigismond gözlerinde bir çeşit serzeniş yakaladığını sandı.

Oliva gittikten sonra odaya Raymond girdi.

"Dinle delikanlım, gençliğin örgütlenmesi işini sana vereceğim. Partinin izcilere, gözcülere, kendini ülküye adayacak gençlere ihtiyacı var. Sen kendin görüyorsun, düşmanlarımızın içinde yaşıyoruz. Bir tek yanlış adım, bütün örgütün sonu olur belki. Tecrübesizliği yüzünden gençlik her zaman tedbirsiz davranıyor; bu bakımdan yeni yoldaşları aramıza almak çok çok güç bir görev olacak demek ki. Her şeye karşı koyabilecek cesarete sahip olanlar kabul edilebilir ancak bunlar bilinçli olmalılar ve gerektiği zaman hayatlarını feda edebilmeliler. Bir korkağı saflarımıza aldığımızı düşün bir, bunun polisin eline düştüğünü düşün. Canını kurtarmak küçük bir umut bile olsa herkesi ele verecektir. Onun devrimci ateşi ilk tutuklanmaya kadar sürer. Serüven meraklıları eksik değildir; bizim sürdürdüğümüz savaşın onlar için hayati bir önemi yoktur. İhtilalcilik oynar onlar. Bu, çoğu zaman çokça serüven kitabı okumuş küçük aydınlarda görülen bir hastalıktır. İş oyun olmaktan çıkıp ölüm sırtlarını şöyle bir okşayınca kork-

maya başlarlar. Gelecekteki örgütün çekirdeğini birlikte tespit edeceğiz. Senin düşüncene göre en namusluları kimlerdir?"

Raymond bir an düşündü.

"Bilmiyorum baba, bu çok önemli bir şey," diye mırıldandı sonunda.

"Güzel, öyleyse ben sana yardım edeceğim. Olessia Kovallo hakkında ne düşünüyorsun? İyi bir ailesi var. Baba, kız iki kişiler. Babası bizden, iyi kan yalan söylemez. Gözü pek olduğunu sanıyorum."

"Evet, ben de öyle."

"Pek güzel! Daha şimdiden biri var. Devam edelim. Daha başka kimleri tanıyorsun?"

Uzun bir sessizlikten sonra nihayet konuştu Raymond: "Sarah Michelson. Spielmann onu işten attı, ev sahipleri de bütün aileyi kapı dışarı etti. Bu yüzden hepsi eşyalarıyla birlikte avluda oturuyor. Sarah'ı biraz önce gördüm, nereye gideceklerini bilmiyorlar... Onlara nasıl yardım edilebilir baba?"

Raievski düşünüyordu.

"Gelip bizimle birlikte oturmaktan başka çareleri yok."

"Ama nereye sığacaklar? Şimdi bile dönecek yer yok evde, altı kişi de onlar. Üstelik eşyaları da var..."

"Önemli değil, herhalde biz buradan ayrılmak zorundayız. Bizim peşimizde olduklarını, bizi her yerde aradıklarını biliyorsun. Bir süre sonra nasıl olsa bulacaklar izimizi. Eve yerleşirler, sonra eşyalarını ne isterlerse yaparlar. Biz dağılmak zorundayız. Ben şimdilik Kovallo'da oturacağım, annen Marceline Teyze'ye gider, sen de bir arkadaşının yanına gidersin... Dur, konudan ayrıldık. Demek Sarah diyorsun. Güzel. Kim var başka?"

"Andre Ptakha da var. Cesaret bakımından dünyada eşi yok. Ama aklı biraz havada, bu yüzden saçmalıklar yapabilir. Bence bilinçli ama fazla ateşli."

Raievski gülümsedi.

"Başlangıçta onun dizginlerini çekmek sizin göreviniz olacak. Başkalarından da sorumlu olduğunun bilincine varınca ihtiyat kendiliğinden gelecektir ona... Arkadaşın mı senin?"

"Evet... Yani tamamen değil... Ama Olessia ile çok iyi anlaşıyor."

Raymond belli bir şekilde şaşırdı.

"Anlıyorum. Öyleyse hiç de fena değil. Dostluk çok önemlidir... Başka kim var?"

"Bir de Patlai ile birlikte hapishanede bulunmuş bir delikanlı var. Çek Pşeniçek. Birçok bakımdan Andre'ye benziyor."

"Güzel. Yarın gidip onların hepsiyle konuşacaksın ama birer birer, ötekilerin adını vermeksizin. Onlara güçlükleri anlat, girişecekleri işi iyice bilsinler. Tamamen kabul ettikleri zaman ancak onları Gençlik Örgütü'nün üyesi olarak kabul edebiliriz. İlk çekirdeği Devrim Komitesi onaylayacak ama ancak daha sonra yoldaş sayılabileceksiniz... Şimdi pompa istasyonuna gidebilirsin. Bu gece çok önemli bir iş var. Kovallo anlatacak sana. Silahın var mı?"

"Evet, Andre'nin aynasızdan aldığı tabanca var."

"Kullanmasını biliyor musun?"

"Hayır."

"Sana göstereceğim."

Raymond silahın oldukça kolay olan kullanılışını iyice kavradığı zaman babası ona:

"Al onu," dedi. "Ama unutma, çok önemli, olağanüstü zamanlarda ateş etmek lazım başka çare yoksa. Bir kez ateş ettin mi de son kurşuna kadar kendini savunacaksın. Ha bir mermi, ha on, jandarmalar için ikisi de bir... Git küçüğüm, ihtiyatlı ol..."

Babası ona ilk kez "küçüğüm" diyordu. Raymond ona sarılmak, göğsüne sokulmak ve ona "baba sana değer veriyorum ve seni seviyorum" demek istiyordu. Ama babasının sabırsızlandığını görünce çabucak çıktı.

Pompa istasyonuna giderken, Sarah'lara uğradı, ona güzel haberi vermek için. Ama babasının kendisine anlattığı gibi genç kızla bir türlü konuşmayı başaramadı. Durmaksızın rahatsız ettiler onları.

Daha iki saati vardı. Ptakha'nın oturduğu işçi mahallesinin yolunu tuttu.

Andre evdeydi. Yatağın üzerine oturmuş, mandoliniyle Ukrayna şarkılarından, danslarından bir potpuri çalıyordu. Çok hüzünlü bir melodiyi henüz yeni bitiriyordu, şarkı hiç kimsenin sevmediği bir yetimden söz ediyordu. Daha sonra yadsınmaz bir umursamazlıkla bir gopak* çalmaya başladı. Elleri teller üzerinde gözle görünmeyecek kadar hızlı dolaşıyor, asi perçemi alnının üzerinde neşeyle dans ediyordu.

Dokuz yaşındaki küçük erkek kardeşi Vassilek başı bir yastığın üzerinde bacaklarıyla havada gayet hoş hareketler yapıyordu. Dengesini kaybedince yatağın üstüne düşüyor, sonra bir tay çevikliğiyle tekrar dikey duruma geliyordu.

Raymond'u gören Andre parçayı bitirmek için öylesine hızlı çaldı ki sonunda iki tel kırdı, bundan da memnun oldu.

"Hey! Amma da güzel çalıyorum şu aleti değil mi? Teller bile dayanmıyor!" Yataktan aşağı atladı, mandolini masanın üzerine koydu.

Andre'nin annesi evde değildi, komşulara konukluğa gitmişti.

"Önemli bir iş için seninle yalnız konuşmalıyım Andre."

"Ne var ki," diye sordu Andre endişeyle. "Haydi, konuş."

"Yalnız olmamız gerek."

Andre, Vassilek'e döndü. Çocuk yastığın üzerine oturmuş çıplak ayaklarını oynatıyor, ama kendinden geçmişçesine burnunu karıştırıyordu.

"Vassilek, sokağa çıkıp dolaş biraz."

---

* Ukrayna geleneksel dansı, müziği.

"Sokakta yapacak işim yok benim."

"Ne dediğimi duydun. Haydi. Sana ihtiyacımız yok burada."

"Gidemem. Dışarısı soğuk, üstelik ayakkabım da yok."

"Annenin ayakkabılarını giy."

"Dediği şeye bak, gelip dövsün beni sonra!"

"Dayak yiyeceksin ama! Ben mi çıkayım avluya sence?"

"Ne diye dışarı çıkacaksınız? Kulaklarımı tıkarım, siz de konuşursunuz."

"Vassilek," diye bağırdı Andre.

Ama çocuk bana mısın demedi, olduğu yerde kaldı. Laf dinlemeye niyeti yoktu. Andre, kemerini çözmeye başladı. Vassilek, onun bütün hareketlerini büyük bir dikkatle izliyordu. Raymond, Ptakha'nın kolunu tuttu.

"Dışarı gel Andre, gerçekten soğuk hava."

Basamakların üzerine oturdular. Az sonra kapı gıcırdadı yavaşça.

"Vassilek! Bak görürsün sen! İnsanları dinlemek nasılmış öğreteceğim sana."

Kapı hemen kapandı.

"Gerçekten döver misin onu?"

"Yok canım! O da en az benim kadar edepsiz. Benim ak dediğime o kara der. Ama severim afacanı, dövemem. O biliyor bunu. Denilen her şeyi yapar ama suyuna gitmeyi bileceksin. Kendisine emir verilmesini sevmez edepsiz..."

Uzun süre alçak sesle konuştular.

Andre, Raymond'u bahçe kapısına kadar götürdü. Orada bir süre hiçbir şey konuşmadan el ele durdular.

"Anlıyorsun ya Andre, hiç kimse bir şey bilmemeli."

"Söz Raymond! Bir mezar gibi sessiz olacağım. Ben de kaç kez düşündüm. Yeryüzünde gerçek adaleti kuracak insanlar olmalı, dedim. Ve şimdi bu insanların var olduklarına inanıyorum ben."

"Ama belki de düşünceni değiştirirsin? O zaman bunu bana yarın söyleyebilirsin."

"Ben mi? Tükürdüğümü yalarsam canım çıksın. Ah Raymond, benim nasıl bir insan olduğumu anlamıyorsun sen! Şamatacının biri olduğumu sanıyorsun... Ama benim de yüreğim var, kafam var. Bir başka gerçek bir hayatım olsun isterdim..."

• • •

Bir kış gecesi. Dondurucu bir rüzgâr raylar boyunca... Garda, jandarmanın kapısında bulunan tabela değiştirilmiş. İsim şimdi Polonya dilinde yazılı.

Garaj yolunda manevra yaptığı sanılan lokomotifin tek başına duran vagona yanlışlıkla bindirmiş gibi yaptığını, onu ittiğini ve sessizce durduktan sonra tekrar yerine döndüğünü jandarmada kimse bilmiyordu... Vagon, kendisini yirmiye yakın insanın beklediği yere kadar yoluna devam etti. Şafaktan az önce, aynı lokomotif vagonun bulunduğu, pompa istasyonunun yanındaki çıkmaz yola geldi ve onu alıp eski yerine götürdü.

Bu sırada Raymond elinde bir çantayla basımevinin deposundan çıktı. Çantanın içinde bildiriler vardı. Bütün gece uyumamıştı. Ama yapılacak en tehlikeli iş bundan sonraydı.

O sabah, Michelson ailesi Raievski'lerin odasına yerleşti. Edwige, ev sahiplerine oğluyla birlikte şehirden ayrılacağını söylemişti.

Pompa istasyonuna yeni bir konuk yerleşti...

Wrona yeni basılmış bildiriyi okudu, tekrar okudu: "*Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!* Başlık Rusça, Ukraynaca, Lehçe ve Almanca yazılmıştı. Bir silahlı ayaklanma çağrısı! "*Bütün iktidar Sovyetlere!.. Kahrolsun kapitalistler, kahrolsun toprak ağaları... Toprak köylülerin...*"

"Ah, aman Tanrım! Basımevinde basılmış, burnumuzun dibinde... Ne diyeceğiz Moguelnitski'ye. Hele şu imzaya bakın: 'İhtilal Komitesi.' Demek bir İhtilal Komitesi var daha şimdiden..."

"Hey, biri gelsin!"

Kapıda bir nöbetçi göründü.

"Bana şu Dzebek hayvanını gönderin."

Dzebek, jandarma komutanının odasına doğru koştu. Kılıcı büyük bir gürültüyle yerde sürüyordu, tıpkı Avusturya süvarilerininki gibi.

"Emriniz..."

Dzebek, Wrona'nın korkunç yüzünü görünce birden sustu.

Yüzbaşı, elinde bildiri ayağa kalktı. Dzebek, Wrona gülüyor mu yoksa dudaklarında sinirli bir tik mi var, karar veremiyordu.

"Nedir bu?"

"Ajanlarımın biraz önce bu konuda bana rapor verdiklerini, sayın yüzbaşıma bildirmekle şeref duyarım. Bu kâğıtlar, bilinmeyen kişiler tarafından sinema afişleriyle aynı zamanda duvarlara yapıştırılmış. Bakınız komutanım, sizin bildirinizin bir yüzünde, onların çağrısı öteki yüzünde. Yapıştırabildikleri yerlere bildiri tarafını, yapıştıramadıkları yerlere sizin bildirinizi yapıştırmışlar... On yaşlarında bir çocuğun bu kâğıtları günlük bildirimizle birlikte şehrin önemli caddelerine attığını 'kurmayın bildirisini okuyun,' diye bağırdığını da bilginize sunmak isterim. Jandarmaların kâğıtları okumasına fırsat kalmadan kaçıp gitmiş çocuk... Bu kâğıtların fabrikada ve depoda bilinmeyen kişiler tarafından dağıtılmış olduğunu da rapor etmek isterim... Basımevinde çalışanların tümünü tutukladık. Bundan başka, işçilerden ikisi Polonya Sosyalist Partisi üyesi; bu bildirileri basımevinde kimsenin basamayacağına başları üzerine yemin ediyorlar. Bunları basanların kendi makineleri var anlaşılan!"

“Peki nereden bulmuşlar bildirileri?”

“Belediyeden başka bir yerden bulabileceklerini sanmadığımı bildirmek isterim. Koridorlarda bir yığın bildiri var. Canı isteyen alabilir.”

Wrona, çiçeği burnunda süvari başçavuşuna doğru iki adım attı, Dzebek geriledi.

“Beni dinle, dolandırıcı bozuntusu! Sana bir üniforma, bir rütbe verdim ama bütün bunları aydınlığa çıkarmazsan, ilkin yüz kırbaç attırıp sonra da astırırım seni. İşte bin mark. Topla çeteni ve bunu basanları bulmadan geri dönme… Başarırsan asteğmen olacaksın, üstüne de bin mark daha! Tanrı önünde yemin ederim ki şerefe karşı suç işliyorum! Senin gibi bir kıçı kırık, subay apoleti taşımaya layık değil ama yağlı ipi tercih etmezsen subay olacaksın… Parayı alıp sıvışmaya kalkışma; yer yarılıp içine girsen de bulurum seni. Haydi marş marş!”

Dzebek parayı kaptı ve öylesine hızlı bir dönüş yaptı ki kılıç bacaklarına dolaştı, tökezledi, neredeyse yere kapaklanacaktı. Kılıcı tuttu, koridora fırladı.

• • •

“Demek kocanı bunun için cepheye gönderdiler,” diye mırıldandı Louise.

“Madam la Kontes! Yalvarırım size! Ayaklarınızı öpeceğim… Kont Hazretleri ne isterseniz yapar… Yeter ki isteyin… Kurtarın onu!”

Françoise, Louise’in dizlerine yapışmış ağlıyordu.

“Peki, istediğin her şeyi yapacağım, ama ağlamayı bırak,” dedi Louise, altüst olmuştu.

“Kutsal Meryem adına çabuk olun Madam la Kontes! Bu gece kurşuna dizecekler onu. Bizzat yüzbaşı söyledi.”

Françoise güçlükle ayağa kalktı.

“Kont’u hemen bulacağım. Sakin ol Françoise.”

• • •

"Kim o? Ah, sen misin Louisette! Özür dilerim ama çok meşgulüm."

Masanın üzerinde bir sahra telefonu alıcısı koydu Edouard.

Çalışma odası kurmay karargâhı haline gelmişti, divanın üzerinde bir kılıç, bir de tabanca duruyordu. Bölge haritası duvara asılmıştı, üzerinde kırmızı, siyah küçük küçük bayraklar vardı.

"Eddie, sadece bir dakika... Benim için bir şey yapmanı isteyecektim..."

"Nedir, söyle Louisette! Biliyorsun ki senin için yapmayacağım şey yoktur."

Telefon çaldı.

"Evet, benim. Ne? Pavlodz'da ayaklanma mı var? Nasıl? Garda ateş mi açıldı? Derhal bilgi edinin. Elbette... Ne? Bir Alman konvoyu mu? Malikâneyi savunmak için bir manga gönderin. Evet, hemen geliyorum!"

Öfkeden kuduran Edouard dinleyiciyi masanın üzerine fırlattı.

"Ne var, ne oluyor Eddie?"

Moguelnitski, tabancasıyla kılıcını taşıyan kemeri çabucak beline taktı. Düşünceliydi.

"Birkaç önemsiz terslik. Hemen düzeltilecek... Ladislas biraz sonra bir süvari mangasıyla burada olacak. Endişe edecek bir şey yok sevgilim, her şey düzelecek. Ama her ihtimale karşı, harekete hazır olunuz. Kurmaya varır varmaz telefon ederim. Haydi hoşça kalın!"

"Eddie, senden bir şey istemiştim?"

"Özür dilerim, bu akşam bahsedersin..."

"Ama çok geç olacak. Rica ederim Eddie, yalvarırım... Joseph'in oğlunu serbest bıraktır, benim için yap bunu! Söylemekten korkuyorum ama bu gece kurşuna dizecekler onu."

Edouard'ın yolunu kesti.

"Ha, bunun için miydi? İmkânsız! Tehlikeli bir adam. Sonra sevgilim, sen bu işlere karışmamalısın. Acelem var, Louisette."

"Yalvarırım Eddie! Benim için yap bunu... Duyuyor musun beni? Yalvarırım!"

Edouard'ın boynuna sarıldı, sevecenlikle göğsüne sokuldu.

Edouard ellerini çözdü onun, kararlı bir şekilde kendinden uzaklaştırdı.

"Bir dakika daha kalamam. Bekliyorlar beni. Gar ana baba günü… Gidiyorum ben…"

Louise kolundan tuttu onu.

"Eddie, rica ederim, aşkımız adına. Yapmazsan beni sevmiyorsun demektir…"

Sertçe döndü Edouard, buz gibi, tamamen değişmişti.

"Bu işlere karışmamanı istiyorum, emrediyorum, evet emrediyorum! Olmayacak şey istiyorsun. Senin neyine gerek? Bu adamlar bizi ortadan kaldırmak için hazır bekliyorlar, sen de onları savunuyorsun… İnsanseverliğini karıştırma bu işe. Bunların hepsini kuduz köpekler gibi temizlemek lazım! Rica ederim, sinir krizinin gereği yok! Yardım edeceğine zorluk çıkarıyorsun bana…"

Kapı kapandı. Sert adımlar ve mahmuz gürültüleri hızla uzaklaştı koridorda. Bir dakika sonra üç süvari atlarının karnı yere değercesine şehre doğru uzaklaştı.

BÖLÜM 6

Yaldızlı asteğmen apoletleriyle bin markı kazanmaya, başaramazsa sıvışıp gitmeye kesin olarak karar vermişti Dzebek. Çoktan beri havası da değişmişti. Ama şimdi oyun henüz başlamış, kartlar daha yeni dağıtılmıştı... İlkin "ortadaki bütün parayı kaldırmak" gerekiyordu. Hem general olmanın hem de asılmanın gayet kolay olduğu çılgın zamandı... Yeter ki fırsat kaçmasın! Büyük oyun bir kez oynanırdı... Ve davrandı.

Arkasında iki onbaşı ve yakın zamana kadar Madam Pulşkalskaya'nın "evi"nde kapıcı olan jandarma başçavuşu Koblyski, Dzebek işçi mahallesine doğru yola çıktı.

Arabaları, Pşeniçek'in oturduğu evin önünde durdu.

"Dur!" Dzebek arabadan sokağa atladı. "Beni takip et, Kobylski! Bir kıstırsak şu Pşeniçek namussuzunu..."

Ve kılıcı elinde, hızla avluya daldı.

"İşte orada, orada; dur yoksa ateş ederim," diye haykırdı Dzebek vahşi bir sevinçle ama fırıncının iri görüntüsü koridorda çoktan kaybolmuştu. Oysa burun buruna gelmişlerdi neredeyse.

Leon odaya yıldırım gibi girdi ve kapıyı kilitledi.

"Kutsal Meryem, ne var?" diye bir çığlık attı annesi.

Ama kapı sarsılmaya başlamıştı bile.

"Kobylski, kır kapıyı, kaçacak yoksa!"

Süvari başçavuşu geri çekilip hız aldı ve bütün gücüyle kapıya abandı. Kapı kırılıp odanın içine yıkıldı, Kobylski de dengesini yitirip kapının ardında odaya yığıldı. Aynı anda,

Pşeniçek pencereye koştu, bir kafa vuruşta kırıp bahçeye atladı.

Kırılan camın şangırtısı, tanımadıkları birinin odaya dalışı ve oğullarının kaçışı ihtiyar Pşeniçek'leri şaşkına çevirmişti. Korkudan dillerini yutmuş gibiydiler.

"Yine mi kaçtı... Ahmak oğlu ahmak. Gözlerin neredeydi? Burnunun dibindeydi, salak herif!"

Ağrıyan dizini ovalayarak: "Sizin de burnunuzun dibindeydi Bay Dzebek," diye cevap verdi Kobylski.

Dzebek yaşlı adamın üzerine atıldı: "Haydi, kocamış eşek! Hazırlan! Seninle bizim orada meşgul olacağız, oğlunun nerede saklandığını söyleyeceksin bize."

"Hiçbir şey anlamıyorum, subay hazretleri."

Yaşlı adam Çekçe, Lehçe karıştırarak güçlükle konuşuyordu.

"Hiçbir şey anlamıyor musun hödük? Dün ne demiştim sana, eve gelince bana haber vermeyecek miydin?"

"Ama bayım, hiç duyulmuş şey değil bu... İnsanın öz oğluna karşı..."

"Hiç mi? Öyleyse öğreneceksin. Her şeyi tek tek söyleyeceksin. Yürü..."

"Nereye götürüyorsunuz onu?" diye bağırdı karısı, korku içinde.

"Kapa çeneni moruk, bana oyun oynayacağınızı sanıyorsunuz... Kapa çeneni, yoksa bitiririm işini..."

Şapkasız güçsüz başı öne düşmüş olan yaşlı adam iki jandarmanın arasında yürüyordu. Komşular, geçenlere sessizce bakıyorlardı. Namuslu araba yapımcısının neden tutuklandığını hiç anlamamışlardı; her zaman gayet sakindi, hayatının yirmi yılını bu evde geçirmiş ve adı hiçbir olaya karışmamıştı.

Yarım saat sonra, Patlai'nin karısının, çocuklarının oturduğu kulübeye dört jandarma daldı. Şeker işçileri oturuyordu

bu mahallede ve Patlai'yi herkes tanıyordu. Birkaç dakika sonra evin yanında işçiler toplanmaya başladı.

Dzebek, Patlai'nin karısının üzerine bir yırtıcı kuşun avına atılışı gibi saldırdı.

"Hapishaneden gelen şu velet sana ne haber getirdi?"

"Hiçbir şey bilmiyorum," diye mırıldanıyordu, küçücük zayıf kadın, korkudan titriyordu.

Birbirinden küçük bir yığın çocuk korkudan birbirlerine sarılmışlardı.

"Orospu seni," diye küfretti Dzebek. "Seni konuşturmasını biliriz!"

Elini çabuk tutmalıydı. Av köpeği duyarlılığı burada iz aramaya zorluyordu onu, ne türlü olursa olsun bildiriyi basanlara götürecekti kendisini bu iz.

"Pşeniçek dün seni görmeye geldi buraya. Yakaladık onu, bize her şeyi anlattı... Önce kırbacın tadına baktı, hiç şüphesiz... İnkâr etmeye değmez. Söylediklerinizi karşılaştıracağız sadece. Ama eğer susarak kurtulacağını sanıyorsan ya da bize oyun oynamaya kalkarsan derini yüzerim. Konuş, hadi..."

Kadın odanın bir köşesine sığındı. Korkudan yüreği duracak gibiydi.

"Ben... Hiçbir şey bilmiyorum ben..."

Dzebek acele ediyordu.

"Kobylski, biraz okşayıver şunu."

Dikdörtgen bir siluet, bir boğa boynu, basık soysuz alın: Kobylski'ydi bu. Örgü bir kırbaç tutan elini kaldırdı ve birden indirdi kadına.

Anne ve çocuklar aynı anda çığlık attı; anne acıdan, çocuklar korkudan.

"Bağırma, kancık... Haydi konuş, sana ne haber verdiler? Konuş!.. Kobylski devam et! Bir daha!"

Kadının vahşi çığlıkları, yolda toplanmış insanların yüreğine hançer darbesi gibi indi.

"Ne yapıyorlar ona?"

"Hadi millet, kımıldamıyor musunuz? Eve girmek lazım."

"Kim bilir şimdi ne yapıyorlardır ona, siz de koyun gibi bakıyorsunuz…"

"Kocasını hapishanede çürüttükleri yetmiyormuş gibi bir de kadını dövüyorlar…"

"Hey erkekler, yürüyün haydi!"

"Dur, nereye gidiyorsunuz?" diye bağırdı kapıyı bekleyen onbaşı işçilerin geldiğini görünce.

"Ne yapıyorsunuz ona?"

"Bırak bizi girelim!"

"Niçin tanık yok?"

Öfkeli sesleri duyan Dzebek kapıda göründü.

"Ne var? Dağılın hemen!"

Kimse yerinden kımıldamıyor, aksine etraftan gelenlerle kalabalık daha da artıyordu.

"Maroussia'yı kırbaçlıyorlar, pencereden gördüm," diye bağırdı Vassilek, tahta perdeye tırmanmıştı. Orta yaşlı bir işçi boğuk bir sesle sordu Dzebek'e: "Kadını niçin dövüyorsunuz?"

Gittikçe artan kalabalık ilerliyordu. Dzebek bir yılan gibi soğuk korkunun sırtında yükselişini hissediyordu. Kalabalık korkusunu fark ederse, hapı yuttuğunun resmi olduğunu biliyordu. Tabancasını çıkardı.

"Gerileyin, yoksa ateş ederim!"

İlk sıra yarıldı ama fazla gerileyemedi çünkü arkadan kalabalık bastırıyordu. Sadece sakallı bir işçi yerinde kaldı, Dzebek'e karşı çıktı: "Tabancanı sok yerine! Öldüremezsin herkesi… Henüz vakit varken güzelce gidin buradan."

Tabanca sesini herkes kendi yüreğinde hissetti.

İşçi elini göğsüne götürdü, sendeledi ve yere yıkıldı. Etrafındaki kalabalık hemen dağıldı. Jandarmalar, Patlai'nin karısını evden sürükleyerek çıkardılar, arabanın içine attılar, ellerinde tabanca, basamağına çıktılar.

Dzebek ile Kobylski ikinci arabaya atladılar ve iki araba dörtnala uzaklaştı.

Ölünün etrafındaki kalabalık gittikçe çoğalıyordu…

"Tesviyeci Gluşko'yu, Polonyalı jandarmalar öldürdü." Bu uğultu kenar mahallenin sokaklarına dağıldı, dört yana sızdı, en uzak kulübelere kadar ulaştı. Halkın çoğu kendi gözleriyle görmek için Patlai'nin evinin yolunu tuttu. Oraya gitmeyenler evlerinin etrafında toplanmışlar, durumu ateşli ateşli tartışıyorlardı.

"Niçin öldürdüler onu?" Haber getiren herkese birçok kişi aynı soruyu soruyordu.

"Patlai'nin karısını savunmak istedi. Bunun üzerine, tanırsınız, Puşkalskaya'nın evinde muhafızlık yapan Kobylski tabancasıyla öldürdü onu."

"Kobylski değil öldüren. Panayırda piyango çektiren biri vardı ya, o öldürdü. Şimdi başçavuş yaptılar adamı."

"Kanun nerede? Tavuk gibi insan boğazlıyorlar."

"Bir tek kanun var: Sopanın kanunu. En zararsız yeni efendilerimiz!"

"Bugün böyle işte. Boynundan asıyorlar, teşekkür ediyorsun. Bunun adı da hayat!"

Bazı yerlerde daha sert konuşmalar oluyordu.

"Neden bahsediyorsunuz delikanlılar?"

"Hiç, konuşuyoruz… Namussuzlar canlarının istediğini yapıyor. Bizimki sadece çene. Çan çan ötüyoruz sonra gidip vurup kafayı yatıyoruz! Gece biri geliyor, deşiyor mideni…"

"Ne işin var burada, bu kadar yürekliysen git efendilerle tartış daha iyi."

"Çok tuhaf değil mi? Millet birbirini kırıyor, sen burada gırgır geçiyorsun!"

"Ben daha önce söylemiştim, Almanlara tüfekleri teslim etmemeli diye. Şimdi Almanlar çekip gidiyor ve senin elinde

efendilerin hakkından gelecek bir şeyin yok. Boynumuza tasmayı geçirecekler, biz bir şey yapamayacağız."

"Herkes anlaşmış olsaydı tamamdı ama herkes kendi canından korkuyor."

"İyi iş valla, arkadan kabadayılık yap, sonra yakalanmamak için tabanları yağla..."

"Burada herkes eski asker. Düşün bir, üç yüz kadar varız... Ben herkesin silahını teslim ettiğini sanmıyorum!"

Ama tam bu sırada karısı konuşmaya sertçe karıştı: "Ignace, eve gel! Eve gir, haydi."

• • •

Barankeviç fabrikasında ikinci vardiya paydos ediyordu. İkinci vardiyanın işçilerinin meydana getirdiği büyük bir kalabalık giriş kapısının önüne yığılmıştı. Bir kısmı puantaja geçmişti ama geriye kalanlar cinayeti öğrendikleri için kapıda oyalanıyorlardı.

"Ne yapıyorsunuz orada, girmiyor musunuz?" diye bağırıyordu fabrikanın yaşlı bekçisi.

"Daha vaktimiz var... Düdük çalmadı henüz."

Andre, kazan ocağına son kürek kömürü atıyordu. Saatin iğnesi saat üçü gösteriyordu. Ateşçiler, öteki işçilerden on dakika önce işbaşı yapıyorlardı.

"Olanı duydun mu Andre, Polonyalılar Gluşko'yu öldürdüler," dedi arkadaşı Dmitri. O da ateşçiydi.

Yeni ekip kazan dairesine giriyordu. Andre kısa kısa cümleler duydu: "Kapının önü karışmaya başladı!"

"Polislerin oraya nasıl koştuklarını gördün mü?"

Pencerenin gerisinde bir tabanca sesi duyuldu.

"Ne oluyor?"

Elinde olmaksızın başka tabanca sesleri bekleyerek herkes bir süre kulak kabarttı. Kazan kapağı boyunca uzanan demir

merdivene tırmandı Andre. Yukarıda üç pencere vardı ve biri açıktı. Oradan fabrikanın büyük kapısını görebilirdi… Kapının önü alışılmadık bir karışıklığa sahne oluyordu. Meydanda iğne atsan yere düşmezdi. Tanımadığı biri duvarın üzerine çıkmış kalabalığa bir şeyler söylüyordu. Fabrikayı korumakla görevli lejyonerlerin hepsi kapıya doğru yürüyorlardı.

Ekip şef yardımcısı Strumil makine atölyesinden kazan dairesine koştu.

"İşbaşı düdüğünü niçin çalmıyorsunuz?" diye haykırdı bütün gücüyle.

"Ptakha nerede? Düdük!"

Kimsenin kendisini dinlemediğini görünce düdüğün supabını açan kabloya bağlı halkayı yakaladı ve aşağı doğru çekti.

Güçlü bir kükreme Andre'yi sağır etti. Her şeyi unutmuştu. Kapının önünde başlayan dalaşmadan başka bir şey görmüyordu ve işte birden şu düdük de ötmeye başlamıştı.

Bütün kapıları yaran işçi kalabalığı fabrika avlusuna girdi, kalabalığın yarısı kadındı.

Andre hızla indi.

Strumil halkayı bıraktı. Uluma durdu. Şef yardımcısı ancak o zaman gördü Andre'yi.

"Nerede sürtüyordun?"

"Pencereden bakıyordum…"

"Hah, ha, pencereden bakıyormuş, sana burada çalışasın diye para veriyorlar, haydi işbaşına," diye bağırdı öteki ateşçilere ve koşarak makine dairesine geçti.

Andre bir süre hareketsiz kaldı. Aklına bir şey gelmişti.

Tereddüt ediyor, kurtulmak istiyor ama bir anda bütün varlığını bağlayan bu düşünceden kurtulamıyordu. Sanki boşluğa atlamak zorundaymış gibi, yüreği bir an durdu. Birkaç saniye sonra kapıya koştu, kilitledi ve anahtarı cebine koydu. Sonra kazanların yanına döndü, sıçrayıp halkaya asıldı. Düdüğün uluması tekrar başladı.

"Andre, delisin sen," diye bütün ateşçiler Ptakha'nın üzerine atıldı. "Bizi kapı dışarı etmelerini mi istiyorsun?"

Ama o, onları dinlemiyordu. Halkaya asılmaya devam ediyordu.

"Bırak Andre! Yoksa hepimizi kovarlar." Dmitri'nin sesi yalvarıyordu.

Andre boşta kalan eliyle, kömür parçalamaya yarayan ağır bir levye aldı ve Dmitri'nin kulağına bağırdı: "Çocuklara hemen basıp gitmelerini söyle! İmdat kapısından... Beni levyeyle arkalarından koşturmasınlar..."

Ama sesini duyurması imkânsızdı. Andre halkayı bıraktı. Düdüğün uluması sustu. Elinde demir çubuk, kömür karası gözleri çakmak çakmak, arkadaşlarına bağırdı: "İmdat kapısından çıkın! Çocuklar bunu sizden dostça istiyorum, hemen çıkın! Halkı ayaklandırmak için düdüğü çalmaya devam edeceğim... İstiyorum ki sadece benim başım belaya girsin. Çıkın, yoksa vururum! Haydi çabuk olun!"

Levyeyi salladı. Ateşçiler hepsi birden imdat kapısına doğru atıldılar.

Andre, kapıyı kapatan demir çubukları sağlamlaştırdı, levyeyi avucunda sıkıca tuttu ve halkaya tekrar asıldı. Havayı titreterek düdük tekrar ulumaya başladı. Bir felaket habercisiydi sanki. Korkunç ses bütün halkı sokaklara döktü. Barankeviç'in başındaki tek tük saç diken diken oldu. Wrona sarardı, Dzebek titredi. Hapishane kulak kabartmış dinliyordu bu sesi. Alman askerleri ne var ne yok anlamak için trenlerinden indiler. Düdük durmaksızın uluyordu...

Lejyonerler demir kaplı ağır kapıya saldırıyorlardı. Ama kapı dipçik darbelerine bana mısın bile demiyordu.

"Bir merdiven getirin, pencerelere ateş edin, gebertin şu iti," diye bağırıp duruyordu bir onbaşı.

Andre, tehlikeyi ancak bir kurşun pencereyi parçalayıp başının üstünden ıslık çalarak geçtiği zaman fark edebildi. Halkayı düşünmeksizin bıraktı. Uluma sustu. Yeni bir kurşundan sakınmak için kömür deposuna doğru koştu.

Bu sırada, bir lejyoner pencereden kazan dairesine girmeye çalışıyordu, elleri ve tüfeği içeri girmişti bile. Ptakha kapana kısılmış bir fare gibi kömür deposunda dönüp duruyordu. Başkaldırışının sonunun yaklaştığını hissediyordu. Hiç umudu kalmamıştı.

Lejyoner dar pencereden ancak tek omzunu sokabilmişti henüz. Arkadan itiyorlardı. Andre bir antrasit parçası yakaladı ve öldürülmeyi göze alarak depodan dışarı fırladı. Kolunu kaldırdı ve elindekini bütün gücüyle pencereye fırlattı. Hedef isabet almıştı. Adam yüzü gözü kan içinde böğürmeye başladı. Tüfeğini elinden bıraktı ve kendini arkadan destekleyen lejyonerlerin kollarına yığıldı. Tüfek kazan dairesinin beton zeminine madeni bir gürültüyle düştü. Bir mermi sesi tekrar ortalığı çınlattı. Andre sevinçten çılgına dönmüştü; pencereyi kömür parçalarıyla bombalıyordu.

Öte tarafta korkunç küfürler işitiliyordu. Lejyonerler merdiveni bırakıp hemen yere indi.

Andre kendinden geçmişti. Kayışını çıkardı ve halkayı basınç saatine bağladı. Düdük tekrar, hem de kesintisiz olarak ulumaya başladı çünkü sıkı sıkı bağlanmıştı Ptakha'nın kayışı.

Çarpışma heyecanı kazan dairesinin iki tane daha penceresi olduğunu unutturmuştu ona. Pencere camları havaya uçtuğu ve duvarların sıvaları dökülmeye başladığı zaman, üç pencereyi de aynı zamanda kontrol edemeyeceğini anladı, boğulacak gibi oldu. Kurşunlar onu tekrar kömür deposuna sığınmak zorunda bıraktı. Pencerelerin birinden bir tüfek namlusu göründü.

Andre oraya öfkeyle bir kömür parçası fırlattı, ama öteki pencerelerden birinden ateş edilince kaçmak zorunda kaldı.

"Şimdi hapı yuttum," diye düşündü. Ağlamak üzereydi. Umudunu ve gücünü yitirmeye başlamıştı. Büyük bir yorgunluğun birden kendisini sarmaya başladığını hissetti. Neredeyse kavgadan vazgeçmeye hazır, deliğin bir ucuna oturdu, ama sivri bir şey acıyla kalçasına gömüldü. Elini oraya götürdü. Ateşçilerin kömürleri ıslatmak için kullandıkları yangın hortumunun demir ağızlığıydı bu.

Yorgun beyninde bir ışık parladı.

"Hah ha, beni temizleyeceğinizi sanıyorsunuz ha, pis esir tüccarları; görürsünüz," diye haykırdı. Ama canavar düdüğünün çılgın sesi bu sözleri bastırdı, kimse duymadı.

Borulardaki suyu kumanda eden vananın çarkını kudurmuşçasına çevirdi. Hortumun ağzından delice bir ıslıkla buhar çıkmaya başladı. Ambar buharla doldu, kaynar su akmaya başladı, soluk almak olanaksızdı. Andre titreyen elleriyle hortumu yakaladı ve kazan dairesine sürükledi. Hortumun madenden yapılmış ağız kısmı parmaklarını yaktı, sıçrayan kaynar su canını acıtıyordu.

Öldürülme tehlikesini artık düşünmeksizin pencereleri taramaya başladı. Pencerelerin gerisinde haykırışları duydukça vahşi bir sevinçle dans ediyordu. Şimdi, kazanların arasına oturmuş, hortumu güvenlik içinde dört yana çeviriyor, pencerelere kaynar su püskürtüyordu.

Yüreği çatlayacak gibiydi. Kalın bir buhar tabakası kazan dairesini dolduruyordu. Yerde kaynar su akıyordu. Kendini korumak için bir kazana tırmandı. Güçlükle soluk alıyordu. Elleri yanıyordu. Ama kavgasının sonsuz bilinci onu direnmeye zorluyordu.

• • •

Karargâha dörtnala vardı Moguelnitski.

"Ne oluyor burada?" diye sertçe sordu Wrona'ya.

Yüzbaşı elini kasketinin siperine götürdü.

"Görünüşe bakılırsa karışıklık oldukça tehlikeli albayım. Benim süvari çavuşu karşı koyan bir işçiyi vurdu. Bunun üzerine, işçiler işbaşı yapmak istemedi, karışıklık çıkardılar. Zaremba'yı yolladım oraya..."

Wrona sakin sakin rapor veriyordu. Edouard ise öfkeden dudaklarını kemiriyordu.

"Bu düdük niçin çalıyor? Alarm çanına niçin göz yumuyorsunuz? Fabrikayı ele mi geçirdiler?"

Yavaşça elini indirdi Wrona. Esas duruşta kalmak hoşuna gitmiyordu. Üst rütbeli subayların astlarına genellikle kibarlık gereği yaptıkları şeyin kendisine yapılmasını, "rahat ediniz" emrini bekliyordu.

"Hayır, askerlerim oradalar. Ama ateşçilerden biri kazan dairesine barikat kurup sığındı. Henüz çıkarmak mümkün olmadı."

Moguelnitski kılıcının kabzasını öfkeyle sıktı.

"Bir adam mı dediniz? Buraya bakın yüzbaşı, benimle alay mı ediyorsunuz siz? Bir tek adam şehrin altını üstüne getiriyor, siz de kılınız kıpırdamadan duruyorsunuz."

Pencereden, fabrika düdüğünün güçlü, bitip tükenmez sesi duyuluyordu. Bu, Moguelnitski'yi öfkeden kudurtuyordu.

Wrona, yüzünde donmuş bir buruşma, heykel gibi hareketsiz duruyordu. Ancak bu sırada dalgınlığının farkına vardı Moguelnitski, öfkesini açığa vuran bir hareketle "rahat, başka bir şey düşünmek zorunda olduğumu biliyorsunuz," dedi.

Wrona sessizce elini indirdi.

Bir sıra çatırtı duyuldu, sanki birisi kuru ağaç dallarını kırıyormuş gibi, sonra her şey sessizliğe gömüldü. Moguelnitski hızla pencereye yürüdü.

"Zaremba kendisine yol açıyor," diye açıkladı Wrona.

Moguelnitski ona doğru döndü.

"Askerî trendeki Almanlar nasıllar?"

"Şimdilik iyiler. Şehre manga manga çıkıyorlar ancak. Her şeye hazırlar. Trenlerine kimsenin yaklaşmasına izin vermiyorlar. Sayıları yedi yüz dolaylarında. Dört topları, bir de zırhlı otomobilleri var. Disiplin oldukça iyi görünüyor, subaylar da görevlerinin başında… Dükkânlardan bütün yiyecekleri aldılar, para yerine makbuzla ödeme yaptılar. Polislere, onlara saldırmamalarını ama dükkânları kapatmalarını emrettim. Zorla girmek isterlerse tedbir almak gerekecek."

"Evet, evet, onlarla dalaşmamalı," dedi Moguelnitski, sesinde daha az öfke vardı. "Söyler misiniz bana, sizce bu 'onların' işi mi?"

Wrona, albayın ne demek istediğini anladı.

"Hiç kuşkusuz. Bildirinin büyük etkisi oldu mutlaka!.. Ama başçavuş şu sersemi öldürmemiş olsaydı, sanırım bunlar olmazdı."

"Bu şeyleri öğrenebildiniz mi bari? Kim basmış bildiriyi?"

"Şu anda hiçbir şey bilmiyorum."

Moguelnitski alacağı kararı düşünerek odayı dolaştı. Sonra kılıcını kendine doğru çekerek oturdu.

"Beni dinleyiniz yüzbaşı," dedi sertçe.

"Emredersiniz."

Wrona tekrar esas duruşa geçti.

"Şunu biliniz ki Yüzbaşı Wrona, şehirde böyle bir duruma bir ya da iki gün daha izin verecek olursak, o zaman…"

"Anlıyorum," diye cevap verdi Wrona.

Moguelnitski ayağa kalktı. Soluk almakta güçlük çekiyormuşçasına, kaputunun altın şeritli yüksek yakasını çekiştirdi ve düşüncesini tamamladı: "O zaman hemen harekete geçiniz. Her şeyden önce, hapishanede bulunan ayaktakımını kurşuna dizmenizi emrediyorum. Şehirden dışarı çıkartın onları, oldukça uzağa götürün. Ertesi gün bu idamın tarafımdan imzalanmış ilanını duvarlara asarsınız."

"Emredersiniz."

"Sonra, saat yediden sonra burnunu kim dışarı çıkarırsa basın kurşunu!"

Edouard takmakta olduğu eldivenini sertçe çıkardı.

"Hayvanların ağılda olması gerek. Bir sürü, daima sürüdür. Sırtında kırbacı hissetmelidir."

Dışarıda, canavar düdüğü ötmeye devam ediyordu.

"Ve şamatacı bir herifin işini göremediğinizi bildiren türde cevaplar istemiyorum artık yüzbaşı."

"Zaremba orada. Düdük şimdiye susmalıydı albayım."

Moguelnitski onu dinlemeksizin kapıya doğru yürüdü.

"Siz benimle geleceksiniz."

Kapıda nöbet tutan jandarma onbaşısı onları selamladı, sonra aşağıya indikleri zaman da Wrona'nın odasındaki telefonun başına gitti.

Bir süvari takımı karargâhın önüne dizildi.

Ladislas Moguelnitski takımın başında hindi gibi kabarıyordu. Kocaman kıçı eyere yapışmıştı, gümüş işlemeli şapkasını durmadan düzeltiyordu.

Kardeşiyle Wrona'yı görünce, atını mahmuzladı ve tiz bir sesle bağırdı: "Takım, dikkat!"

Edouard bir ayağını üzengisine bastı, eyere "rahatça" yerleşmek için oldukça çaba gösterdi.

"Kocadım galiba; şu Paris'in otomobilleri yürüyüş alışkanlığımın canına okudu," diye düşündü, acıyla yüzünü buruşturdu. "Üstüne üstlük bir de şu basur! Basurlu bir süvari..."

Wrona ona yaklaştı.

"Nihayet şu korkunç ayaklanmayı da göreceğiz," dedi Edouard alaylı alaylı, mahmuzlarıyla atının böğürlerine hafifçe dokundu.

Ladislas yırtınırcasına haykırdı, atlar düzensiz şekilde yürüyüşe geçti. İlk topluluğa eczanenin yanında rastladılar. Sağ

kaşının durmaksızın seğirdiğini hisseden Edouard şiddetle haykırdı: "Ne oluyor?"

Aydın görünüşlü iri yarı, düzgün ama yoksul giyimli bir kadın herkesten daha yakın bulunuyordu kendisine: "Biraz önce üç yaralı götürdüler, bir kadının gözü patladı," dedi Lehçe. Yüzünde sanki suçlu bir gülümseme vardı.

"Kim yaraladı onları?"

"Askerleriniz geçti biraz önce buradan subay bey," dedi. Şaşırmış kadının başka bir cevap vermesi olanaksızdı.

"Suçlu suçsuz kim gelirse önlerine basıyorlar sopayı..."

Wrona, seslerin geldiği tarafa hızla çevirdi atını...

"Kim söyledi bunu?"

Kalabalık dalgalandı. Geride bulunan sıralar göz açıp kapatıncaya kadar dağılıverdi.

"Onlarla meşgul olun," dedi Edouard dişlerinin arasından ve atını ileri sürdü.

Kalabalık, arasına kurt girmiş koyun sürüsü gibi dağılıyordu.

"Haydi bakalım, alın voltanızı! Evlerinize dağılın! Burnunuzu dışarı çıkardığınız anda eşek cennetini boylarsınız!"

"Asteğmen, biraz okşayıver şunları."

Edouard, Wrona'nın verdiği emri arkasında duydu.

Atın gemini hızla kastı ve dörtnala sürdü.

"Pis, aşağılık bir iş şu jandarmalık," diye söylendi, yüzünü tiksintiyle buruştururken. Cepheyi geçerken boynunda ilk kez bit bulduğu zaman da aynı duyguyu hissetmişti.

Wrona yetişti ona.

"Albayım, takımdan bu kadar uzaklaşmasanız daha iyi olur kanısındayım. Kont Ladislas orada kısa bir süre sonra düzeni sağlar. Sonra biz gidebiliriz."

"Bu sürüyü gütmek için kırbaç yeter," diye cevap verdi Edouard, aşağılayarak.

"Evet, ama ya aralarında biri bir taş atacak olursa..."

Arkalarındaki haykırışlar kesildi. Takım yaklaşıyordu. Sokak bomboştu.

"Daha önce bu işi polis yapıyordu, şimdi görüyorsunuz, sokakları bu iğrenç heriflerden temizlemek işiyle biz uğraşıyoruz."

Wrona pis bir sevinçle gülümserken düşünüyordu: "Kestaneleri ateşten başkalarının almasına alışmıştın değil mi? Karargâh kedisi seni! Hele biraz sabret, gururunu nasıl iki paralık ettiklerini de göreceksin! Bir şey görmedin daha!"

Yüzbaşı bütün savaşı siperlerde geçirmiş, iki kez kuvvetli sarsıntı yaşamıştı. Önemsiz bir köy soylusu aileden geliyordu, bu rütbeyi kazanıncaya dek canı çıkmıştı. Hayatta hiç şansı yoktu, savaşın etkisi onu iyice hırçınlaştırmıştı. Asker yığınından nefret ediyordu ama cepheden uzak kentlerde, uzak karargâhlarda, kendisinin hiçbir zaman erişemeyeceği eğlencelere gömülmüş, sefa sürenlerden de iğreniyordu aynı zamanda. Geri hatlara sığınmak, bu şen ve sarhoş edici hayatı tanımak için siperlerin çamurundan kaçmayı sağlayacak para ve ilişkilerden yoksundu. Avusturyalılara esir düşünce, sertliği yüzünden kendisinden nefret eden askerlerinin kurşununu sırtına yemek tehlikesinden kurtulduğuna sevinmişti. Polonyalı olduğu için, Avusturya'da Pilsudski tarafından tekrar askere alınmıştı. Wrona böylece kıyıcı mesleğine tekrar dönmüş oldu ama bu kez cephenin öte yakasında, üniforma ve kokart değiştirerek. Almanların arası Pilsudski ile açılınca kendisini Magdebourg kalesinde buldu. (Bu aldatıcı tutsaklık oldukça rahattı doğrusu.) Birliğinin dağıtılması üzerine Avusturya ordusunda Polonya Askerî Örgütü'nün* ajanlarıyla ilişki kurdu ve kendisini Zaremba ile birlikte Moguelnitski'nin emrine girmek üzere Volhynia'ya gönderdiler.

---

* Pilsudski'nin gizli askerî örgütü.

"Bir başka sokak toplantısı," diye haykırdı Edouard.

Wrona başını kaldırdı. İki büyük sokağın birleştiği yerde, fırının önünde büyük bir kalabalık vardı gerçekten. Wrona geri döndü, eliyle bir işaret yaptı. Dörtnala kalkan lejyonerler takımı arkalarında düzene girdi. Kalabalıktan sesler yükseliyordu: "Niçin ekmek satılmıyor?"

"Açlıktan ölelim mi yani?"

Takıma yer açmak için Edouard'ın ya kenara çekilmesi ya da kalabalığı yarıp geçmesi gerekiyordu. Hızla mahmuzladığı atı çılgınca ileri atıldı. Ne çocuklarla kadınların korku çığlıkları, ne öfke homurtuları, hiçbir şey engel olamadı Edouard'a. Gururu gerilemesine izin vermiyordu. Dudaklarını öfkeyle kemirerek kalabalığın arasında ilerledi.

"Ne yapıyorsunuz siz?.. Çocuklar... dikkat, çocuklar var," diye haykırdı bir kadın kendinden geçercesine.

Edouard, korkunç bir öfke nöbeti içinde, üzengileri üzerinde yükseldi, boğuluyor gibiydi.

"Kılıç al," diye cıyakladı Ladislas.

Birisi Edouard'ın atını dizginlerinden yakaladı. Bu kadarı da fazlaydı artık. Kılıcını kınından çekti. Bir saniye daha geçse saygısızın kafasını ikiye bölebilirdi. Ama Almanca bir ses "*Zurück*" diye haykırdı ve atının yanı başında ortaya çıkan, kırmızı şeritli asker şapkalı biri elini durdurdu. Dizginlerine asıldı.

Birden, kalabalığın arasında Alman askerlerinin bulunduğunu fark etti. Yandaki sokakta bir askerî araba vardı. Ekmek almaya gelmişlerdi kuşkusuz.

Arkasında Ladislas böğürerek emirler yağdırıyordu: "Kılıç çek!"

"Kınına" diye haykırdı Edouard güçsüz bir öfkeyle.

Wrona da gördü Almanları. Uçlarında kısa süngülü ağır tüfekleri, yolu kesmişler, sıkışık bir hat meydana getirmişlerdi şimdi.

Kalabalık tamamen dağılmıştı. Ortalıkta kimseler yoktu. Sadece en yürekliler, bu beklenmedik çatışmaya, sonunu bekleyerek bakıyorlardı.

Düdük durmadan çalıyor; Edouard'a bir başka tehlikenin varlığını hatırlatıyordu. Çekilmiş olan kanı, yavaş yavaş yüzüne dönmeye başlamıştı. Koyu yeşil üniformalı adamlardan birkaçını kolayca ezebilirdi ama ne var ki onların arkasında dört top, bir zırh araba ve yedi yüz süngü vardı. Onurundan fedakârlık etmesi, bir anlaşma yolu bulması gerekiyordu. Zor bir sınavdı bu ama Moguelnitski'de her zaman hesap galip gelmişti.

"Bir şey mi istediniz?" diye sordu, atını dizginlerinden tutan adama soğuk bir Almanca ile. Soluk sarı saçlı bir teğmendi bu, gözlüklerinin camlarının gerisinden mavi miyop gözleriyle Edouard'a bakıyordu.

"Kılıcınızı kınına sokmanızı istiyorum."

Edouard, teğmen konuştuğu zaman burnunun altından fırlayan kıl tutamını oynatan komik harekete bakıyordu.

"Sinirlerinizi yatıştıracaksa sizin için bu kibarlığı yapmaya hazırım," diye cevap verdi acı bir alayla, sonra parmağını hafifçe keserek kılıcını kınına soktu. Kesiğin üzerine öteki parmağıyla bastırdı, önce teğmene, sonra da askerlerine aceleyle baktı.

Teğmen tabancasını kılıfına sokmuş, düğmesini kapatıyordu. Sonra askerlerine döndü, havlar gibi emir verdi. Silahlarını hemen omuzlarına astılar.

"Kiminle tanışmak şerefine erişiyorum?" diye sordu Alman.

"Albay Kont Moguelnitski," diye cevap verdi Edouard selamlayarak onu.

"Albay mı? Hangi ordunun albayı, sorabilir miyim acaba? Sanırım ki bu üniformayı hiç görmedim." Teğmenin gözleri daha da kısıldı.

"Polonya ordusunun," diye cevap verdi Edouard yavaşça. Tekrar öfkelenmeye başladığını hissediyordu...

"Polonya ordusunun mu?" diye tekrarladı teğmen şaşkınlıkla: "Polonya ordusunu tanımıyoruz biz."

Küçük bıyığı tekrar burnuna dokunmaya başladı.

"Tanımıyorsunuz ama pek yakında tanıyacaksınız," diye cevap verdi Edouard gizli bir tehditle, sonra dizginlerini toparladı. "Söyleyin ona, Yüzbaşı Wrona... Ekmek istiyorlarsa alabilirler. Bu Töton ile tartışamam. Birkaç kelime daha söylerse şu gülünç gözlükleriyle birlikte kellesini ikiye ayırabilirim," dedi Lehçe, sonra Almanların etrafında dolaşarak hızla uzaklaştı.

Ladislas takımla birlikte onun peşinden gitti.

• • •

Hapishanenin etrafında her şey sakindi. Küçük bir lejyoner topluluğu, büyük kapının yanındaki ağır makineli tüfeğin başında duruyordu.

"Size söylediklerimi unutmadınız değil mi Yüzbaşı Wrona?"

"Hatırlamak görevimdir, albayım. Benim başçavuş son bir keşif yapıyor..."

Düdük uluyordu. Edouard atını durdurdu, bu sesi uzun uzun dinledi. Sağ kaşı tekrar seğirmeye başladı. Elini götürerek tiki önlemek istedi ama başaramadı.

"Yüzbaşı, hapishaneden karargâha telefon et, işe yarar adam göndersinler... Zaremba'nın işi beceremediği anlaşılıyor. Benim bizzat ilgilenmem gerekiyor. Şu pis düdüğü susturmasını bilirim ben."

Atını kırbaçladı.

Takım onu izlemekte güçlük çekiyordu.

Süvarilerin dörtnala geçtiğini görenler, evlerin önündeki avlulara dar atıyorlardı kendilerini. Sığınmaya vakit bulamayanlar duvarlara yapışıyorlardı. Kalabalıklar, süvarilerin önünde hemen dağılıyordu. Fabrika yakınlarındaki topluluklar gittikçe kalabalıklaşıyor, dağılmakta daha az acele ediyorlardı.

Son dönemeçte, insan kalabalıkları fabrikaya giden bütün yolları tıkamıştı. Birkaç bin insan vardı.

Kalabalığın uğultusu fabrika düdüğünün sesiyle birleşiyordu. Bu büyük kalabalığı görünce gözü korktu Edouard'ın. Böylesine bir kalabalık beklemiyordu. İstemeyerek atını durdurdu. Wrona ile Ladislas yetiştiler kendisine.

Bir karar almak gerekiyordu. Kalabalığın önünde hareketsiz kalmak olanaksızdı.

"Yüzbaşı, hemen dağılmalarını emredin!"

Wrona kalabalığa bağırırken, Edouard emir veriyordu: "Tüfek çıkar! Ben emir vermeden ateş etmeyeceksiniz!"

"Şu sokağı ele geçirin… Kırbaçla dağıtın şunları!"

Lejyonerler sokakta bulunan işçileri geri püskürtüp yarım ay şeklinde toplandı.

"Son defa," diye bağırdı Wrona, "dağılmanızı emrediyorum!"

Kalabalık kapıya doğru bir geçit bırakacak şekilde sanki ikiye bölündü, sonra durdu ve döndü.

Edouard bir tarafta, Ladislas ile Wrona da öteki tarafta durdu.

"Şimdilik havaya ateş edin," dedi yavaşça Moguelnitski. "Emri takıma iletiniz."

Askerler tüfeklerini omuzlarına dayadı. Kalabalık korkuyla dalgalandı.

Kalabalıkla lejyonerler arasındaki mesafe yavaş yavaş artıyordu.

Arkada bulunanlar, olan biteni bilmediklerinden üzerlerine gelen insan dalgasını tutmaya çalışıyordu. Canının derdine düşen ön sıralar kendilerine bir yol açmak için ötekilerin üzerine yığılıyor, bu da korkunun çoğalmasına sebep oluyordu. Edouard gururlanıyordu: "Bir sürü, sürü kalmalıdır."

"Ateş," diye haykırdı.

Korkunç bir cayırtı koptu. Kalabalık daha hızlı gerilemeye başladı. Kargaşalıktan kimi işçiler tökezleyip yere düştü. Ötekiler öldüklerini ya da yaralandıklarını sandılar.

"Ateş," diye haykırdı Edouard.

Takım bütün bir şarjörü tüketinceye kadar durmadan bu emri tekrarladı.

Alan yarı yarıya boşalmıştı. İnsan kalabalığı gittikçe artan hızla daha uzaklara kaçıyordu.

Fabrikanın kapıları açıldı. Zaremba'nın takımı, kılıç elde, kaçanların peşine düştü.

"İleri" diye bağırdı Edouard. "Sürüyü ağıla sokun!"

Ladislas'ın takımı harekete geçti. Edouard ile Wrona fabrikanın kapısına vardı.

İki takım, yarım saat kadar kaçakları kovaladı. Sokakta kimse kalmadı. Yaralılar, yere düşüp çiğnenenler hayatlarını kurtarmak için sürüklenerek kaçtılar.

Fabrikada, Moguelnitski'nin peşi sıra Barankeviç ile Belediye Başkanı Sladkeviç yürüyordu. Daha önce ortaya çıkmaya cesaret edememişlerdi.

Buna şaşan Edouard, Zaremba'nın yedekte bıraktığı Asteğmen Zaionckovki'ye "bunları neden burada tutuyorsunuz?" diye sordu.

Daha bıyığı terlememiş asteğmen elini beceriksizce şapkasına götürdü, kendini savunmak için bir şeyler geveledi: "Teğmen emir verdi. Bunların ötekilerle birleşmesinden korkuyordu."

"Yediği naneye bak, bütün fabrikayı hemen tepelemek gerekirdi, sokaktakiler buradakilerin hepsinin temizlendiğini sanmalıydı; provokasyondan iyisi var mı" dedi öfkeyle, avukatla fabrikanın sahibinin elini sıkarken.

"Neler oluyor? Bir isyan bu! Hemen çaresine bakmak lazım."

"Sakin olun Bay Barankeviç, gereken yapılacak," dedi onu sakinleştirmek için.

"Ama fabrikam pancar dolu ağzına kadar; çürüyecekler bu gidişle, fabrikamın durmasına göz yumamam, her gün katmerleniyor ziyanım," dedi öfkeyle.

Edouard, cimriliği dillere destan olan bu göbekli adam karşısında bulantı duyuyordu.

"Pancarlardan çok daha önemli şeyler var, Bay Barankeviç. Pavlodz ayaklandı. Kholmianka ve Sosnovka köylerinde köylüler isyan halinde..."

"Ailem ne olacak benim?" diye korkuyla bağırdı Asteğmen Zaionckovki.

"Endişelenmeyiniz teğmen. Şehir yolunda, babanıza ve tüm ailenize rastladım. Hepsi sağ salim. Şimdi bizim evdeler."

"Affedersiniz albayım..."

"Aldırmayın, anlıyorum sizi."

"Ya şu gardaki Almanlar... Dükkânlardan canlarının istediğini alıyorlar," diye söze karıştı Sladkeviç.

Moguelnitski ona doğru döndü ve küçümseyişini saklamaksızın "Bay Sladkeviç şu adamlarla tartışmak nezaketini gösterir sanırım," dedi işçileri göstererek.

Takımının bir kısmıyla Ladislas girdi avluya. Geri kalanları sokaklarda nöbet tutuyordu.

"Görev yerine getirildi albayım," diye tekmil verdi. Albayım kelimesinin üstüne basmaktan özel bir kıvanç duyuyordu.

Edouard, canavar düdüğünün sesi yüzünden güçlükle duydu onu. Kardeşine yaklaştı. Ladislas on doğru eğildi.

"Bir takım al ve geri dön. Burayı sen olmaksızın idare edebiliriz. Biliyorsun, evde kimse yok. Her tarafa nöbetçi koy ve gözünü dört aç. Karargâhla devamlı bir telefon bağlantısı kur. Haydi güle güle."

Ladislas selam verdi ve atını çevirdi. Adamlarıyla birlikte Zaremba giriyordu avluya.

"Bay Barankeviç, haydi gidip karınızı teskin ediniz. Her şey yolunda. Akşam bize gelin, konuşuruz. Şimdi ben şu iyi halletmeye çalışacağım."

Ve Edouard kazan dairesinin çatısından yükselen buhar fışkırtısına baktı.

• • •

"Teğmen Zaremba, işçilere fabrikadan ayrılmaları emrini veriniz. Ne olursa olsun, kimse duymamalı artık şu papağanı. Yirmi dakika içinde her yer boşaltılsın. Bize gelince, kuşun sesini kısacağız."

Yürürken Asteğmen Zaionçkovski rapor veriyordu Edouard'a:

"Şu anda buharı kesti, albayım. Bunalmış olmalı. Oraya çoktan girerdik. Ama pencerelerden girmek istediğimiz sırada bir askerimizi yaraladı... İlk saldırımızda, lejyonerlerden biri taşla yaralandı ve tüfeğini içeri düşürdü. İçinde dört mermi vardı. Düşünce biri patladı. Üç kaldı. Biraz önce birini ateşledi haydut, şu anda iki mermi var... Ayrıca yangın hortumunu her an tekrar kullanabilir. Tıpkı bir kale gibi... Makinist birkaç saatlik buhar bulunduğunu söylüyor hâlâ."

"Makinisti getirin."

BÖLÜM 7

Vassilek işbaşı yapacak ekibin işçileri arasında fabrikaya sızmayı başarmıştı. Her ne pahasına olursa olsun komşuları Serge Amca'nın nasıl öldürüldüğünü ağabeyine ilkin kendisi anlatmak istiyordu.

Fabrika çalışırken bile, bekçileri atlatarak, işçilerin arasında tıpkı bir yılan balığı gibi kayarak kaç kez girmişti içeri. Kazan dairesinde saatlerce ağabeyinin yanında kalır, ona yardım etmeye çalışırdı. Kazanı kullanma sanatını kısa zamanda öğrenen bu afacanı bütün ateşçiler severlerdi.

Birinde, Stroumil'e yakalandı, ama ateşçiler afacana göz kulak olacaklarını söyleyince makinist durumu idare etti. Yumurcak kömür vagonlarının boşaltılmasında ateşçilere yardım ediyor, kazanın bütün aletlerini kullanmayı biliyordu. Bir süre sonra, araya araya, bekçiler kendisini görmeksizin kazan dairesine girebileceği bir geçit buldu. Kömür deposuna giriyor, geniş bir havalandırma deliğinden geçerek kömür cüruflarının atıldığı çukura varıyordu. Demir kirişi izleyerek sonunda kömür deposuna giriyor ve maden kömürü bloklarını düşürerek kazan dairesinde ortaya çıkıyordu. Vassilek bu gizini kimseye açmamıştı, ağabeyine bile. Birdenbire ortaya çıkmak ve bekçilere yakalanmamaktaki becerikliliğiyle ateşçilerin hayranlığını kazanmak hoşuna gidiyordu.

Andre'nin kazan dairesinde kapalı kaldığını ve onu öldürmek istediklerini öğrenince dehşete kapıldı Vassilek. Kazan dairesine girmeye çalışan lejyonerlere yüreği çatlarcasına bakıyordu.

Başaramadıklarını görünce sevinçten uçacaktı. Vassilek işçiler arasında koşuyor, tanıdığı ateşçilere yaş dolu yalvaran gözlerle soruyordu: "Ne olur söyleyin, ne yapacaklar ona?"

Kesin bir sessizlik cevap veriyordu sorusuna.

Ateşçilerden biri kolundan yakalayıp bir kenar çekti onu: "Yaşamak istiyorsan kır kirişi buradan! Onun işi bitik. Durup dururken sen de kaşınma."

Vassilek, elinden kurtuldu adamın. Yüzü gözyaşı içinde, lejyonerlerin ne yaptığını görmeye koştu.

Fabrika avlusuna kapatılmış işçilerin dikkati kazan dairesi üzerinde toplanmıştı. Silahlı lejyonerlere yenilmez bir dirençle karşı koyan bu mangal yürekli yalnız kişi için çarpıyordu yürekleri. Yıpratıcı çalışmaların sonunda yorgun düşmüş sessiz işçiler, bu yalnız adamın direnmesinde, kendi durgunluklarına karşı bir serzeniş hissediyorlardı. Ve canavar düdüğünün sesi, kendilerine soluk alacak zaman bırakmıyordu. Ptakha'nın yazgısı genel bir endişe uyandırıyordu. Başta kadınlar olmak üzere, hayranlıklarını açıkça belli etmeye başlıyorlardı. Erkekleri ayıplayıcı sözler duyuluyordu:

"Böyle bakıp durmaktan utanmalısınız, erkekler! Korkaklar gibi kaçıp onu yalnız bırakıyorsunuz!"

"Kadınlara horozlanmaya gelince üstünüze yoktur..."

"Kadınlara gelince hepsi birer kahraman kesilir; kadınları pataklamak kolay tabii..."

Kadınlarının çığlıklarının, düdük sesinin ve olan bitenin kışkırttığı işçiler avludan çıkmayı kabul etmiyorlardı. Lejyonerler süngüleri çalıştırmaya başladılar. Süvariler kırbaçlaya kırbaçlaya işçileri gerilemeye zorluyordu.

Zaremba'nın bağırmaktan sesi kısılmıştı. Öfkeli işçiler kendilerini savunurken bir lejyoneri atından düşürdüler. Adam canını zor kurtardı. Zaremba'nın takımı, avluyu boşaltmakta büyük güçlük çekiyordu.

Vassilek dört bir yana koşup duruyordu. Lejyonerler çırpınıp duran bu küçük çocuğu görmüşlerdi.

“Hey oradaki, ne işin var burada, dur orospu çocuğu; nereye gidiyorsun,” diye bağırdı lejyonerlerden biri. Vassilek kalabalığa daldı. Kafa atarak, dirsek vurarak kalabalığın ortasına kadar sızdı. Yakalanmaktan korkarak kömür deposundaki bir geçide sığındı ve işte o zaman deliği düşündü…

Depoya girince, karanlıkta uzun süre kömürlerin üzerinde tırmandı, geçidi bulmaya çalışırken dizleriyle başı iyice berelendi. Geçit yeni getirilen kömürlerle kapanmıştı. Koca koca blokları kaldırarak elleriyle yol açmaya başladı. Bloklardan biri çıplak ayağına düştü, acıdan gözünde şimşekler çaktı. Vassilek düştü, hıçkırmaya başladı. Doyasıya ağladıktan sonra tekrar çalışmaya koyuldu. Delik epeyce açılmıştı ama oymak gittikçe zorlaşıyordu. Kömürü sürüklemek, başına düşmemesi için de uzağa atmak gerekiyordu. Toz, gözlerine burnuna doluyordu. Aksırıyor, tükürüyor ama iş bir türlü ilerlemek bilmiyordu. Vassilek biçimsiz bir yeri kazdığını düşündü. Öfke ve korkuyla ağlamaya başladı.

“Andre, Andriuşka,” diye bağırıyordu sesi çıktığı kadar.

Andre bir yerine iğne batmış gibi sıçradı.

“Hay aksi!”

Vassilek’in tam arkasında ağladığını sanmıştı.

Ptakha kömür deposunda ayakta duruyordu, tüfek elinde, gözleri pencerelere dikili. Yangın hortumunu yanına koymuştu. Soluğunu kesen buhar pencerelerden ağır ağır çıkıyordu. Kazan dairesinin havası karanlık ve boğucuydu.

Andre bunun kötü bir düş olup olmadığını soruyordu bazen kendine. Çoktan üç saati geçtiği halde yardıma kimse gelmemişti. Bütün bu yaptıkları neye yarayacaktı. Herhalde yakalayıp hesabını göreceklerdi. Hepsi tek tek kirişi kırmış,

sadece kendisi, Ptakha, kurbanlık koyun gibi boynunu uzatmıştı!..”

“Andriuşka,” diye bağırıyordu Vassilek, yanı başında.

Andre’nin başının üzerinden bir blok yuvarlandı, hızla omzuna vurdu. Ve hemen ardından bir sevinç çığlığı çınladı: “Benim, ben Vassilek!” Ateş etmek üzereyken elini tetikten çekti.

Etiyle kemiğiyle, Vassilek kendisine doğru iniyordu. Onu az kalsın öldüreceğini düşününce Andre’nin dişleri birbirine vurmaya başladı.

“Andriuşka, benim… Her taraf lejyoner dolu… Avlu attan geçilmiyor… Büyük şefleri de orada. Haydi kaç! Bir delik var burada… Her zaman buradan geçiyordum ben. Bugün bir yığın kömür koymuşlar, bir türlü geçemedim...” Böyle bağırıyordu Vassilek, ağabeyinin boynuna sarılırken.

Andre’nin yüreği çarpmaya başladı.

“Buraya nasıl geldin?”

“Kömür deposundan.”

“Geçit yok ki…”

“Var. Bir delik. Geniş! Sen de geçebilirsin. Gel, Andre, gel haydi! Ne oluyor ne var? Ostap bana seni öldüreceklerini söyledi.

Vassilek, Andre’yi deliğe doğru çekiyordu.

“Sen önden git, geliyorum.”

Vassilek geçide doğru tırmanmaya başladı. Ptakha kazan dairesine, sönmek üzere olan ocaklara son kez baktı ve kardeşinin peşinden gitti. Vassilek onu beklemekteydi. Andre, tüfeği ona vermeden önce, ne olur ne olmaz diye emniyet mandalını kapattı. Kayan kömür bloklarına parmaklarıyla tutuna tutuna zorlukla yukarıya tırmandı.

Vassilek sıkıştırıyordu. Andre kocaman bir kömür bloğu buldu, deliği tıkadı. Yumurcak ayakları ve elleriyle kömür par-

çaları kürüyerek yardım ediyordu ona. Birkaç dakika içinde delik tamamen doldu.

Vassilek, Andre'yi sadece kendisinin bildiği yollardan götürüyordu. Ptakha, havalandırma deliğine sığmazsa başına gelecekleri korkuyla düşünüyordu. Vassilek'in arkasında başı ve omuzları borudan geçince, derin bir nefes aldı, rahatlamıştı; derken ağır ağır ilerlemeye koyuldu. Öte tarafa geçtikleri zaman ipince bir yağmur yağıyordu. Kömür deposu, fabrika arazisinin dışında bulunuyordu, yüksek taş duvarla ayrılmıştı ondan.

Demiryolunun özel kolu oraya kadar geliyordu. Vassilek etrafı kolaçan etmek için önden gitti. Biraz sonra yolların bomboş olduğunu söylemek üzere döndü.

Andre'nin kulağına fısıldıyordu Vassilek: "Üç sıra boş vagon var. Vagonların altından geçerek ortaya varırız, ışıksız görmeleri mümkün değil. Arka kapıda bekçi yok. Kilitli. Bir vagonun üstüne tırmanırız, oradan da kapının üzerine, sonra hop, dışardayız..." Tasarısının başarıya ulaşacağı anlaşılıyordu. Son vagon, kapının hemen yanındaydı. Demir parmaklıklı kapının üzerinden geçerek demiryolu üzerinden koşularına devam ettiler.

Vassilek, kollarını iki yana açmış, ikişer metre atlayarak kuş gibi uçuyordu. Andre bütün gücüyle koşuyordu. Yağmur yüzlerini kırbaçlıyordu. Alçak ve ağır bulutlar bütün gökyüzünü kaplamıştı.

Andre silahını elinden bırakmıyordu. "Beni yakalarlarsa mutlaka öldürürler ama beni öldürmeden önce ikisini temizlerim hiç olmazsa," diye düşünüyordu, henüz kurtulabileceğine inanmamıştı. Fabrika iyice gerilerde kalıp yolar kıvrılarak gara doğru yaklaşınca durdu, düştü, gücü tükenmişti artık...

Andre elini yüreğinin üzerine götürüp "dur Vassilek, dayanamayacağım artık," diye bağırdı.

"Kaçalım Andre, kaçlım, yakalanacağız yoksa!"

Çocuk, korkuyla etrafına bakarak durduğu yerde duramıyor, sabırsızlanıyordu. İliklerine kadar ıslanmış, korku ve soğuktan titriyordu. Çamur sıvanmış çıplak ayakları donmuştu. Bir traversin üzerinde, durmadan birbirlerine sürterek ısıtmaya çalışıyordu onları.

Andre uzun süre oturduğu yerde kaldı.

"Yeter artık, Andriuşka, koş!"

Ptakha ağır ağır döndü, kardeşinin çıplak ayaklarına, başına tas gibi geçmiş bir kasketi, eski bir kadın ceketi giymiş olan ikiye katlanmış siluete baktı ve içinde derin bir acıma, bu çocuğa bir çift ayakkabı, bir elbise almasına bile izin vermeyen bu aşağılık köpek hayatına karşı varlığını acılı bir isyan duygusu kapladı.

"Şimdi artık, bir dilim ekmeği bile olmayacak. Peki ya ben ne yapacağım?"

"Andriuşka," dedi Vassilek, acınacak bir sesle.

Ptakha ayağa kalktı. Fabrikada kaybolduğu kalın sisin içinden fabrika düdüğünün tehdit edici sesi yükseliyordu.

"Çalışıyor," diye mırıldandı gururla, suç ortağının sert ve tok sesini sevinçle dinlerken. Ağır ağır yürüdü. Vassilek, sık sık geriye dönüp bakarak yanında sekiyordu.

Boşluğun içinde, pompa istasyonunun yanındaki tanıdık kulübeyi fark etti ve işte o zaman kurtulduğuna inandı.

"Vassilek, kardeşim benim! Bızdık… Hergele seni! Canlarına okuduk, ha! Ama, sana yaptıklarını da burunlarından getireceğim, hepsini ödeyecekler."

Kardeşine sarıldı, göğsünde sıktı. Gözyaşlarını saklamak gerekli değildi artık. Hiç kimse göremezdi onları, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu.

• • •

Raievski öfkeyle kestirip attı: "Ancak bu gece başlayabiliriz. Şimdi otuz kişiyle saldırmak aptallık olur."

Çobo başını inatla salladı.

"Akşam olmadan herkesi dağıtmış olacaklar, bizimkileri hapishanede temizleyecekler. Hemen harekete geçmeliyiz, tam sırası. Sizinle aynı fikirde değilim, hepsi bu kadar!"

Ondan sonra Metelski heyecanla söz aldı.

"Sigismond arkadaş, Çobo'nun hakkı var. Yığınlar sokağa inmişken, işçiler kurşunlanıyorken silahlarımızı ele almak zorundayız. Yenilsek bile eylemsiz duramayız. Yoksa tepeden tırnağa utanca gömülürüz... Apaçık, ortada bir gerçek bu... Ayaklanma erken olabilir, ama mademki başladı başına geçmek zorundayız."

Raievski ona kınayarak baktı.

"Başa geçmek demek peşinden sürüklenmek anlamına gelmez."

Metelski patladı.

"İlk kez böyle bir şey duyuyorum. Silaha sarılmak, peşinden sürüklenmek!.. Bunu sizden duymak şaşırtıyor beni..."

"Bir gerçek bu," dedi Çobo uğultulu sesiyle.

Metelski, odada sinirli sinirli dolaşmaya başladı. İnce çizgili, güzel alınlı yüzü solgundu. Gölgeli kocaman gözlerinde ateş yanmaktaydı. Görünüşünde kırılgan bir şeyler vardı. Raievski genç doktora bir kez daha baktı, bu defa daha yumuşak konuştu: "Toplantımız uzayıp gidiyor. Bu yararsız toplantıyı sona erdirmenin sırasının geldiğini düşünüyorum... Çobo ile doktor karşılar. Kovallo ile ben bu akşam eyleme geçilsin istiyoruz. Bu süre içinde iki yüz kadar demiryolu ve şeker işçisini toplamış, silahlandırmış olacağız. Çşabel, Sosnovka'dan dönerken köylüleri getirecek belki... Ama eylem olsun diye eyleme geçmenin bizim kitabımızda yeri yok. Metelski arkadaş,

otuz arkadaşı kesin ve yararsız bir ölüme gönderirsek rezil oluruz âleme. Sizi dinlersek düşmana bu olanağı sağlarsınız. Bir kez daha tekrarlıyorum: Bütün arkadaşlar şimdi işçileri harekete geçirmelidir. Evet, evet! Silahlanmaya elverişli herkesle konuşmak gerek. Bir avuç küçük ama silahlı soylunun binlerce insanı ne duruma soktuğunu kendi gözlerinizle gördünüz. Niçin oldu bu? İşçiler doyasıya dayak yediler, örgütlenmemişlerdi çünkü.

"Partinin kesin görevi, onlara verilecek cevabı örgütlemektir. Tumturaklı sözlerin yeri burası değil... İşçileri en iyi ve en kısa zamanda nasıl silahlandırabileceğimizi düşünelim. Biz burada tartışırken gönderdiğimiz arkadaşlar harekete geçti bile... Silahlarımız var ama mermimiz yok. Bunu unutmamak gerek. Gidip tek tek mermi bulup buraya getirme teklifinize karşıyım ben. Depo gardan pek uzak değil ve en küçük başarısızlık cephaneyi ele geçirmemizi önleyebilir. Müfreze burada toplanmalı; cephane depolarına doğru kitle halinde harekete geçmeli. Nöbetçileri zararsız hale getirir getirmez, mermileri ele geçiririz. İyice silahlanınca da şehre saldırırız... Çobo, silah ve cephane dolu iki vagonu fabrikaya kadar getirecek. İşçi mahallesinde ötekileri, daha önce müfrezeye katılmak zaman ve cesaretini bulamamış olanları silahlandıracağız. Varoşlar bizim destek birliğimiz olacak. Müfrezenin çoğunluğunu meydana getirecek. İşte böyle!"

Kovallo onaylayarak homurdandı.

"Ne yazık ki Patlai arkadaş burada değil. Ama bu gece kurtarırız onu, ilk hedefimiz hapishane olacak çünkü. Karar böyle arkadaşlar. Başkan olarak hemen eyleme geçmenizi istiyorum. Ama güvenliğimiz bakımından soruma cevap vermenizi istiyorum. Bu plana uymaya hazır mısınız?"

Çobo, Raievski'ye öfkeyle baktı.

"Hiç kuşkusuz! Bizler parti disiplininin ne olduğunu biliriz..."

Raievski'nin yüzünde yorgun bir gülümseme belirdi. Masadan kalktı, Metelski'ye doğru yürüdü. Elini dostça omzuna koydu.

"Doktor, pansuman için gerekli her şeyi buldunuz mu? Nasıl olsa kan dökülmesinin önüne geçmemiz mümkün değil..."

"Gereken her şeyi bulacağım. Şimdi nereye gitmem lazım?"

"Çocuk olmayın Metelski. Sırası değil bunun! Gara gidin. Almanlar ne yapıyor bir bakın. Demiryolcuların doktorusunuz, subaylarla konuşabilirsiniz. Durumları nasıl? Lejyonerlerle çatıştığımız zaman, tutumlarının ne olacağını öğrenmek çok iyi olur."

• • •

Perona çıktılar. Akşam oluyordu. Yağmur içlerine işliyordu. Hava ıslak ve kederliydi.

"Zaman uygun," dedi Raievski. "Dostlarım, artık akşam dokuza kadar ayrılabiliriz. Sen, Gregoire, depodaki delikanlıları görmeye gideceksin. Dört ya da beş parti üyesinin buraya gelmesi lazım. Pompa istasyonunda bir destek birliğimizin olması zorunlu. Silahı olanlar yanlarına alsın... Bak, senin kırlangıç geliyor!"

Raievski sevecenlikle gülümsedi.

Olessia yoldan iniyordu.

"Bütün dediklerini yaptım baba," dedi. Soluk soluğaydı.

Tanımadığı bu adamlardan biraz çekiniyordu. Islanmış entarisi vücuduna yapışıyordu, bu yüzden eve girmekte acele etmişti.

Raievski durdurdu onu.

"Raymond nerede?"

Olessia, eve usulca girmeden önce ekledi: "İki saat kadar önce şehirde birbirimizden ayrıldık. Şimdi dış mahallede... Edwige eski evinize bir kâğıt paketi götürmeye gitti. Ray-

mond, hapishanenin beş adamla bir makineli tüfek tarafından korunduğunu söyledi. Vorobeiko'nun evine uğradım. Bir lokomotif olacak."

"Yiğit bir kızın var," dedi hüzünlü Çobo. Çocuğu yoktu onun.

"Teşekkür ederim. Ne yazık ki ondan başka kimsem yok. Bundan dolayı da herhangi bir şikâyetim yok," dedi yavaşça Kovallo. Yüzü birdenbire asılmıştı.

Yağmur daha hızlı düşmeye başladı, yandan yağıyordu. Az sonra sırılsıklam oldu sahanlık.

Metelski şapkasını kulaklarına kadar indirdi, yağmurluğunu kapattı.

"Gidiyor muyuz?"

Raievski onları nöbetçi kulübesine kadar gözleriyle izledi. Hepsi kendi yönlerine gittikten sonra ancak eve girdi.

Olessia üstünü değiştirecek zaman bulmuştu bu arada; odadan çıkıp yaklaştı. Sıkılganlıkla, ıslak saç örgülerini sıkarken "hiç şüphesiz bir şey yemediniz," dedi. "Yerelması kızartıp turşu getireceğim size... Ocağa tencere koymak babamın asla aklına gelmez. Aslında, her şey hazır ama..."

Tedirginliği gülümsemesini yalanlıyordu.

• • •

Moguelnitski kırbacının ucuyla çizmelerine vuruyordu. Soğuk bir öfke içindeydi tepeden tırnağa.

"Daha çabuk düşünün Bay Stroumil! Kaybedecek zamanım yok benim. Bu rezalet sizin beceriksizliğiniz yüzünden çıktı ama on dakika içinde şu düdüğü durdurma çaresini bulamazsanız korkarım sizi kurşuna dizdirmek zorunda kalacağım."

Edouard, makinistin dizlerinin titrediğini gördü. Gözlerini kaldırıp bir kez olsun yüzüne bakmamıştı.

"Bağışlayın bay albay, suçum ne benim?"

"Kendinizi temize çıkarmaya çalışmayın, onu oradan nasıl çıkarabileceğimizi söyleyin."

"Düşündüm..."

"Ama iyi düşünmediniz," diye sözünü kesti Edouard, soğuk bir sesle.

Makine dairesindeydiler.

"Ulaşımı kesti," diye cevap verdi Stroumil, umutsuzlukla.

Ağzını kocaman açtı ve bu gülünç görünüşle donup kaldı, aklına bir düşünce gelmişti. Sevincini göstermek için alnına bir şaplak vurdu: "Tamam, buldum! Albayım, bana doğru yolu gösterdiniz! Bacanın deliğini tıkarız. Dumandan boğulur..."

"Haydi öyleyse."

Yarım saat sonra kazan dairesinin pençelerinden çıkan kalın siyah duman kesilince, Eduourd emir verdi: "Gidin bakın!"

Yardım kapısı açıldı, birkaç lejyonerle bir onbaşı kazan dairesinden içeri daldılar. Biraz sonra, gözleri dumandan kıpkırmızı öksürerek onbaşı göründü: "Kimseyi bulamadık, albayım," dedi, belirsizce...

"Ne?" Edouard, kırbacının sapını kırarcasına sıktı.

Kazan dairesinden acı bir duman çıktı. Edouard birden olduğu yerde döndü ve kimseye bakmaksızın çıkış kapısına yürüdü.

Zaremba, Wrona, Zaionçkovski ve Stroumil kazan dairesine girdi. Edouard, bardaktan boşanırcasına yağan yağmuru umursamayarak avluda dört dönüyordu. Wrona ile Zaremba geri dönünce, onlara "ne oldu?" diye sordu, kötü bir sesle.

Zaionçkovski ile Stroumil görünmemeyi daha doğru bulmuşlardı.

"Gerçekten de orada değil... Nasıl olup da kaybolduğunu anlamak mümkün değil..."

Artık düdük çalmıyordu ve sessizliğin özel bir yoğunluğu vardı şimdi.

"Kimse yok mu? Sizce nasıl bir sonuç çıkarmam lazım bundan?"

"Oradaydı ama nereden çıkmış olabilir, akıl almaz bir şey," dedi Zaremba, çaresizdi.

"Demek ki elinizden kaçırdınız?"

"İmkânsız bir şey bu, bütün kapılar gözaltındaydı. Aklım almıyor albayım."

"Eğer bir subay olmasaydınız, teğmen, size karşı başka türlü davranırdım. Yüzbaşı Wrona, şehirde düzeni sağladığımız zaman, teğmeni on beş gün hücre hapsiyle cezalandırmanızı emrediyorum."

• • •

… Pompa istasyonunun yanındaki kulübe insan doluydu. İlkin Edwige geldi. Olessia fırının yanındaki mutfakta çalışırken Edwige, olan biteni kocasına aktaracak zamanı buldu.

Onun ardından Vorobeiko sökün etti. Paltosunun altından parçalara ayrılmış bir av tüfeğiyle bir fişeklik çıkardı. Tüfeğini monte edip doldurduktan sonra, hoşnutlukla bir köşeye koydu.

"Fişeklere iri saçma doldurdum, yirmi adımdan pekâlâ işe yarar, geceleyin kimse ne olduğunu anlamayacak, epeyce gürültü yapar bu; başlangıç için hiç de fena değil, bu da yemek üstü pastası," dedi gururla, cebinden bir şarjör Alman fişeği çıkararak. "Beş tane var içinde… Komşunun çocuğundan istedim. Nereden yürüttü bilmiyorum. Ne işimize mi yarayacak? Çok işimize yarar… Beş kişinin işi tamam bununla…"

Vorobeiko, şarjörü dikkatle masanın üzerine koydu. Ayaklarının dibinde su birikmişti. Ama makinist yardımcısının neşesi yerindeydi. Kaşları komik şekilde kımıldıyordu, burnundan soluyarak, büyük heyecanla, kendisiyle birlikte ateş parçası delikanlılar getirmeye söz veriyordu.

"Ortalık iyice kararınca getiririm onları. Şimdilik eyvallah. Baskını biriyle konuşmam, sonra lokomotif işini de yoluna koymam gerek. Almanlar olmasaydı, kolaydı… Olmaları şanssızlık! Beyler yolları kapadıkları için daha uzağa gidemedikleri söyleniyor… Hadi, ben gidiyorum."

Tersyüz geri döndüğü zaman kapıya varmıştı bile.

"Sakladığımız tüfeği size getirsem iyi olur belki, değil mi? Deyyusun biri bakarsınız buraya gelir, elinizde kendinizi savunacak bir şey olmalı."

Raievski başıyla onayladı.

Vorobeiko geri döndüğü zaman, Raymond ile birlikte birkaç işçi evdeydi. Aralarında uzun boylu sarışın bir delikanlı vardı. Raymond onu babasına tanıttı.

"Pşeniçek. Patlai ile öteki arkadaşlardan bahsedecek sana. Stepovyi'nin evinde rastladım ona.

Raievski, delikanlının elini kuvvetle sıktı.

"Bunlar da," diye ekledi Raymond, kapıdan giren işçi grubunu gözüyle göstererek: "Bunlar da makineli tüfekçiler. Hatırlıyor musun, tanışmak istediğini söylemiştin? İrisi Stepovyi; bıyıklısı Ignace Verba. İkisi de eski asker. Makineli tüfeği çantanın içinde parça parça getirdiler. Hemen istasyonda kurulacak. Bir şerit var, sadece mermiler eksik… Ötekiler daha sonra gelecek, emir verdiğin gibi."

Oda dar gelmeye başlıyordu. İri kıyım bir işçi, Vorobeiko'nun getirdiği tüfeği gözden geçiriyordu.

"Yepyeni! Süngü böyle saplanır: Bir, iki, tamam!"

Raievski, kenar mahallelilerin durumu hakkında işçilere sorular soruyordu.

Edwige, Olessia'ya yardım etmek için çıktı. Yanında Pşeniçek ile birlikte Raymond da geldi mutfağa.

"İşte yeni bir arkadaş Olessia, hatırlıyor musunuz onu?"

Islak kasketini nereye koyacağını kestiremeyen Pşeniçek, elinde kıvırıp duruyordu. Babasının tutuklanmış olduğunu öğrenmişti. Tedirginliği bir an bile rahat bırakmıyordu onu.

Olessia, kulplu tencerede kaynamış olan yerelmalarını ustalıkla büyük bir güvecin içine dökerken "şuraya oturuverin, sıranın üzerine, kusura bakmayın, yerimiz dar," dedi.

Edwige turşuya zeytinyağı koyuyordu.

Raymond, genç kıza Andre'den bahsetmemenin olanaksızlığını hissediyordu.

"Düdüğün niçin öttüğünü biliyor musunuz, Olessia?"

"Hayır, niçin?"

"Ptakha'nın kendini kazan dairesine kapattığı söyleniyor."

Genç kızın karakaşları yukarı doğru kalktı. Tencerenin parmaklarını yakan sapını hissetmiyordu...

"Andre mi, nasıl olur? Tek başına mı?"

"Evet. Sardılar... Hâlâ kendini savunuyor."

Pşeniçek, Olessia'ya kederle bakıyordu.

"Doğru mu Raymond? Onu niçin yalnız bıraktın? Yalnız başına ne yapabilir?"

Raymond'un Olessia'nın gözlerine bakacak gücü yoktu. Mutfaktan çıktı.

"Baba hatırlıyor musun, sana Andre Ptakha'dan bahsetmiştim?"

"Hatırlıyorum."

"Fabrikanın düdüğünü çaldıran oydu. Öldürecekler onu. Bize izin ver, ne olur..."

Raymond, Olessia'nın arkasında durduğunu hissediyordu.

"İzin ver bize... Öteki arkadaşlar mahalleden gelecekler... Herkes tanır Andre'yi. Onu oradan kurtarmamıza izin ver."

"Evet, delikanlıya çok yazık; hesabını görecekler onun," dedi kapının yanında duran iri kıyım 'makineli tüfekçi'.

Sigismond'un kaşları gerildi, öyle kaldı, yatay bir çizgi halinde.

"Cephanemiz yok. Sonra, saldırmak için dağılmamak gerekir."

Kimse kımıldamadı. Raymond babasının önünde sessiz bir yakarı gibi duruyordu.

Raievski, genç kızın kocaman kocaman açılmış gözlerine baktı; genç kız onun direncinin kırılmayacağını anladı.

"Aman Tanrım, kalbiniz yok mu sizin," diye mırıldandı, duyulmaz bir sesle.

Raievski'nin ağarmış başı bir süre koluna yaslandı. Yorgundu. Bıyıkları sertçe, yere doğru sarktı. Olessia, bu adamın iki gündür uyumadığını hatırladı. Eskiden kim bilir kaç uykusuz gece geçirmişti! Babası ondan büyük bir sevgi ve saygıyla söz ederdi!

Bu pek az gülümseyen adam, ona karşı hep şefkatli davranırdı. İlk düşüncesinden utandı Olessia…

Düdük birdenbire durdu. Bir süre ağzını açmadı. Olessia hıçkırdı ve odasına koştu. Kendini yatağına atıp hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Edwige sessizce saçlarını okşuyordu onun. Eve durmadan yeni insanlar geliyordu. Pompa istasyonunun makine dairesi, hangar, büyük oda ve mutfak gelenlere neredeyse dar geliyordu. Kovallo ile Çobo demiryolcularla birlikte geri döndü.

Herkes keder içinde, düdüğün niçin sustuğunu düşünüyordu.

"Çocuğun hakkından geldiler!"

• • •

Arkasında Vassilek, Ptakha birdenbire içeri girdi.

"Vay canına!"

Herkes şaşkına dönmüştü.

Ptakha, bu haykırışta hayal kırıklığı hissetti, hatta öfke.

"Ptakha, sen misin?" diye haykırdı Raymond, mutfaktan fırlayarak.

"Kim olacaktım?" diye atıldı Andre. Evde toplanmış insan kalabalığı, silahlı Vorobeiko'nun kardeşiyle kendisini köprünün yanında bir an durdurması şaşkına çevirmişti onu.

Herkes bir ağızdan konuşmaya başladı.

"İşte bak sen, fabrikanın düdüğünü onun çaldırdığı söyleniyordu; oysa bizimki ortalıkta geziniyormuş o sıralar."

Olessia, Raymond'un haykırışını duyarak odaya girdi. Kovallo, Andre'ye hoşnutsuzlukla baktı.

"Senin fabrikadaki marifetlerinden başka şey konuşulmuyordu; doğru değil miydi anlatılanlar?"

"Öyleyse başka birisidir. Ateşçi sersemleri tabanları yağladılar hemen, korkudan yüreklerine inecekti."

"Öyleyse kim çalıştırdı düdüğü?"

"Bunda o cesaret nerede!"

"Gerçek bir savaşçı! Olağanüstü bir insan! Haydutlar öldürdüyse eğer gerçekten büyük kayıp."

Raievski ayağa kalktı, sesi heyecanlıydı.

Andre yaralıydı, kırgındı. Geçirdiği zor saatler içinde zayıflamış, tükenmişti. Yağmura ve kömür karasına bulanmış, başı önde, ayakta duruyordu. Hiç kimse bir şey fark etmiyordu; kimi zaman, bütün dikkatimiz bizi heyecanlandıran bir konu üzerinde toplanınca, daha sakin ortamda gözümüzden kaçmayan şeylere dikkat etmeyiz.

Ptakha hemen unutuldu. Can sıkıcı bir ayrıntıdan başka bir şey değildi. Onu bir kahraman sanmışlardı, ama şimdi elini kolunu sallayarak ortalıkta dolaştığı anlaşılmıştı. Bu yanılgı, herkesin canını sıkmış, hatta kızdırmıştı.

Olessie, gözyaşlarını gösterdiği için utandı. Şimdi hakkında neler düşüneceklerdi? Kendisi sorumlu olmasa bile, Ptakha

gülünç bir durumda bulunuyordu, bu da genç kızın onurunu yaralıyordu.

Gururu kırılmış, Andre'nin acınacak siluetini süzdü. "Ama, ne bulabilirim ben bunda; bir aptal gibi olduğu yerde duruyor, hiç olmazsa, gitseydi bari," diye söylendi öfkeyle.

Raymond, bakışlarıyla karşılaşmamaya çalışıyordu. Kendini rahatsız hissediyordu.

Ağabeyinin arkasında duran Vassilek etrafına öfkeyle bakıyordu. Ağabeyinin buna nasıl dayanabildiğine şaşıyordu. "Onlara göre, fabrikaya adım atmamışız? Kömür parmaklarımı paramparça etti, bunun bile farkında değiller! Annemden yine kötek yiyeceğiz!" Kederden ağlamak üzereydi. Burnunu çekmeye başlamıştı bile.

Andre başını kaldırdı.

Olessia, birden yüzünün sarardığını gördü. Sendeledi ve düşmemek için duvara yaslandı.

"Sarhoş, billahi, bir bu eksikti işte," diye düşündü Olessia korkuyla. Ama daha başka bir şey olduğunu da hissediyordu. Ptakha'ya acıdı, yanına yaklaştı ve alçak sesle: "Neden burada dikilip duruyorsun? Mutfağa git. Neye benziyorsun! Başarısız kahraman..."

Andre, onu eliyle iterek ileri doğru bir adım attı.

"Şimdi siz benimle alay ediyorsunuz ha? Hayatımı tehlikeye atmaktan korkmadım ben... Beni ellerinde tek başıma bırakıp hepiniz tabanları yağladınız. Tek başıma savaştım, siz burada keyfinize bakarken ben sizden yardım bekliyordum... Şimdi siz benimle alay ediyorsunuz..."

Andre gözyaşlarını yutuyordu.

Herkes gözlerini tekrar ona çevirdi. Bir tel gibi gerilmiş sesi, görünüşüne ters düşen aşırı heyecanı ve bitkinliği onu bir başka gösteriyordu.

Ptakha sustu, dayanamıyordu artık. Sendeleyerek mutfağa gitti, sonra da Olessia'nın odasına. Yere uzandı ve yarı bilinçsizliğe gömüldü. Olessia iyice şaşırmıştı, ondan bir şeyler öğrenmek için boş yere uğraşıyordu.

Buna karşılık Vassilek mutfakta olan biteni büyük zevkle Pşeniçek ile Raymond'a anlatıyordu. Isınıp rahatlayınca hikâyesini anlatması için Raievski'nin yanına götürdüler onu. Onunla konuşurken şunu da eklemekten geri durmadı: "Sonra tüfek var, Andre onu da getirdi! Hangarın arkasında. Hemen getireyim."

Cevap beklemeksizin kapının arkasında kayboldu.

Az sonra geri döndü.

"İşte bakın! Hem de dolu."

Sigismond, Olessia'nın odasına girdi. Ptakha hâlâ döşemede yatıyordu.

Raievski başını kaldırdı. Andre ağlıyordu.

"Siz bir erkeksiniz Ptakha! Söylediğimin doğruluğuna inanıyorum… Ama arkadaşların hatasını bağışlamak gerek."

Ptakha onun elini buldu.

"Düdüğü ben çalıştırdım," diye mırıldandı.

"Artık bundan kimsenin kuşkusu yok."

Raievski elinin içinde Andre'nin şiş parmaklarını hissetti.

"Ne oldu size?"

"Sudan yandılar…"

"Burada dinleneceksiniz. Sizi savaşa katılmaktan muaf tutuyorum. Burada kalıp kadınları koruyacaksınız."

BÖLÜM 8

Alevin kırmızı dili, gece lambası olarak kullanılan öküz yağı dolu kâsenin kıyılarını yalıyordu.

Kocaman bir kuşun gölgesi, dehlizin duvarı üzerinde, kanatlarını düzenli şekilde sallıyordu.

Sarah, kolları dizlerinin çevresine sarılmış, küçük kırmızı alevle büyülenmiş gibiydi. Meyer bir çizme koncu dikmekteydi.

Küçücük bir odanın kapısından hiçbir gürültü girmiyordu artık. Herkes uykudaydı. Meyer, kimseyi rahatsız etmemek için özellikle böyle sessiz çalışmayı seçmişti. Yaşlı büyükbaba hastaydı. Alınyazısının talihsizlikleri, evden atılma, taşınma, sonunda yatağa düşürmüştü onu. Eski müşterileri aramıyor artık: Dükkânı çok uzak, bir yenisini bulmalı... Titiz, dikkatli bir ayakkabıcı ününe erişmek için yıllarca çalışıp uğraşırsın; sonra bir gün yerini değiştirirsin ve işe yeniden başlamak zorunda kalırsın.

Zor, çok zor bir şey bu, altmış dördünde bir insan için.

Tüm hayatı boyunca hangi mutlulukları, hangi sevinçleri yaşadı babası? Sarah, babasının bu konuda kendisine anlattıklarını düşündü. Hepsi birbirine benzeyen, külrengi ağaçtan yapılmış küçük takozların bitimsiz bir dizisi gibiydi hayat. Çekicin tekdüze vuruşları, kösele kokusu, hep kamburu çıkmış sırt ve iş, şafaktan gece yarılarına kadar tüketici çalışma ve ta on bir yaşından bu yana...

Duvarda kanatlarını çırpıyordu kuş.

Gözlerini kapadı Sarah. Meyer'in, kendisinin ve Moiz'in, kızıl saçlı küçük Moiz'in yazgılarının aynı olması mümkün müydü? Çok eskiden, henüz kendisi küçük bir budalayken büyükannesi ona şöyle derdi: "Kader esrarengiz bir konuktur, bütün genç kızlar onun gelişini titrek bir umutla beklerler. Onu Tanrı gönderir. Tersine gitmemek gerekir. İnsanın kendisine boyun eğdiği ölçüde lütufkârdır..."

Büyükanne öleli çok oluyor. Hikâyeleri unutuldu, Sarah'ın çocuk kafasına ektiği Tevrat tohumları boy vermedi. Kader bir soğuk sonbahar gecesi gelseydi, Sarah onun, bu felaket habercisinin suratına kapıyı çarpardı. Tenekeci Falsock'un, hayatlarını karartmak için kendilerini görmeye geldiğini biliyordu. Kendine güveni vardı: Bir atölye, bir seçkin nişanlı. Annesi gerçek bir eli bayraklı şirret de olsa (oğlunu hâlâ dövüyordu), karısının nasıl edip de onunla birlikte yaşayacağının pek önemi yoktu kendisi için. Üç işçisi, bir evi vardı... Evlenmek zorundaydı. Sarah iyi bir kısmet değil miydi? Ona çocuklar doğururdu, sazan balığı dolması yapardı... Beş yıl içinde yaşlı bir kız haline gelecek ama bu, babalarında kendilerinden başka bir servet bulunmayan her Yahudi kızını bekleyen yazgıdır.

Biri kapıyı usulca vurdu... Meyer döndü.

Karışık saçlı başı, gaga burnu duvarda belli oluyordu şimdi.

"Raymond bu, beni aramaya geldi," diye mırıldandı Sarah, kalkarken.

Raymond, dışarıdan ıslak güz gecesinin kokusunu getirmişti.

"Hemen giyiniyorum."

Odanın kapısını dikkatle açtı Sarah.

Raymond, Meyer'in elini sıktı ve ayakkabıcının karşısına, büyükbabanın sandalyesine oturdu.

Sarah ceketini giyerek geri döndü. Meyer ipini mumluyordu. Sarah onun bu işten pek memnun kalmadığını seziyordu.

“Bu yağmurda nereye gidiyorsunuz böyle… Üstelik geç oldu. Uygun bir saat değil,” dedi Meyer, İbranice.

İbranice söylemiş olmasına rağmen, Raymond onun dediklerini anladı ve kızardı. Sarah bir an karar veremedi, sonra yavaşça sordu Raymond’a: “Ona söyleyebilir miyiz?”

“Bilmem,” dedi Raymond endişeyle.

“Sanırım ki söyleyebiliriz,” diye karar verdi Sarah.

“Dinle Meyer, ipini bir dakika bırak!”

“Ismarlama bu, yetiştirmem lazım, vaktim yok…”

“Meyer, şehirde bugün ayaklanma olacak.”

Meyer’in, kendisininkiler kadar kara ve iri gözlerinin bir bıçak gibi baktıklarını görünce sustu.

“Bir ayaklanma mı? Nereden biliyorsun; ve…” Cümlesini bitiremedi.

Sarah elini onun omzuna koydu.

“Meyer, belki bizimle gelmek istersin, ha?”

“Nereye?”

“Gelirsen, söyleriz.”

Meyer’in gözkapakları seğiriyordu, dudaklarını kemiriyordu.

“Buradan bir yere kımıldamam,” dedi, mumlu ipini hızla çekerek.

Duvarın üzerindeki kuş gölgesi bir kanadını kaldırdı.

Korku ve öfkeyle mırıldandı: “Sen de bir yere gidemezsin… Haydi, doğru yatağına… Sonra, söyle ona bir daha gelmesin buraya… Evet, evet, bir daha gelmesin! Asılmanı istemiyorum.”

Raymond, anlamını kavrayamadığı bu sözcüklere kulak kabartıyordu. Meyer’in kendisini belli belirsiz işaret ettiğini görünce onun kendisinden bahsettiğini anladı.

“Güzel, sen kal, ben gidiyorum. Senin bu kadar…”

"Korkak" demek istiyordu ama dilinin ucuna gelen bu sözcüğü söyleyemedi.

"Aileni düşünmelisin, babanı; hepimizi boğazlamalarını mı istiyorsun, bilincin yok mu senin, gidip ne yapacaksın," diye mırıldandı, sesi gittikçe heyecanlı bir ton alıyordu.

"Bilincim mi?.. Yaşamak istiyorum Meyer! Yaşamak! Bu bilinçsiz mi olmaktır?"

"Ne! Yaşamak mı istiyorsun? Ama ölüme gidiyorsun ayağınla..."

Sonra onu tutkulu bir fısıltıyla yanıtladı: "Dayanamam artık! Her zaman açlık ve yoksulluk... Parası ve gücü olanların sizi çizmeleriyle tekmelemeye, yüreğinizden vurmaya hakları var... Bu canavarların canları istediği zaman ezebilecekleri bir toprak solucanı olduktan sonra, neye yarar yaşamak? Sokakta ölürüm daha iyi!"

"Kim öğretti bunları sana?"

"Hayat öğretti, bu aşağılık hayat..."

"Senden çok daha akıllı insanların elinden bir şey gelmedi... Dünyayı yerinden oynatacağını mı sanıyorsun?"

Sarah ayağa kalktı.

"Bir şey yapmadılar mı? Başkalarının senin için bir şeyler yapmalarını bekliyorsun. Bu sırada sen, Spielmann'ın, Barankeviç'in önünde yerlerde sürünüp dalkavukluk edeceksin! Kimse seni görmüyorsa yumruk sıkıp kaderini lanetliyorsun... Biz, biz onlarla kozumuzu paylaşmak istiyoruz artık! Senin de düşmanların onlar. Onların karşısına dikilmekten neden korkuyorsun? Peki nerede senin bilincin?"

Meyer ona öfkeyle baktı.

"Benim bilincim ailemdir. Bir zift topağını parmaklarının arasında öfkeyle eziyordu. Biz olmazsak açlıktan ölürler. Anlıyor musun? Açlıktan ölürler! Ve hiç kimse yardım etmez onlara. Gitmek istiyorsun, güzel, git!" Öfkeyle kapıyı gösterdi.

"Git, git! Ben, yoksul bir Yahudi kunduracıyım… Kendimi feda edeceğim bir vatanım yok benim… Rus çarları zamanında bana köpek muamelesi yaparlardı. Almanlar geldiler hiçbir şey değişmedi. Şimdi de Polonyalılar, dışarı adım atmaya cesaretim yok. Devrimin askerleri gelince daha iyi mi olacağını sanıyorsun? Senin ayaklanman neyin nesi bilmiyorum, kim yer almak istiyor bilmiyorum. Sadece şunu biliyorum ki bir Yahudi, evinde kalmalıdır…"

"Bu gece işçiler ayaklanıyorlar."

"İşçiler mi?" diye tekrarladı Meyer, şaşırmıştı.

Gara doğru bir lokomotifin çığlığı duyuldu. Bir an sustu, sonra üç el silah sesi geldi, boğuk ve uzak. Raymond hızla ayağa kalktı.

"Elveda, Meyer," dedi Sarah, heyecanla.

"Yani gidiyor musun?" Meyer'in sesi titriyordu.

"Evet."

Sıkıntıyla baktı Sarah'a. Genç kız bir süre daha bekledi.

"Hepiniz öleceksiniz; savaşmak için elinizde bir şey yok," dedi boğuk bir sesle.

Ayağa kalktı, alev alev yanan gözkapakları endişeyle kırpışıyordu; deri kılıfından bir kunduracı bıçağı çıkarmak için eğildi.

"Hiç olmazsa şunu al…"

Kapı arkalarından kapandı. Meyer uzun süre olduğu yerde kaldı. Keder ve korkudan ölecek gibiydi.

• • •

Ancak elli kişi odanın içinde yer bulabilmişti, içeride adım atacak yer yoktu. Diğerleri avluda, sahanlıkta, makine dairesine giden geçitte duruyorlardı. Hepsinin süngü takılmış tüfekleri vardı.

Olessia, demiryoluna bakan pencereyi gizlemek için örtü asmıştı.

Kovallo'nun emri üzerine Andre kuru elbiseler giymiş, ötekilerle birlikte mutfaktaydı. Olessia, Vassilek'e de babasının pantolonunu, kendi kazağıyla çorabını vermişti. Çocuk, genç kızın ayakkabılarını giymekteydi. Olessia, iki kardeşin ıslak ve kirli elbiselerini bir gömme dolaba atmıştı.

"Bunlar uzun," diyordu Vassilek.

Acele ediyordu. Ak bıyıklı iri kıyım adamın söylediklerini duymaya can atıyordu.

"Dostlarım, söylev vermenin gerekli olmadığını düşünüyorum," diyordu Raievski. Hepiniz buraya kendi isteğinizle geldiniz ve hepiniz bunun nedenini biliyorsunuz. O halde, kesin ve korkusuz bir karar alalım arkadaşlar: Çarpışmaktan korkanlar geri çekilsin. Kalanlar, bu haydutlarla, bu her zamanki düşmanlarımızla kozlarını paylaşmaya karar verenler, savaştan kaçmamak için işçi sözü versin. Kaçacak olan..." Sorguya çekmek istermiş gibi gözlerini arkadaşlarının yüzlerinde gezdirdi. Ama onun yerin Stepovyi tamamladı sözü: "Kurşuna dizilecektir!"

Raievski'nin gözleri kalabalığın içinde onu buldu.

Raievski, pencerenin yanında, tüfeğine yaslanmış ayakta duruyordu. Her zamanki gibi, tane tane söyleyerek, her cümlenin üstüne basarak, en açık ve en basit deyimleri araştırarak sesini yükseltmeden konuşuyordu.

Bu güçlü yapı, her şeyi bilen gözlü adamın sakinliği, ötekilerde kendi güçlerine inanç uyandırıyordu. Çekiciliği, bütün yapmacıklardan arınmış basitliğinden, davasının doğruluğuna inanan, tüm hayatını devrimci mücadeleye adamış olan insanları belirleyen sarsılmaz inançtan geliyordu.

Kovallo saatine baktı: "Sigismond, tamam."

Raievski şapkasını giydi.

"Evet dostlarım," dedi güçlü bir sesle, "en iyisi daha sonra kaçmaktansa henüz vakit varken enine boyuna iyice düşünmek ve harekete geçmek…"

Hiç kimse yerinden kımıldamadı.

Sevecen bir dikkatle arkadaşlarını tepeden tırnağa süzdü.

Çoğunun daha önce savaşmadığı görülüyordu. Tüfeklerini yanlış tutuyorlardı, kayışları kol geçmeyecek kadar gergindi. Ama hepsinin yüzlerinde "biz savaşacağız" ifadesi okunuyordu. Örneğin şu çekik burunlu, şapkası kulaklarına kadar inik küçük delikanlı tüfeğine sanki bir genç kıza sarılır gibi sarılmıştı, bakışları sertti ama çocuk dudakları yaşını ele veriyordu; on sekizinde bile değildi.

Deri kasketli zayıf bir işçi, odanın gerilerinden herkes adına konuştu: "Buraya fikir değiştirmek için gelmedik. Ödlekler evlerinden dışarı çıkmadılar; biz buraya geri dönmek için gelmedik."

Raievski tüfeğini omzuna çaprazlama astı.

"Kararımızı avludakilere ve ötekilere aktarın dostlarım; İhtilal Komitesi beni komutanlığa seçti, siz de iki yardımcı seçeceksiniz," dedi Raievski.

"Çobo!"

"Stepovyi!"

"Başka kimse?"

"Yok."

"Öyleyse gidelim. Mermisi olanlar önden ilerlesin. Depoyu ele geçirince dış mahalleye yürüyeceğiz, sonra hapishaneye. Bütün on kişilik gruplar kendi şeflerini tanıyor mu?"

"Pek tabii!"

"Hem de nasıl!"

Yüz altmış üç adam gecenin karanlığında kayboldu. Ayaklarının sesi yağmurun gürültüsüne, rüzgârın uğultusuna karışıyordu.

Evden en son Kovallo çıktı. Kızıyla kucaklaşmadı bile, Edwige ile Ptakha'nın varlığı çekingenlik veriyordu ona.

"Moruk bunamış, diyecekler, duygulanmanın sırası değil şimdi," ağlayacak gibiydi. Çok iyi tanıdığı odada gözlerini dolaştırarak, yapmacık bir kayıtsızlıkla konuştu: "Eh küçüğüm, korkmaman gerek! Öğle yemeğine döneriz. Bize patates kızartmayı, salata hazırlamayı unutma... Haydi, kendine iyi bak..."

Eşiğe varınca, bir kez daha baktı. Olessia'nın gözlerine yaş dolmuştu.

"Haydi, haydi, sana öğle yemeğinde burada olacağız diyorum..." Ve aceleyle ekledi: "Eve göz kulak ol Andre. Hiç kimse girmemeli. Size bir tüfek bırakırdım ama bu daha kötü olurdu. Girişte bir balta var..." Sahanlığa gelince, Andre'ye fısıldadı: "Başaramazsak Olessia ile Edwige'i al biraz da pılı pırtı... Sosnovka'ya kaçın."

"Ya ev?"

"Boş ver! Yenilirsek nasıl olsa artık buralarda duramayız. Küçüğe dikkat et..."

"Ama Gregoire Baba, ben..."

"Evet, biliyorum... Dikkat et... Eğer ben..."

Kovallo sustu. Bahçe kapısına varmışlardı. Andre yaşlı adamı görmüyordu.

"O zaman ona kardeşlik edeceksin..."

Andre yağmurun sesinde güçlükle duydu: "Yeryüzünde ondan başka kimsem yok..."

"Ben de, benim..."

"Güzel, bunu daha sonra görüşürüz; şimdilik çok dikkatli ol..."

Andre eve döndü. Kapıyı sürgülemek istedi ama başaramadı. Parmaklarında dayanılmaz bir acı duydu ilk kez.

"Olessia, kapıyı kapat. Bu şişkin parmaklarla beceremiyorum. Allah kahretsin!"

Büyük odadaki ışığı söndürdü. Edwige pencerenin önünde oturdu. Bir vagon çeken lokomotif fabrika yönünde geçerse bu mermiler ele geçti demekti…

Sigismond kadınların evde kalmalarını emretmişti. Edwige onun yanında daha rahat oturdu. Şimdi bekleyerek uzun bir gece geçirecekti, acı ve endişe dolu bir gece…

• • •

"Ellerini göster, Tanrım, neden bir şey söylemedin," diye haykırdı Olessia korkuyla.

Metelski'nin bıraktığı paketi çabucak getirdi. Yüzünde beliren acımayla Andre'nin derisi parça parça kalkan haşlanmış parmaklarını şefkatle tımar etti.

Vassilek uyukluyordu.

"Mutfağa git, kerevetin üstüne yat," dedi Andre, sevgiyle.

Vassilek sıçradı.

"Eve mi döneyim? Annem yine cezalandırır beni. Bütün gün nerelerde sürttün diye sorar."

"Hiçbir şey olmaz. Haydi git yat, yarın birlikte döneriz. Kimse dokunmayacak sana! Seni duyan, annemizin dayak atmaktan başka bir şey bilmediğini sanacak."

"Sen bir yolunu bulur kurtulursun, kabak benim başımda patlar…"

"Sokak köpeği gibi ortalıkta sürteceksin, sonra da seni okşasınlar isteyeceksin, öyle mi?"

Vassilek kolunun yeniyle burnunu sildi, sonra sessizce mutfağa yürüdü, canı sıkılmıştı.

Andre, dudaklarını ısırarak, Olessia'nın ölü deri parçalarını kaldıran, şefkatle dokunarak parmaklarına sargı bezi saran becerikli parmaklarına bakıyordu. Daha rahat olmak için yere oturdu. Andre yukarıdan aşağı ona bakıyor ve kendisi acıdan irkildikçe, genç kızın uzun kirpiklerinin titrediğini, erişilmez

olduğu kadar çekici, dolgun ve taze dudaklarının ürperdiğini görüyordu. Andre hiç öpmemişti onları. Genç kızın en küçük bir cüreti bağışlamayacağını bildiği için buna cesaret edememişti. Genç kızın dostluğunu yitirmemek için duygularıyla savaşarak bekliyordu.

Olessia pansumanı bitirdi. Makası almak için eğilirken "sabırlısın," dedi.

Kısa bir an, açık yakasından genç kızın diri göğüslerini fark etti, bütün vücudunu acı ve sıkıntı kapladı. Kendi suçu olmayan bu patavatsızlık altüst etmişti onu. Yüreğine derin bir keder oturdu.

"Neyin var? Canını mı acıttım?"

"Evet. Ama tamam artık..."

"Nasıl beceriksizim görüyorsun, canını yaktım, fark etmedim bile."

Andre sesini çıkarmadı.

"Uzan, dinlen biraz, ben Edwige'in yanına gidiyorum. Işığı söndürüyorum."

Başı ellerinin arasında uzun süre masanın önünde kaldı, kederli düşüncelere dalmıştı. Sonra, yorgunlukla Olessia'nın yere serdiği şilteye uzandı ve uyumaya çalıştı.

"Neden hep onun peşinden koşuyorum? Sanki yeryüzünde ondan başka kız yokmuş gibi."

Olessia'da olağanüstü bir şey bulunmadığına inandırmak istiyordu kendini. "Daha güzelleri var. Pacha Sollogoub ya da Marina Konoplianski, mesela. Çok güzel kızlar ikisi de! Daha nazik, eğlenilebilir... Güzel kız yok değil. Hayır, ama aklım hep onda. Gülüyor, benimle alay ediyor, buyuruyor... Parmağının ucuyla bile dokunamazsın ona! Ve ben, ondan çok daha güzel kızların hoşuna giden ben, bütün bunları çekiyorum."

Bu düşünceler onu daha da mutsuz etti.

"Bu benim yazgım, inanmak gerek. Her şey ters gidiyor."

Uykuya daldı ama genç kızın olağanüstü kirpiklerini, muzipçe parıldayan alaycı gözlerini gördüğü kısacık düşte bile, ateşli ve tedirgin düşüncesi bırakmıyordu peşini…

• • •

Kadınlar, sessiz ve sıkıntı içinde, pencerenin önünde duruyorlardı.

Edwige, Olessia'ya uyumasını öğütledi.

"Bir şey duyarsam uyandırırım sizi."

Vassilek mutfakta bir cennetlik gibi horluyordu.

Olessia, ayaklarının ucuna basarak odaya girdi. Evin sessizliğinden boğuluyor gibiydi. Yerinde duramıyordu.

Kovallo, Raievski'ye rastladı rastlayalı tehlike eve yerleşmiş bir daha da çıkmamıştı. Olessia babasını şefkatle, aşırı bir bağlılıkla seviyordu, aklı fikri ondaydı.

Genç kız gürültü yapmaksızın, Ptakha'yı uyandırmayacak şekilde yatağa uzandı.

Ama Andre uyumuyordu. Elleri kavruluyordu.

"Uyumuyor musun?" diye sordu Olessia alçak sesle, onun kımıldadığını duyarak.

"Hayır."

"Ellerin mi acıyor?"

"Ellerim mi? Hayır! Beni rahat bırakmayan yüreğim."

Yere oturdu, başını kederle dizlerine dayadı.

"Niçin böyle konuşuyorsun?"

Olessia ona doğru eğildi.

"Böyle konuşuyorum, çünkü hayatta mutluluk diye bir şey yok. Horlamalar sadece… İnsanların yeryüzünde ne yaptıklarını soruyorum kendime. Her yerde yalnızca haksızlıklar…"

Olessia da oturdu. Andre, onu yanında hissetti. Acısını ona anlatma isteği karşı konulmaz bir şekilde tüm varlığını kapladı.

"Her şeyi söyleyeceğim ve gideceğim. Gidip kendimi öldürteceğim."

Ayağa kalkmak için elini uzattı, genç kızın dizlerini hissetti. Olessia'nın elleri hemen onunkinin üzerine kondu. Acıtmamaya gayret ederek yavaşça çekti onu.

Andre her şeyi unuttu: Acısını, kendisine acımaksızın yaptığı sitemleri. Bu okşayıcı dokunuşu hissetmek, bunca olağanüstü, bunca değerli bu genç kızdan tek sözcük olsun duymaktan başka bir şey istemiyordu artık.

"Olessia," dedi yavaşça, kederle, "Olessia, niçin böylesin sen?.."

"Ne demek istiyorsun?"

"Olessia, senden başka kıvancım yok benim…"

Genç kızın dizlerine sarıldı. Karşı koyamıyordu Olessia. Nasıl geri itebilirdi bu acılı elleri?

"Andre," diye mırıldandı, uyarmak için.

Andre dudaklarını onun dizlerine koydu. Kaba dokumanın dokunuşu hayal kırıklığına uğrattı onu. Her şeyi unutup artık hiçbir şey hissetmeyerek onu yaralı elleriyle sıktı.

"Andre!"

Ama dizlerini öpüyordu işte ve ona karşı koyacak gücü yoktu. Ansızın yakalanmış, bu tutkulu atılımla şaşkına dönmüş olan Olessia altüst olmuştu ve bu çocukla nasıl başa çıkacağını bilemiyordu. Bir süre sonra aklını başına toplayınca genç kızın çıplak dizlerini özenle Andre kapattı.

"Olessia… Işığım benim…"

Bir sıçrayışta çılgınca ayağa kalktı. Andre bıraktı onu, tek kelime söylemeksizin Edwige'in yanına gitti.

"Ne yaptım ben… Her şey bitti artık. Olursa olsun!" Umutsuzluk içindeydi Andre.

Acı, sancıyarak tekrar başladı. Yatağın üzerine düştü. Yüreği çarpıyordu.

"Her zaman aynı şey, her şey ters gidiyor. Boş ver. Yarın giderim ve bir daha görmem onu artık," diye söylendi hiçbirine inanmayarak. "Suratına kremalı pasta fırlatırsa, belki o zaman gidersin. Ve bu da pek kesin değil… Bu da olacak hiç kuşkusuz, şimdiden tahmin etmek mümkün."

"Benim için ne düşünecek acaba?"

"Herkes çarpışmaya gitti, ölüme belki de… Kız babası için üzülüyor, sen de tutup onun canını sıkıyorsun. Tam sırası."

Heyecanından utandı.

"Ama bunu ona ne zaman söyleyebilirim? Yarın, artık hayatta olmayacağım belki de." Ölümden bir mucizeyle kurtulmamış mıydı, bugün?

Uzaktan kuru ve hafif takırtılar geliyordu. Andre kulak kabarttı; dizlerinin üzerinde dikeldi.

"Başlıyor galiba." Ayağa kalktı, el yordamıyla kapıya doğru yürüdü.

Odada, iki kadın camlara yapışmıştı.

"Benim," dedi Andre, masaya ayağı takılınca.

"Pencereyi açacağım," diye mırıldandı Edwige.

Odaya nem doldu. Yağmur yağıyordu. Gece karanlık ve sakindi. Uzun süre böyle kaldılar, gergin ve sessiz.

"Bakın, ışıklar, lokomotif, başardılar," diye bağırdı Olessia.

Karanlık sisin içinde birdenbire iki göz parladı. İç çekerek, derinden soluk alarak, bir yerlerden yukarılara tırmanan, bilinmez bir canavara benziyordu.

Uzaklaşan homurtuya uzun süre kulak kabarttılar.

• • •

Şehir uyuyordu.

Kuru çatırtı, yağmurun tatlı sesinde, suyun şırıltısında birdenbire çınladı. Bir süre sonra, biri sanki bir çinko dama bir avuç çakıl atmış gibiydi.

Gürültücü bir gece bekçisi kenar mahalleyi arşınlıyordu sanki. Uyuyanları pencerelere vurarak uyandırıyor, herkesi ayağa kaldırıyordu. Işıklar yandı. İnsanlar görülmüyordu ama işitiliyordu. Bağırarak konuşuyorlardı. Çavuş Kobylski'nin uykusu derindi fakat bu konuşmalar kulağına kadar geliyordu. Karargâhtan yarı giyinik yalın ayak fırladı. Kaput da, çizmeler de umurunda değildi, önemli olan postu deldirmemekti.

Camlar, çakıl sesiyle düşüyordu. Sokaklar kaynıyordu. Karargâhın çinko damı üzerinde biri çılgınca dans ediyordu sanki.

Kobylski'nin burnunun dibinde parlak bir ışık fışkırdı.

Kamburunu çıkarıp koşmaya başladı, karşıdaki araba kapısına varmak için sokağı geçti.

Ölçülü ve hoyrat bir gürültü sokakların düzensiz uğultusunda saldırıyordu. Stepovyi'nin makineli tüfeğiydi bu, küçük bir sokaktan hapishanenin kapısını tarıyordu.

"İleri arkadaşlar," diye haykırdı Raievski, güçlü bir sesle.

Raymond, bu derin karanlıkta onu yitirmekten korktuğu için yanında koşuyordu. Hapishanenin kapısının önünde, bir cesede çarpıp düşecekti, babasının ardından avluya daldı.

Kapının öte tarafından silah sesleri geliyordu. Babası oraya koştu. Düzensiz silah sesleri, süngü tıkırtısı. Biri kaçıyordu. Biri yakalanmıştı. Çığlıklar… Kapı önünde kısa bir göğüs göğse geliş…

Raymond, babasına saldıran bir lejyonere süngüsünü dehledi.

"Beylere ölüm, tümünün canı cehenneme," diye haykırarak dehlizin öbür ucundan Çobo göründü.

Lejyonerler süngüsünün önünde kaçacak delik arıyorlardı. Raievski merdivene koşuyordu. Kasketi kulağına yıkılmış bir delikanlı yanından fırladı geçti.

Çobo koridorda haykırıyordu.

"Hey Patlai, neredesin? Cevap ver! Hesaplarını gördük! Patlai!"

Dzebek apoletlerini sökerek arka avluda dört bir yana koşuyordu. Kafasında tek düşünce vardı: "Tamam… Sonu geldi… Geldiler. Nereye kaçmalı?"

Tuzağa düşmüştü.

Helalara doğru koştu. Büyük korku bayıltıcı pis kokunun geldiği deliğe doğru sürükledi onu. İğrenç yığına dalarak dayanılmaz pis kokudan yarı boğulmuş halde döşemenin altına kaydı. Sadece tek şey düşünüyordu: Yaşamak!

En son hapishane şefinin odası düştü. Pşigodski, Patlai ve hücrede Pşigodski'nin devamlı konuştuğu dev yapılı köylü Tsiboulia oradaydı. Stepovyi ile öteki makineli tüfekçi Ignace Verba kapıda kalmışlardı.

Ignace'nin şimdi kendi makineli tüfeği vardı, hapishaneyi saldırırken lejyonerlerden almışlardı. Kısa boylu tıknaz makineli tüfekçi silahını sevgiyle gözden geçiriyordu.

"Beni yanınıza alın," dedi Sarah bulanık bir sesle. "Ne emrederseniz yaparım."

Makineli tüfeğin önünde bağdaş kurmuş iyi çalışıp çalışmadığını anlamaya çalışan Verba şaşkınlıkla döndü. Bir süre düşündü, kesin cevabını verdi: "Kadınlara göre değildir bu alet! Makineli tüfek bu, dikiş makinesine benzemez sevgili bayan."

Bu cevap Sarah'ı derinden yaraladı.

"Niçin canını sıktınız onun," diye çıkıştı Raymond.

Pşeniçek bir grup işçiyle koşarak geldi.

"Kaçmayı başardı, aşağılık herif," diye bağırdı öfkeyle.

"Kim kaçtı?" diye sordu Stepovyi.

"Neydi o namussuzun adı. Ha, Dzebek! Her yerde aradık. Mahpuslar onun burada olduğunu söylüyor."

Verba bir mermi şeridi aldı, daha rahat oturdu.

"Stepovyi, denemek için çatıyı tarayacağım..."

Makineli tüfeğin cayırtısı geceyi parçaladı.

"Çok iyi çalışıyor."

Stepovyi küfretti.

"Pşeniçek, büroya koş, bunun bir deneme olduğunu söyle. Tedirgin olmasınlar, beylerin henüz akılları başlarına gelmedi..."

Raievski'nin sesini duyduğu zaman Pşeniçek çoktan dehlizdeydi.

"Sosnovka ve Kholmianka köylülerinin gelmesini bekleyerek kendimizi fabrika ve hapishanede savunmak, pek akıllıca değil! Toplanmalarına fırsat vermeden hemen harekete geçmek gerek. Yarın sabah, şehir elimize geçmiş olmalı. Akıllarını toparlamadan vurmak, durmadan vurmak gerek. Askerlerinin yarısının malikânede bulunduğunu unutmayalım. Biraz sonra burada olacak."

Konuşması seslerle kesildi, Çobo'nun kalın sesi hepsine bastırdı: "Doğru! Bence vuracaksak ölüm vuruşu olsun. Aristoları gara doğru sürelim!"

Herkes ayağa kalktı. Raievski son emirleri verdi:

"Arabalarla tüfekleri buraya getirin. Mahkûmlardan isteyenler silahlanabilirler... Tsiboulia arkadaş, fabrikadan bir at alın ve Sosnovka'ya sürün. Çşabel bir yerde takılmış olmalı... Delikanlılarınız burada kalsın, bize yardım edecekler. Hepsini hemen silahlandırmak lazım. Çobo, elli adam alın ve çarşıdan dereye kadar saldırıya geçin. Gara doğru sürün onları. Bu sırada biz belediyeye saldıracağız... İrtibatı kaybetmeyin. Parolayı unutmayın. İhtilal Komitesi fabrikada bulunuyor. Unutmayın bunu."

Hepsi kapıya yöneldi. Pşigodski, Raievski'ye yaklaştı.

"Ne yapabilirim, arkadaş... Burru?"

Yüzü yaralarla doluydu.

"Burada mı yaptılar bunları?" diye sordu Raievski kısaca, yüzündeki morlukları göstererek.

"Evet," diye cevap verdi acıyla. "Sizinle kalabilir miyim?"

"Peki."

"Malikâne ne zaman yerle bir edilecek, komiser arkadaş? Her şeye el koymalı, en iyisi hepsini öldürmek," dedi boğuk bir sesle.

Raievski, eski at uşağını bu öneriyi yapmaya iten korkunç kini bütün varlığıyla hissetti.

"Hayır, imkânsız. Şehir ele geçtikten sonra…"

Pşigodski sessizce bir tüfek aldı, kayışını öfkeyle katladı.

Tsiboulia, Raievski'yi dehlizde bekliyordu.

"Burada reis sizsiniz, öyle mi?" diye sordu.

Raievski gülümsedi: "Evet, öyle bir şey işte."

"Güzel, pek iyi, Sosnovka'ya gitmiyorum ben. Geceleyin bakarsın ellerine düşüverir insan, sabahleyin erken giderim. Bir de bakayım, nasıl gidecek işler burada."

"Bizimki pek ihtiyatlı," diye düşündü Raievski.

"Sizin köyden yirmi kadar tutuklu vardı burada, başlarına geçin o zaman…"

•••

Zaremba telefonun kolunu öfkeyle çevirdi.

"Alo, alo," diye bağırıyordu alıcıyı tutarken.

Tüfek sesleri yaklaşıyordu.

"Alo! Malikâne mi? Cevap vermiyor, hay aksi! Bizi belanın ortasında bırakıp hepsi kirişi kırdı! Alo! Malikâne! Tek ses yok…"

Zaremba bir arabacı gibi küfretti.

Wrona kapıda belirdi, elinde bir tabanca vardı.

"Alıcıyı bırakın teğmen! Teli kesmişler. Çabuk gelin."

Camlar parça parça havada uçtu.

"Görüyorsunuz, belediyeyi hemen terk etmemiz lazım. Yoksa fare kapanına girmiş gibi yakalanacağız. Gara doğru çekilerek çarpışalım. Ayaktakımı çarşıdan sarma harekâtına girişti. Makasa girersek kurtulamayız. Şu Moguelnitski'nin de yaptığı namussuzluk, hem gece evde kalıyor hem de birliğin yarısını birlikte götürüyor."

Zaremba öfkeliydi.

"İnsan sevmek, kendini sevmekle başlar," diye cevap verdi Wrona.

Sokakta, Zaremba durdu.

"Peki yüzbaşım, kiminle savaş yapacağız biz? Bu toy çocuklarla mı? Hepsi donuna yapıyor. Böyle asker düşman başına!"

Öfkeyle tükürdü.

"Bunlar asker değil teğmen, hepsi kedi çükü. Bir Bavyera birliğim olsaydı şu namussuzların canına okurdum hemen."

Zaremba onu kolundan yakaladı.

"Almanlardan bize yardım etmelerini isteyemez miyiz acaba?"

Silah sesleri daha da artmıştı.

"İşe karışmak istemezler. Bir tahrik olursa, belki…"

Birkaç lejyoner onlara doğru koşarak geldi.

"Perona vardılar teğmenim," dedi içlerinden biri soluk soluğa.

"Sus," diye bağırdı Zaremba. "Onlar orada, peki siz nereye koşuyorsunuz böyle orospu çocukları…"

Birden yanı başlarında bir makineli tüfek cayırdamaya başladı. Mermiler ıslık çalarak başlarının üzerinden geçti.

Şimdi Zaremba da, Wrona da koşuyorlardı.

Lejyonerler, önlerinden koşuyorlardı, tıpkı kurt girmiş bir koyun sürüsü gibi. Tüfek sesleri gittikçe yakınlarında yankılanıyordu…

Zaremba ile Wrona istasyon alanına varınca durdu.

"Bu korkak sürüsünü yeniden toparlamak lazım," diye bağırdı Wrona.

"Buraya, buraya," diye haykırdı Zaremba ve eline geçen ilk lejyonerin kafasına tabancasını indirdi. "Nereye gidiyorsun? Dur diyorum sana! Kaçmak nasıl olurmuş gösteririm sana, itin dölü!"

Kafasına vurdu, ciyak ciyak bağırdı: "Vurmayın, benim teğmenim!"

Zaremba küfretti.

"Asteğmen Zaionçkovski! Askerleriniz nerede, cevap verin? Askerleriniz nerede, ha? Siz bir hödüksünüz, subay değil... İleri!"

Oradan pek az uzakta, Wrona da kaçakların peşi sıra koşup duruyordu. Giderek sözde bir düzen kurmayı başardılar, garı işgal ettiler ve ateşe ateşle cevap vermeye başladılar.

BÖLÜM 9

Moguelnitski'ler yemek salonunda öğle yemeklerini yiyordu.

Eve biraz önce dönmüş olan Edouard günün olaylarını anlatıyordu. Hizmetkârların varlığından sıkılıyordu.

Buna karşılık Ladislas her zamanki farfaralığıyla* kendini gösteriyordu:

"Eh, artık bir yıl yeter bu onlara! Evet, iyi iş yaptık..."

Louise sessizdi, hemen hemen bir şey yemiyordu. Domuz yavrusu kızartmasını süsleyen sebze kıymalarını saçarak, Barankeviç yaşlı Kont'un kulağına sızlanıyordu:

"Pancarları ne yapacağımı bilmiyorum; şekeri nereye koymalı? Evet! Hoşa gitmeyen bir anı birden aklına geldi, boğulacak gibi oldu, biliyor musunuz," dedi Edouard'a dönerek, "Alman Levazım Dairesi'nden bir subayın yazdığı bir pusula getirdiler bugün bana; hemen altı vagon şeker yüklememi ve trenlerine kadar getirmemi emrediyor; ne dersiniz buna, altı vagon şeker, büyük küstahlık!"

Edouard'ın yüzü ekşidi.

"Bay Barankeviç'in niyeti nedir acaba, öğrenebilir miyiz?" diye sordu Peder Jêrôme, sokulgan sesiyle.

Şeker fabrikatörü bu soruyla yaralandığını hissetti.

"Hangi niyetim? Altı vagon şeker mi? Zırnık koklatmam!"

"O zaman gelip kendileri alır."

Büyük bir özenle domuz yavrusundan parça kesen Peder Jêrôme üzülmüş görünüyordu.

---

* Ağzı kalabalık, gürültücü.

“Umarım ki Kont Hazretleri bunu yapmalarına izin vermez!”

Edouard cevap vermedi.

“Altı vagon, henüz bir şey değil, bize gelince, elimizde ne var ne yok hepsini aldılar, canımızı bile güçlükle kurtardık,” dedi yaşlı Zaionçkovski, öfkelenmeye başlıyordu. “Kont’un, birliğini ilkin bizim topraklara göndermesi gerekir sanıyorum. Köylüler yağmaladıkları şeyleri yok etmeye zaman bulmadan, yarından tezi yok yapmasını isteyeceğim bunu…”

Barenkeviç çiğnemeyi kesti.

“Peki sizce, altı vagon şeker önemsiz bir şey mi, tam yüz ton, yüz ton,” dedi hırıldayarak, “yirmi sekiz bin sekiz yüz altın ruble eder…”

“Evet, ama bu sizin mal mülkünüzün küçük bir parçası, oysa biz hepsini kaybettik,” diyerek söze karıştı Bayan Zaionçkovski, sabırsızlıkla.

Barankeviç hızla ona döndü: “Özür dilerim… Hım. Evet! Ama galiba hanımefendi servetimin toplamını benden daha iyi biliyor…”

Joseph’in gelmesi çirkin bir tartışmanın çıkmasını önledi.

“Binbaşıyla teğmen kabul edilmek için izinlerinizi istiyor, gara gidiyorlar, bunun için vedalaşmak istiyorlar,” dedi yaşlı adam kederle.

Moguelnitski’ler birbirlerine baktı. “İçeri al,” diye cevap verdi Edouard soğuk bir tarzda.

Almanlar masaya davet edildi. Konuşma canlılığını yitiriyordu.

“Özür diliyorum baylar, bugün gelen trenin komutanının adını biliyor musunuz acaba?” diye sordu birdenbire Edouard, subaylara.

Ṣonnenbourg gülümsemeye çalıştı: “Genellikle söylenmeyen şeylerdir bunlar…”

"Özür dilerim, sadece meraktan sormuştum," dedi Barankeviç, canı sıkılmıştı.

Joseph tekrar göründü.

"Özür dilerim, kapıda süvariler var. Muhafız karakol komutanı onlarla konuşmanız için aşağı inmenizi istirham ediyorlar sayın Kont'um," dedi Ladislas'a.

Ladislas aceleyle çıktı.

"Öyleyse, süvari bölüğünün atlarını satmıyorsunuz bize," diye mırıldandı yaşlı Kont, teğmenin kulağına.

Sonnenbourg onlardan uzakta oturuyordu.

"Eee... Size nasıl desem... Uygun bir şey değil... Binbaşı istemiyor..."

"Onu atlatabilirsiniz. Madem gidiyorsunuz. Askerlerin yarısı kaçtı, geri kalanı da geri dönmeye can atıyor. Ne yapacaksınız bu atları? Trenle gitmeyecek misiniz?"

"Anlıyorum, Sayın Kont, ama bu bir..."

"Para meselesi," diye fısıldadı Kont.

"Evet, biraz öyle. Biliyorsunuz markın değeri düşüyor. Berlin'e varıncaya kadar, verdiğiniz paranın hiçe inmesinden korkuyorum. Siz de kabul edersiniz ki seksen altı iyi at için çok az."

Casimir Moguelnitski hırçın hırçın öksürdü.

"Ama herhalde götüremezsiniz onları! Diyelim ki bu gece hareket ettiniz, atlar bedavaya bize kalacak..."

Genel konuşmaya dalmış olan konuklar onlara dikkat etmiyorlardı. Schmultke içinden küfretti, sonra kendine hâkim olmaya çalışarak cevap verdi: "Hiç kuşkusuz, onları götüremeyeceğiz. Birkaç gün burada kalmam gerekecek. Frankfurt alayımız askerî trenin arkasından yürüyüş düzeninde geliyor; aldığım bilgilere göre oğlunuz da bu alayda. Herhangi bir engel çıkmazsa birkaç gün sonra burada olurlar..."

Yaşlı Kont korkuya kapıldı. Edouard, ne pahasına olursa olsun Almanlardan atları satın almasını istemişti ondan.

"Güzel, anlaşıldı, elli bin vereceğim ama böyle, dostlar arasında..."

"Özür dilerim Kont, binbaşı bana işaret ediyor, gitmemiz gerek... Bakın, ben de size bir hizmette bulunmak istiyorum. Gizli ama size söyleyeceğim: Binbaşı atları öldürmemi emretti... Bununla birlikte bin altın ruble hazırlarsanız, bakın altın diyorum, bu emri yerine getirmeyeceğim ve oğlunuz ihtiyacı olduğu bu atlara kavuşacak! Artık karar sizin!"

Kapı açıldı ve Ladislas aceleyle içeri girdi.

"İyi haberler Edouard! Kont Roman Potocki geldi, yanında arkadaşları var."

Edouard hemen ayağa kalktı.

Konuklar mırıldanmaya başladı. Büyük sanayicinin gelişi herkesi heyecanlandırmıştı.

"Hemen içeri al, ne bekliyorsun," diye emir verdi Joseph'e yaşlı Kont.

Birkaç asker içeri girdi. Roman Potocki başlarında yürüyordu. İri, boylu posluydu, rütbesi belli olmayan gri renkte subay ceketiyle koyu mavi süvari külotu giymişti. Kocaman çizmelerinin mahmuzunun dişli tekerleği yoktu, kılıcıyla tabancasına girişte bırakmıştı.

Potocki bir anda konukları inceledi. Kibirli gri gözleri bir an Louise'in, sonra Almanların üzerinde durdu. Dudaklarını kısıyordu.

Edouard yanına gelmişti.

"Sizi evimde görmekten çok mutluyum."

Potocki ve arkadaşları herkesle tanıştırıldı.

"Kont Joseph'in sağlığı nasıl?"

"Teşekkür ederim, babam iyidir," diye cevap verdi Potocki.

Sonnenbourg ayağa kalktı.

"Elveda, gidiyoruz," dedi Schmultke yaşlı Kont'a elini uzatarak.

“Ah, evet!” Moguelnitski tekrar kendine geldi. “Biraz sabretmenizi isteyeceğim. Oğlumla konuşacağım.”

“Anlaşıldı! Biz giyinirken…”

Herkesi selamladıktan sonra Almanlar çıktı. Yeni gelenler masaya oturdular. Edouard, Potocki’ye açıkladı: “Bizim evde kalıyorlardı. Gara gidiyorlar, katarları orada…”

Potocki, Almanların az önce kapattıkları kapıya doğru sertçe baktı.

“Biliyorum. Onların varlıkları bizi at sırtında otuz kilometre yapmak zorunda bıraktı. Pilsudski taraflısı bir müfreze küçük bir köprüyü havaya uçurarak yollarını kesti. Onlarla iyi geçiniyor gibisiniz,” diye ekledi, nükte karışık alayla.

Edouard anladı bunu.

“Başka türlü olması için, güçlü olmak gerekirdi ve öyle değiliz. Sonra, başka düşüncelerim de var.”

Yaşlı Kont konuşmayı kesti: “Konuşmanı kestiğim için özür dilerim Eddie ama teğmen atlar için bin altın ruble istemekte direniyor. Yoksa…”

Edouard, babasının Potocki’nin yanında atlardan bahsetmesinden hoşlanmadı ve hemen sözünü kesti: “Gerekeni yap.”

Yaşlı adam inleyerek kalktı. Kapının yanında duran Joseph yardımına koştu.

“Varşova’da ne var ne yok anlatır mısınız, Kont?”

Potocki kaçamak yollu cevap verdi Edouard’a: “Varşova’da ne mi var? Doğrusu, bu soruyu cevaplandırmam oldukça güç. Bir yığın haber var!” Ve alçak sesle ekledi: “Sizinle baş başa görüşmem gerek.”

“Güzel,” diye cevap verdi Edouard aynı şekilde.

Edouard’ın çalışma odasında sadece erkekler vardı. Barankeviç, Peder Jérôme, Zaionçkovski ve Şepetkova, Staro-Konstantinovka ve Antonia’da olanları gördükten sonra buraya sığınmış olan birkaç soylu.

Potocki, elleri külot pantolonunun ceplerinde, çalışma odasını enine boyuna arşınlıyordu. Kimseye bakmaksızın hep Edouard ile konuşuyordu, sanki sadece onun kendi düzeyinde bulunduğunu belirtmek istermiş gibi.

"Pilsudski'nin neyi temsil ettiğini öğrenmek istiyorsunuz? Hareket etmeden önce onunla bir konuşmamız oldu. Güçlü bir kişiliği var."

Louise'in fildişine yapılmış portresini incelemek için masanın önünde durdu.

"Evet, güçlü bir kişi ve onu hesaba katmak zorundayız."

Barankeviç her zamanki kayıtsızlığıyla sözünü kesti.

"Fakat onun sosyalist olduğunu söylemiyorlar mı?"

Potocki ona horlayarak baktı ve kahkahayla gülmeye başladı: "Sosyalist, Pilsudski mi? Kim dedi bunu size?"

Kendini Barankeviç'e kırgın hisseden Zaionçkovski: "Ama son yıllarda Polonya Sosyalist Partisi ile dolaplar çevirmedi mi?" diye sordu.

Potocki, Louise'in portresini dikkatle masaya koydu.

"Geçmişte ne yaptı bilmiyorum. İnsanlar bir yığın saçmalıklar yapabilir. Bir tek şey biliyorum ve bu sadece benim düşüncem değil: Pilsudski her şeyden önce Polonyalı bir yurtseverdir ve önemli olan da budur. Devlet başkanlığı görevini onun elinde bulundurması bizim için en iyisi... Prens Sapieha belki daha hoşa giderdi ama tercih edilmemeli..."

Her zamanki gibi bir kıyıda oturmuş olan Peder Jêrôme ihtiyatla sordu: "Özür dilerim Kont Hazretleri, General Pilsudski'nin, kendi iradesi dışında, Daşinski ve onun soyundan demagoglardan meydana gelen partisinin elinde oyuncak olması tehlikesi yok mu acaba?"

Potocki, Peder Jêrôme'a inceleyici bir bakış fırlattı.

"Ah! Ah! Muhterem pederimiz politika da yapıyorlar."

Edouard, sanayicinin kendinden çok emin tavrını sevmiyordu.

"Peder Jêrôme çok ilginç bir soru sordu," dedi soğukça.

"Polonya Sosyalist Partisi kadar Joseph Pilsudski hakkında da yanlış fikirleriniz var! Bana göre, o bize sanıldığından çok daha yakın. Sosyalist Partisi'ye gelince tamamen elimizde. Böylece Pilsudski'nin yığınların gözüne girme olanağı var. Bütün bunlar ayaktakımı için! Ayaktakımına güven vermesi daha iyi. Ne yazık ki bundan dolayı da bizim hareket yeteneğimiz sınırlı... Askerî örgütüne dayanıyor. Pek tabii örgütte birçok Polonya Sosyalist Partisi üyesi var ama önemlileri sosyalistler değiller... Pilsudski birine önem vermek zorunda kalırsa bu biz oluruz, mademki güç de para da elimizde! Bir fikir vermek için size hükümetin nasıl kurulduğunu anlatacağım."

"Lütfen! Bu yitmiş çukurda hiçbir şeyden haberimiz yok," dedi Barankeviç, etrafı inceleyerek.

"Her zaman olduğu gibi koltukların paylaşılmasında epeyce gürültü çıktı. Prens Sapieha, heveslilerin, bütün milli demokratların, sosyalistlerin ve ötekilerin boğaz boğaza geldiğini anlattı. Bunun üzerine Pilsudski ikinci lejyoner tugayının komutanını Moraçevski'yi, kendisi ilk savaşçılardandır, Polonya Sosyalist Partisi'nin eski üyesidir, evet Moraçevski'yi çağırttırmış ve ona sizi başbakan tayin ettim demiş. Moraçevski esas duruşta selam vermiş: 'Çekilebilirsiniz!' Başbakan yarım dönüş yapıp gitmiş... Emin olabilirsiniz ki bazı demokrat baylar tarafından kendilerinden biri kabul edilen bu Moraçevski, Pilsudski'nin emri dışında ağzını açıp tek kelime söylemeyecektir!"

Edouard sigarasını söndürdü.

"Planları ne? Bizim hareketimiz için ne düşünüyor?"

Potocki, Edouard'ın karşısında durdu.

"Bu konuda hiçbir korkunuz olmasın Kont. Diyorlar ki ve hiç kuşkusuz doğrudur, devlet başkanı sıfatını kabul ederken Pilsudski, 'bu görevden ancak Polonya kılıcı Polonya sınırını

Baltık'tan Karadeniz'e çizdiği zaman ayrılırım' diye ilan etmiş. Biz ayaklanmış ayaktakımını ezebilirsek bunu yapabilir!"

Potocki pencerenin önünde durdu, gecenin karanlığına uzun süre baktı. Yüzü gergindi.

"Durumumuz niçin bu kadar kötü?" diye sordu Casimir Moguelnitski, gizleyemediği korkuyla.

Cümlesini bir öksürük nöbeti içinde tamamladı. Potocki ona cevap vermeyi bekliyordu ama elini boğazına götürmüş olan yaşlı adamı gittikçe daha çok öksürük tutuyordu. Sessizce koltuğunda oturmakta olan Edouard endişeyle ona döndü.

Potocki, öksürmekte olan yaşlı Kont'u soğuk bir tiksinmeyle inceliyordu. Moguelnitski nihayet soluk aldı.

"Durumumuzun nasıl olduğunu soruyorsunuz bana Kont," diye söze başladı ve gözlerinden bir öfke parıltısı geçti. Sanıyorum ki sizin de bunu hissetmeniz lazım, ayaklarımızın altında toprak titriyor. Bu yer sarsıntısıdır baylar. En korkuncu, belki başka yerlerde olduğu gibi bizde de ortaya çıkması. Eskiden kaçarak güvenliğimizi sağlayabilirdik ama şimdi hemen hemen imkânsız bir şey bu. Bize tek çare kalıyor: Ayaklanmış sürünün aklını başına getirmek! Potocki sinirli sinirli masaya yürüdü. Eşyalarını hazırlamış, biletlerini almış insanlar var şimdiden Varşova'da… Alaylı alaylı güldü. Sadece niyetlerinin nereye kaçmak olduğu bilinmiyor. Düşüncenizin gerisinde ne var bilmiyorum ama ne olursa olsun biz Potocki'ler, Tyskeviç'ler, Sangusko'lar, Radziwill'ler. Zamoiski'ler, Branitski'lerle birlikte bizler, Polonya'da servet ve ün sahibi olanlar, bizler mülkleri burada, Ukrayna'da bulunanlar, sefil ellerini mallarımıza uzatanların tümünü ortadan kaldırmadıkça silahlarımızı bırakmayacağız! Evet, başlarıyla birlikte bu elleri de keseceğiz!"

Edouard, Potocki'ye yanlamasına baktı.

Düşündü: "Evet, her şeyi tehlikede! On kadar şeker fabrikası, yüz binlerce hektar toprak, toplam olarak yarım milyar

sermaye! Ben beş milyoncuk için kellemi tehlikeye attığıma göre o bunu bin kez yapabilir!"

"Hım!.. Evet! İyi söylediniz. El ve kelle, ha ha ha! Ama bunun için de sosyalist rezillerin iktidara gelmelerine göz yummalı. Biliyor musunuz, Pilsudski'nin İgnace Daşinski'yi bakanlığa tayin ettiğini öğrendiğim zaman bütün gün karnım sancıdı." Barankeviç her zamanki bayağılığıyla bağıra bağıra konuşuyordu. "Bunun üzerine kendi kendime dedim ki onu bakan yaptıklarına göre işler kötüye gidiyor! Bu herif kendi memleketinde yaptığı kadar, daha şimdiden Lublin'de de bir yığın alçaklık yaptı... Hım... Evet! Sekiz saatlik işgünü! Ne dersiniz buna? Ben on iki saatte iflas ettim ve onlar..."

Potocki emredercesine sözünü kesti:

"Görüyorum ki bayımız her şeyi basitleştiriyor. Daşinski yani Polonya Sosyalist Partisi'nin başkanı olan ve sizi bunca korkutan bu adam kendi tarzında çok yararlı bir insandır. Polonya'yı saran bu çılgınlık kasırgasından, girdabından bizi ancak onun gibi insanlar kurtarabilir ve siz de ona durmadan küfrediyorsunuz. Ignace Daşinski gerçekten tehlikeli bir adam olsaydı sizi temin edebilirim ki Pilsudski bakan yapmazdı onu."

Öfkelenmeye başlıyordu: "Hım... Evet! Ama..."

Potocki konuşmasına izin vermedi.

"Bayın bir telgraf direğiyle birçok benzerliği var. Sizden özür dilerim, size gerçekten hakaret etmek istememiştim. İnançların sağlamlığı yararlı bir şeydir, ama sınırları olmalı bunun." Potocki, yaralayıcı bir alayla gülmeye başladı. "Zaten bayımın içi rahat edebilir: Daşinski 18 Kasım'da istifasını verdi."

"Niçin?" diye sordu Peder Jêrôme ilgiyle.

"Şu günlerde bakan olmakla bir şey kazanamayacağını anlamış olmalı. Yine de bir 'halk temsilcisidir' o ve Polonya

Sosyalist Partisi ister istemez muhalefetin oyununu eleştirmek zorundadır. Bizim, Ukraynalılara, Beyaz Ruslara ve Litvanyalılara karşı hemen savaş açmak meşru idealimizin heveslisi değil herkes. Ayaktakımı artık savaşmak istemiyor düşünün! Ve sadece ayaktakımı değil! Hatta bazı burjuvalarla şu anda toprakları güvenlik altında bulunan kimi soylular bizim tasarılarımızı çok tehlikeli buluyor. Bereket versin ki bu ıslak tavukların sayıları kabarık değil! Bununla birlikte keselerinin ağzını açmaya zorlayabiliriz onları. Kendi kasalarını savunmak için kurulacak alayların masrafını sadece bizim çekeceğimizi düşünüyorlarsa çok aldanıyorlar."

Barankeviç bu uzun konuşmayı üstüne alındı.

"Hım!.. Evet!.. Ama bütün servetler aynı değil."

Barankeviç'in Potocki'ye karşı bir patavatsızlık yapacağını anlayan Edouard söze karıştı: "Kont, eğer bir sır değilse, buradan nereye gideceğinizi söyler misiniz bana?"

"Gideceğim yeri söyleyebilirim. Zdolbounovo'ya gideceğim. Kumandasını alacağım alayım, şimdi orada kurulmakta. Gerçekte, raporunuzu devlet başkanına göndermediniz henüz, tayinlerini onaylaması için bütün subaylarınızın da listesini göndermediniz, değil mi?"

"Hayır," diye cevap verdi Edouard. "Pilsudski'nin zorunlu olarak imzalaması gerektiğini düşünmüyor musunuz?"

"Evet, ama bu sizi endişelendirmesin. Bunu tartışmasız yapacaktır. Formalitenin sırası değil. Siz de bir alay kurmayı düşünmüyor musunuz? Çok güzel! Polonya ordusu albayı rütbeniz şüphe götürmez."

Edouard'ın yüzü kıpkırmızı oldu.

"Kont, muhafız alayı albayı rütbesini alalı beş yıl oluyor, ben şu anda da Fransız ordusunda albayım. Ve bu çiçeği burnunda generalden beni bu rütbeye tayin etmeye niyeti var mı yok mu sormaya niyetli değilim…"

Potocki dudaklarını ısırıyordu.

Soğuk, konuştu: "Bu sizin bileceğiniz iş Kont. Ama bu usulüne uygun olarak yapılır ve ordunun otoritesini güçlendirir. Pilsudski'yi Tanrı yerine koymuyorum. Fakat kardeşlerim gibi ben de albay rütbesini kabul ettim. Bunda da bir namussuzluk görmüyorum."

Topuklarını birbirine vurdu.

"Sizden ayrılmama izin veriniz Kont. Arkadaşlarım ve ben dinlenmek zorundayız, şafakla hareket edeceğiz."

Edouard, Potocki'ye ayrılan odaya kadar onunla birlikte gitti.

Yalnız kalınca, Potocki konuştu: "Bu bayların önünde sizinle her şeyi konuşmayı uygun bulmadım. Dillerini tutmayı beceremezler. Bundan dolayı da işin aslını söylemedim. Biraz kalır mıydınız acaba burada?"

"Şüphesiz! Sizi dinliyorum, Kont."

Bir masaya oturdular.

"Pilsudski'nin bütün Polonya topraklarında Almanların elinden silahlarının alınmasını emrettiğini biliyor muydunuz?" diye sordu sanayici.

"Evet ama her zaman mümkün değil. Beni ele alın mesela, kuvvetlerim yeterli değil."

Potocki, Edouard'a kuşkuyla baktı.

"Prens Radziwill yakında gelecek. Lejyoner müfrezelerinin bir kısmı da buraya gelecek. Askerî treni birkaç gün oyalamayı başarırsanız silahlarını alırız. Topa ve cephaneye çok ihtiyacımız var."

"Bana yardım edilirse hiç kuşkusuz silahlarını alırım ama unutmayın ki çevre köylerde isyanlar başladı. Mesela buraya yirmi kilometre uzaklıkta Sosnovka adında büyük bir köy var. Zaionçkovki'nin toprakları oradadır. Davalı saman ve çavdarı ellerinden alması, köylülerin ayağa kalkmalarına yetti.

Ancak on kadar lejyoner vardı. Tabii köylülerle baş edemediler. Köylüler ellerinden silahlarını alıp pestillerini çıkardılar. Zaionçkovski'ler canlarını zor kurtardı. Kholmianka'da da aynı şey oldu. Pavlodz'da gerçek bir ayaklanma çıktı; oranın toprak ağasını öldürüp bütün lejyonerleri temizlediler."

Potocki dudaklarını kemirerek dinliyordu onu.

"Küçük sakıncalardan başka bir şey değil bunlar... Ama size Ukrayna işleri hakkında haber vermek istiyorum," dedi.

"Sizi dinliyorum."

"Biliyorsunuz, hiç şüphesiz, Galiçyalılar 1 Kasım'da Batı Ukrayna Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etti."

"Peder Jêrôme bundan bahsetti bana."

"Sahi kim bu din adamı?"

"Bir Cizvit... Kardinal'in güveni var ona. İyi bir haberci."

"Ah! Tıpkı düşündüğüm gibi. Hiç şüphesiz şu iri yarı sanayiciden çok daha zeki. Ama konudan uzaklaşıyorum. Varşova'da ilkin Galiçya'yı işgal etmemiz gerektiği düşünülüyor, petrol var, demir var orada... Önce bu plana karşı çıktık, topraklarımızın büyük kısmı Galiçya'da değil, Volhynia'da, Podolya'da ama Pilsudski'ciler Galiçya'dan hemen sonra Ukrayna'ya geçileceğini bize kesinlikle söylediler. Bu tasarıyı, ilgili ailelerin büyük bir çoğunluğunun temsilcileriyle tartıştık ve Galiçya'nın işgalinin tasarılarımızı hiçbir şekilde tehlikeye düşürmeyeceğine karar verdik; tersine, geri hatlarımızı güvenlik altına alacak. Bunun üzerine kendi kuvvetlerimizle Volhynia ve Podolya üzerine yürüdüğümüz zaman, Galiçya'ya karşılık olarak Pilsudski'nin kendi yedekleriyle Galiçya toprak soylularının müfrezelerini bize verdirmesi şartıyla kabul ettik bu planı."

Edouard başıyla onayladı: "Çok doğru! Herkes bu topraklar için soyut 'büyük Polonya' kavramı için olduğundan daha canla başla çarpışacak."

Potocki gülümsedi.

"Moskova ile işler nasıl?" diye sordu Edouard.

Potocki'nin yüzündeki gülümseme kayboldu.

"Moskova ile büyük bir savaşımız olacak. Pilsudski bütün düşlerinde Napoleon'un izlediği yolu görüyor... Belki Moskova'ya kadar değil, ama hiç olmazsa Smolensk'e kadar."

Bu kez Edouard gülümsedi.

"Bunda tehlikeli bir tarihi benzeşme yok mu sizce?"

"Hayır! Durum aynı değil. Varşova'dakiler o kadar aptal değil, inanın bana. Moskova mengeneye sıkıştı ve Pilsudski de bundan yararlanacak, Polonya yararına Rus etinden iyi bir parça koparacak kadar kurnaz. Yalnız ne yazık ki büyük bir savaşı kaldıracak kadar gücümüz yok... Ve sonra şu Ukrayna işi de var."

"Beni aydınlatmaya söz vermiştiniz..."

"Görüyorsunuz işte bir şeyden konuşmaya başlıyoruz, bakıyorsunuz almış bizi başka bir konuya götürmüş. Evet, Simon Petlioura hakkında ne biliyorsunuz?"

"Hemen hemen hiçbir şey, sadece bu adamın Ukrayna Direktuvarı denen şeyde önemli bir yeri var şu anda."

Potocki ceplerinde bir şeyler arıyordu.

"Size haber vermem lazım. Onunla işiniz olacak. Şu anda, çeteleri bütün Volhynia ve Podolya'da karşımıza çıkıyor. Kızıllar birçok bölgeye gruplar halinde dağılmış... İşte!" Cüzdanından dörde katlanmış bir kâğıt parçası çıkardı. "Bunun, Prens Sapieha'nın size aktarmamı rica ettiği küçük bir belgesi; Kiev'deki haber alma servisimizin gönderdiği raporun bir sureti."

Edouard kâğıt parçasını aldı.

"Paris'te, Savunma Bakanlığı'nda bahsetmişlerdi bana. Bu maceracı, Merkez Rada henüz Kiev'deyken geçen yıl General Tabouis'ye kendi usulünce bir oyun oynadı."

"Çok doğru. Hadi okuyun, aslına uygun bir portredir."

Edouard, alçak sesle okumaya başladı: "Oval yüzü ve düzgün çizgileri dikkati çekmez. Derinlere gömülmüş gri gözleri, kendisiyle konuşanların bakışlarından kaçar. Sağlam bir çene, alt dudağı sarkık şehvetli ağız, yağlı gerdan, hafifçe ayrık büyük kulaklar; bu çizgilerin hiçbiri, bir şefi belirleyen enerji, cesaret ve iradeyi ifade etmez. Geniş politik bileşimlerden çok entrikalara yatkın orta zekâsıyla birbiriyle çelişen iki paralel çizgi izleyerek sadece düşmanlarını değil dostlarını da şaşırtan girişimleriyle küçük 'olaylar' hazırlamakta özellikle yetenek gösterir. Bencildir, gururludur, kendi kişisel çıkarlarını yüklendiği görevlerden her zaman üstün tutar. Yükseköğretim görmemiştir, kelimenin en kötü anlamında bir aleladedir."

Edouard, durumu kavramış bir bakış fırlattı Potocki'ye ve okumaya devam etti: "Petlioura, hali vakti yerinde bir Kazak ailesinde, 1877 yılında Poltava'da doğru, Ukrayna ulusal hareketinin oluştuğu bir dini okulda okudu. 1905 ihtilali sırasında sağ sosyal demokrattı. Daha sonra kitap halinde yayınlanan makalelerine bakılacak olursa Ukrayna aydınlarının pek yüksek olmayan düzeyleri dikkate alınsa bile zekâ genişliği pek az olan bir gazete yazarıdır. Önce Kiev'de yayınlanan *Söz*'ün, sonra Moskova'da savaşın başlarında Çarlık taraflısı bildiriler yayınlayan *Ukrayna Hayatı*'nın yazarıdır. Bu ona cepheye gitmemeyi sağladı. Cephe gerisinde bir idari büroda askerlik yapıp rahat rahat askerî harekâtın sonunu bekledi. 1917 Haziran'ında, Merkez Rada hükümetinde, genel askerî işler sekreterliği görevindedir. Hareketlerinden, tavırlarına varıncaya kadar Kerenski'yi taklit etmeye başlar. Asker toplantılarında, Kerenski gibi geleneksel Napoleon pozlarında, tumturaklı söylevler verir. İşçilerle askerlerin ayaklanmasından sonra Rada Kiev'den kovulunca Petlioura, Rada'da aşırı sağın başına geçerek Bolşeviklere karşı savaşın en amansız taraftarla-

rından biri olur. 1918 başlarında, Petlioura, Alman tarafına geçmek için Fransız tarafını birdenbire terk eder ve Alman işgal birliklerinin bulunduğu vagonlarla Kiev'e geri döner. Orada rahatlıkla ataman* Skoropadski'nin bölgesine yerleşir ama pek az sonra onunla gösterişli bir şekilde bozuşur ve geçici olarak göz hapsine alınır. Kısa süre önce çizmelerini yaladığı Almanlar ve atamanın "hasmı" geçinerek daha sonra bu olaydan başarıyla yararlanır. Direktuvar'ın en sağ adamıdır, aslında, yurtdışına gitmesine karar verilen Vinnitşenko değil, o yönetir Direktuvar'ı ve hiç kuşkusuz Vinnitşenko'nun yerini o alacaktır. Bir maceracı ve demagog olan bu adam şu anda Almanlara ve toprak ağalarına karşı olan ayaklanma hareketlerinden kendi durumunu sağlamlaştıracak şekilde yararlanmaktadır. Bir yandan bağımsız Ukrayna için, kahrolsun Polonyalı beyler; öte yandan kahrolsun Moskova gibi sloganlar ortaya atarak hiçbir şey karşısında gerilememektedir. Denikin'in karargâhındaki haber alma servisimiz, hizmet teklif etmek üzere, Petlioura'nın General Denikin'e bir özel görevli göndermiş olduğunu haber vermektedir ama Denikin'in onunla çalışmak istemediği belirtilmektedir. Petlioura'nın yeterli maddi ve manevi ücret karşılığı satın alınabileceğini ve kendisi için uygun bir anda herhangi bir efendiye, herhangi bir zamanda ihanet edebilecek nitelikte olan bu adamın çok yakından izlendiği, gözden uzak tutulmadığı takdirde Polonya krallığına sadakatle hizmet edeceği kanısındayız.

"Varşova'da, üzerinde önemle durulmasını istiyoruz. Tekrar ediyoruz: Bu yönde çalışılırsa Petlioura Polonya'ya yararlı olabilir. Sadece köylülerden oluşan birlikleri bize karşıysa da 'ulu ataman' politik yönelimini toptan değiştirebileceğini bir kez daha göstermiş bulunuyor. Petlioura'nın kıyasıya savaştığı tek düşman, nefret ettiği ve övgüye değer çabayla ortadan

---

* Rus Kazaklarında başkan, bey.

kaldırdığı Bolşeviklerdir. Volhynie ve Podolya eyaletlerinin işgali için özelikle elverişli zamanın geldiği kanısındayız. Rusya'nın bütün kuvvetlerini başka cephelere göndermesinden yararlanmak gerekir. Kızıl partizan birliklerinin tek ordu halinde birleşmesi halinde işin daha güçleşeceğini hatırlatırız. Petlioura'nın müfrezeleri güneye doğru çekilerek bu harekât hissettirilmeden gerçekleştirilebilir; birlikleri yağmaya ve Yahudilere karşı harekete başlayınca Volhynia'yının kuzey kesimlerini talan eden çeteler temizlenip Polonya Devleti'nin otoritesi tekrar kurulabilir."

Edouard mektubu masanın üzerine koydu ve biraz düşündükten sonra:

"İşte bizim için gerekli olan da bu," dedi.

Potocki canlandı: "Öyleyse bizim gibi düşünüyorsunuz siz de?"

"Evet."

"Politikamızın nasıl olması gerektiğini anlıyorsunuz şimdi: Kuvvetlerimiz az olduğu sürece, Rusya ve Ukrayna'dan bölge bölge parçalar koparacak şekilde, yavaş yavaş hareket etmek; Beyaz Rusya'da hemen hemen birlikleri olmayacak. Rusya'ya şimdilik savaş ilan etmeyeceğiz ama her fırsattan yararlanacağız, Beyaz Rusya'nın ve Litvanya'nın kızıl birliklerini sürüp çıkarmak için bütün fırsatlardan yararlanacağız. Yeni Dışişleri Bakanı Wassilewski bu amaçla Sovyet hükümetine karşı bir basın kampanyası açtı. Bunu gerçekleştirmek için bereket versin iyi bir fırsat var elimizde!"

"Ne gibi?"

"Niyabet Meclisi'nin* büyükelçisi Lednitski'nin kendi yerine Moskova'da bıraktığı Zarnowski'nin diplomatik ayrıcalıklarını kaldırdılar. Wassilewski, Bolşevikleri uluslararası

* Niyabet, naip kelimesinden geliyor. Tahtta hükümdar olmadığı zaman ya da hükümdarın çocukluğu sırasında devleti yöneten kimse.

hukuku çiğnemekle suçlayarak daha şimdiden bağırmaya başladı ve Zarnowski'nin haklarının tümünü tekrar tanınmasını, büyükelçiliğin arşivlerinin geri verilmesini isteyen iki ültimatom gönderdi."

Edouard ona şaşkın şaşkın baktı.

"Sizi izleyemiyorum, özür dilerim. Aslında, Zarnowski Moskova'da Polonya'yı değil de işgalci Almanları temsil etmiyor muydu? Hükümetimiz Niyabet Meclisi'ni kanun dışı ilan etmedi miydi?"

Potocki gülmeye başladı: "Yine de açık bir şey. Niyabet Meclisi, Polonya'yı tümüyle Almanlara satan Almanya uşaklarından meydana gelmişti, her Polonyalı bilir bunu. Kanun dışı ilan edildikleri doğru ama Moskova'nın Zarnowski'yi haklarını elinden alarak kapı dışarı etmesi, diplomatlarımızın uluslararası hukukun çiğnenmesi gürültüsünü kopartmalarına yetti, ayrıca sağduyuyu bu işe karıştırmamak lazım. Sadece bir bahane bulmak söz konusu. Gazetelerimiz, Bolşeviklerin Polonya'nın onuruna hakaret ettiğini, sefirleri tutukladığını haykırıp duruyor... Halk oyunu coşturuyor bu ve Beyaz Rusya sınırına saldırımızı bir ölçüde haklı kılıyor..."

Edouard, koltuğunda daha rahat bir durum bulmak için kımıldadı.

"Hiç kuşkusuz, bir başka devlete karşı biçimsiz bir şey olurdu ama Bolşeviklere karşı savaşta bütün araçlar iyidir! "Saatine baktı. Aslında jandarma komutanına hapishanede bulunan on sekiz kızılı bugün kurşuna dizmesi emrini vermiştim. İzninizle karargâha telefon edeceğim."

Potocki ayağa kalktı.

"Yarın hareketinizden önce görüşüyor muyuz?" diye sordu Edouard.

"Sanmam. Şafakla hareket ediyoruz. Benimle yakın ilişkiyi korumanızı rica edeceğim."

"Hiç kuşkusuz. Yolda dikkatli olun."

• • •

Louise, yüreği sıkılmış, saatin çalışını dinliyordu.

"Tanrım, ne korkunç bir gece," diye mırıldandı.

Bir türlü uykusu gelmiyordu. Edouard daha önceki geceleri çalışma odasında geçirmişti. Şimdi, Potocki'nin subayları yerleşmişti oraya. Edouard hiç kuşkusuz buraya gelecekti. Bu karşılaşmanın olmasını istemiyordu. Şu anda neden bahsedebilirlerdi? Bu da yeni bir çatışmanın nedeni olacaktı... Kapının açıldığını duyunca yorganın altında tortop oldu. Edouard'da yatak odasının anahtarı vardı.

Eskiden bu buluşmaları isterdi canı. Şimdi aslında bu adamın kölesinden başka bir şey olmadığını ansıtıyordu ona; bir köle, fazla şey değil, ipeklere bürünmüş, hizmetçileri yönetmek, bir unvan taşımak, her şey sadece onun isteğine boyun eğsin diye küçük bir kraliçe gibi ortada dolaşmak hakkına sahip bir köle...

Eskiden ne kadar hoştu, şimdiyse ne zor. Edouard yatak odasına girdi. "Burada kalacağım," dedi uyumadığını tahmin ederek. Louise susuyordu. Soyunuyordu. Kemerini sertçe çıkarışından öfkeli olduğunu hissetti. Yatağa yaklaştı ve kendini tutarak örtüyü açtıktan sonra "bugün seninle olmak istedim," dedi.

Louise çıplak omzunu örtmeye çabaladı ama kocası örtüyü alıp halının üzerine attı.

"Ne demek oluyor bu, Eddie; burada kalmanı istemiyorum," diye bağırdı gururu incinmiş olan Louise.

"Ama ben istiyorum bunu!"

Yatağın üzerine oturdu, elini karısının göğsüne koydu.

"Defol Eddie, seni görmek istemiyorum, defol," dedi kendini savunarak.

"Dinle Louisette, artık bıkmaya başladım. Sinirlerinin yatışmasını, yumuşamasını bekleyerek divanların üzerinde yat-

maya devam edeceğimi düşünüyor musun gerçekten? Bu rekabet hoşuma gitmiyor benim. Barışalım, ister misin?"

Louise'e doğru eğildi. Louise itti onu: "Bırak beni!.."

Ama bu yarı çıplak gövdenin yakınlığı onu sarhoş etmişti. Ellerini kolayca geri itti ve ona zorla sahip oldu... Sonra ona sırtını döndü ve hemen uyudu.

Uğradığı hakaretten ağlıyordu Louise. Karşı koyamayışının, bu kaba şiddete sadece gözyaşlarıyla cevap vermek zorunda kaldığı güçsüzlüğünün derin acısını hissediyordu.

Ondan nefret ediyordu. Kadınlık gururunu yaraladıktan sonra nasıl uyuyabiliyordu böyle! Onun emriyle insanlar bu gece kurşuna dizileceklerken yüreği duyarsız kalabilir miydi buna! İğrenerek yatağın kıyısına kadar geriledi ve kocasını uyandırmamak için dikkatle ayağa kalktı, kendi odasına geçti. Bir divanın köşesine büzülerek uzun uzun, sessizce ağladı.

• • •

Adam, nöbetinden sonra soğuk çay içiyordu. Karısı ve Elise uyuyorlardı. Uşakların tarafına yabancılar dolmuştu. Kont Potocki'nin muhafızı olan yirmi üç kişi bu gece için oraya yerleştirilmişti.

Bir ekmek parçası çiğneyerek, bir şey görmeksizin önündeki karanlığa bakıyordu.

Pencereye vuruldu. Adam, sövüp sayarak kalktı, kapıyı açmaya gitti.

Françoise kapı eşiğinde duruyordu. Şehirden dönüyordu.

Kadın sessizce içeri girdikten sonra, kapıyı kapattı ve boğuk bir sesle sordu: "Ne var?"

Françoise omuzlarını örten ıslak boyun atkısını alıp fırlattı.

"Hiç," dedi ölgün bir sesle. "Göremedim onu, izin vermediler."

Adam, başı önüne eğik, onun önünde ayakta duruyordu. Henüz bitiremediği ekmek parçasını hâlâ elinde tutuyordu.

"Seni sordular."

"Neden?" diye sordu Françoise nefretle.

Adam dişlerini sıktı, başka tarafa bakarak cevap verdi: "Baba, Potocki'nin yatağını yapmaya gitmeni istiyordu..."

Françoise derin derin içini çekti, zorlukla soluk alıyor gibiydi.

"Yatağını yapmaya mı?" Boğazı sıkıldı. Adam'a horlayarak baktı. "Ne cevap verdin sen?"

"Gelir gelmez gideceğini söyledim."

Françoise'ın iri gri gözleri yeşile döndü. Kaçak ve yaban bir ışık parıldadı içlerinde.

"Hepiniz pis heriflersiniz," diye mırıldandı nefretle. "Beni mi bekliyordun? Şerefsiz herifler! Sen de, baban da... Geberesice namussuz moruk!"

Adam geriledi.

"Neden Elise'i yollamadın?"

"O bilemezdi," diye geveledi sıkıntıyla.

"Neden olmasın! Ladislas domuzu çoktan öğretti ona... Burada hepimizi satıyorsunuz. Senin tek şansız Barbara'nın çirkin olması, yoksa o da hoşuna gitsin gitmesin herkesle yatacaktı!"

"Ne diyorsun sen?"

"Elise'e sor, söyler sana... Ne talihsiz başım varmış..."

Adam ona yırtıcı bir bakış fırlattı.

"Bana istediğin kadar bak öyle! Kardeşini asmak üzereler ve sen de biri gelip işkembelerine bıçağı saplamasın diye bir köpek gibi etraflarında nöbet tut bakalım... Aşağılık uşak, sen de!"

Adam'ı hızla itip koşarak çıktı.

Françoise'ın sözlerinden yaralanmış Adam kızını kabaca uyandırdı.

BÖLÜM 10

Pompa istasyonunda bulunan üç kişi, gecede yükselen silah seslerini yürekleri çarparak dinliyordu. Patırtı gara varıyordu. Bu artan fırtınanın içinde, çarpışmanın şiddeti hissediliyordu. Andre, kollarını göğsünün üzerinde çapraz bağlamış, donmuş gibiydi.

"Beni niçin burada bıraktılar, burada durmak ve kimin galip geleceğini beklemek, hiç böyle bir şey görmedim; onlara göre hiçbir işe yaramam, değil mi?" dedi acıyla.

Yanında duran Edwige onu kendine çekti ve bir anne gibi teselli etti.

"Hiçbir şey yapılamaz. Burada kalmamız emredildi."

Olessia susuyordu. Avludan sesler geldi. Bir atın soluk alışını duyduğunu sandı Andre. Olessia, Ptakha'yı omuzlarından tuttu.

"Ne var Andre?"

Bir titreme kapladı Andre'yi. "Ya bunlar Polaklarsa, o zaman her şey bitti demektir," diye düşündü, yüreğinin sıkıştığını hissetti.

Kapıya vuruldu. Tabureleri çarparak girişe yöneldi, balta oradaydı.

"Gregorie Mikhailoviç! Benim, ben Şçabel. Aç!"

"Ah Şçabel bu," diye bağırdı sevinçle Olessia ve o da kapıya atıldı.

"Bizimkiler. Açacağım."

Sürgüleri kaldırıyordu. Andre durdurdu onu: "Kim?"

"Yahu benim, ben," diye cevap verdi kapının arkasındaki güçlü bir sesle, iri yarı biri olmalıydı sese bakılacak olursa.

"Dostlarımız çoktan gittiler," dedi Olessia sitemle.

"Anlaşılıyor! Geç kaldık. Kholmiankalılarla uzun uzun pazarlık etmemiz yüzünden. Moguelnitski'ye, 'bizi rahat bırak, sana dokunmayacağız' demek için adam göndermek istiyorlardı. İnandırmak için vakit kaybettik… Işık yakıyor musun, Olessia?"

Ve Şçabel kibriti çaktı.

Kısa bir süre Andre'yi gördü.

"Kim bu?" diye sordu güvensizlikle.

"Andre," diye cevap verdi Olessia, nedenini bilmeden şaşırdığını hissederek. "Babam onu burada bıraktı."

Şçabel'in arkasından, kısa boylu, geniş omuzlu bir köylü girdi odaya.

"Selam millet!"

Şçabel, Edwige'in elini sıktı.

"Saçek bu, Sosnovka'dan," dedi başıyla köylüyü göstererek.

Olessia lambayı masanın üzerine koydu ve pencerenin perdesini örtmeye koştu.

"Bizimle birlikte Sosnovka'dan elli, Kholmianka'dan da otuza yakın adam var. Tüfek vermemiz gerekiyor," dedi Şçabel'e.

Edwige söze katıldı.

"Raievski arkadaş, derenin üzerindeki köprüden sizin için mermi kutuları atacaklarını söyledi. Müfrezenizle Moguelnitski malikânesine yürümenizi size bildirmekle görevlendirdi beni. Bizimkiler şehri alıncaya kadar lejyonerlerin bir kısmını orada tutmaya yarayacak bu. İlkin çiftliği ele geçirmeye çalışacaksınız. Almanların atları var orada."

Şçabel hızla Saçek'e döndü.

"Hemen tüfekleri alıp malikâneye yükleneceğiz. Adamlarına söyle, çiftlikteki atlara el koyabilirler."

"Çok güzel," dedi Saçek. "Benim atlar topallamaya başlamışlardı, o halde bir çift..."

"Peki, tamam! Gidelim. Şehirde neler olduğunu duyuyor musun? Konuşmakla vakit kaybetmemeliyim..."

Avluya çıktılar, köylüler oradaydılar. Ptakha, Edwige'le kararlı konuştu: "Onlarla gidiyorum!"

"Nasıl, bu ellerle mi?" diye sordu Edwige, şaşırmıştı.

"Ya biz, yalnız mı kalacağız? Öyleyse ben de giderim. Burada yalnız başıma kalamam!"

Olessia sinirleniyordu.

"Öyleyse benim de gitmem gerekiyor," dedi yavaşça Edwige.

"O halde hep birlikte gideriz. Kalamam burada, yalnız kalınca korkarım," dedi Olessia, inatla.

"Nereye gideceksin? Herkes çarpışıyor orada."

Andre, kendisinden utanmaya başlıyordu.

"Edwige ile ben, ilaç çantasını alırız, yaralı varsa bir şeyler yaparız."

Andre ne cevap vereceğini bilemedi.

"Peki baban ne söyleyecek bana?"

"Ona ben kendim cevap veririm. Haydi gidelim Edwige."

Edwige mantosunu giyiyordu.

"Olessia, sağ elimin sargısını çıkar," dedi Andre.

"Sargını mı çıkaracaksın? Ama elin haşlanmış durumda..."

"İki parmağımı serbest bırak, tetiği çekebileyim."

"Hiç de açmam. Elin yaralı..."

Andre, Edwige'e döndü: "Sargıyı çıkarın lütfen. Yoksa dişlerimle sökmek zorunda kalacağım."

Edwige bir süre ona baktı, sonra sessizce sargıyı açmaya başladı.

"Burada birazını bırakacağım."

Şçabel döndü.

"Her şey yolunda, tüfekleri, mermileri var artık! Hemen hareket edeceğiz… Yağmur biraz sonra duracak…"

"Sizinle geliyoruz," dedi Edwige.

Ptakha koşarak çıktı ve bir tüfekle geri döndü. Ceketinin cebi mermi doluydu.

"Bana da getirdin mi?" diye sordu Olessia. O zamandan beri gözleri ilk kez karşılaştı.

"Sana mı?" dedi şaşkınlıkla ve gülümsedi. Tüfeğini ona verdi ve şarjörleri aceleyle Olessia'nın cebine aktarmaya başladı.

"Tüfeğin nasıl doldurulacağını göstereceğim sana. Görüyorsun, şu şey şöyle döner ve birden... Sonra kendine doğru çekeceksin… Görüyorsun, mermi hazır… Hop, namluya süreceksin… Kolu eski yerine indir artık! Şimdi, çek tetiği… Bak, aşağılık herifin birini alaşağı ettin… Dipçiği iyi sık omzunda. Al bunu, kendime bir başkasını bulurum ben."

Harekete yakın, birden bir şeyler hatırladı.

"Vassilek?.. Nereye bırakayım bu herifi? Mutfağa koştu! Haydi, uyan bızdık! Uyan, Vassilek! Gidiyoruz. Duyuyor musun? Gidiyoruz, diyorum sana! Kapıyı kapatacaksın ve rahat raht uyuyacaksın. Daha sonra görüşürüz…"

Henüz uyanmamış olan Vassilek hiçbir şey anlamıyordu. Andre onu kapıya doğru itti.

"Sürgüyü çek ve git yat."

Vassilek gözlerini kırpıştırıyordu, iyice uyanmamıştı, bir şeyler mırıldanıyordu. Sonunda, bununa birlikte, kapıyı kapatması ve uyuması gerektiğini anladı. Ve kendisine söyleneni yaptı.

• • •

Şçabel tek mermi atmadan çiftliği ele geçirdi. Baskının etkisi büyüktü. Edouard eli silah tutan adamlarının hepsini şehre götürmüştü. Sadece Kont Potocki ve muhafızları kalmıştı şatoda. Malikâne tarafından silah sesi geldiğini görünce Edouard birliği geri çevirdi.

"Ne oluyor?" diye sordu kendi kendine. "Şehirde çarpışma mı var? Tanrım! Kim çarpışıyor? Kime karşı? Almanlar bir küstahlık mı yapıyorlar yoksa? Peki çiftlikteki bu karışıklık da ne?"

Malikânenin sarılmasını emretti. Potocki onu büyük kapının yanında karşıladı. Atına binmişti.

"Ne oluyor Kont, söyler misiniz?"

"Bilmiyorum. Şehirle irtibatım yok."

Çiftlik tarafından pek az silah sesi geliyordu. Oraya geceleyin gitmeye cesaret edemiyordu Moguelnitski. Malikâneden ayrılmaksızın güneşin doğmasını bekledi.

Bu sırada çiftlikte anlaşmazlık çıkmıştı. Zaferden sonra, Kholmianka köylüleri, Sosnovka köylüleriyle atlar konusunda hemen tartışmaya girişti.

"Avluya ilkin biz girdik, atlar bizimdir," diye bağırıyordu Kholmiankalı iri kıyım bir delikanlı, eyerli bir Alman atına binmiş, üçünü de dizginlerinden tutuyordu. Saçek ona doğru fırladı.

"Ver onları diyorum sana! Bir tanesini almışsın, daha ne istiyorsun? Yoksa dördünü de mi yürütmek istiyorsun?.. Bütün atlarım topallıyor ve sen dördünü birden alıyorsun."

Çiftlikte atlar bir türlü paylaşılamıyordu. Malikânenin etrafında savaş düzenine girmiş adamlarla birlikte ateş eden Şçabel, silah seslerinin azaldığını duyunca köylülerden bir kısmının kaçtığını anladı. Kapıya doğru koştu.

"Hey çocuklar! Ne yapıyorsunuz böyle?"

Ama hiç kimse dinlemiyordu onu. Sağda, solda tüfekler patlıyordu. Kholmiankalı iri yarı adam yangına körükle gidiyordu:

"Alın atları, dönüyoruz! Kendi başlarının çaresine baksınlar artık! Kurdun ağzına girmeye gerek yok! Köye dönmeye bakalım biz hemen! Engel olmaya kalkışan olursa basın kurşunu!"

Şçabel tehlikeyi çok geç gördü.

"Nereye gidiyorsunuz dostlar; bizi bırakıp gidiyorsunuz öyle mi?" diye bağırdı.

"Çekil oradan," diye bağırdı iri yarı köylü.

"Sosnovkalılar bize atları geri verirse kalırız burada... Moguelnitski elimizde ne var ne yoksa hepsini aldı, hiç olmazsa bunları alalım..."

"Haydi, onunla çenenizi yormayın! Köye dönüyoruz! Yoksa burada çembere girer, deldiririz postu..."

Şçabel kendini yana attı.

Ptakha, Olessia'yı güçlükle kurtardı, yoksa atların altında kalıp çiğnenecekti. Kholmianka köylüleri önlerinden atlarını kırbaçlayarak fırtına gibi geçtiler, itişip kakışıyorlardı, küfrün bini bir paraydı. Bir dakika sonra artık sesleri duyulmuyordu.

• • •

Almanlar ilk silah seslerinden sonra kımıldamaya başladı. Astsubaylar vagonlar boyunca koşup duruyordu. Kısa emirlerin verildiği duyuluyordu. Karşılıklı ateş şiddetlenip üstelik gara yaklaşınca alay karargâhının bulunduğu vagonun yanında silah başı borusu çalındı.

"Albayım, Polonya subayı olduğunu söyleyen bir asker sizi görmek istiyor."

"İçeri al," dedi Albay Pflaumer.

"Size kendimi tanıtmakla şeref duyarım: Yüzbaşı Wrona."

"Bu silah seslerinin anlamı nedir?" diye sordu albay, tehdit edici bir sesle.

"Durum şu albayım. Şehirde bir Bolşevik ayaklanması patlak verdi. Bize tarafsız kalmamızı isteyen bir ültimatom verdiler. Treninizi silahsızlandırmak, subaylarımızı kurşuna dizmek istiyorlar. Bütün gece çarpıştık, şimdi yardımınızı istemek zorunda kaldık... Bu isyanı ezmek için elimizden gelen her şeyi yaptık ama gücümüz tükendi ve şehri bırakmak zorundayız."

Garın yanında yankılanan tüfek cayırtıları onun sözlerini doğruluyor gibiydi. Miğferlerini giymiş bir kısım Alman subayı albayı çevrelemişti. Sıkışık Alman sıraları ticaret istasyonunu çevreleyen korkuluk boyunca yerlerini aldı; askerlerin öteki kısmı, toprakların ve zırhlı arabanın bulunduğu vagonların etrafında çabalıyorlardı.

"Güzel, güzel," dedi Pflaumer dişlerinin arasından, "demek bizi silahsızlandırmak istiyorlar, görürler günlerini!"

"Hiç kuşkusuz albayım, müdahale ederseniz bu aşağılık herifler temizlenir."

Wrona subayların arasında Schmultke'yi fark etti.

"Özür dilerim, adınız nedir?"

"Yüzbaşı Wrona," diye fısıldadı Schmultke.

"Ah, elbette müdahale edeceğiz, askerlerinizi bu tarafa almak iyiliğinde bulunursunuz şüphesiz" dedi, sol tarafı göstererek. "Çünkü hemen harekâta girişeceğiz. Bir top indirin! Zırhlı aracı da! Alayın yönetim kurulu başkanı bay, askerlere savaşın nedenini anlatınız."

Kent işçiler tarafından gecenin sonuna doğru ele geçirilmişti. Şçabel, Moguelnitski'yi malikânesinde kalmaya zorlayarak çiftlikte kendini iyi savunmuştu. Zafer avuçlarının içinde sayılırdı ama topçu atışları garı titretti. Sokaklara, evlerin

üzerine çelik ve ateş yağmaya başladı. On beş makineli tüfek aynı anda havlıyordu. Almanlar kentin üzerine yürüdü. Raievski, her yol kavşağında çarpışarak bir saat inatla dayandı ama yanına yaklaşılmayan zırhlı otomobil sokaklarda dolaşıyor, sokakları ve evlerin avlularını makineli tüfekleriyle tarıyordu.

"Bir el bombası olacaktı ki!"

Çobo öfkeliydi.

Yeşil Alman dizileri düzenle, yöntemle ilerlerken isyancılar sokak sokak bırakarak geri çekiliyordu, kentin üzerine ağır obüsler yağdıran dört top gardan aynı düzende ateş ediyordu.

"Hey Sigismond, oyunu kaybettik mi dersin?" diye sordu Kovallo, Raievski'nin yanında hızlı hızlı yürürken.

"Evet. En çok korktuğum şey buydu. Bu işte bir tahrik kokusu var... Dün, Metelski alay yönetim kuruluyla görüşmek istedi ama başkan satılmışı tutuklamakla tehdit etti onu. Şimdi, insanların hayatlarını korumamız gerek. Sosnovka'ya doğru çarpışa çarpışa çekileceğiz. Şehri mümkün olduğu kadar çabuk boşaltmalıyız, sabah olmadan, yoksa çembere gireriz burada..."

Kent şafağın sis perdesi altındaydı. Son işçi dizileri dış mahalleden ayrıldı. Şçabel kulak kabarttı. "Bizimkiler çekiliyor galiba, duyuyor musun; işçi mahallesinden silah sesi geliyor şimdi, Almanlar işe karıştılar anlaşılan, artık biz de aynı şeyi yapacağız, gün doğmadan çarpışa çarpışa geri çekileceğiz, Kholmiankalılar burada olsalardı, malikâneye saldırabilirdik ama bu şartlar altında yapacak bir şey yok artık, geri çekilme emrini arkadaşlara aktar," dedi Saçek'e.

"Çiftlik ateşe veriliyor mu?" diye sordu öteki.

"Gerekmez. Sonunda nasıl olsa bizim olacak. Haydi, at bin!"

"Ya kadınlar," diye atıldı Saçek, memnun değildi.

"Onlar da ata binecek."

"Bir araba hazırladım, ona binebilirler."

Şçabel, Olessia'nın ata binmesine yardım etti.

"Düşmez misin?" diye sordu, dizginleri tutarak.

"Hayır, daha önce köydeyken binmiştim ata."

"Güzel, tüfeğini çaprazlama as, yaman asker oldun," diye takıldı, sonra birdenbire yüzü karardı...

Ptakha, Olessia'nın yanında at sürüyordu. Genç kız her an attan düşecekmiş gibi geliyordu ona...

Yarım saat sonra şehirden ayrılanlarla birleştiler.

Edouard Moguelnitski, yaptığı yardımdan dolayı Albay Pflaumer'e teşekkürlerini bildirmek üzere gara gitti.

"Size nasıl yararlı olabilirim? Söyleyin lütfen, benim yapabileceğim bir şeyse derhal yerine getirilecek."

Albay Pflaumer bütün teklifleri reddetti.

"Teşekkür ederim. Yapmamız gerekeni yaptık. Fakat bizim arkamızdan Frankfurt topçu alayı geliyor. Bay Schmultke, alayın subayları arasında kardeşinizin de bulunduğunu bildirdi. Bildiğime göre onların yiyeceğe ve sıcak giyeceğe ihtiyaçları var. Kış geliyor. Onlara yardım edebilirseniz çok iyi olur."

"Elbette, elbette," diye inanca verdi Edouard. "Albayım, yiğit askerlerinizi ödüllendirmeme izin verirsiniz belki! Her birine yüz mark vermek isterim."

"Mümkündür. Nezaketinizi alay meclisine bildireceğim. Frankfurtlular gelinceye kadar burada kalmayı düşünüyoruz ve ekmek konusunda fırında güçlük çıkarılmamasını istiyoruz."

Moguelnitski elini şapka siperine götürdü.

"Buraya, gara, ekmek getirmeleri için derhal emir vereceğim. Şimdi izin verirseniz sizi ve subaylarınızı, atalarımızın şatosunda sizin şerefinize düzenleyeceğim geceye, kadınlarımız ve ailem adına davet edeceğim. Arabalar emrinize hazır olacaktır."

"Teşekkür ederim! Davetinizi subaylara ileteceğim. Her şey yoluna girerse geliriz."

Moguelnitski subaylarıyla yola çıktı ve şehre dönerken Wrona'ya:

"Acele etmemiz lazım, yoksa önümüzdeki süre içinde başaramayız," dedi. "Zamoiski'ye iki haberci yollayın. Geri çekilsin ve Pavlodz ayaklanmasını bastırmak için kendisine yardım edeceğim söylensin. Bu süre içinde gar için gerekli olan her şeyi hazırlayın. Planımız başarıya ulaşmazsa şehri boşaltmamız ve Almanlara yolu açmamız gerekecek... Geldikleri zaman Kholmianka delegelerini gözden kaybetmeyin. Enerjik hareket edin!"

• • •

Daha önce düşündüğünün tersine, Potocki o gün yola çıkmadı. Şehirdeki ayaklanma onu alıkoydu. Durum düzelir düzelmez, kendi önerdiği Almanların silahsızlandırılması tasarısı Edouard'ın çalışma odasında yoluna konuldu. Ateşli Potocki onu öyle şiddetle savundu ki Edouard korkaklıkla suçlanmamak için karşı koymaya kalkışamadı.

"Tehlikelerden bahsediyorsunuz ama nerede yok ki tehlike; size bizzat kendim yardım edeceğim ve eminim ki Almanları silahsızlandıracağız," diye konuşuyordu sanayici, kendine çok güveni vardı.

Peder Jêrôme, Kholmianka köylülerinden bir heyetin şatoya geldiğini haber vermek için konuşmalarını kesti. Edouard, tutuklanma emrini verdi.

"Hepsini astıracağım, Kholmianka'daki çiftliğimizi soyup soğana çevirdiler, satın aldığım atları çaldılar," diye bağırdı.

Ama Potocki, beklenmedik bir şekilde araya girdi:

"Ne zaman isterseniz astırabilirsiniz, vakit var. Kendi

amaçlarımız için yararlanamaz mıyız acaba onlardan?"

Edouard şaşkınlıkla baktı ona.

"Ciddi olarak düşünüyor musunuz bunu? Bu ayaktakımıyla?"

Potocki, Cizvit'e dönerek: "Önemli değil, önemli değil; Peder Jêrôme, konuşabilirsiniz kendileriyle; söyleyin onlara, Almanları silahsızlandırmamıza yardım etmek üzere bu akşam gara elli adam gönderirlerse ganimetin bir kısmını ve para alacaklar, üstelik Kont da kendilerini bağışlayacak; siz nasıl konuşmanız gerektiğini bilirsiniz," dedi.

Peder Jêrôme biraz sonra döndü.

"Kendileriyle Kont Hazretleri'nin konuşmasını istiyorlar."

Edouard, soran gözlerle Potocki'ye baktı.

"Önemli değil, gidin. Sizi yükümlülük altına sokmaz."

Edouard kalktı.

• • •

Aynı akşam, hemen hemen bütün Alman subayları Moguelnitski'lerdeyken; Edouard ile Potocki yanlarına adamlarına alarak gara doğru yola çıktı.

Çarçabuk toplanmış olan komşu toprakların soyluları, konukları oyalıyordu. Keyifli görünen Joseph su gibi içki akıtıyordu.

Almanlar yavaş yavaş havaya giriyordu.

Schmultke ile Sonnenbourg, Stephanie'ye kur yapıyor; kurnaz Polonyalı kadın da Almanlara tatlı tatlı bakıp kahkahayla gülüyordu. Hiçbiri, aynı anda garda ne olup bittiğini tahmin edemezdi.

Bir Alman askeri vagondan vagona koşuyor ve kapıların önünde sevinçle bağırıyordu: "Haydi hemen gidip yüz marklarınızı alın! Belki yeteri kadar para yoktur, hiç bilinmez,

sakın oyuna gelmeyin! Birinci mevki bekleme salonunda para dağıtılıyor."

Vagonlar boşaldı. Büyük asker kalabalığı birinci ve ikinci mevki bekleme salonlarını doldurdu. Bir astsubay isimleri okuyor ve üç belediye memuru da her askere elli marklık kâğıt paralar veriyordu. Masaların çevresinde itişip kakışmalar, bağırıp çağırmalar, tartışmalar oluyordu. Bir asker iki kez sıraya girmişti. Elinden parayı aldılar.

Bu sırada Wrona'nın üç kez hamama göndermiş olmasına rağmen pis pis kokan Dzebek, birkaç jandarmayla çevrili Vorobekio'yu lokomotife doğru götürüyordu.

"Çık ve yavaş yavaş sür. Katara takılınca göz açıp kapayana dek treni gardan çıkarmak için son hızla sür. Dört kilometre git ve dur. Bir dalavere çevirmeye kalkma, yoksa..." Ve makinist yardımcısına tabancasını gösterdi.

"Ama bu yüzden öldürürler beni!"

"Hiçbir şey yapamazlar! Çık, sür ve kapa çeneni, yoksa patlatırım beynini!"

Garda kalmak için her çareye başvurarak Vorobeiko lokomotife tırmandı.

• • •

Garda bir şamatadır koptu. Makasların üzerinde gürültüyle ilerleyen katar askerlerin önünden hızla geçti ve deponun arkasında kayboldu.

Bazı Almanlar yetişmeye kalkıştı ama çabalarının boşluğunu anlayınca bundan vazgeçtiler.

Aralarından çoğu silahsız kalmıştı. Sadece astsubayların tabancaları, bazı erlerin de süngüleri vardı.

"İhanet! Satıldık!"

Öfke sesleri dört bir tarafta yankılandı durdu. Öfkeden çıl-

gına dönen askerler hiçbir suçu olmayan belediye memurlarını kıyasıya dövdüler, masaları devirdiler paralarla birlikte.

Garda bulunan ender subaylardan biri, kelebek gözlüklü, soluk sarı saçlı bir teğmen düzeni sağlamaya çalışıyordu.

"Silahı olanlar buraya!"

Ama iş işten geçmişti, çok geçti artık. Gar Moguelnitski'nin müfrezesiyle Potocki'nin adamları tarafından çembere alınmıştı. Kholmianka köylüleri kuzey yolunu kesmişti.

Başlarında, Zaremba'nın emirlerini harfi harfine yerine getiren iri yarı köylü vardı. Zaremba iki düzine kadar askerle birlikte onların yanındaydı.

Birkaç el ateş, Zaremba'nın emir verdiği gibi askerlerin gar binasını teker teker terk etmesine yetti. Bir buçuk saat sonra, artık üzerlerinde kaput falan yoktu, bazılarının ayakkabıları bile alınmıştı. Polonyalılar üç taraftan çevirdiler onları ve şehrin çıkış kapısına doğru sürdüler.

"Dikkat," diye haykırdı Zaremba. "Bir dakika bile durmaksızın ileri yürümeniz emredildi size. Vaterland'a kadar böyle yaya gideceksiniz."

Ölü bir sessizlik cevap verdi ona.

Başları önlerine eğik, sessiz ve düşünceli, yürekleri kendilerini aldatanlara karşı yabanıl bir öfkeyle sıkışmış birkaç yüz insan, çamurun içinde yürüdü.

Huysuz bir atın üzerinde, tırısa kalkarak duyduğu sevinci gizleyemeyen Potocki:

"Bakın, ne demiştim ben size," diye bağırdı: "Şimdi gidip subayları görelim. Kendilerine biraz fazla kibar davranacağız. Bugün kurallara uygun davrandıklarını unutmamak lazım. Prens Zamoiski'ye kendilerine kötü davranıp hırpalamadan geçit vermesini yazacağım."

"Evet, pek tabii," diye onayladı Edouard.

• • •

Katar küçük bir istasyonu hızla geçti ve yarım saat sonra komşu istasyona vardı. Vorobeiko lokomotifi durdurdu ve yere atladı. Dört yandan silahlı adamlar ona doğru koştu.

"Hey çocuklar, bu da nesi; nereden çıktı bu katar; bakın, iki Alman var, bir tane de şurada," diye bağırdı biri Ukrayna dilinde.

Vorobeiko'nun etrafını çevirdiler. Yelpaze sakallı sağlam yapılı bir adam sorguya çekmeye başladı onu, makineli tüfek şeritleri kuşanmıştı, kemerinde bir tabanca ve bir el bombası asılıydı.

"Kimsin sen? Cevap ver! Ataman Bereznia'yım ben."

"İsyancılar, öyle mi?" Vorobeiko çok mutluydu. "Ben de Polonyalıların eline düştüm diye kaygılanıyordum. Sizler arkadaşsınız öyleyse..." Yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı. "Ben, arkadaşlar, size bir zırhlı araba ve dört top getirdim. Lapa yedirirsiniz bunlarla Polaklara… Bizim orada işler yolunda gitmedi. Bir ayaklanma çıkardık, hapishanede bulunan bizimkileri kurtardık, lejyonerleri temizledik ama sonunda Almanlar karıştı işe! Bütün alay! Bizi bozguna uğrattılar tabii. Bizimkiler Sosnovka'ya doğru çekildi. Almanların peşinde de Polonyalılar. Polonyalılar beni lokomotife bindirdi, Alman trenini gardan çıkartmamı istiyorlardı. Oysa ben buraya kadar getirdim. İşte olan biten bu kadar arkadaşlar!"

Çevresindeki insanlar sessizce dinliyorlardı Vorobeiko'yu.

"Öyleyse sen bir Bolşevik olmalısın?" diye sordu, Bereznia adındaki sakallı.

"Tabii ya, partinin de üyesiyim," diye cevap verdi Vorobeiko, gururlanarak.

"Hah! Ha! Komünistsin demek!" Sakallı adam küfretti. "Biz senin gibi herifleri tencerede kaynatıyoruz. Götürün şunu!"

Vorobeiko etrafına şaşkınlıkla bakıyordu.

"Peki kimsiniz öyleyse?"

Sakallı dişlerini göstererek konuştu: "Biz mi? Petlioura'nın birlikleriyiz. Hiç duymadın mı böyle bir şey? Yahudi piç!"

"Demek siz karşı-devrimcisiniz," diye mırıldandı Vorobeiko ölgün bir sesle.

"Nasıl istersen öyle olsun, alın şunu demiryolu geçidinin ötesine götürün ve Karl Marx'ın yanına postalayın," dedi sakallı, eliyle işaret ederek.

Birkaç adam Vorobeiko'yu yakaladılar ve alıp götürdüler. Ötekiler katarı talan etmeye başlamışlardı.

"Herifi burada temizleyelim mi, ha? Daha uzağa götürmek neye yarayacak?" dedi adamlarından biri.

Vorobeiko, çevresine bakındı sıkıntıyla. Bir tarladaydılar. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Kimsenin haberi bile olmadan öldürüleceğini düşününce dehşete kapıldı. Ve öylesine kolaydı ki...

"Ortodoks musun; haç çıkar hadi, biraz sonra tahtalıköyü boylayacaksın," dedi adamlardan biri.

"Niçin?" diye sordu Vorobeiko, ne yaptığını bilmeden.

"Ataman seni postalamamızı emretti. Layığın da bu zaten..."

"Size ne yaptım ben? İçi dolu bir tren getirdim size. Bir işçiyi yok yere öldürmek dokunmayacak mı size?"

"Ama sen komünist değil misin?"

Vorobeiko sırtına kurşun yemekten korkuyordu, bu yüzden de bir o tarafa, bir bu tarafa dönüyordu.

"Biz, işçiler hepimiz öyleyiz! Olağanüstü bir şey mi bu? Babam bütün hayatı boyunca tarım işçisiydi. Niçin öldüreceksiniz beni?"

Askerlerden biri dalgın dalgın konuştu: "Doğru konuşuyor, bıraksak mı acaba? Öldürsek boyumuz mu büyüyecek yani?"

Öteki cansız cansız ekledi: "Bırakalım gitsin, cehennemin dibine kadar yolu var!"

Tüfeği elinde bulunan üçüncüsü omzunun üzerinden bir kez daha baktı.

"Kır kirişi ama dikkat et bir daha düşme atamanın eline. Ha bak, ayrıl şu senin komünistlerden, aptal herif!"

"Arkamdan ateş etmeyeceksiniz değil mi?" diye sordu Vorobeiko dobra dobra. "Öyle yapacaksınız kalbime ateş edin ne olur, acı çekmem hiç olmazsa; ne olursa olsun, insanın bir tek sonu var..."

"Kaç, haydi kaç!"

İlk on adımda, Vorobeiko dönüp dönüp arkasına baktı, silah sesi bekledi. Sonra bütün gücüyle koşmaya başladı.

• • •

Ertesi sabah soğuklar bastırdı. Su birikintileri, bataklıklar dondu. Asiler kurmayı Sosnovka'da Tsibolulia'nın evinde toplanmıştı. İhtilal Komitesi'nin üyelerinin işlerinin başına dönmek üzere şehre gitmesine karar verildi. Mimlenmemiş işçiler de işbaşı yapacaktı. Bazıları Tsiboulia'nın müfrezesinde kaldı. Ötekiler Pavlodz'a gitti. Toplantının sonuna doğru Kholmiankalı bir köylü dörtnala geldi, korkunç bir haber getiriyordu: Moguelnitski, Kholmiankalı on bir köylünün şehirde, belediyenin önünde asılmasını emretmişti. Ötekiler tüfek harbileriyle* dövüldükten sonra serbest bırakılmıştı. Atlar müsadere edilmişti.

• • •

Patlai, Şçabel ve Çobo makineli tüfekleri bir arabaya yerleştirip Pavlodz'un yolunu tuttu. Şehre dönmek isteyen Stepovyi onlarla birlikte gitti.

---

* Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan demir ya da ağaç çubuk.

Şçabel, çiftlikte el konulan altmış atın ancak onunu ele geçirebilmişti. Şehirde ele geçen silahlar ve cephane arabalara yüklenince on süvariyle birlikte o da hareket etti.

"Ağlamayın kızlar, kısa zamanda döneceğiz, o zaman sevinç ve bolluk içinde yüzeceğiz," diyerek Olessia ile Sarah'ya takıldı.

• • •

Kovallo, Metelski, Edwige ve Raievski birbiri ardınca şehre döndü. Kovallo, tanımadığı bir kadını pompa istasyonunun sahanlığında semaverle uğraşırken bulunca biraz şaşırdı.

"Ne oluyor böyle," diye düşündü.

Kadın onu görünce gülümsedi.

"Evin efendisi geliyor galiba? İnsanın başkasının evinde iş görmesi kolay değil. Maria Ptakha'yım ben, Andre'nin annesi."

"Günaydın! Tanışmak için garip bir ortam." Kovallo, sıcakkanlılıkla sıktı kadının elini.

Andre'nin annesi iri yarıydı, güçlüydü. Kovallo'yu şaşırtan, henüz genç oluşuydu.

Raievski avluya girince onları kendilerini konuşmaya kaptırmış halde buldu:

"Bunun üzerine onlara şöyle dedim: 'Tanrı bilir nereye gitti! Ben onun dadısı mıyım? On yedi yaşında! Artık sorumlu değilim kendisinden. Bulabilirseniz, yüzün sırtının derisini!' Ama bunu söylerken yüreğim kan ağlıyordu. Sonra Andre'mi yakalayamayacaklarını düşündüm. Kendini yakalatacak insanlardan değildir benim oğlum, kolay kolay. Ah! Şu çocukların hepsi bir üzüntü kaynağı! Biri ötekinden iyi değil, al birini vur ötekine… Hadi küçüğü patakladım, ceza verdim diyelim, ama öteki, ne yapabilirim, benden büyük boyu var, öyle değil mi?"

Raievski'yi görünce sustu.

• • •

Bir hafta geçti. Kış birdenbire bastırdı. Edwige ablasının evinde oturuyordu. Marceline bir Polonya kooperatifinde satıcı olarak çalışıyordu. Dindar ve içine kapanıktı, kız kardeşiyle pek geçinemezlerdi. Bütün yaşlı kızlar gibi onun da saplantıları vardı: Odasında yedi kediye bakıyordu. Kedilerine verdiği adlar birbirinden garipti, bütün boş zamanlarını onlarla geçiriyordu. Her pazar, Katolik kilisesine gidiyordu, papaz iyi gözle bakardı ona. Bazen papazın evine bakan kadını ziyarete giderdi, tek dostu oydu.

O akşam, Marceline kadını evde bulamamıştı. Kapıyı papaz açtı, kendi halinde, kel kafalı bir adamdı.

"İçeri girin Bayan Marceline, Bayan Wanda biraz sonra gelir," dedi eşikte.

Salonun bir köşesine çekinerek oturdu yaşlı kız.

"Sizinkiler nasıllar, hanım kızım?"

"Teşekkürler, babam fena değil. Kız bizimle kalıyor şimdi."

"Ah, çok güzel," diye cevap verdi rahip nezaketle. "Söyler misiniz bana, nasıl oluyor da yüzünü hatırlayamıyorum."

Marceline gözlerini indirdi.

"Kiliseye gelmez o, muhterem peder."

"Ha! Sanırım ki duldu! Benden kocası için dua etmemi istemiştiniz, geçen sonbaharda, iyi hatırlıyorsam?"

"Tanrı'ya şükür hayatta, muhterem peder. Kısa süre önce döndü."

"Ah! Sahi mi?"

Rahip odada küçük adımlarla yürüyordu. Soruları öyle anlayışlı, öylesine dostçaydı ki... Bundan duygulanan Marceline, onun öğrenmek istediklerinin hepsini birer birer anlattı.

Bunun üzerine rahip, düşünceli, sürdürdü: "Âlâ, âlâ... Önemli değil çocuğum, dert edinmeyin kendinize bunları. Üzücü bir şey, hiç şüphesiz. Üzücü. Tanrı yardımcıları olsun.

Yüce Tanrı sonsuzdur. Ona dönecekler… Evet, karışık günler yaşıyoruz…”

• • •

“Günaydın, Peder Jêrôme. Kız da geldi işte. Kar yağıyor. Bize gidelim…”

• • •

“Bunu biraz tuhaf bulmuyor musunuz Peder Jêrôme?”

“Evet, şüphesiz. Özellikle şu günlerde. Adının Raievski mi olduğunu söylemiştiniz?”

• • •

Sivil giyinmiş Dzebek, Edwige'i iki gün izledi. Akşamları izleme işini Kobylski'ye devrediyordu. Kadının yüzünü iki kez görmeyi başardı. Bu güzel ve tombul kadının çizgileri kolay unutulacak cinsten değildi. Beyaz başlığı, zarif yürüyüşü, yumuşak ve tatlı sesiyle uzaktan tanınabilirdi. Önce yaşını otuz civarında tahmin etmişti. Ama ikinci görüşte, yakından inceleyince, beş yaş daha ekledi.

Akşama kadar çalışıyordu. Eve dönerken bir dükkâna girdi. Sonra, akşamın dokuzuna doğru, Doktor Metelski'ye gitti, sonra evine döndü ve bir daha çıkmadı.

Bu yararsız gözetleme yoruyordu Dzebek'i. Bu görevi adamlarından birine aktardı ve kendini özel araştırmalarına verdi.

Bir süre önce Bayan Raievski'nin oğluyla birlikte başka bir sokakta oturmakta olduğunu öğrenmekte gecikmedi. Bir onarım bahanesiyle kunduracı Michelson'a şöyle bir uğradı.

Artık ipucunu ele geçirmişti. Wrona, Spielmann'dan Sarah hakkında ayrıntılı bilgi aldı.

Ayakkabıcının kızı evde değildi! Raievski'nin oğlu da yoktu... Karanlık bir şeyler var bu işte, şef!

Barankeviç, Raymond Raievski hakkında bütün bildiklerini anlatınca Wrona soruşturmanın yönetimini eline aldı.

Ertesi gün Edwige, Patlai'nin karısına uğradı.

"Tamam!"

Dzebek sevinçten uçuyordu.

İlk önemli ipucuydu bu. Patlai'nin karısı ayaklanma sırasında serbest bırakılmıştı. Geçici olarak onu rahat bırakmaya karar verilmişti. Ama evi gözaltındaydı.

Wrona, başarıları yüzünden verdiği sözü unutmaya başlayan Dzebek'in hızını kesmek için "tedbirli olun yoksa her şeyi berbat edeceksiniz," dedi. "Şimdilik hiçbir şey bilmiyorsunuz."

Ertesi gün, fabrikadan ve istasyon jandarmasından telefon üstüne telefon ediliyordu.

"İhtilal Komitesi'nin bildirisi bu gece tekrar asılmış. Bildiri kısa: 'İşçi kardeşler! Yenilmedik! Geri çekilmemiz geçicidir. Hazır olun, kısa bir süre sonra geri döneceğiz. Düşmanımız da bilsin bunu. Yaşasın işçi ve köylülerin iktidarı. İmza: Burru, İhtilal Komitesi Başkanı.'"

Wrona, alıcıyı koydu ve düşüncelere daldı. Sonra küçük bir maden kutunun içinden bir tutam beyaz toz alıp çabucak burnuna çekti.

• • •

Raievski, işten dönen Edwige'i beklemek üzere mağazanın yanındaki köşe başında durdu. Onunla konuşması gerekiyordu. Şimdiye kadar onunla hep Metelski'nin orada buluşmuştu. Buluşmalar için en elverişli yer doktorun bekleme salonuydu.

Sıcak bir kürk palto giymiş, kısa boylu bir adam yanında duruyordu. Kuşku uyandıran bir hareketsizlikle dikkati çek-

memeye çok eskiden beri alışmış olan Raievski sırtını rüzgâra dönüp bir sigara yaktı. Rüzgâr yol boyunca ince bir kar getiriyordu.

"Ateşinizi verir misiniz lütfen," diye sordu kürk paltolu adam, soğuktan donmuş parmaklarıyla cebinden ucuz bir sigara paketi çıkararak.

"Rica ederim."

Yabancının Polonyalı şivesinden hangi ulustan olduğu anlaşılmıyordu. Rüzgârın sürüklediği insanlar kaldırımdan geçiyordu. Raievski, Edwige'in görüntüsünü vitrinde gördü. Kürk paltolu adam birdenbire canlandı, sigarasını yakmadan yürüdü.

Raievski, gittiği yöne baktı ve sigarasından derin bir nefes çekip rahatça yürüdü. Edwige'in bir fırına girdiğini gördü, kürk paltolu adam olduğu yerde çakılı kaldı. Raievski bir afişi okumak için durdu. Edwige dükkândan çıkınca adam tekrar yürümeye başladı. Raievski, karısının oturduğu evin önünden başını bile çevirmeden geçti.

Bir sonraki sokakta kürk paltolu adam bir fayton arabacısıyla pazarlık ediyordu.

Sigismond düşünüyordu. Acı bir tat duyarak ağızlığını ağzından çıkardı. Sigara bitmişti, ağızlığın ağacı ağır ağır yanıyordu.

Raievski'nin tecrübeli bakışları, Metelski'nin evinin önünde, açıkça nöbet tutan bir adam fark etti.

Komitenin teksir makinesi doktorun evindeydi.

"Kovallo, Metelski'nin evinde olmalı. Ah! Bir tane daha! Acemi biri olmalı bu. Daha tecrübelileri bulmayı başaramadılar henüz."

Raievski birkaç ev sonra, küçük bir sokağa saptı. Kimse izlemiyordu kendisini.

“Edwige, Kovallo, Metelski; acaba hangisi tedbirsizlik yaptı? Uyarmak için artık geç. Edwige şehre dönmemeliydi…” Yüreği birden acıyla sıkıştı. “Edwige!” Bir sokak fenerine çarptı ve hemen aklı başına geldi. Hızlı hızlı yürüyerek işçi mahallesine gitti. Ötekilere haber vermesi gerekiyordu…

Ignace Verba, mümkün olduğu kadar erken kaçmalarını haber vermek üzere durumu tehlikede olanların evlerine uğradı. Bundan sonra Raievski onu şehre yolladı. Verba bir saat sonra dönerek acı haberi verdi.

Raievski ile Verba gece olur olmaz şehirden ayrıldılar. Pazardan dönen bir köylü onları kızağına aldı. Yolda, Şçabel ile karşılaştılar ama görmediler. Komşu köyde atını bırakmış şehre yaya gidiyordu.

Geceleyin işçi mahallesinde geniş bir tutuklama fırtınası esti.

BÖLÜM 11

Kar fırtınası kudurmuşçasına esiyor, değirmenin penceresine koca koca kuşbaşı kar yumakları fırlatıyordu. Orman tedirgin bir sesle inliyordu…

Andre kendisini yalnız hissediyordu. Tüfeğine sarılmış, sırtını bir meşe ağacına dayamıştı, gecenin karanlığına dikkatle bakmaktan gözleri acıyordu. En küçük çıtırtı bir insan varlığını haber veriyor gibiydi. Sinir bozucu gerilimden yorulunca meşenin etrafında dolaşıyor, gözlerini dinlendirmek için eski değirmenin ışıklı pencerelerine bakıyordu.

Işıklar ona hayattan, değirmencinin ılık odalarında korkunç fırtınadan kurtulan insanlardan söz ediyordu.

"Pşeniçek hâlâ beni çekiştiriyor olmalı… Olessia gülüyordur buna. Eh gülsün bakalım, canı istiyorsa."

Andre gülümsedi, ona gülümsediğinin farkına varmadı. Olessia'yı düşününce yüreğini bir sıcaklık dalgası kapladı. Buna aşk derler, aşk. Yürü aşk adına!

Kendini hayallere kaptırdı, düş görüyor şimdi. Ünlü bir savaşçı olsaydı, ha? Kahramanlıkları çiftliklerde, köylerde türkü olurdu, yurdunun topraklarından Polonyalı efendileri sürüp çıkararak süvarilerin başında uçar, gençliği ve gözü pekliğiyle düşmanların yüreğini titretirdi. Ve Barankeviç önü sıra kaçarken karısına, şu zayıf boyunlu lagar kediye "Ptakha bu, canı cehenneme; bizim fabrikadaki ateşçi Ptakha," derdi. Olessia da dizlerini öpmüş, kendisine ateşli cümleler fısıldamış olan bu çocuğun kahramanlık öykülerini yüreği çarparak dinler ve

artık kendisiyle alay etmezdi, o da genç kızın gözlerinde güç gizlenen o alaycı pırıltıları görmezdi artık.

Olessia ünlü Andre'ye bakardı, o da genç kızın gözlerinde ilk kez hayranlık ve aşk okurdu…

Kuru dallar hemen yanı başında çıtırdadı. Tüfek kendiliğinden omzuna gitti, kurulmuş gibi. Göğsünden yabanıl bir haykırış çıktı: "Dur! Kim var orada? Ateş ediyorum."

Karanlık, yüksek yığın kımıldadı önünde, nezleli bir ses cevap verdi: "Hey, kim var değirmende? Benim, Şçabel!"

Andre tüfeğini indirdi. Sesini tanımıştı.

"Ptakha bu," diye bağırdı.

Atın başı kendi hizasındaydı, süvari deri gocuk giymiş, başında koyun derisi başlık vardı, Andre'yi görmek için eğildi.

"Nereye bırakayım atımı? Barakada kimler var? Tsiboulia orada mı?"

"Herkes orada," diye bağırdı Ptakha. "Ne var ne yok Pavlodz'da?"

"Şehirden geliyorum. İşler berbat. Komiteyi tutukladılar…"

Ptakha irkildi: "Sahi mi?"

Bütün akşam ve gecenin bir bölümü heyecanlı tartışmalarla geçti. Komitenin tutuklanması haberi herkesi büyük üzüntüye boğmuştu.

Şçabel paltosunu çıkararak atıldı: "Bir hain var! Herkes yakalandı…"

Şçabel, Raievski'nin Pavlodz'dan çıkmayı başardığını bilmiyordu.

Uzun süren boğucu bir sessizlik yerleşti odaya. Raymond'un yüzü külrengini aldı. Koca Tsiboulia çalı sakallarını dalgın dalgın çekiştiriyordu. Odanın bir köşesinde duran peykenin altındaki karanlık bir köşeye takılmıştı bakışı.

Umutsuz gözyaşlarını gizlemek için başını dizlerine kapatmış olan Olessia sobanın yanında bir köşeye kıvrılmıştı. Bir

süre önce, gülüşü herkesi neşelendiriyordu. Sarah, davranışında bir umut pırıltısı bulmaya boş yere çabalayarak gözlerini korku ve sıkıntıyla Tsiboulia devine dikmişti. Ama Sosnovkalı asi, dilini yutmuş gibiydi.

Nöbetini biraz önce Pşeniçek'e devretmiş olan Ptakha birden ayağa kalktı ve eski şapkasını öfkeyle masaya çarptı.

"Ne oluyor yani, ne yapıyorsunuz burada? Komiteyi kurtarmamız gerek! Bütün müfrezeyle şehri basarsak beylerin işi tamamdır! Onların hesabını görür, kısa zamanda bizimkileri kurtarırız."

Tsiboulia kocaman başını ağır ağır ona çevirdi.

"Neyle saldırmak istiyorsun ufaklık? Otur oturduğun yerde, açma ağzını. Senin için daha akıllıca bir iş olur."

Andre, bu hakaret karşısında ayağa fırladı.

"Nasıl, neyle mi saldıracağız? Söyledim ya: Bütün müfrezeyle! Köylerde köylüleri ayaklandırmamız lazım! Ayrıca bana ufaklık demen de gereksiz, yoksa sakal makal dinlemem gününü gös..."

"Andre," dedi yavaşça Sarah.

Ptakha kendine geldi. Saçek soğuk bir sesle söze karıştı: "Yavaş ol bakalım, çocuk! Bundan çok daha önemsiz şeyler için bile sırt derisini tabaklarlar adamın! Çar'ın ordusu yok burada, hiç şüphesiz ama şef şeftir, o konuştuğu zaman dinlemeli ve anlamalısın. Hele biraz sabırlı ol, büyü bakalım, o zaman da seni şef seçerler, sen de ne kadar akıllı olduğunu gösterirsin herkese."

"Bunun için sırt derisi ha, haksızsın," dedi Pşigodski. "İçindeki astsubay ölmemiş hâlâ."

Ukraynaca kelimeleri ağır ağır söyleyerek Raymond konuştu: "Tsiboulia arkadaş, şehre, hiç olmazsa hapishaneye saldırmayı ret mi ediyorsunuz? Yahut, içten konuşmak gerekirse müfrezeniz yardıma gitmeyecek mi?"

Tsiboulia'nın kocaman gövdesi masaya yaslandı, sıkıntıyla öksürdü:

"Kabul etmediğimi söyledim mi ben? Fakat nasıl yardım göndereceğiz oraya? Gücünüzü benim kadar siz de biliyorsunuz: Elli tane atlı köylü, bunların yirmisinin tüfeği var, ötekilerinki av çakaralmazı. Haydi diyelim kızaklara yirmi beş kişi daha bindirdik. Benimkilerden söz ediyorum, Sosnovkalı delikanlılardan. Başka köyleri işe karıştırmamak gerek, saldıran olursa, savunurlar kendilerini. Ama bu adamları şehre yardıma göndermek, buna yanaşacaklarını hiç sanmam. Şehirde düşman kuvvetleri bizimkinden fazla. Bir makineli tüfeğin önüne sevinip göbek atarak gitmez insan."

"Yani, korkuyor musun?" diye sordu Şçabel, kinle.

Kan bastı Tsiboulia'nın yüzünü.

"Siz şehirliler pek ateşlisiniz! Pat! Küt! İşler tamam! Ben sizinle gideceğim, bana yaptığınız yardımı hiçbir zaman unutamam. Beylerin ipinden boynumu kurtaranların kim olduğunu biliyorum ama köylüler, bu harekete geçirebilir mi onları? Ve sonra, doğrusunu söylemek gerekirse, hepimiz tavşanlar gibi öleceğiz, kimse kalmayacak ve ben de şef olarak bunun sorumlusu olacağım."

Şçabel sertçe kesti sözünü: "Haydi Tsiboulia, umacı hikâyelerini kes bakalım! Siz partizanların yüreksizliğini söyle de kurtulalım. Savaşmak için kapı eşiğinizden uzaklaşmak niyetinde değilsiniz. Önemli olan, karınızın dizinin dibinden ayrılmamak; devrim umrunuzda değil! Küçük burjuva aklı içinizi kemiriyor, canı cehenneme!"

"Biz mi burjuvayız?" diye sordu Saçek şaşkınlıkla.

"Başka nesiniz?" diye bağırdı Andre. "Arkadaşlarınızı hapisten kurtarmak için canımızı tehlikeye attık. Şimdi beyler komite için darağacı hazırlıyor, siz 'benim kulübem tehlikede değil, yanmasını istemem' diyorsunuz.

“Andre, kavga etmek gereksiz; Tsiboulia arkadaş böyle bir şey söylemedi, öyle değil mi,” diye söze karıştı Sarah, köylüye yaklaşarak.

Tsiboulia peykesinin üzerinde ağır ağır kımıldadı; eli sakalında homurdandı: “Burjuvaysam boşa nefes tüketmeyin, arkadaşça konuşacaksak, yardım etmeyi reddetmiyorum ama şehre yürümeyeceğim. Bir tekimiz bile sağ kalmayız…”

Son kelimenin üstüne bastı.

“Yani bizimkilerin işi tamam, ha?” dedi Şçabel, boğuk bir sesle.

“Hayır, biz hayatta oldukça böyle bir şey olmayacak,” diye bağırdı Raymond.

“Raymond, onlar istemiyorlarsa biz kendimiz gideriz,” dedi Olessia, horlamayla. “Ben de giderim!”

“Ben de,” diye ekledi Sarah yavaşça.

Pşigodski kendini tutamadı artık: “Bu çocukları ölüme göndermeye utanmıyor musun?”

“Ben şehre saldırmayacağımı söyledim. Saldırmak isteyen saldırır. Kurbanlara yedi kurban daha eklenir.”

“Canınız cehenneme,” diye bağırdı Ptakha. “Hazırlanın arkadaşlar! Burada işimiz kalmadı artık. Ellerine geçersem canıma okurlar biliyorum ama canımı korumak için de göz göre göre asılmalarına göz yumamam, ölürüm daha iyi!”

Durum çıkmaza girmişti. Şçabel ile Pşigodski iyice anlamıştı bunu. Partizanların yardımı olmaksızın komiteyi kurtarma girişimlerinin tümü başarısızlığa mahkûmdu, bu ortadaydı. Pşigodski, Tsiboulia’nın nasıl bir inatçı olduğunu biliyordu. İnadını kırmak olanaksızdı. Başka çareler aramaktan başka çözüm yolu yoktu ve bunu Andre sayesinde keşfetti.

“Ne dersin Şçabel, yargılarlar mı acaba onları?” diye sordu Pşigodski.

"Elbette! Vaziyeti kurtarmak için bir askerî mahkeme kurarlar belki. Yine de sonuç olarak aynı şey. Ha yarın olmuş ha daha sonra, hepsi bir."

"Nasıl, daha sonra," diye mırıldandı Olessia, gücü tükenmek üzereydi.

Kimse cevap vermedi. Çekilmez olmuştu sessizlik.

Andre heyecanla atıldı: "Bizimkilerin kılına dokunsunlar, kimsenin canını bağışlamayacağım! Gerekirse bir yıl uğraşıp bir müfreze kuracağım ama sonunda başaracağım ve intikam günü gelecek. Moguelnitski'lerin hepsinin kafasını koparmazsam dünyanın en aşağılık insanı benim! Şato alınacak ve hepsi öldürülecek! Kan yerde kalmayacak! Kana kan!"

Pşigodski sevinçle bağırdı: "Çok doğru konuştun aslanım!"

"Doğru olan ne? Moguelnitski'lerin kellesini kopartmak mı? Söylemesi dile kolay!" Şaşkın ve horlayıcı bir gülümsemeyle baktı Tsiboulia.

Ama Pşigodski onu dinlemeksizin, çevresine sevinçten pırıldayan gözlerle baktı.

"Dinleyin arkadaşlar, durumu gözden geçirelim," diye söze başladı. "Bu subay ve beyler çetesi bize kasaplık hayvan muamelesi yapıyor! Ellerine düştük mü öteki dünyayı boyladık demektir. Boyundurukları altında bel kırmadığımız zaman, iki gözümüzün ortasına yapıştırıyorlar kurşunu. Biz derviş miyiz neyiz? Yılanın yılanlığını bilip çıplak ele tutmayacaksın!.."

Saçek sözünü kesti: "Ne demek istiyorsun?"

"Demek istiyorum ki hemen bugün, mesela şafak sökmeden biraz önce baskın yapacağız ama şehre değil, Kont'un malikânesine."

"Kadınlarla mı çarpışmak istiyorsun? Kont şehirde değil mi?"

"Saçek, kapa çeneni biraz."

“Demek ki malikâneye baskın yapacağız. Malaia Kholmianka’daki karakollarını atlatmak için biraz dolaşacağız, bu da aşağı yukarı on iki verst* tutar buradan. Böyle bir havada, gelişimizi kimse göremez. Sonra... Nöbetçilerin hesabını görürüz. Moguelnitski geri hatlarını iyice korumayı aklına getirmemiştir. Partizanların inlerinden çıkmayı pek sevmediklerini çok iyi bilir!”

“Tamam, anlaşıldı, sonra,” diye homurdandı Saçek.

“Sonra mı? Sonra kadınları ve o babası olacak rezil pezevengi yakalayacağız. Belki Moguelnitski’yi de ele geçirebiliriz. Şehirden çoğu zaman atla döner... Malikâneyi avcumun içi gibi bilirim. Hepsini yakalarız, kendi kızaklarına bindiririz ve sonra yola! Kırbaçla atları arabacı! Hepsini sakin bir köşeye saklarız; Moguelnitski’ye gelince, kendisini yakalayamamışsak telefon ederiz, bizimkilerden birinin kılına dokunursa ailesi hakkında iyi olmayacağını bildiririz. Ha! Ne dersiniz buna?”

Ptakha heyecanla bağırdı: “Harika! Ben de böyle düşünüyorum. Çok kolay bir şey.”

Hepsi birden, cevabını bekleyerek Tsiboulia’ya döndü. Hemen konuşmadı dev. Dalgın dalgın düşünüyor, hiç acele etmiyordu. Ama sessizliği bir parça umut veriyordu:

“Evet. Bu, daha ciddi bir şey. Üzerinde konuşabiliriz. Şehre baskın yapmaktan daha akıllıca bir iş. Yalnız, malikânede kimseyi bulamamaktan korkuyorum, havaya kılıç sallamak olur...”

Tsiboulia hâlâ karar veremiyordu.

Şçabel yardım etti: “Karar verildi mi?”

“Sen ne düşünüyorsun Saçek?”

“Ben, ben de... Sizin gibi düşünüyorum. Fikir hiç de fena değil. Sonra bizim köylüler de bir şeyler ele geçirir...”

---

* Rus uzunluk ölçü birimi. 1,0668 kilometre ve 3.500 feet’e karşılık gelmektedir.

"Pek tabii," dedi Raymond, sakin bir sesle. Ama gözkapaklarının kırpışmasından canının sıkıldığı anlaşılıyordu.

"Böyle diyorum. Çünkü hepsini bizden çaldı onlar."

"Biz komiteyi kurtarmayı düşünüyoruz, sen de tutmuş..."

Şçabel öfkelenmişti.

Düşünmesini yüksek sesle tamamla Tsiboulia: "Tamam, anlaştık." Sonra komut vermeye alışkın yumuşak sesiyle: "Saçek, köye git, adamlarımız bir saat içinde atlansın. Bineği olanları alacaksın, ötekiler kalabilir... Bu iş için yeter bu kadarı. Bir saat içinde, ha..."

• • •

Louise, kütüphanenin uçsuz bucaksız cam pencerelerinin önünde ayakta duruyordu.

Gecenin fırtınası dinlendiriyordu onu. Kar taneleri toprağı örten beyaz halıya ağır ağır düşüyordu.

Kocası, akşam olmadan vedalaşmaksızın gitmişti.

Ne oluyordu? Bu koca evde kendisini niçin yapayalnız ve terk edilmiş hissediyordu?

Bir yığın şey karanlık geliyordu ona. Soru dalgasında çaresiz yitikliğini duyuyordu. Edouard, Potocki, Peder Jêrôme, hepsinin ağzında sadece bağımsız Polonya'nın kurtuluşu vardı ama o, kahramanlık, fedakârlık ve ruh soyluluğunun yerine usulsüz idamlar, darağaçları ve düşmanla işbirliğinden başka şey görmüyordu. Bu, politikaydı. Ya özel hayatı? Yabancılık duyuyordu burada.

Bu evden, kendisini sadece Edouard'ın sevmiş ve ısındırmış olduğu bu evden hiçbir zaman hoşlanmamıştı.

Françoise olayı gözlerini açmadan önce de alçaklığından kuşkulanmadığı bu iğrendirici, sefih ve bunak ihtiyara karşı hiç yakınlık duymuş muydu?

Ya şu Ladislas? Ya da Stephanie… Ama Eddie, kendi Eddie'si?

"Onu sevmemem mümkün mü?" diye sordu Louise kendine.

Kimdi bunun sorumlusu? Kocası mı yoksa kendisi mi? Ve kimin sorumlu olduğunu biliyordu! Eskiden onun kişiliğinde bir kahraman, korkusuz ve kusursuz bir süvari görüyordu. Bir gün böylesine alçalabileceğini düşünebilir miydi onun? Belediyenin önüne dikilen darağaçlarını ansıyınca titredi. Verdiği şeref sözüne güvenen insanları kalleşlikle yakalatıp asılma emrini o vermişti, Edouard emretmişti. Bu hainliği yapmaya kim sürüklemişti onu? Wrona mı? Bu adamdan korkuyordu Louise.

Kitap dolu yüksek dolaplar bütün duvarı kaplıyordu. Burada, işte bu kütüphanede, peri masallarına özgü serüvenlerle dolu inanılmaz, hayali bir dünyada kendinden geçercesine saatler geçirmişti çoğu zaman. Şimdiyse kaçma çareleri arıyordu.

Cam kapağı açık bir rafa yaklaştı ve ilgisiz bakışları yaldızlı ciltlerin üzerinde dolaştı. *Geçmişten Mektuplar*, diye okudu. Düşüncesi Edouard'a kaydı. Kitabın içinde bulduğu unutulmuş eski bir mektubu hatırladı. Ölü Kontes, Edouard'ın annesi, aile doktorlarına büyük oğlunun "çapkınlık"larının kendisini çok endişelendirdiğini yazıyordu. Kötü bir hastalığa yakalanabilirdi küçük. Yaşlı Kontes, genç Kont'un dairesine "düzenli olarak bakmakla" görevli oda hizmetçisi Vera'yı muayene etmesini istiyordu saygıdeğer doktordan…

Utanç ve yaralı gurur, kıskançlık ve iğrenme Louise'in yüreğini yeniden tutuşturdu. Hıçkırarak ağlamaya başladı. Her şey yıkıldığı ve mektubu kendisine gösterdiği zaman aldığı tek cevap horlayıcı bir sırıtış olduğu halde ağlamak şimdi neye yarardı!

Annesinin evine gitmeliydi ve orada, ondan uzakta olanları düşünmeli ve bir karar almalıydı.

• • •

Bir silah sesi yankılandı avluda. Louise pencereye koştu ve orada olduğu yerde donup kaldı. Koyun derisi ceket giymiş bir atlı avluda dolaşıyordu. Elinde kısa namlulu bir karabina vardı, hiç kuşkusuz biraz önce bununla ateş etmişti. Malikâne yolu üzerinde birkaç atlı daha geliyordu. Parktan iki tane daha çıktı, yere atlayıp şatoya doğru koştular.

Birkaç dakika içinde avlu silahlı atlılarla doldu. Başlarında sakallı bir dev vardı. Onun bir el işaretiyle malikâneyi sarmak üzere dört yana dağıldılar. Sesi Louise'e kadar geliyordu. İki el silah sesi daha duyuldu, bu kez evin içinde.

Ölüm müydü bu? Birazdan buraya da geleceklerdi. İçlerinden biri ateş edecekti ve bu kendisinin sonu olacaktı. İdam sehpalarından, kurşuna dizmeler ve yalandan sonra bağışlanması için yalvarabilir miydi? Eddie'nin zalimliklerinin kefaret kurbanı olmak! Korku, hareketlerini bir an felce uğrattı, sonra kendini koruma içgüdüsü kilitlemek üzere kapıya itti onu ama birkaç adım attıktan sonra durdu. Gururu ve durumun çaresizliği durdurmuştu onu. Sert bir tekme kapıyı ardına kadar açtı birdenbire. Uzun boylu bir adam girdi kütüphaneye, koyun derisinden kısa bir gocuk ve yana kaykılmış bir başlık giymişti. Bakışıyla odayı taradı.

Louise, fark edip karabinasını kaldırdı.

"Eller yukarı! Allah kahretsin, yine bir kadın!"

Hemen silahını indirdi ve soluk soluğa bağırdı: "Erkeklerinizin gizlendiği yeri söyleyin hemen! Ortaya çıksınlar, nasıl olsa bulacağız onları!"

Ve ardından Louise'in sararmış yüzünü görerek, yumuşak bir sesle ekledi: "Kızıl partizanlarız biz, belli değil mi? Haydi

korkmayın. Erkekleri, subayları arıyoruz, kadınlarla savaşmayız. Size gelince, takas yapmak üzere götüreceğim sizi. Gelin!"

Louise, delikanlının gri ve cesur gözleriyle karşılaştı.

"Siz de burjuvalardansınız değil mi?"

"Ben Kontes Moguelnitski."

"Ha, ha! İyi ya, gelin öyleyse."

Kapıyı gösterdi.

Koridorda silahlı adamlar bütün kapıları açarak koşuyordu.

Louise, iki partizanın arasında Peder Jêrôme'a rastladı.

"Hey! Ptakha! Yine bir 'kuş' mu yakaladın?" diye bağırdı aralarından biri.

"Bir karga yakaladık biz, telefonun başında enseledik, şehre telefon etmeye uğraşıyordu," dedi ikincisi.

İkinci cümleyi duyunca oradan geçmekte olan Pşeniçek, gülerek bağırdı: "Bizi o kadar enayi mi sandın, aziz peder! Telleri önceden kestik biz. Boş yere zahmete girmişsin babalık. Artık elimizdesin, İsa bile kurtaramaz seni!"

Uzun boylu bir delikanlı merdivende duruyordu. Yünlü kumaştan kısa bir ceket giymişti, kemerinde bir kılıç vardı. Eli, kemerine asılı tabancasının kabzasındaydı. Delikanlının yüzü Louise'e yabancı gelmiyordu ama onu nerede gördüğünü hatırlayamıyordu.

Holde, çoktan bir kürk mantoya sarınmış Stephanie ile şaşkın hizmetçileri fark etti. Pşigodski üst kattan hızla iniyordu. Tüfeğinin kabzası basamaklara vuruyordu. Öfkeyle uşakların üzerine atıldı.

"Hey! Uşak sürüsü, ağzı bir karış açık ne bakıp duruyorsunuz öyle? Efendilerinize kürk manto getirsenize çabuk! Yoksa..." Ve ihtiyar Joseph'e kötü kötü baktı.

Pşigodski, babasına bağırdı: "Nereye saklandı, şu Ladislas denen alçak herif? Burada, evde olduğunu biliyorum. Nereye

saklandı, söyle! Bu domuzun nereye saklandığını biliyorsun sen!"

Yaşlı adamın yüzü kırışıyordu.

"Hiçbir şey bilmiyorum. Bay Ladislas gitmiş olmalı. Sana gelince hiç şüphem yok, sonun darağacı olacak," diye ekledi yavaşça.

"Yeter, ellerimi kirletmeye niyetim yok," diye cevap verdi oğlu ona. "Buradaysa ve elimizden kaçırdıysak gerçekten çok yazık." Merdiven tarafına bağırdı: "Hey çocuklar! Getirin buraya o ihtiyar deyyusu!"

Birkaç partizan, kollarına girip kürke sarılı bir pakete dönmüş yaşlı Kont'u getiriyordu, korkudan felç olmuştu her yanı. Holün sahanlığa bakan kocaman kapısı ardına kadar açıktı. Tsiboulia, atından inmeden geçti. Sesi bütün evde çınladı.

"Haydi çocuklar, çabuk tutun elinizi! Davranın diyorum size! Uyuşuk uyuşuk durmayın öyle!"

Pşigodski, odaları bir kez daha gözden geçirmek için koşarak uzaklaştı. Birinci katta, Şçabel ile Saçek, Edouard'ın çalışma odasında buldukları kâğıtları Kont'un valizlerinden birine dolduruyorlardı. Raymond, Kont'a bırakılacak mektubu tamamlıyordu.

Birkaç dakika sonra, ayı derisi gocuklara sarılı iki kızak, malikânenin kapısından çıkıyordu. Birinci kızakta Louise, Stephanie ve Pşigodski'nin konteslerle birlikte gelmeye zorladığı Françoise vardı. İkincisinde de yaşlı Kont ile Cizvit rahibi.

Yola çıkınca atlılarla çevrili troykalar son hızla ileri atıldılar.

Raymond, Pşeniçek ve Ptakha sahanlığın yanında kalmışlardı atlarıyla. Yirmi dakika sonra malikâneden onlar da ayrıldı.

• • •

Moguelnitski'leri eski bir av kulübesinde saklamaya karar vermişlerdi, komşuları toprak ağası Manejkeviç'indi ev.

Ev, birkaç kilometre genişliğindeki bir çam ormanının ortasında kaybolmuş gibiydi.

En yakın köy olan Gniliyevadi yedi kilometre uzaktaydı.

"Rahat bir köşe. Moguelnitski burnunun dibindeki burayı aramayı aklına getirmez; Sosnovka taraflarına gider," diye ayak diremişti tedbirli Tsiboulia.

Kulübeye sabahleyin gelmiş olan Olessia ile Sarah yaşlı bekçiyle karısını bir sandık odasına tıkmış ve bu tutukluluğun pek uzun sürmeyeceğini kendilerine anlatmıştı. Kızlara, sağ ayağı topal bir partizan yardım etmişti, köy çocukları nedendir bilinmez Yirmi Ruble adını takmışlardı bu adama.

Atlarla kızağı ahıra yerleştirdikten sonra eve girdi, başlığını çıkardı, gidip yemek odasının bir köşesine asılmış haçın önünde istavroz yaptı ve ağır ağır tüfeğini çıkardı.

Olessia yarı ciddi, yarı alaylı sordu: "Hey, büyükbaba Tanrı'ya inanır mısın sen?"

"Valla inanıyor muyum, inanmıyor muyum kesin olarak söyleyemem ama biz Hristiyanlar böyle yaparız, alışkanlık," diye cevap verdi Yirmi Ruble. "Sonra onların da bizimkilere benzer azizleri vardır, Polonya inançlarına göre yaşasalar da."

Büyük sobayla ocakta hemen ateş yakıldı. Yemek odasının dışında, evde daha üç oda ve mutfak vardı. Yemek odasının duvarlarını hayvan başları süslüyordu. Toz ve örümcek ağları, buraya çoktandır insan ayağı basmadığının tanıklarıydı.

Manejkeviç'in mülkü otuz kilometre kadar ötede bulunuyordu. Evde bekçiden başka oturan yoktu.

Yirmi Ruble ahıra gidince Olessia alçak sesle Sarah'a sordu: "Ne oluyor şimdi acaba orada? Ne düşünüyorsun Sarah'cığım?"

Sarah, bir meşe peykenin ucuna sessizce oturmuştu. Endişeli Olessia, orman yolundan gelen var mı diye zaman zaman pencerenin önünde durarak aşağı yukarı dolaşıyordu. Keçe çizmeleriyle bir ayı yavrusu gibi yürüyordu.

"Nasıl tasalıyım bir bilsen Sarah, babamın durumunu öğrenmek için her şeyimi verirdim," diyerek arkadaşının yanına oturdu. "Niçin konuşmuyorsun, bir şey söylemiyorsun, Sarah? Onu öldürmüş olabilirler mi?"

Ellerini dizlerinde kenetleyip sessizce kaldı öyle. Bazen umutlanıyor, bazen de geldiği gibi gidiyordu umut. Bir şey bilememek ve bekleme bitiriyordu onu. Sarah hiçbir şey söylemeksizin onu kendine çekti.

"Haydi Olessia, böyle umutsuz olma, ama fazla da güvenme. Daha makul olmalısın, sana nasıl davranacağımı bilemiyorum..."

Ocakta odunlar kuru çıtırtılarla yalımlanıyordu.

Ev sessizdi. Sadece uzak sandık odalarında yaşlı ev bekçileri korku içinde fısıldaşıyorlardı.

• • •

Ptakha, birdenbire yemek odasına girerek "ha, ha, elimle koymuş gibi buldum; selam, size konuklar getirdim," diye bağırdı.

Bir anda ev insanla doldu. Sadece Louise ile Stephanie'yi getirmişlerdi yanlarında. Tsiboulia yaşlı Kont ile Peder Jêrôme'u Sosnovka'ya götürmüştü.

Tsiboulia, Şçabel'e anlatıyordu: "Böylesi daha emin. Ne olacağı bilinmez. Manejkeviç'in burada benim de, müfrezenin de yapacak işimiz yok. Size muhafız olarak beş kişi bırakacağım. Gençler de onlara yardım eder. Biz Sosnovka'ya gidiyoruz.

Moguelnitski mutlaka gelecek, iki kere iki dört. Biz görevimizi yaptık, köyü erkeksiz bırakmak doğru olmaz. İyi değil mi böylesi?"

Biraz düşündükten sonra Şçabel haklı bulmuştu onu.

Lousie ile Stephanie yemek odasının yanındaki odaya yerleşti. İçeride iki deri divan, bir de piyano vardı. Françoise'ı da oraya gönderdiler.

Raymond, Ptakha, Pşeniçek, Olessia ve Sarah yemek odasında kaldı. Becerikli Pşeniçek yaşlı bekçi ve karısıyla çoktan tanışmıştı. Onlarla dostça konuştu, elinden geldiğince yatıştırdı ihtiyarları, öyle ki sonunda kendisine yiyecek bir şeyler verdiler; azıklarının bol olduğu anlaşılıyordu.

Yemek odasına, ortalığı mis gibi kokutan füme jambonla döndü, şaşkınlık çığlıklarıyla karşılandı. Gülerek ve her zamanki gibi kelimeleri bozarak konuştu: "Cana yakın insanlar şu iki ihtiyar, bana jambon bile verdiler. Neden bana öyle bakıyorsun Andre, yürüttüğümü mü sanıyorsun? Öyleyse git kendilerine sor. Anlaşıldı, korkuyorsun."

İçeri Pşigodski ile Şçabel girdi. Şçabel, Raymond'un sessiz sorusuna "her şey yolunda görünüyor," diye cevap verdi.

"Kızaklarla atlar ahıra saklandı. Nöbetçiler dikildi. Kar iyice bastırdı, bir saat sonra bütün izler kaybolur. Tsiboulia mahsustan Kholmianka'nın yakınlarından geçecek. Böylece dikkati başka yere çekecek. Oldukça kurnaz, bu ayı..."

"Şu keşiş hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu Raymond.

Ptakha konuşmaya girdi.

"Leşin biri, gözlerinden okunuyor. Kimsenin gözlerine bakamıyor. Oynadıkları oyunu boş yere gizlemeye çalışıyorlar, yutturamazlar bana..."

Leon Pşeniçek sabırsızlıkla kesti sözünü: "Mademki bu kadar çok şey görüp anlıyorsun, bu sabahtan beri ağzıma bir

şey koymadığımı, açlıktan karnımın zil çaldığını da anlamalıydın.”

Ptakha öfkeyle bağırdı: “Sen mi hiçbir şey yemedin? Hiç utanma yok sende, Leon. Atasözü doğru söylemiş: ‘Bu kadar yalan söylemek için insanın Çek olması lazım!’”

“Çeklere yalan söylemeyi öğretenlerin Ukraynalılar olduğunu biliyorsun,” diye yapıştırdı cevabı Leon.

Herkes masaya oturunca tedbirli bir adam olan Yirmi Ruble, çantasından ekmek çıkardı ve sekize böldü. Sarah, jambon kesiyordu. Pşigodski ayağa kalktı, komşu odaya bakan kapıya yaklaştı,” yavaşça araladı ve soğuk bir sesle seslendi: “Françoise!”

“Ne istiyorsun?”

Hemen cevap vermemişti kadın.

“Buraya gel, bir şey ye.” Pşigodski’nin sesi hâlâ sertti.”

“Gelmeyeceğim.”

Bunun üzerine Meçislas kapıyı biraz daha açtı, eşiği geçti ve daha da sert bir sesle:

“Yani gelmeyecek misin?”

Louise ile Stephanie sahneyi izliyorlardı. Divana oturmuşlar, sıcak gocuklara sarınmışlardı. Louise her şeye ilgisiz ve kederliydi, Stephanie şaşkındı, korkuyordu.

Sadece Françoise çıkarmıştı ince mantosunu. Oda sıcaktı. Küçük bir masanın yanına oturmuş, yuvarlak, güzel kollarını göğsünde kavuşturmuştu.

“Kendin ye, aç değilim ben,” diye ikinci kez reddetti, inatla.

İki düşmanının önünde karısının böyle davranması canını sıkmıştı Meçislav’ın. Kendisini Françoise ile barışmaya iten beceriksiz atılımdan çoktan pişman olmuştu.

Ama yenilgiyi de onuruna yediremiyordu. Stephanie ansızın ayağa kalktı. Ona doğru yürüdü.

"Söyler misiniz Pan* Pşigodski, bizi nasıl bir alın yazısı bekliyor?" dedi yavaşça, sıkıntılı bir sesle. Meçislas aynı şekilde cevap verdi: "Ben pan değilim, bir at uşağıyım."

"Size pan diyerek hakaret etmek istemedim. Polonyalısınız, bu sözcüğü hep kullandığımızı çok iyi bilirsiniz. Zaten, sizinle tartışmak niyetinde değilim. Ben ve Kontes Louise sonumuzun ne olacağını öğrenmek istiyoruz..."

Sesi titriyordu, korku, saldırının iyi bir savunma yolu olduğunu fısıldıyordu ona: "Dinleyiniz pan... Özür dilerim..." Şaşırdı. "Size nasıl hitap etmemi istersiniz?"

Meçislas kibar davranmaya çalışarak "biz birbirimize yoldaş deriz," dedi.

"Ama bizim yoldaş olmadığımızı bilmeniz lazım. Güzel, bırakalım bunu şimdi. Bize ne yapmak niyetinde olduğunuzu öğrenmekte ısrar ediyoruz. Unutmayın ki Pşigodski, bütün bunları pahalıya ödeyeceksiniz..."

Konuşmasını sertçe kesti Pşigodski: "Hesaplaşmak için iyi bir çare bulunacaktır!"

"Babanızı ve kardeşinizi unutmayın!"

"Unutmuyorum kendilerini!"

"Peki hiç utanmıyor musunuz; aileniz bize yıllarca sadakatle hizmet etti, size gelince, böyle haydut gibi davranarak şereflerine leke sürüyorsunuz," dedi Stephanie, kendini tutamayarak.

"Fanie" diye bağırdı Louise onu durdurmak için.

"Şunu unutmayın Pşigodski. Bizi hemen serbest bırakmazsanız, başınızı ipten kurtaramazsınız. Kont'un eli kolu bağlı durmayacağını bilmelisiniz!.."

Louise, bu kez öfkeli bir sesle bağırdı: "Stephanie!"

---

* Polonya dilinde hem "bay" hem de "bey" (efendi, soylu) anlamında kullanılır.

Françoise kaygıyla ayağa kalktı. Kocasının yüzünden, onun korkunç bir şey yapabileceğini anladı. Hemen yanına yaklaştı: "Haydi, yemek yiyeyim."

Kapı arkalarından kapandı. Stephanie tekrar korkmaya başlamıştı.

"Mahvolduk Louise, her şeyi göze almış bu haydutlar, Kutsal Meryem," diye mırıldandı.

"Sözlerinle neden kızdırıyorsun onları?"

"Şu 'boynuzlu hayvanın' önünde ağlamamı mı isterdin?"

"Ağlama ama saygısızlık etmen de gerekli değil."

"Saygısızlık ama alt tarafı bir uşak; Schmultke'nin onu asmamış olması çok yazık; Edouard nasıl da haklı, bu hayvanların tümünü asmalı; benimle nasıl konuştuğunu görmedin mi?" diye fısıldadı Louise'in kulağına.

BÖLÜM 12

Sosnovka ile Küçük Kholmianka arasında görüşmeler hemen o akşam başladı. Mektupları, ayaklanmaya katılmış olan köylüler getirip götürüyordu. Tsiboulia'nın aldığı ilk mektup şöyle yazılmıştı:

"Sosnovka Köyü. Emilian Tsibouila'ya. Partizan müfrezesinin başı.

Mektubunuz bana bu sabah saat on birde verildi. Tutsaklarınıza karşılık olarak beş bin altın ruble ödemeyi teklif ediyorum. Ödeme beş bin altın ruble halinde yapılacak. Para, değiş tokuş sırasında derhal ödenecektir. Tutsaklarla paranın takas şeklini bizzat sizin tespit etmenizi teklif ediyorum. Bu işlemin mutlaka yarın olması gerekmektedir... Size ve suç ortaklarınıza şunu haber vereyim ki kadınların, babamın ya da kilisenin hizmetkârının kılına dokunulduğu takdirde hiçbiriniz en şiddetli cezaya çarptırılmaktan kurtulamayacaksınız. Bunun dışında şehirde tutukladığımız Bolşeviklerin hepsi kurşuna dizilecektir. Saldırınızdan önce kendilerini yargılamak niyetindeydik ve size şunu haber vereyim ki ailemin üyeleri fidye karşılığında kurtulsalar da hiçbirine ölüm cezası verilmeyecektir. Hapis cezasıyla yetinilecektir. Acele cevabınızı bekliyorum. Görüşmelerin sonuna kadar hiçbir askerî harekâta girişmeyeceğime dair söz veriyorum.

Albay Moguelnitski, 21 Aralık 1918."

Saçek mektubu Tsiboulia'ya yüksek sesle okudu. Tsiboulia'nın kulübesindeydi. "Peki, ne diyorsun sen buna?" diye sordu Tsiboulia yardımcısına.

Saçek'in seyrek kirpikleri hızla kırpıştı ve gülerek cevap verdi: "Yumuşamazsak on bine kadar çıkabilir."

Tsiboulia sanki onu ilk kez görüyormuş gibi dikkatle baktı.

"On mu dedin?"

"Belki daha da fazla."

"Peki, ya şehirdekiler ne olacak?" diye sordu Tsiboulia.

"Ben diyorum ki biraz direnirsek bize on bin altın ruble kazandıracaklar, bize on binden daha fazla borçları var; kaç zamandır kendileri için canımız çıktı," diye ekledi Saçek çabucak, Tsiboulia'nın fikrini bu kadar çabuk kabul etmesinden memnundu. "Yani ne olmuş şehirdekilere! Kendi yazıyor işte, hapse tıkacakmış ve daha sonra ileride belki başka bir fırsat çıkar. Hapishane darağacı değil ki. İleride belki daha da güçleneceğiz. Bereznia bana adamlarını yollamış, birleşip birleşmeyeceğimizi öğrenmek istiyor. Onlar da Polonyalı beylere karşı. Sadece Bolşeviklerle araları yok. Bize ne yapabilir?"

"Evet, evet," diye homurdandı Tsiboulia ve elini sakalına daldırdı. "Ben, bu albayın, hapishane işiyle aklımızı karıştırıp bizi kandırmak istediğini sanıyorum. Oyunlarını bilirim onların. Kholmiankalılar kandılar ve onları acımadan astı."

Tsiboulia'nın yüzü karardı, Saçek yaptığı yanlışı çok geç anladı.

"Sen varsın ya Saçek, aşağılık bir herifsin. Çocuklar bunu bana bir süre önce söylemişlerdi, sebepsiz sanıyordum; anladığıma göre öz babanı bile satabilirsin sen."

"Boş ver Emelian, laf olsun diye söylemiştim ben. Reis sensin, canının istediğini yap."

"Evet, evet… Bir kâğıt al ve yaz: 'At cambazı değiliz biz.' Yazdınız mı? 'Raievski'yi, karısını, Kovallo'yu ve Metelski'yi

Kholmianka'ya getir.' Yazdın mı? Güzel. 'Değiş tokuş düz kırlıkta yapılacak ve kalleşlik yok. En küçük dalavere görürsem, kurşuna dizerim seninkileri. Şunu bil ki Kholmiankalı değiliz biz.' Böyle yaz ona. Tamam mı? Oku bakalım. Güzel, ver de imzamı atayım."

Yirmi Ruble, akşamleyin av kulübesine geldi; Moguelnitski'nin iki mektubunu getirmişti. Albayın Tsiboulia'ya yazdığı ikinci cevap kısaydı:

"Aileme karşılık olarak Bolşevikleri vermeyi kabul ediyorum. Değiştirme şu şekilde yapılacak: Sosnovka ile Kholmianka arasındaki kırlıkta on adamdan meydana gelen iki müfreze değiştirilecek kişilerle aralarında bir kilometrelik mesafe olacak şekilde duracak. Karım, Kontes Moguelnitski ilk önce değiştirilecektir. Siz onu bırakacaksınız, bizim müfrezenin bulunduğu tarafa yürüyecek tarlada; biz de, sizin teklif ettiğiniz birini salıvereceğiz ve bu böyle devam edecek."

"Yaşasın," diye haykırdı Ptakha. Çılgınca bir dansa başladı. Hepsi sevinç içindeydi. Doğuştan ihtiyatlı olan Sarah bile alkış tuttu ve sevinçle Olessia'nın kollarına atıldı.

"Ne güzel bir şey Olessia, yakında babanla kucaklaşacaksın."

"Tanrım, mümkün mü?" dedi Olessia gülümseyerek. Ptakha dans etmeyi bırakıp Pşeniçek'e doğru atıldı.

"Dinle Leon, senin morukların hayatı daha neşelendirecek bir şeyleri var mı bir tarafta acaba? Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

Andre, ilk kez gülümseyen Raymond'a göz kırptı.

"Kudurmuş inek sütü mü?" Leon hemen anlamıştı. "Sanırım ki var; her şeyleri var burada; beyler buraya gelince şarapla, içkiyle ısınırlar; şimdi bulurum, ama büyük reis ne der acaba; belki programda yoktur ha," diye şaka yaptı Leon, kapıya yaklaşınca.

"Böyle bir şey yapmasak diyorum ben," dedi Raymond. İlkin kendisi itiraz ettiği ve böylece bir çeşit şeflik tasladığı için elinde olmayarak canının sıkıldığını hissediyordu.

"Doğru çocuklar, ne gereği var," diye ısrar etti Sarah.

Ptakha hemen vazgeçti: "Ne mi gereği var? Güzel, doğru."

"Neden vazgeçirmek istiyorsun onu Sarah? Süt dökmüş kedi gibi önüne bakıyorsa anladı demektir." Olessia sevinçle gülmeye başladı.

"Bakın çan çalıyor," dedi Şçabel gülümseyerek. Düşünceli Pşigodski bile tasalı havasından sıyrıldı.

"İspinozlar gibi neşeli bizim gençler, insan ölüme bile canı sıkılmadan peşlerinden gidebilir," diye fısıldadı Şçabel'in kulağına.

Şçabel ona doğru eğilip sordu:

"Ne dersin Pşigodski arkadaş, ikimiz Tsiboulia'yı görmeye gidelim mi? Gençleri burada bırakırız, nöbet için üç de partizan var. Moguelnitski'nin mektubunu okudum. Onlara para teklif ediyor. Gidelim biz, ne olur ne olmaz."

Pşigodski düşündü ve kabul etti.

"Bakın çocuklar, biraz sonra Pşigodski arkadaşla birlikte Sosnovka'ya gideceğiz," dedi Şçabel ortaya konuşarak. "Siz burada kalacaksınız ve gözünüzü açacaksınız. Raymond, küçük birliğin komutasını sana bırakıyoruz. Bunları –eliyle kapıyı işaret etti– Sosnovka'ya götürmek için sabahleyin erkenden burada oluruz."

Şçabel atına oturdu ve hareket etmeden önce Raymond'a yapması gereken şeyleri tekrarladı:

"Gözünü dört aç. Pencerelerin perdelerini iyice çekin. Nöbetçileri bizzat kontrol et. Ne olur ne olmaz diye atları da, kızağı da hazır bulundurun. Nöbetçiler düşman müfrezesi yahut keşifçileri var diye haber verirlerse kontesleri kızağa bindirip

atlayın atlara, doludizgin sürün Sosnovka'ya, orman yolu sizi doğruca getirir. Lafın kısası, gerekenden iyisini yap."

Bu sırada avlunun öbür ucunda, Pşigodski, Françoise'a veda etmekteydi.

Boğuk bir sesle sordu: "Peki, değişme olunca sen de onlarla birlikte mi gideceksin?"

"Belki giderim. Nereye gideyim?"

"Dönme oraya! Sosnovka'ya babanın yanına git."

"Yani sana, öyle mi? Beni yine dövesin diye mi? Yoo, beni öyle aptal yerine koyma. Seninle yaşamak istemiyorum, anladın mı? İstemiyorum, artık!"

"Françoise!"

"Sakın gözümü korkutmaya kalkışma! Hayatım boyunca dayak yemek için evlenmedim seninle."

Kızarmış yüzlerinden soğuk bir rüzgâr geçti. "Pşigodski," diye seslendi Şçabel.

"Seni dövmeyeceğim, babanın evine git. Orada konuşuruz ama sakın dönme oraya, yoksa öldürürüm seni..."

Evin pencereleri iyice kapatıldıktan sonra Raymond ile Ptakha etrafta dolaştı. Kar yağmıyordu artık. Gece aydınlıktı. Ay çamların üzerinden gizlice kayıyor, ağaçların uçsuz bucaksız gölgeleri toprağı örtüyordu.

Orman sessizdi. Taze karın ayakları altında çıkardığı çıtırtı hafifçe duyuluyordu. Kar, evi, eklentilerini ve her şeyi ılık bir tüyle örtmüştü. Ahırda atlar gürültüyle yemlerini yiyorlardı.

"Dikkatli olun arkadaşlar," dedi Raymond, üç partizana. Sabaha yakın uyandıracağız sizi. Gözünüze bir şey çarparsa bize hemen haber verin. Şimdi görevlerinizin başına."

Nöbeti devretmiş olan Pşeniçek, Raymond ile Andre yemek odasına girdikleri sırada, genç kızları güldürmeye başlamıştı bile...

Ptakha mermi kütüklüklerinin takılı olduğu kemerini çıkarırken sordu: "Ne anlatıyor yine bu?"

"Kendi gölgeni lejyoner sanıp peşinden gitmişsin, doğru mu?"

Olessia kahkahayla gülüyordu. Eliyle umursamadığını anlatan bir işaret yaparak, bu kez bütün yürek temizliğiyle Ptakha da güldü.

"Meslek icabı tabii, insan değirmenci olursa..."

"Şimdi ne yapıyoruz Raymond?" diye sordu Sarah.

"Sanırım sen ve Olessia yatabilirsiniz; biz de bir süre burada nöbet tutarız."

Sarah kabul etmedi: "Uyumak istemiyorum."

"Ben de," diye ekledi Olessia.

"Öyleyse bir şeyler yapmak lazım, bütün geceyi can sıkıntısı içinde geçiremeyiz böyle, yoksa Andre gelip yine bit arayacak üzerimde, sabrım taşacak ve bir skandal çıkacak."

Leon alışılmış şakalarına başlıyordu tekrar.

"Kelime oyunları yapmamaya dikkat et," dedi Andre, onunla alay etmek için.

"Pek güzel, Ukrayna dilini iyi konuşmuyorum ama yine de konuşuyor sayılırım, oysa sen tek kelime Çekçe bilmiyorsun!"

Olessia sinirleniyordu.

"Tamam, yine başlıyorlar. Yeter artık!"

"Ah, bir mandolin olacaktı ki," dedi Andre. "Size Polonez çalardım siz de dans ederdiniz. Her neyse yarın şenlik olacak zaten. Gregoire Baba bizi görünce nasıl da memnun olacak bilsen Olessia!"

"Olessia'yı görünce elbette memnun olacak ama seni görünce neden memnun olsunmuş," diye cevabı yapıştırdı Leon.

Andre bir süre ağzını açmaksızın ona baktı, sonra lafı tersine çevirdi: "Doğru, işlerimiz tıkırında gidecek!"

“Neden bahsediyorsun?” diye sordu Leon ihtiyatla, bir tuzak sezmişti.

“Değirmenciden bahsediyorum. Babası onun için un öğütecek, sen de dilinle çalışacaksın, –bu kelimenin üstüne özellikle basmıştı– o da yumurtalı çörek yapacak. Gerçek bir fabrikan olacak.”

“Neden ikisini bir arada tutuyorsun, Raymond? Gönder birini nöbete gitsin, kafamızı dinleriz,” diye önerdi Olessia.

“Biz çoktan savdık sıramızı, senin canın istiyorsa, işte tüfek orada duruyor,” diye karşı çıktı Leon. Sarah masaya oturmuş, başını ellerine dayamıştı... Raymond ocağın yanındaki derin koltukta dinleniyordu. Ne kılıcını ne de tabancasını çıkarmıştı. “Üçüncü odanın dolabında gitarlar, mandolinler gördüm,” dedi Sarah. Ptakha sevinçle ayağa fırladı. “Daha önce niçin söylemedin?”

“Kafamda müzikten başka şeyler vardı ve sonra belki de sevinmek için erkendir,” diye cevap verdi genç kız.

Raymond onun tatlı ve ezgili konuşmasını dinlerken yüzünün ifadesini, bir ilgisizlik belirtisi okunan sonsuz siyah gözlerini, bazen inatçı olan nemli dudaklarıyla güçlü ağzını düşündü. Andre’nin karşı koymadan boyun eğdiği tek insanın o olması tuhaf bir şeydi ama anlamak mümkündü bunu. Raymond, bu durduğu yerde duramayan delikanlının ona bir gün olsun saygısızlık yaptığını ansımıyordu.

“Leon, bir lamba al, çalgıları görmeye gidelim,” dedi Ptakha.

Bütün odaların kapıları aynı koridora bakıyordu. Leon, elinde lambayla önden gidiyordu, arkasından Ptakha geliyordu. Andre sandık odasının önünde bir an durdu, kulak kabarttı. “Uyuyorlar, bizim ihtiyarcıklar.”

Louise, Stephanie ve Françoise’ın bulunduğu odadan mırıltılar duyuluyordu. Andre anahtarı cebine koyarken “Burada ne işi var bunun?” dedi.

"Ne olursa olsun, bizi geçip gidemezler, sonra nereye gidecekler?" diye cevap verdi Leon. Kapının iyi kapalı olup olmadığına baktı. Bir dakika sonra üç gitar ve bir mandolinle geri döndüler.

"Yirmi yıldır kullanılmamış olmalı. Telleri çıkarıp alsak geriye kalan gitara benzer miydi; şunu bir yoluna koyayım."

Andre canla başla çalışmaya koyuldu. Raymond kapıyı işaret ederek: "Sarah, yemek verildi mi onlara?"

"Hayır, iri olanı istemedi," diye cevap verdi Olessia.

"Ne yapalım?"

"Girip yalvaracak değilim tabii. Bana öyle bir baktı ki!"

"Boş verin, canı yemek isterse ister," diye ekledi Andre, Raymond'u yatıştırmak için. Gitarın tellerini ustalıkla takmaya devam etti.

Raymond masaya yaklaştı, içinde ekmek ve jambon bulunan bir tabak vardı. Soran bakışlarla Sarah'ya baktı. Sarah olan bitene ilgisiz, ocaktaki yalımların dans edişine dalmış, düş görüyordu sanki.

"Yine de bunu götürmek gerek," dedi tabağı alarak.

Sarah, pek az sezilebilir alayla ona baktı.

"Babanı da jambonla beslediklerini sanıyor musun Raymond, o da yemeği reddediyor mu acaba, ne dersin?" diye sordu.

"Evet ama o Polonyalı beyleri elinde. Mukayese gereksiz. Yine istemezlerse, bırakır gelirim. Canları ne isterse onu yapsınlar o zaman."

Komşu odaya gitti. Françoise açtı kapıyı.

Divana yarı uzanmış olan Louise onun girdiğini görünce doğruldu. Stephanie yerinden kımıldamadı.

"Akşam yemeğinizi getirdim." Louise'in önünde durarak. "Neden yemek istemiyorsunuz?" diye sordu.

"Teşekkür ederim," dedi güvensiz bir sesle. "Aç değiliz."

Açtı ama bu "uşaklardan" geldiği için kesinlikle kabul etmeyen Stephanie'nin varlığından tedirgin oluyordu. Raymond tabağı masanın üzerine koydu.

"Yarın, jandarmanın tutuklamış olduğu arkadaşlarımızla değiştirileceksiniz."

"Değiştirilecek miyiz? Doğru mu bu?"

Uyuyormuş gibi yapan Stephanie birden "uyanmıştı".

"Güvene layık insanlara her zaman rastlayamazsınız," diye cevap verdi Raymond, soğuk bir sesle.

Tavşan derisi başlığını çıkarınca, Louise ve Stephanie tanımışlardı onu. "Söyler misiniz, şu Pşigodski hâlâ burada mı, sesini duymuyorum da ondan soruyorum," dedi Stephanie kuşkuyla.

"Değiş tokuşu düzenlemeye gitti."

"Tanrı'ya şükürler olsun."

Stephanie rahatça soluk aldı ve birdenbire değişti.

Tepeden tırnağa tekrar süzdü Raymond'u ve mümkün olduğunca tatlılaşmaya çalışarak sordu: "Böyle korkunç bir çetenin içine düşmek için ne yaptınız?"

Stephanie'nin bir patavatsızlığından korkan Louise jambon tabağını dizlerinin üzerine koyarak "yemeğimizi yiyoruz," dedi gülümseyerek.

Raymond kapıya doğru bir adım attı ama Stephanie ona engel oldu: "Söyler misiniz bana, söylediklerinizin doğruluğunu nasıl ispatlarsınız?"

Raymond cebinden Moguelnitski'nin mektuplarını çıkardı. Louise, onun kendisine mektupları uzattığını görerek "size inanıyoruz," dedi.

Ama Stephanie mektupları kaptı ve büyük bir doymazlıkla ikisini de okudu. "Kutsal Meryem, ah şu gece bir bitse" dedi mektupları Louise'e verirken.

"Başından itibaren tek şartınızın takas olduğunu bildirmiş miydiniz Kont'a?" diye sordu Louise.

"Evet, mektubu kendim yazdım."

"İlk teklifine verdiğiniz cevabı öğrenebilir miyim?"

"Niçin olmasın? Takası para için değil, arkadaşlarımızı kurtarmak için yaptığımızı yazdık…"

Raymond, kapıyı aralık bırakarak dışarı çıktı.

Çalışmasını tamamlayıp çalgıyı tıngırdatmayı başaran Ptakha "oldu, mükemmel," diye bağırıp duruyordu.

Bir dakika sonra parmakları tellerin üzerinde koşuyor ve mandolin ellerinde şarkı söylüyordu.

"Başla Olessia, haydi çalalım," dedi prelüdünü yarıda bırakarak.

Olessia gitarı aldı, parmaklarından ağır notalar fışkırdı ve hemen derenin yanındaki küçük pompa istasyonunu, üçünün birlikte geçirdikleri akşamları düşündü. "Sevgili babacığım ne yapıyor acaba şimdi? Yarın buluşacağımızı bir bilseydi…"

"Bekliyorum Olessia."

Kederli bir şarkıya başladılar. Steplerin uzak tepelerinin ötesinde ölmüş, sonra birdenbire rüzgârla gelmiş gibiydi şarkı. Lirik melodide birden şen notalar belirmeye başladı.

Bahar yeryüzünde zafer yürüyüşüne başlamıştı, akşamın ılıklığında, bir köy kıyısında gençlerin neşeli sesleri duyuluyordu.

Şarkıdan sonra, ateşli ve alaycı bir Polonez başladı. Andre her şeyi unutmuştu. Öylesine büyük bir tutkuyla çalıyordu ki çalışının güzelliği Stephanie'yi sımsıkı sardı.

"Gerçekten çok güzel çalıyor," dedi.

Louise çalışın güzelliğine hayran olmuştu. Müzik acısını tekrar uyandırmıştı, bu duyarlı anında. Andre öfkeyle haykırdı: "Raymond, kimin için çalıyorum ben?"

Leon, Sarah'a doğru atıldı.

"Ey, hayallere dalmış kadın!.. Sevgili yoldaş!.. Sizi gelecek güzel günler adına dansa davet etmeme izin veriniz lütfen."

Sarah onu kendisinden uzaklaştırdı. Andre tekrar tellere dokundu ve bir vals çalmaya başladı. Leon, Sarah'ın kolunu yumuşakça tuttu. "Ne dersin, dans edelim mi? Neden hüzünlü olalım?.. Belki de benimle dans etmek istemiyorsundur, ha?"

Olessia'nın gitarı da güzel bir uyuşumla katıldı müziğe. Sarah ayağa kalktı. Leon onu incelikle belinden kavradı ve kendinden emin şekilde döndürmeye başladı. Genç ve güzel iki varlığın dans edişini seyretmek çok hoş bir şeydi. Raymond, onların hafif ve yumuşak hareketlerini gülümseyerek izliyordu. "Şu namussuz Çek de amma güzel dans ediyor," diye söylendi Ptakha biraz kıskanarak.

Kapının içinde ayakta duran Françoise dans edenleri seyrediyordu. Gözleri Raymond'un gözleriyle karşılaştı, ilk karşılaşmalarında olduğu gibi ellerinde olmaksızın birbirlerine gülümsediler. Raymond bir an duraksadı. "Mademki Sarah dans ediyor..." Kemerini becerikli bir hareketle çıkardı, kılıcıyla tabancasını masanın üzerine bıraktı, gülümseyerek Françoise'a yaklaştı, sıkılıyordu biraz. Françoise bir an duraklamadan elini onun omzuna koydu ve oda yönünde yeni bir çift dönmeye başladı.

"Duyuyor musun Louise, dans ediyorlar! Françoise da." Stephanie açık kapıdan bütün odayı görüyordu. "Ama gitar çalan delikanlı değil, Françoise ile dans ediyor o."

Olessia gitarını bırakmış, keçe çizmelerini çıkarmış yün terliğiyle dönüp duruyordu. Ptakha, genel neşeyi bozmamak için tek başına çalmak zorundaydı. Sonunda bıktı.

"Hep ben mi feda edeceğim kendimi, adilce bir şey değil," dedi.

"Ne yapmak istiyorsun yani biz çalmayı bilmiyoruz ki," diye bağırdı ona Leon.

"Biraz daha Andre, gece çabuk bitecek."

Andre birden ayağa kalktı, herkesin şaşkınlığı arasında komşu odaya gitti.

"Özür dilerim," dedi. "Bütün iyi eğitim görmüş insanların şunu..." Parmağıyla piyanoyu gösterdi "... çaldıklarını duydum. Acaba lütfedip bir polka çalar mıydınız şu aletle? Çünkü herkes dans ediyor, ben de hep çalmak zorunda kalıyorum."

Onun bu saflığı, doğruluğu, çocukça dans etme isteği fethetmişti Louise'i. Gülümseyerek piyanoya yaklaştı, aklına ilk gelen müziğin notaları döküldü: Rahmaninov'un İtalyan polkası. Kendi cesaretine kendisi bile şaşan Ptakha birden Stephanie'ye döndü: "Özür dilerim, size saygısızlığımdan değil asla ama gece daha neşeli geçecek ve yarın daha çabuk gelecek… Benimle dans eder miydiniz acaba?"

Stephanie, karşısında bu gri gözlü, bembeyaz parlak dişli, çılgın perçemi alnının üstüne düşmüş delikanlıyı görünce kendi tasarılarını kolaylaştırmak için dansı kabul etmeye karar verdi…

Olessia ile Sarah'nın hoşnutsuzlukları Andre'nin gözünden kaçmamıştı ama artık ok yaydan çıkmıştı…

Av evi ancak gecenin geç bir saatinde tekrar sessizliğe gömüldü. Herkes gevşemiş, uykuya dalmıştı. Lousie düş görüyordu: Düşünde yine bu kulübedeydiler, yine bu ortamda, bu insanlarla birlikte! Yanılmamış olması ne büyük mutluluktu kendisi için. Bu insanları savunuyor, onlara karşı büyük bir yakınlık duyuyordu ve gerçekten nasıl da soylu bir yürekleri olduğunu şimdi kendi gözleriyle görüyordu işte. Bekçiler ve tutsaklar derin bir uykuya dalmışlardı. Sarah ile Olessia, geniş bir peykenin üzerinde sırt sırta kıvrılmışlardı; Andre onları gocuğuyla sımsıkı sarmıştı. Kendisi bir kolunu başının altına almış döşemenin üzerine uzanmıştı; Leon masanın üzerinde uyuyordu, Raymond bir başka peykenin üzerindeydi…

Av evinin etrafında tek tek dönmekten yorulmuş olan muhafız partizanlar ahırda toplanmıştı. Ahır sıcaktı. İki partizan kızağa uzandıkları sırada Yirmi Ruble tek başına nöbet

tutmak için dışarı çıktı. Biraz sonra susadı. Susuzluğunu koridorda duran küpten gidermek için eve girdi. Kana kana su içtikten sonra biraz ısınmak için sobanın yanına ilişti ve uyuyakaldı orada. Evi korumakla görevli iki partizan da ona güvenip derin bir uykuya dalmışlardı.

Stephanie gece yarısı kalktı, mantosunu giydi, kürk başlığını başına geçirdi ve yan odaya geçti. Avlunun öbür ucuna gitmek gerektiğinde tutsak kadınlara genç kızlardan biri katılıyordu. Şimdiye kadar hep böyle yapmışlardı. Ama şimdi herkes uyuyordu. Stephanie koridora açılan kapıyı yavaşça açtı, sobanın yanında bir partizan huzur içinde horluyordu, tüfeği yanı başında duvara dayanmıştı.

Birkaç dakika olduğu yerde kaldı, kapıyı hafifçe araladı. Avluda kimse yoktu. Stephanie yüreği çarparak dışarı çıktı, kısa süre bekledikten sonra hızla büyük kapıya doğru yürüdü. Göğsünden fırlayacakmışçasına atan yüreğini hissederek "beni yakalayacak olurlarsa acele ihtiyacım olduğunu söylerim," diye düşündü.

Ama hiç kimse durdurmadı kendisini. Yürüdüğü yol doğruca Gniliyevadi köyüne gidiyordu... Kocasının düzenlediği av partilerinde, su içmek için birkaç kez Stanislas ile birlikte gelmişti bu civarlara.

Evden uzaklaştıkça adımları hızlanmaya başlamıştı. Sonunda yürümeye pek elverişli olmayan kar ayakkabılarıyla tökezleyerek koşmaya başladı. Kurtulduğuna inanamıyordu henüz. İki kilometre sonra yoruldu. Böğründeki sancı soluk almasını güçleştiriyordu, artık koşamıyordu. Kar ayakkabılarını çıkarıp attı, yüksek topuklu potinleriyle yoluna devam etti.

Bir süre sonra köpek sesleri duydu. Polonyaca bir ses onu durdurduğu zaman köyün girişine gelmişti: "Dur! Kim o?"

Bir çitin arkasına gizlenmiş silahlı iki adam yola sıçradı. Zaremba'nın lejyonerleriydi bunlar.

"Kontes Hazretleri tasalanmasın. Çavuşum şehre kadar sizinle gelecek. Yol uzun değil. Şimdi geçtik, hiçbir tehlike yok. Haydi yola koyul."

Zaremba çavuşa bir işaret yaptı. Adam dizginleri aldı ve iki at hareket etti. Stephanie kuşkuyla geriye döndü. Zaremba'nın süvarileri tırısa kalkmış orman yoluna yönelmişlerdi. Güneş doğmak üzereydi.

İlkin koridorda uyuyan Yirmi Ruble uyandı. Stephanie'nin giderken açık bıraktığı kapıdan giren soğuk uyandırmıştı onu. Korkunç bir çığlık atmaya fırsat bulabildi. "Kaçın arkadaşlar Polonyalılar geldi!" Herkes uyandı bu sese. Bunlar onun son sözleri oldu. Zaremba bir kurşunla beynini parçalamıştı.

Raymond silahlara atıldı.

Lejyonerler koridora girmişlerdi. Ptakha kedi gibi ayağa fırladı ve karabinasına koştu. Masasından inmiş olan uyku sersemi Leon henüz olanları anlamamıştı. Başlangıçta genç kızlar da bir şey anlamadı. Andre kapıya atıldı. Açmasıyla kapatması bir oldu. Birkaç mermi koridoru vınlayarak delip geçti. Ortalığa ağaç parçaları saçıldı, birkaç kurşun kapıyı delmişti.

Andre'nin sağ kalması bir mucizeydi. Leon sonunda olanları anladı. Birden döndü, masayı kaptığı gibi kapıya dayadı, sonra silahına koştu. Andre odasının öteki ucunda kapı aralığından ateş ediyordu.

"Durun," diye haykırdı Zaremba koridorda. "Kontes var burada orospu çocukları! Geriye!"

Koridor boşaldı.

"Nasıl olsa hepsini ele geçireceğiz, evde sadece üç aşağılık herif var; Kontes'e bir kurşun isabet edebilirdi," dedi teğmen, askerlerine geri çekilişin nedenini açıklamak için.

"Şu alçak olmasaydı," Yirmi Ruble'nin cesedine öfkeyle bir tekme salladı, "hepsini uyurken ele geçirecektik."

Askerlerin ormana doğru geri çekildiğini gören Ladislas, Zaremba'ya yaklaşarak sordu: "Ne oldu bayım? Niçin geri çekildiniz?"

"Çarpışmadan dışarı çıkartmamız lazım onları, hepsi uyandılar," diye cevap verdi öfkeyle genç Moguelnitski'ye.

"Peki eve girmemiş miydiniz siz?"

Hassas yerinden yaralanan Zaremba artık kendini tutamayarak cevap verdi: "Gerçekten öyle asteğmen, girmiştim, ben de ama bana öyle geliyordu ki siz ortalıkta yoktunuz. Kendi takımınızla ilgilenmenizi ve üstlerinize küçük düşürücü itirazlarda bulunmamanızı rica edeceğim sizden. Ne yaptığımı biliyorum ben."

Öfkeden kuduran Ladislas atını çevirdi ve uzaklaştı.

"Peykelerle pencerelerin önüne barikat kurun," diye emir verdi Raymond.

Tutsak kadınların bulunduğu odaya koşarak girdi. Yüzü sapsarı olmuş Louise ile şaşırmış Françoise'ı gördü sadece.

"Rica ederim, neler olduğunu söyler misiniz bana, Stephanie nerede?" diye sordu Louise, şaşkındı.

"Nasıl, nerede o, burada olması lazım," diye bağırdı Raymond.

Raymond'un arkasından acıyla haykırdı Ptakha: "Ah, anlaşıldı! Kaçmış orospu! Şerefimiz iki paralık oldu biz uyurken Raymond!"

Louise kolundan yakaladı onu: "Ne yapacaksınız şimdi?"

Ptakha kendini kurtardı.

"Kanımızın son damlasına kadar savunacağız burayı... Yere yatın, pencereden ateş edeceğim! Ne olursa olsun canlı yakalanmayacağız. Bizi temizleyecekler belki ama bu onlara çok pahalıya mal olacak."

Ağır divanı öfkeyle pencereye sürükledi.

"Niçin kaldınız siz?" diye sordu Raymond, Louise'e. Kontes güçlükle duyulan bir sesle cevap verdi: "Kaçtığını bilmiyordum..."

Onbaşı iki partizanı Zaremba'ya göstererek: "Teğmenim bunları ahırda ele geçirdik," dedi. Zaremba anlamlı bir işaret yaptı.

Evden bir yaylım ateşi sesi yayıldı. Leon ile Ptakha, kapının yanında duran divanın gerisinde gözcü duruyor, ateş alanlarına giren her şeye ateş etmek üzere hazır bekliyorlardı.

"Hey evdekiler, ateş etmeyin; teğmen sizinle konuşmak istiyor," diye bağırdı avludan kalın bir ses. Ev sustu.

"Dinleyin, hepiniz dinleyin; ben Teğmen Zaremba, Albay Moguelnitski gönderdi beni, duyuyor musunuz?" diye bağırdı Zaremba.

Pşeniçek cevap verdi: "Duyuyoruz! Ne var?"

"Teslim olmanızı teklif ediyorum!"

Sessizlik. Kadınlar, kendilerine emir verildiği gibi yere oturmuşlardı. Raymond elinde tabanca, kapıyı gözetliyordu.

"Tekrar ediyorum! Size teslim olmanızı teklif ediyorum. Eğer tutsağınız Kontes Moguelnitski hayattaysa canınıza dokunmamaya söz veriyorum. Teslim olmazsanız hepiniz öldürüleceksiniz. Düşünmek için beş dakikanız var."

Evde çıt yoktu. Ptakha ile Pşeniçek bakıştılar, Louise teslim olmayacaklarını anladı. Avludakiler bekliyorlardı... Ölüm bir delik bulup içeri sızmak için evin etrafında dolaşıyordu...

"Teslim oluyor musunuz?"

"Haydi oradan, aşağılık herif, kanımızın son damlasına kadar çarpışacağız," diye bağırdı Andre.

İKİNCİ KİTAP

BÖLÜM 1

Avluda bir şeyler hazırladıkları anlaşılıyordu. Sonra Zaremba bağırdı: "Son defa söylüyorum, teslim olun! Ev bir süvari bölüğüyle sarılmış durumda. Kimse sağ kurtulamaz. Kararımı değiştirmeden teslim olun. Söyledim: Sizi serbest bırakacağım ama teslim olun ve Kontes'i serbest bırakın!"

Hepsi birbirine baktı.

"İnanan var mı ona?" diye sordu Ptakha boğuk bir sesle.

Bunun üzerine Louise ayağa kalktı: "Şu subayla konuşmama izin verin, serbest bırakılmanızı sağlayacağım! Şeref sözü veriyorum, aldatmayacağım sizi! Karşı koymak faydasız. Hepinizi öldürecekler. Rica ederim, Bay Raievski!" Artan bir heyecanla Raymond'a sesleniyordu.

Bitkin Raymond başını çevirip bakmadı bile.

"Madam la Kontes'e güvenebilirsiniz. Dürüst bir insandır, Kontes Stephanie'ye benzemez." Bu beklenmedik destek Françoise'dan geliyordu. "Bütün ailenin en temiz, en iyi insanıdır!"

Ptakha, bir süre Louise'in yüzünü inceledi. Kadın doğruluk dolu bir bakışla cevap veriyordu kendisine.

"Bence konuşabilir, ne sonuç vereceğini göreceğiz," dedi sonunda.

Kimse karşı çıkmadı. Durumun kötülüğünü herkes anlamıştı.

Raymond onayladı: "Konuşun!"

"Teğmen Zaremba, benim, Louise Moguelnitski."

"Siz misiniz, bir şeyiniz yok ya Kontes Hazretleri; endişelenmeyin, sizi hemen kurtaracağız oradan," diye bağırdı Zaremba.

"Bir şeyim yok. Teğmen burada bulunan herkesi serbest bırakacağına söz veriyor musunuz; söz verirseniz, çarpışmadan teslim olacaklar..."

"Serbest bırakacağım. Teslim olsunlar."

"Şeref sözünüze güveniyorum, Teğmen Zaremba, silahlarını teslim etmelerini söyleyeceğim."

Lousie, Raymond'a döndü, yalvaran bir sesle konuştu.

"Zaremba'yı tanırım, şerefli bir subaydır. Sözünü mutlaka tutacaktır. Silahlarınızı bırakın, sizi serbest bırakacak, eminim!"

Raymond, yerde oturan Sarah'ya eğilerek sordu: "Ne dersin Sarah?"

"Bizi aldatacaklar Raymond... Ne yüzkarası! Ne yaptık biz!.."

"Hayır, böyle bir şeye cesaret edemezler, savunacağım sizi," dedi Louise.

Kısa bir görüşmeden sonra teslim olmaya karar verdiler. Sahanlığa ilkin Ptakha çıktı. Çıkar çıkmaz, ayağı topal partizanın cesedine takıldı. Ve ilk kez korktu. Ev askerlerle çevrilmişti. Sahanlığın yanında, elinde tabancayla Zaremba duruyordu. Ptakha gözlerine baktı ve avludan öteye gidemeyeceğini hemen anladı. Kendi kendine acıdı.

En sonra Louise ile birlikte kadınlar çıktı. Askerler, hemen üstlerini aramak için gençlerin üzerine atıldılar. Bir kısmı silahları almak için eve koştu. Zaremba mahmuzlarını çatlatarak Louise'i selamladı.

"Bu mutlu sonuçtan dolayı kutlarım sizi Kontes," dedi.

"Günaydın Teğmen Zaremba."

Zaremba'nın elini sıktı.

“Götürün onları,” diye emir verdi, sonra Louise’e döndü: “Söyler misiniz, bu aşağılık herifler size iyi davrandı mı?”

“Çok iyi. Hemen serbest bırakacaksınız, değil mi?”

Zaremba alaylı alaylı güldü.

“Bu serserilerden konuşmaya bile değmez! Tanrı’ya şükür, hayattasınız! Albay bütün gece uyumadı. Geliniz, sizi kızağa kadar götüreyim. Kont Ladislas da burada. Kendisiyle biraz tartıştık…” Kolunu Louise’e uzattı.

Loise kaygılanmaya başlamıştı: “Teğmen Zaremba, onları benim huzurumda serbest bırakmanızı istiyorum. Hiç şüphesiz, sözünüze güveniyorum ama onlar bana güvenerek teslim oldular, tabii bu da bana bir sorumluluk yüklüyor.”

“Hangi sözden bahsediyorsunuz? Bize yardım ettiniz, bundan dolayı size çok teşekkür ediyoruz. Nezaket göstermeye değmez bir it sürüsü.”

Bir asker, sanki onun bu düşüncelerini süslemek istermişçesine, Olessia’nın sırtına bir dipçik indirdi.

Uzaklaşmak istemeyen kızı iterek:

“Yürü diyorum sana,” diye homurdandı.

Olessia düştü. Ptakha askere doğru atıldı.

“Dokunma ona!”

Çavuş Kobylski, yüzüne indirdiği korkunç bir dipçik darbesiyle yere indirdi Andre’yi.

“Sizin şeref sözünüz işte budur,” diye haykırdı Sarah.

Bir kırbaç darbesi yüzünde boydan boya iz bıraktı. Raymond, önündeki askeri yere yıkarak ileri atıldı. Zaremba ateş etti ama tutturamadı. Dipçik ve kırbaçlar inip kalkmaya başladı Raymond’un üzerinde.

Silahsız Leon, arkadaşını korumak için kalabalığın üzerine atıldı. Bu sırada Çavuş Kobylski ile iki asker, ayağa kalkmış olan Olessia’yı yakalamış sürüklemeye başlamışlardı. Françoise peşlerinden koştu.

"Nereye götürüyorsunuz onu sefil herifler; Madam la Kontes, imdat," diye bağırdı Françoise kendinden geçmişçesine.

Olessia'yı bırakmıyordu.

"Zaremba, bu alçaklıklara son verin, nefret ediyorum sizden, siz bir alçaksınız," diye bağırdı Louise.

Teğmenin yüzü kıpkırmızı oldu.

"Geriye; yerlerinize orospu çocukları," diye bağırdı Kobylski, "bırakın kızı, çabuk!"

Tekme, yumruk, dipçik yağmuru durdu ve askerler ağır ağır uzaklaştılar. Jandarmalar Olessia'yı bıraktılar. Louise, Raymond ile Sarah'nın yüzlerindeki kanlı kırbaç izlerine, karda hareketsiz yatan Ptakha'nın yüzüne bir kâbus görüyormuşçasına bakıyordu. Andre kımıldadı, kendine geldi. Louise hıçkırarak Andre'nin üzerine eğildi, kalkmasına yardım etti. Sendeleyerek ayaklarının üzerinde doğruldu, vahşi kin dolu bakış fırlattı ona, sarsıla sarsıla öksürmeye başladı, ezik dudaklarını güçlükle açarak avucuna üç kanlı diş tükürdü.

"Geliniz Kontes, yeriniz burası değil," dedi Zaremba soğuk bir sesle.

Louise, ona tiksintiyle sırtını dönerek bağırdı: "Bu gençlerin serbest bırakıldıklarını gözümle görmeden hiçbir yere kımıldamam."

"Madam la Kontes, buradan ayrılmanızı rica ederim; kızak sizi bekliyor, bu gençlere gelince, kanun ne emrediyorsa o yapılacak," dedi Zaremba, daha da soğuk bir sesle.

Louise birden ona döndü. Zaremba, onun gözlerinde okuduğu küçümsemeden rahatsız olduğunu hissetti.

"Zaremba, siz bir alçaksınız! Ama şunu bilin ki aralarından birini öldürecek olursanız kendimi öldüreceğim! Yemin ediyorum!"

"Size şeref sözü veriyorum Kontes, hiçbirini öldürtmeyeceğim," diye cevap verdi birkaç adım gerileyerek. "Ama serbest bırakamam, yetkim yok buna."

Askerlerle çevrilmiş, birbirlerine sıkıca sarılmış yürüyorlardı. Ptakha, karda kırmızı lekeler bırakarak hâlâ kan tükürüyordu. Askerler artık vurmuyorlardı. Lousie, umutsuzluk içinde kızakla onların peşinden gidiyordu. Bir askerin yanına oturmuş olan kederli Françoise'ın yüreğinden isyan taşıyordu.

Bitkin Andre, Raymond'a dayanmıştı, bütün gücüyle dirseğini sıkıyordu: "Şerefimizi uyurken kaybettik Raymond! Dişlerimi kırarak iyi iş yaptılar. Şimdi kiminle dans edeceğimi iyi bileceğim!.."

Soçi-Moskova, 1934-1936

SONSÖZ

Fırtına Çocukları, *Nikolay Ostrovski'nin ikinci romanıdır. Birinci cildini ölümünden, 22 Aralık 1936'dan birkaç gün önce bitirdi, yazmayı düşündüğü öteki ciltlerden ancak bazı taslaklar ve başlangıçlar bıraktı.*

Ve Çeliğe Su Verildi*'nin unutulmaz yazarı, bugün Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Rovno ilçesi, Volhynia (****Fırtına Çocukları*** *burada geçmektedir) ilinin, Vilia köyünde, 1904 yılında bir işçi ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi.*

Çoban yardımcılığı, komilik, demiryolu işçiliği yapan Ostrovski, 1919 Ağustos'unda Kızıl Ordu'ya katıldı ve Boudienny Birinci Süvari Ordusu'nda çarpıştı. Lvov önlerinde ağır yaralandı. İç savaştan sonra Kiev demiryolu atölyelerinde çalıştı ve gençlik örgütlerinde militanlık yaptı.

1924 yılında felç geçirip gözleri kör olunca gençliğin heyecanını coşturmak için bir kitap yazmaya karar verdi. 1930 yılında yazılmaya başlanan ***Ve Çeliğe Su Verildi,*** *1932 ile 1934 yılları arasında yayınlandı.*

İlk Sovyet gençliği kuşağına özgü bu romandan sonra Ostrovski 1918-1919 yıllarında Polonya ve Ukrayna'da geçen olayların büyük bir tarihi freskine girişmeye karar verdi. Böylece ***Fırtına Çocukları*** *ortaya çıktı.*

• • •

Ostrovski'nin bu romanında, kahramanlarının sonraki yazgıları nasıl olacaktı? Yazarın, Moskova ve Soçi'de bulunan mü-

zelerinde saklanan notlarından ve karalamalarından yapıtın genel örgüsünü çıkarmamız olası.

İkinci kitap, bir yandan düşman güçlerinin toplanmasını, Petlioura ile anlaşan Polonya derebeylerinin Ukrayna'nın bir bölümünü işgal etmesini; öte yandan küçük partizan müfrezelerinden başlayarak Kızıl Ordu'nun örgütlenmesini, köylü yığınlarının toprak ağalarıyla yaptığı mücadeleyi, bütün ulusun işgalciye karşı ayaklanmasıyla sonuçlanan dağınık isyanları ele alacaktı. Kızıl Ordu, Petlioura çetelerini ezecekti.

Üçüncü kitapta Ostrovski, Pilsudski taraftarlarının genç Sovyetler Cumhuriyeti'ne karşı giriştikleri açık saldırının geniş tablosunu çizmek istiyordu. Sayısı pek az olan Sovyet ordusu, kahramanca karşı koyacaktı: On üç bin kişi, tepeden tırnağa silahlanmış altmış bin kişiye karşı çarpışmaktadır. Kapitalist dünya sevinir ama Kızıl Ordu, Birinci Süvari Ordusu'nun baskın birliklerini Ouman dolaylarında toplar. Başarılı karşı saldırı, işgal birliklerini Ukrayna'dan sürüp çıkarır. Her tarafta faşist barbarlık: Anıtların yıkılması, halkın barbarca yok edilmesi, yıkılan binalar, yanmış köyler, yerle bir edilmiş istasyonlar, kültürü savunduklarını ileri süren vahşilerin kanlı başarıları.

Ostrovski, kahramanlarından söz ederken çoğu zaman "bu bana yakın ve değerli varlıklar hiç aklımdan çıkmıyor" diyordu. Yazgılarının büyük bölümünü daha o zamanlar sezinliyordu. İç savaş biter bitmez uğrunda yiğitçe savaştıkları yeni hayatın etkili kurucuları olacaklardı.

Olessia, babası makinist Kovallo'nun izinden giderek Kızıl Ordu'ya katılıyordu. Güzel saç örgülerini kesip erkek kıyafetine giriyor ve Şçabel'in komutanlığını yaptığı süvari alayının en gözü pek süvarilerinden oluyordu. Şçabel ona aşkını açıyor, o da bütün Ukrayna'nın özgürlüğe kavuşmasından ve savaşın bitiminden sonra olması şartıyla onunla evlenmeyi kabul ediyordu.

Bununla birlikte Şçabel bağlılık yeminini tutmayacaktı. Olessia, sarhoş bir anında geçen kısa serüveni öğrenecek, onun

ihanetini hiçbir zaman bağışlamayacak ve ondan kesinlikle ayrılacaktı.

Savaştan sonra doğduğu kente dönünce Andre Ptakha'nın askerî başarılarını öğreniyor, kısa süre sonra da Andre cepheden dönüyordu...

Olessia'nın Şçabel ile evlenmeyi kabul ettiğini öğrenen umutsuz Andre savaş alanında ölümü aramıştır. Ateşli kişiliği, beylere karşı duyduğu kin onu delice, gözü pek girişimlere sürüklemiş ama en tehlikeli durumlardan kurtulmuş Kızıl Bayrak nişanı almıştır.

Andre, Olessia'nın kentte olduğunu ve hiçbir bağlantısı bulunmadığını anlatılmaz bir sevinçle öğrenir. Delikanlının bu bağlılık ve sadakatinden duygulanan Olessia, babasının ölümünden sonra kendisi için en değerli varlığın Andre olduğunu anlar.

Ostrovski, onların mutlu ortak hayatlarından, evliliklerinden doğan kömür gözlü çocuktan ve Andre'nin oğluna duyduğu bağlılıktan derin bir sevgiyle söz eder.

• • •

Vassilek'in Ostrovski için büyük bir değeri vardı, kendi hayatının sayısız öğelerini vermiştir bu kahramanına. Gençliğinde, gizli devrim komitesinin bildirilerini duvarlara yapıştırmış olan Ostrovski gibi Vassilek de jandarmanın burnunun dibinde bildiriler dağıtıyordu. İkisi de Kızıl Ordu'ya katılmak için aile ocağından ayrılıyordu ve Vassilek, bir süvari birliğinin, herkesin üstüne titrediği gözbebeği oluyordu.

Kardeşinin yazgısından haberi olmayan Andre, onun ne yaman bir şamatacı olacağını düşünüyordu. Bir gün, büyük rastlantıyla cephede karşılaştılar.

Savaşçılarından bir bölümüyle, büyük hızla bir ırmağı geçme emrini almış olan Andre, süvari birliğinin doldurduğu bir köprüye varır. Bir boşluktan geçmeye çalışırken esaslı kırbaç yer.

Tam karşılık verecekken kendisine çok büyük gelen bir kaputa gömülmüş, kocaman kürk başlığı kaşlarına kadar indirmiş olan Vassilek'i tanır ve eli havada kalır. Haylazın görünüşü öylesine tuhaftır ki Andre onunla kucaklaşmadan önce katıla katıla güler.

Sonra ayrılırlar. Vassilek alayda kalır. Savaşın sonunda, askerlik çağına gelince havacı okuluna girer.

• • •

Raymond Raievski ne olacaktı?

Ostrovski bahsetmez ondan. Belki de onun hayatı hakkında henüz kesin düşünceleri yoktu. Bununla birlikte onun da partinin savaşlarda pişmiş, güçlü savaşçı babasının izinden gideceğini biliyordu.

"Profesyonel" devrimci bir ailede yetişmiş olan Raymond hiçbir duraksama tanımıyordu. En tehlikeli bölgelerde bulunuyor, Polonya ve Çekoslovakya'nın gizli örgütlerinde militanlık yapıyordu. Onun fedakârlık ve cesaret dolu kimliğinde bir çeşit nöbet devir teslimi canlanıyordu.

Leon Pşeniçek'in hayatı trajik bir kimliğe bürünüyordu. İlk savaşlarda sağ bacağını kaybediyordu. Sakatlığı onu çok üzüyordu. Bir su değirmeninde iş buluyor, orada Françoise'a rastlıyordu. Kocasının zulmünden usanan Françoise ondan ayrılıp değirmenin sahibi olan babasının yanına dönmüştür.

Pşeniçek, Françoise'a âşık olur. Bütün yüreğiyle acımaktadır ona Françoise ama mutlulukları kısa sürecektir. Komşuların, sakat adamla genç ve güzel eşine bakışları Françoise'ın gururunu yaralayacak, bu yüzden acı çekecekti.

Françoise'ın ruh durumu Pşeniçek'in gözünden kaçmaz, büyük acı çekse de onun gitmesine engel olmaz, kendisi de orduya dönmeye karar verir. Kimileri kötü davranır ona, onunla alay eder: "Kaz gütsen daha iyi edersin; bizim sakatlarla uğraşmak-

tan başka yapacak daha önemli işlerimiz var." Bununla birlikte bir partizan müfrezesine aşçı olarak girmeyi başarır (eski şekercidir). Bulgur haşlamak ve elmalı pasta pişirmek sanatında becerikli olan Pşeniçek kısa zamanda değerini herkese kabul ettirir ama aklı fikri savaş alanına dönmektedir. Çarpışmalardan sonra arkadaşlarına makineli tüfekleri söküp temizlemekte yardım eder aşçı ve sonunda bu konuda uzman olur. Müfreze komutanını, kendisini de savaşa götürme konusunda ikna eder, atılganlığıyla düşman saflarının altını üstüne getirir. İki kez Kızıl Bayrak nişanı alır. Savaştan sonra ona öyle kusursuz bir takma bacak yapılır ki kimse gerçekliğinden kuşku duyamaz.

Françoise'a bir kez daha rastlar. Eski bağları, bu kez geçirdikleri çetin sınavlardan sonra iyice pekişmiştir. Françoise, bir Sovyet'in, girişim dolu militanı, canlandırıcısı olmuştur. Pşeniçek büyük başarıyla bir işletme yönetmektedir.

Mucize sonucu kurtulan Sarah dışında, bir Yahudi kıyımı sırasında bütün Michelson ailesi yok olacaktır. Sarah, akrabalarının ölüsü başında, gücünü halkın kurtuluş savaşına adayacağına yemin eder. Bunun sonucu olarak önemli bir göreve getirilir. İnancı, ilkelere olan sarsılmaz bağlılığı, kendi varlığına karşı amansız titizliği ona halk yığınlarının geniş sevgisini kazandırır.

Gençliğinde uğradığı korkunç acı bırakmaz onu; bir keder gölgesi gözlerinde dalgalanır; son derece güzel yüzü artık pek ender gülmektedir.

Casimir ile Ladislas Moguelnitski'nin aşağılık ölümleri olacaktır. Bu konuda Ostrovski değişik şekiller düşünmüş. Son şekle göre yaşlı Kont Casimir'in ölümü Meçislas Pşigodski'nin elinden gerçekleşecektir. Françoise'a çektirdiklerinin bedelini hayatıyla öder.

Ladislas, partizanların eline düşecektir. Unvanından ve servetinden vazgeçer, dostlarına ihanet eder, hayatını kurtarmak için partizanlara para teklif eder ama bütün alçaklar gibi o da ölür.

Ya Louise?

Edouard Moguelnitski, karısını düşündükçe, "romantik bir varlık" der küçümsemeyle. Gerçekten de Sienkiewiez ve Zeromski'nin romanlarıyla beslenen Louise gerçek hayattan çok uzak kalmıştır. Büyük saflıkla, kocasını bir ülküye adanmış bir savaşçı olarak görmekteyken hayat gözlerini acı şekilde açar. Kimi okurların beklediği gibi devrimciler safına geçmez. "Hümanizmi" oraya kadar gitmeyecektir; savaşın korkunçluğundan kendini uzaklaştırmak için İngiltere'ye gider.

Edouard Moguelnitski, mülküne kavuşmak için halka karşı giriştiği savaşta gerçek kimliğini gösterir. Bu kimlik öylesine korkunçtur ki bir zamanlar kendisini çılgınca sevmiş olan karısı artık onun varlığına katlanamaz.

Ostrovski, Louise için şunları söyler: "Onu nereye götüreceğimi düşünen birçok insanda kaygı ve karşı koyma duygusu uyandırıyor ama onu daha fazla yükseltmeyeceğim. Hümanizminin doruğuna erişti."

Romancı, iç savaştan sonra, Edouard'ı Fransa'da önemli bir diplomatik görevde göstermek niyetindeydi. Genç okurlar bilmelidir ki tüm halk düşmanları ortadan kaldırılamaz, mülklerini ve sermayelerini tekrar ele geçirmek için her şeyi yapmaya hazır, yatışmaz, tehlikeli düşman Edouard'lar varlıklarını sürdürür.

***Fırtına Çocukları**'nın belli başlı kişilerinin yazgıları topluca böyle olacaktır. Gelgelelim bize kalan sayfalar, Ostrovski'nin sonuna kadar götürmek fırsatını bulamadığı bunca geniş, bunca güçlü yapıtın değerine tanıklık etmektedir. Birinci kitap, kendiliğinden, çağımızın en önemli dönemlerinden birini içeren, şaşırtıcı bir yapıtı oluşturmaktadır.*

Rus gerçekçi yazınında özel bir yeri olan Nikolay Ostrovski, 32 yıllık kısa yaşamında iki önemli yapıta imza atmıştır.

Sovyetler Birliği döneminde Kızıl Ordu saflarında savaşıp yaralanan, ardından felç geçirip yatağa bağlı hâle gelen ve kör olan yazar, hayatının bu zorlu döneminde yazmaya sarılmış, bu koşullarda kaleme aldığı romanlardan ilki, *Ve Çeliğe Su Verildi* ona dünyaca ün kazandırmıştır.

İkinci romanı, *Fırtına Çocukları* ise hem ilk romandaki özyaşamsal ögeleri tamamlar niteliktedir, hem de "1918-1919 yıllarında Polonya ve Ukrayna'da geçen olayların büyük bir tarihî freskini ortaya koymaya" dönük kapsamlı bir girişimdir.

Ostrovski, üç cilt olarak planladığı bu uzun soluklu romanının ilk cildini tamamladıktan sonra, maalesef hayatını kaybetmiştir.

Kahramanlarından söz ederken, "Bu bana yakın ve değerli varlıklar hiç aklımdan çıkmıyor" diyen Ostrovski, bu anlamda hayatının son dönemini ve günlerini hep *Fırtına Çocukları* ile geçirmiştir.

Bize kalan sayfalar, yazarın sonuna kadar götürme fırsatı bulamadığı bunca geniş ve güçlü yapıtının değerine tanıklık ederken, *Fırtına Çocukları* yirminci yüzyılın en kritik dönemlerinden birini şaşırtıcı bir canlılıkta ortaya koymaktadır.

"Ostrovski'nin, gerçek yanı ağır basan, doğru ve büyük mücadelenin tutku ve cesaretiyle dolu kitapları birçok Sovyet ve yabancı ulus kuşağını kendisine bağlayacak; onun savaşçı ve hümanist kişiliği, ilerici insanlığın belleğindeki canlı, etkili ve değerli yerini her zaman koruyacaktır." Anna Karavayeva

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

16 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-159-0

